

FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI
ÖZEL HUKUK PROGRAMI

**TÜRK HUKUKUNDA YOKSULLUK NAFKASI, BENZER
KURUMLARLA İLİŞKİSİ VE UYGULAMADA KARŞILAŞILAN
BİRTAKIM PROBLEMLERE ELEŞTİREL VE ÇÖZÜMSEL
YAKLAŞIM**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HANDENUR EMİK

İSTANBUL, 2023

FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI
ÖZEL HUKUK PROGRAMI

**TÜRK HUKUKUNDA YOKSULLUK NAFAKASI, BENZER
KURUMLARLA İLİŞKİSİ VE UYGULAMADA KARŞILAŞILAN
BİRTAKIM PROBLEMLERE ELEŞTİREL VE ÇÖZÜMSEL
YAKLAŞIM**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HANDENUR EMİK
(210161028)

Danışman
(Doç. Dr. Nazlı Hilal Çelik)

İSTANBUL, 2023

19 /09/2023

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Özel Hukuk Anabilim Dalı Özel Hukuk tezli yüksek lisans programı öğrencisi 210161028 numaralı **Handenur EMİK**'in hazırladığı, "Türk Medeni Kanunu'nda Nafak-Tedbir, Yoksulluk, İştirak ve Yardım Nafakası" konulu tezi ile ilgili Tez Savunma Sınavı, 19.09.2023 Salı günü, saat 11:00'da yapılmış, sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **Kabulüne Oy Çokluğu/Oy Birliği** ile karar verilmiştir.

Tez adı değişikliği yapılması halinde: Tez adının Türk Hukukunda Yoksulluk Nafakası
Benzer Kurumlarla İlişkisi ve Sorularında Karşılaşılan Bir takım problemlere
şeklinde değiştirilmesi uygundur. eleştirel ve çözümsel yaklaşım

Jüri Üyesi	Karar
1. Doç. Dr. Nazlı Hilal ÇELİK (Danışman)	.. kabul
2. Prof. Dr. Ömer BAĞCI	.. kabul
3. Dr. Öğr. Üyesi Ayşe Begüm KELEŞ GÜVEN	.. kabul
4.
5.
6. (İkinci Danışman)*

*2. Danışman varsa doldurulması gerekmektedir.

ETİK BİLDİRİM

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bağlı olduğum üniversite veya bir başka üniversitedeki başka bir çalışma olarak sunulmadığını beyan ederim.

Handenur Emik

**TÜRK HUKUKUNDA YOKSULLUK NAFAKASI,
BENZER KURUMLARLA İLİŞKİSİ VE UYGULAMADA
KARŞILAŞILAN BİRTAKIM PROBLEMLERE ELEŞTİREL
VE ÇÖZÜMSEL YAKLAŞIM**

Handenur Emik

ÖZET

Yoksulluk nafakası hukukumuzda ilk olarak 4 Ekim 1926 tarihli Medeni Kanun m. 144 ile yasal dayanağa kavuşmuş, 1988 tarihli 3444 sayılı kanun m. 6 ile şekillenmiş ve nihayetinde 4721 sayılı ve 2001 tarihli Türk Medeni Kanunu m. 175 ile güncel ve bugünkü halini almıştır. Yüksek Lisans çalışmamızın ana konusunu da evlilik birliğinin sona ermesine bağlanan mali sonuçlardan biri olan yoksulluk nafakası oluşturmaktadır. Yoksulluk nafakası Aile Hukuku'na ilişkin bir hak talebidir ve kanundan doğan bir borç niteliğindedir. Yoksulluk nafakasının talep edilebilmesi birtakım şartların gerçekleşmesine ve unsurların bulunmasına bağlıdır. Bu bağlamda ilk olarak evlilik birliğinin mahkeme kararı ile sona ermesi, nafaka talebinde bulunan tarafın yoksulluğa düşmüş veya düşecek olması, bu yoksulluk halinin boşanma/iptal sonucuna bağlı olarak gerçekleşmiş olması, boşanmaya sebebiyet veren olaylar bakımından nafaka talep edilen taraftan daha ağır kusurlu bulunulmaması gerekir.

Yoksulluk nafakası nakdi veya ayni olarak ödenebilir. Nakdi olarak ödenmesi öngörülmüşse mahkeme veya taraflar ödeme şeklini toptan yahut irat olarak belirleyebilirler. Yoksulluk nafakasının irat şeklinde ödenmesine hükmedildiği hallerde ödenmeye devam edeceği süre bakımından kanunda bir alt-üst süre belirlenmemiş olması doktrin ve uygulamada oldukça tartışılmıştır. Bunun dışında yine yoksulluk nafakasına ilişkin zamanaşımı süresinin kısalığı, nafaka yükümlüsünün nafakaya hükmedildikten sonra ödeme gücünü kaybetmesi ve yoksulluğa düşmesinin yoksulluk nafakasını sona erdiren bir sebep olarak kanun tarafından öngörülmemiş

olması gibi çözüme kavuşturulması elzem nitelikte olan problemlerle de karşılaşmaktadır.

Türk Medeni Kanunu'nda düzenlenen nafakalardan biri olduğu için tez çalışmasında öncelikle nafakaların genel özelliklerine ilişkin açıklamalar yapılmış ve yoksulluk nafakasının diğer nafakalarla arasındaki ilişkiye yer verilmiştir. Yoksulluk nafakası evliliğin sona ermesine bağlanan diğer mali sonuçlarla da yakından ilişki içerisinde olduğu için bu konulara da değinilmesinde fayda görülmüştür. Ayrıca bu çalışmamızda sık sık medya ve basında da yer aldığını gördüğümüz yoksulluk nafakasına ilişkin problem teşkil eden ve çözülmesi gereken noktalara da dikkat çekilmesi hedeflenmiştir. Bu bağlamda doktrin, yargı kararları ve diğer hukuk düzenlerinde yer alan düzenlemelerden de yararlanılmıştır.

Anahtar kelimeler: Nafakalar, yoksulluk nafakası, şartlar ve özellikler, süre, kusur, nafaka alacaklısının korunması.

**ALIMONY FOR POVERTY IN TURKISH LAW, ITS
RELATIONSHIP WITH SIMILAR INSTITUTIONS, AND A
CRITICAL AND SOLUTION-ORIENTED APPROACH TO THE
PROBLEMS ENCOUNTERED IN PRACTICE**

Handenur Emik

ABSTRACT

Alimony for Poverty, first established in our legal system with Article 144 of the Civil Code dated October 4, 1926, shaped by Article 6 of Law No. 3444 dated 1988, and finally updated and currently regulated by Article 175 of Turkish Civil Code No. 4721 dated 2001. The main subject of our Master's thesis is Alimony for Poverty, which is one of the financial consequences resulting from the termination of the marital union. Alimony for Poverty is a claim for rights related to Family Law and is a debt arising from the law. The eligibility to claim Alimony for Poverty depends on the fulfillment of certain conditions and the presence of specific elements. In this context, firstly, the termination of the marital union by a court decision is required, the party claiming alimony must have fallen into or will fall into poverty, this state of poverty must have occurred as a result of divorce/nullity, and the party requesting alimony should not be found more at fault than the other party in relation to the events leading to the divorce.

Alimony for Poverty can be paid in cash or in kind. If cash payment is foreseen, the court or the parties can determine the payment method as a lump sum or as installments. In cases where Alimony for Poverty is ordered to be paid in installments, there is no specific upper or lower limit determined in the law regarding the duration of the payments, which has been subject to considerable debate in doctrine and practice. In addition, there are essential issues that need to be resolved, such as the short statute of limitations regarding Alimony for Poverty, the lack of provision in the

law stating that the loss of payment ability and falling into poverty by the party obliged to pay alimony would terminate Alimony for Poverty.

As Alimony for Poverty is one of the alimony types regulated in the Turkish Civil Code, the thesis first provides explanations regarding the general characteristics of alimony and the relationship between Alimony for Poverty and other types of alimony. Since Alimony for Poverty is closely related to other financial consequences resulting from the termination of marriage, it is considered beneficial to address these topics as well. Furthermore, in this study, attention is drawn to the problematic points related to Alimony for Poverty, which we frequently encounter in the media and press and require resolution. In this context, the doctrine, judicial decisions, and regulations found in other legal systems have also been utilized.

Keywords: Alimony, Alimony for Poverty, conditions and characteristics, duration, fault, protection of alimony recipient.

ÖNSÖZ

Aile kurumu toplumun en temel ve vazgeçilmez yapı taşlarından biridir. Aile birliği dar anlamda evlilik ilişkisi sonucu meydana gelen anne-baba çocuktan oluşan bir kurum olarak karşımıza çıkmaktadır. Ailenin korunmasının toplumun da korunması anlamına gelmesinden ötürü hukuk düzenleri aile birliğine ilişkin konuların tamamen taraf iradelerine bırakılmasını uygun bulmamış kanunlarla düzenlenerek yasal güvence altına alınmasını öngörmüşlerdir. Aile ilişkilerinin düzenlendiği hukuk dalı ise Aile Hukuku'dur. Aile Hukuku'nun ilgilenmiş olduğu konuların başlarında evliliğin kurulması, devamı ve sona ermesi halinde uygulanması öngörülen hükümler gelir. Evlilik birliğinin kurulması kadar sona ermesi de önem arz etmektedir. Evlilik ilişkisinin sona ermesinin eşler bakımından doğurmuş olduğu birtakım hukuki sonuçları vardır. Bu hukuki sonuçlar kişisel ve mali olmak üzere iki ayrıma tabi tutulabilir. Bizim tezimiz bakımından incelemiş olduğumuz konu ise boşanmanın eşler bakımından ortaya çıkarmış olduğu mali sonuçlardan biri olan yoksulluk nafakasıdır.

Yoksulluk nafakasına hükmedilmesindeki amaç ahlaki, vicdani ve kanuni bir yükümlülük olan aile olmaktan ve evlilik birliğinin kurulmuş olmasından kaynaklanan eşler arasındaki bakım yükümlülüğünün evlilik sona erdikten sonra da ekonomik açıdan zayıf durumda olan ve yoksulluğa düşmüş veya düşecek olan taraf lehine bir müddet daha devam ettirilmesidir. Yoksulluk nafakasına kanunlarda yer verilmiş olmasının sebebi ise dayanışma ve yardımlaşma esasına dayanan bu nafakanın tamamen taraf irade ve vicdanlarına bırakılmak istenmemesi ve ekonomik açıdan zayıf konumda bulunan nafaka alacaklısının korunup nafaka hakkının yasal güvenceye kavuşturulmak istenmesidir. Tez konumuz olarak yoksulluk nafakasının seçilmiş olmasının sebebi barındırdığı öneme binaen daha ayrıntılı incelenmek ve irdelenmek istenmesidir. Tezin dokusunda ağırlıklı olarak genelden özele doğru bir anlatım sergilenmiş ve uygulamada güçlük teşkil eden birtakım hususlara eleştirel bakış açısıyla yaklaşılarak çözüm önerileri sunulmuştur.

Tezimiz beş ana bölümden oluşmaktadır. Yoksulluk nafakasının daha iyi anlaşılabilmesi için ilk bölümde; nafaka kavramı genel olarak ele alınmış, özelliklerine değinilmiş ve yoksulluk nafakasının diğer nafaka türleri ile arasındaki ilişkiye, benzerliklere ve farklılıklara yer verilmiştir. İkinci bölümde ise; yoksulluk nafakasının tarihçesine, ilkelerine, amacına, hukuki niteliğine, özelliklerine, unsurlarına ve şartlarına ilişkin açıklamalarda bulunulmuş, miktar ve süre tayini konularına ilişkin bilgiler verilmiştir. Üçüncü bölümde; yoksulluk nafakasına ilişkin yapılan sözleşme, uyarılma talepleri, yoksulluk nafakasının sona ermesi konusuna yer verilmiş ayrıca yoksulluk nafakasının evliliğin mahkeme kararıyla sona ermesine bağlanan diğer mali sonuçlarıyla arasındaki ilişki, benzerlik ve farklılıklara değinilmiştir. Dördüncü bölümde; yoksulluk nafakasını ilgilendiren usul hükümleri açıklanmaya çalışılmış bu bağlamda yoksulluk nafakası davalarına ve yoksulluk nafakası alacaklısını korumaya ilişkin İcra İflas Kanunu ve Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile getirilmiş olan düzenlemelere değinilmiştir. Son bölüm olan beşinci bölümde ise; yoksulluk nafakasına ilişkin olarak uygulamada pek çok problem arz ettiğine şahit olduğumuz konulara eleştirel bakış açısıyla çözüm önerileri sunulmaya çalışılmıştır.

Bu tez çalışmasının konusunun yoksulluk nafakası olarak belirlenmesinde ve hazırlanması sürecinde bana yol gösteren, engin bilgileri ve tecrübesi ışığında beni aydınlatan, bu konudaki deneyimleri ve üstün bilgilerini benden esirgemeyen çok değerli danışman hocam Dr. Nazlı Hilal ÇELİK'e en içten ve sonsuz teşekkürlerimi sunmayı borç bilirim. Ayrıca hayatımın her alanında ve özellikle sabır ve azim gerektiren tez yazım sürecimde maddi ve manevi olarak beni destekleyip, yalnız bırakmayan canım aileme ve bilhassa sevgili anneannem İslim SAYAR'a, sevgili annem Gülfer EMİK'e ve nişanlım Av. Berkay ÇAKIR'a katkılarından dolayı teşekkürlerimi sunuyorum.

Eylül 2023

Handenur Emik

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
ÖNSÖZ	viii
KISALTMALAR	xviii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	4
1. GENEL OLARAK NAFAKALAR	4
1.1. NAFKA KAVRAMI.....	4
1.2. NAFKANIN TARİHSEL GELİŞİMİ.....	5
1.3. NAFKALARIN ORTAK ÖZELLİKLERİ.....	8
1.3.1. Taraflar Arasında Süreklilik İlişkisi Kurma.....	8
1.3.2. Mirasçılara Geçmeme	9
1.3.3. Kamu Düzenine İlişkin Olma.....	10
1.3.4. İlama Bağlı Olanların Haczedilememesi	11
1.3.5. Üçüncü Kişilere Devredilememe	13
1.3.6. Üzerinde Rehin Tesis Edilememe.....	14
1.3.7. Nafaka Alacaklısının Rızası Olmaksızın Takas Edilememe.....	15
1.3.8. Doğmamış Nafaka Alacağından Önceden İbra Ve Feragat Edilememe.....	16
1.3.9. Kural Olarak Nakden Ve İrat Şeklinde Ödenme.....	17
1.3.10. Nafakaya İşletilecek Faizin Dava Tarihinden Başlayamaması	18
1.3.11. Talep Hakkının Kişiye Sıkı Sıkıya Bağlı Olması	20

1.4. NAFAKANIN HUKUKİ NİTELİĞİ.....	21
1.5. NAFKA TÜRLERİ VE YOKSULLUK NAFKASIYLA İLİŞKİLERİ	22
1.5.1. Bakım Nafakaları	22
1.5.2. Tedbir Nafakası.....	23
1.5.2.1. Geçici Tedbir Nafakası	26
1.5.2.2. Geçim Nafakası.....	28
1.5.2.3. Tedbir Nafakalarıyla Yoksulluk Nafakası Arasındaki İlişki, Benzerlikler ve Farklılıklar.....	30
1.5.3. İştirak Ve Eğitim Nafakası.....	33
1.5.3.1. İştirak Nafakasıyla Yoksulluk Nafakası Arasındaki İlişki, Benzerlikler Ve Farklılıklar.....	41
1.5.4. Yoksulluk Nafakası.....	44
1.6. YARDIM NAFKASI	46
1.6.1. Genel Olarak Yardım Nafakası.....	47
1.6.2. Yardım Nafakasıyla Yoksulluk Nafakası Arasındaki İlişki, Benzerlikler Ve Farklılıklar.....	52
İKİNCİ BÖLÜM.....	56
2. GENEL OLARAK YOKSULLUK NAFKASI VE ÖZELLİKLERİ.....	56
2.1. YOKSULLUK NAFKASININ TARİHSEL GELİŞİMİ.....	56
2.2. AİLE HUKUKU KARARNAMESİ VE ÖNCEKİ DÖNEMLER	58
2.3. 1926 TARİHLİ MEDENİ KANUN DÖNEMİ.....	59
2.4. 1988 TARİHLİ 344 SAYILI KANUN DÖNEMİ.....	61
2.5. 2001 TARİHLİ 4721 SAYILI KANUN DÖNEMİ.....	65
2.6. YOKSULLUK NAFKASINA HÂKİM OLAN İLKELER.....	71
2.6.1. Kusur İlkesi	71

2.6.2. Boşanma Sonrası Dayanışma İlkesi	73
2.6.3. Bireysel Sorumluluk İlkesi.....	75
2.6.4. Zararı Telafi Etme İlkesi	77
2.6.5. Sosyal Devlet İlkesi	79
2.6.6. Nafaka Borçlusunun Geçim Seviyesinin Dokunulmazlığı İlkesi.....	81
2.6.7. Nafaka Alacaklısının Korunması İlkesi	84
2.7. YOKSULLUK NAFKASININ ÖZELLİKLERİ	86
2.7.1. Yoksulluk Nakafası Alacağının Devri	86
2.7.2. Yoksulluk Nakafası Borcunun Devri	88
2.7.3. Yoksulluk Nakafası Alacağından Feragat.....	89
2.7.4. Yoksulluk Nakafasının Rehnedilememesi	91
2.7.5. Yoksulluk Nakafasının Takasında Alacaklının Rızasının Gerekmesi	92
2.7.6. Yoksulluk Nakafası Alacak Ve Borcunun Mirasçılara Geçmemesi	94
2.8. YOKSULLUK NAFKASININ HUKUKİ NİTELİĞİ	95
2.9. Yoksulluk Nafkasının Amacı	96
2.10. YOKSULLUK NAFKASININ UNSURLARI VE KOŞULLARI.....	98
2.10.1. Evliliğin Sona Ermesi	98
2.10.2. Kendiliğinden Sona Erme	100
2.10.3. Mahkeme Kararıyla Sona Erme	100
2.10.3.1.1. Genel ve Özel Boşanma Sebepleriyle	102
2.10.3.1.2. Anlaşmalı Boşanma	107
2.10.3.1.3. Muvazaalı Evlenme ve Boşanma	108
2.10.3.1.4. Cinsiyet Değişikliği.....	112
2.10.3.2. EVLİLİĞİN BUTLANI	113

2.10.4. Evliliğin Yok Hükmünde Sayılması	115
2.10.5. Evliliğin Sona Ermesinin Karara Bağlanması ve Kesinleşmesi	117
2.11. MAL REJİMİNİN TASFİYESİ.....	118
2.11.1. Genel Olarak Mal Rejimi	119
2.11.2. Mal Rejiminin Tasfiyesi.....	121
2.11.3. Mal Rejimi Yoksulluk Nafakası İlişkisi.....	124
2.12. KUSUR	126
2.12.1. Kusurun Ağırlığı	127
2.12.1.1. Nafaka Talep Edenin Kusursuz Olması	128
2.12.1.2. Nafaka Talep Edenin Ağır Kusurlu Olması	130
2.12.1.3. Nafaka Talep Edenin Hafif Kusurlu Olması.....	131
2.12.1.4. Tarafların Eşit Kusurlu Olması	133
2.13. YOKSULLUK	134
2.13.1. Yoksulluk Kavramı	135
2.13.2. Yoksullukla Boşanma Arasında İliyet Bağının Olması	136
2.13.3. Yoksulluğun Tespitinde Dikkate Alınacak Maddi Değerler.....	137
2.14. Talep	140
2.14.1. Talep Hakkının Doğması, Şekli ve İçeriği.....	141
2.14.2. Hâkimin Taleple Bağlılığı.....	144
2.14.3. Talebin Reddedilmesi	145
2.14.3.1. Türk Hukuku'na göre (TMK)	145
2.14.3.2. İsviçre Hukuku'na göre (İMK)	148
2.15. MALİ GÜÇ İLE ORANTILILIK	151

2.16. YOKSULLUK NAFAKASI MİKTARININ BELİRLENMESİ VE ÖDENMESİ	153
2.16.1. Yoksulluk Nafakasının Ödenme Türü	153
2.16.2. Yoksulluk Nafakasının Ödenme Biçimi	154
2.16.3. İrat Şeklinde Ödenme.....	155
2.16.4. Toptan Şekilde Ödeme.....	155
2.16.5. Karma Şekilde Ödeme	157
2.16.6. Ödenme Şekillerinin Kıyaslanması.....	157
2.16.7. Yoksulluk Nafakası Miktarının Belirlenmesi	159
2.17. YOKSULLUK NAFKASININ ÖDENECEĞİ SÜRE.....	161
2.17.1. Yoksulluk Nafakasının Süresi.....	161
2.17.2. Eski ve Güncel Kanundaki Düzenlemeler	163
2.17.3. Hâkimin Süreye İlişkin Takdir Yetkisi	166
2.17.4. Eşlerin Süreyi Kendilerinin Belirlemeleri.....	167
2.17.5. Yargı Kararları Ve Doktrinde Süre Hususu	168
2.17.6. Sürenin Tayini.....	171
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	173
3. YOKSULLUK NAFKASININ SÖZLEŞMEYLE BELİRLENMESİ.....	173
3.1. YOKSULLUK NAFKASI SÖZLEŞMESİ.....	173
3.1.1. Yoksulluk Nafakası Sözleşmesinin Tarafları.....	174
3.1.2. Yoksulluk Nafakası Sözleşmesinin Hukuki Niteliği	174
3.1.3. Yoksulluk Nafakası Sözleşmesinin Şekli.....	176
3.1.4. Yoksulluk Nafakası Sözleşmesinin Konusu, Hükümleri ve İçeriği.....	176
3.1.5. Yoksulluk Nafakası Sözleşmesinin Başlaması	177

3.1.6. Yoksulluk Nafakası Sözleşmesinin Sona Ermesi	178
3.2. YOKSULLUK NAFKASININ UYARLANMASI	178
3.2.1. Yoksulluk Nafakasının Uyarlanması Ve Uyarlanma Halleri.....	178
3.2.2. Yoksulluk Nafakasının Arttırılması	180
3.2.3. Yoksulluk Nafakasının Azaltılması	181
3.2.4. Uyarlama Davası.....	182
3.2.5. Uyarlamanın Sonuçları	185
3.3. YOKSULLUK NAFKASININ SONA ERMESİ	186
3.3.1. Kendiliğinden Sona Erme	186
3.3.2. Ölüm ve Benzeri Hukuki Sonucu Doğuran Haller	187
3.3.3. Nafaka Alacaklısının Yeniden Evlenmesi	188
3.3.4. Mahkeme Kararıyla Sona Erme	189
3.3.5. Yoksulluk Nafakası Alacaklısının Evlenme Olmaksızın Fiilen Bir Başkasıyla Evliymiş Gibi Yaşamaması.....	190
3.3.6. Yoksulluk Nafakası Alacaklısının Haysiyetsiz Hayat Sürmesi	192
3.3.7. Yoksulluk Nafakası Alacaklısının Yoksulluğunun Ortadan Kalkması.....	193
3.4. YOKSULLUK NAFKASININ BENZER HUKUKİ KURUMLARLA İLİŞKİSİ VE KARŞILAŞTIRILMASI.....	195
3.4.1. Maddi Tazminat	195
3.4.1.1. Genel Olarak Maddi Tazminat, Koşulları Ve Kapsamı	197
3.4.1.2. Maddi Tazminat Ve Yoksulluk Nafakası İlişkisi, Benzerlikleri Ve Farklılıkları	201
3.4.2. Manevi Tazminat	205
3.4.3. Genel Olarak Manevi Tazminat Koşulları ve Kapsamı	207
3.4.4. Manevi Tazminat ve Yoksulluk Nafakası İlişkisi Benzerlikleri Farklılıkları	208

3.4.5. Mehir	213
3.4.5.1. Genel Olarak Mehir, Koşulları ve Kapsamı.....	213
3.4.5.2. Mehir ve Yoksulluk Nafakası İlişkisi, Benzerlikleri Ve Farklılıkları.....	216
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	220
4. YOKSULLUK NAFAKASINDA USUL HÜKÜMLERİ	220
4.1. YOKSULLUK NAFAKASININ DAVA YOLUYLA TALEBİ.....	220
4.1.1. Yoksulluk Nafakası Davasında Taraflar	220
4.1.2. Yoksulluk Nafakası Davası Açılabilir Haller.....	222
4.1.3. Yoksulluk Nafakası Davasında Zamanaşımı	223
4.1.4. Yoksulluk Nafakası Davalarında Yetkili Ve Görevli Mahkeme	224
4.1.5. Yoksulluk Nafakası Davalarında Yargılama Giderleri ve Vekâlet Ücreti.....	225
4.2. YOKSULLUK NAFAKASI ALACAKLISININ İİK VE HMK KAPSAMINDA KORUNMASI	226
4.2.1. Yoksulluk Nafakası Alacaklısını Korumaya Yönelik Düzenlemeler	226
4.2.2. Tazyik Hapsi Öngörülmüş Olması.....	227
4.2.3. Nafaka Alacağıın Haczedilememesi	231
4.2.4. İlamlı Takip Yoluna Başvurulabilmesi	233
4.2.5. Hacze İştirakte İmtiyazlı Olunması.....	234
4.2.6. İflasta Sıra Cetveli Bakımından Öncelikli Konumda Olunması	236
4.2.7. İlamın İcrasının Geri Bırakılmaması	238
4.2.8. Adli Tatilde Görülebilecek İşlerden Olması	239
4.2.9. Basit Yargılama Usulüne Tabi Olması	240
4.2.10. Arabuluculuk Kurumuna Elverişli Olması.....	241
BEŞİNCİ BÖLÜM	245

5. UYGULAMADA PROBLEM TEŞKİL EDEN HUSUSLARA İLİŞKİN ELEŞTİRİLERİMİZ VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİMİZ	245
5.1. YOKSULLUK NAFKASININ SÜRESİ(ZLİĞİ) PROBLEMİ.....	245
5.1.1. Yoksulluk Nafkasının Evlilik Sona Erdikten Sonra İlk Kez Talep Edilebilmesi İçin Öngörölmüş Olan Zamanaşımı Süresinin Kısılgı	247
5.1.2. Yoksulluk Nafkasına İlişkin Uyuşmazlıkların Arabuluculuğa Elverişli Olup Olmadığı.....	250
5.1.3. Asgari Ücretin Yoksulluğu Önleyici Bir Ölçüt Olarak Kabulünün Mümkün Olup Olmadığı.....	253
5.1.4. Yoksulluk Nafkasının Tahsili Adına Devlet Tarafından Yardım Fonu Kurulması Gerekliğı.....	255
5.1.5. Maddi-Manevi Tazminata Hükmedilmiş Olmasının Yoksulluk Nafkasına Hükmedilmesine Engel Olup Olmadığı	257
5.1.6. Anlaşmalı Boşanma Sözleşmesinde Yoksulluk Nafkasının Düzenlenmemiş Olması Halinde Daha Sonra Talep Edilip Edilemeyeceğı	260
5.1.7. Avrupa Hukuku'nda Kusur Unsurunun Terkedilmeye Başlamasının Yoksulluk Nafkasının Miktar ve Süresi Bakımından Değerlendirilmesi	261
5.1.8. Nafaka Yükömlüsünün Sonradan Ödeme Gücünü Kaybetmesinin Yoksulluk Nafkasını Sona Erdiren Bir Sebep Olarak Kanunda Düzenlenmemiş Olması.....	264
5.1.9. Hâkimin Süre Konusunda Takdir Yetkisine Sahip Olup Olmadığı.....	265
SONUÇ.....	268
KAYNAKÇA	276

KISALTMALAR

a.g.e	Adı geçen eser
a.g.m	Adı geçen makale
AB	Avrupa Birliği
AYM	Anayasa Mahkemesi
Bkz.	Bakınız
C.	Cilt
E.	Esas
Ed.	Editör
haz.	yayına hazırlayan
eMK	743 sayılı Türk Kanunu Medenisi
HD.	Hukuk Dairesi
HGK.	Hukuk Genel Kurulu
HMK	6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu
İİK	2004 sayılı İcra İflas Kanunu
İMK	İsviçre Medeni Kanunu
K.	Karar
k.g.	Karşı görüş
m.	Madde
MK.	3444 sayılı Medeni Kanun
s.	Sayfa/sayfalar
s.e.t.	Siteye erişim tarihi

T.	Tarih
TBK.	6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu
t.y.	Basım tarihi yok
TDK.	Türk Dil Kurumu
TMK	4721 sayılı Türk Medeni Kanunu
v.d.	Çok yazarlı eserlerde ilk yazardan sonrakiler
Yarg.	Yargıtay

GİRİŞ

Tarihin en eski zamanlarından beri aile kurumu kutsal ve toplumun yegâne parçası olarak kabul edildiği için aileye ilişkin meselelerin hukuk kuralları ile düzenlenmesi öngörülmüş ve Aile Hukuku ortaya çıkmıştır. Aile çevresinde meydana gelen; sosyal, ekonomik ve siyasi gelişmelerden etkilenip değiştiği için Aile Hukuku’da bu minvalde değişip şekillenmiştir. Aile Hukuku önemine binaen aile ilişkilerine dayanan ve zamanla ortaya çıkan farklı problemleri en elverişli yollarla çözmeyi hedeflemektedir. Aile kavramının değişip gelişmesi sonucunda aile artık daha sınırlı, daha küçük bir birimi ifade etmeye başlamıştır. Daha önceki dönemlerde aile kavramını kullandığımızda içerisine anne-baba, çocuk, altsoy-üstsoy gibi aile bireylerinin dâhil olduğu büyük aileler kastedilirken, günümüzde aile kavramının kapsamına çekirdek aile diye nitelendirilen anne-baba ve çocuktan meydana gelen oluşum girmektedir. Bu bağlamda güncel Aile Hukuku’muzda da daha çok evlilik ilişkisi ve müşterek çocuğa ilişkin düzenlemelere yer verilmiştir. 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu’nda evlilik birliğinin kurulmasına kadar, devamı esnasında ve sona ermesi halinde uygulanacak hükümler ayrıntılı şekilde düzenlenmiştir.

Evlilik birliğinin boşanma yahut butlan sebebiyle iptali halinde ortaya çıkan birtakım hukuki sonuçlar bulunmaktadır. Evliliğin sona ermesine bağlı olarak ortaya çıkan bu sonuçlar da mali sonuçlar ve kişisel sonuçlar olmak üzere iki şekilde sınıflandırılmaktadır. Eşler bakımından meydana gelen mali sonuçlar da kanunda genel olarak üç kurum olarak düzenlenmiştir: Bu mali kurumlardan ilki tazminattır ve tazminat da; talep eden eşin boşanma sebebiyle maddi değerlerine veya kişilik değerlerine ilişkin bir hak ihlali yahut menfaat kaybı yaşaması durumunda diğer eşten talep etmesi mümkün olan maddi ve manevi tazminat olmak üzere iki şekilde düzenlenmiştir. Bir diğer evliliğin sona ermesi sonucuna bağlı olarak ortaya çıkan mali kurum ise eşler arasındaki malların tasfiyesi yani mal rejimidir. Mal rejimi boşanma sonucunda eşler arasında evlilik esnasında elde edilen malların nasıl paylaşılacağını ve eşlerin bunlar üzerindeki hak ve borçlarını düzenleyen Aile Hukuku’na özgü hukuki bir kurumdur. Evlilik birliğinin sona ermesine bağlı olarak ortaya çıkan üçüncü mali

kurum ise nafakalardır. Bu nafakalardan ilki evliliğin sona erdirilmesine ilişkin açılan dava esnasında hükmedilebilen ve bu davaya ilişkin verilecek karar kesinleşene kadar eş ve çocuklar lehine ödenen tedbir nafakasıdır. İkincisi ise çocuk lehine ödenmesi öngörülen ve yine boşanma kararıyla veyahut kural olarak çocuk ergin oluncaya kadar her zaman istenebilmesi mümkün olan iştirak nafakasıdır. Evliliğin sona ermesi üzerine ödenmesine hükmedilebilecek üçüncü nafaka ise tezimizin de konusunu teşkil eden boşanma kararıyla birlikte veyahut bu yönlü verilen kararın kesinleşmesinden itibaren 1 yıllık zamanaşımı süresi içerisinde talepte bulunulması halinde hükmedilebilen yoksulluk nafakasıdır.

Yoksulluk nafakası ahlaki ve sosyal bir yükümlülüğün kaynağını alarak yıllarca aynı yastığa baş koymuş olan eşlerin boşanma sebebiyle bir anda eski hayat ve alışkanlıklarını terk etmeleri sonucu ekonomik olarak çöküşe uğrayıp yoksulluğa düşmelerini önlenmeyi hedeflemektedir. Bu bakımdan yoksulluk nafakası evlilik birliğinin devamı esnasında mevcut olan eşlerin birbirine bakım yükümlülüğünün hakkaniyet gereği boşanmadan sonra da bir nevi devamı niteliğindedir. Aile kavramının günümüze kadar değişen anlam ve yapısı ona uygulanacak hukuk kurallarının da dinamik bir yapıda olmasına yol açmaktadır. Yoksulluk nafakası da buna bağlı olarak gelişim ve değişim göstermiş ilk olarak yasal dayanağına 4 Ekim 1926 tarihli Medeni Kanun'un nafaka kenar başlıklı 144. maddesiyle kavuşmuş, daha sonra o günün şartlarına uymadığı gerekçesiyle 1988 tarihli 3444 sayılı Kanun madde 6 ile değişikliğe uğramış ve nihayetinde İsviçre Aile Hukuku'nda yaşanan gelişmeler ve yenilikler de dikkate alınarak 4721 sayılı ve 2001 tarihli Türk Medeni Kanunu madde 175 ile güncel ve şu anki halini almıştır. Madde 175'de yoksulluk nafakasının unsurlarına ve talepte bulunan taraf lehine hükmedilebilmesi için sağlanması gerekli olan şartlara yer verilmiştir. Buna göre boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf kusuru daha ağır olmamak koşuluyla diğer taraftan mali gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilecektir.

Ayrıca TMK'da yoksulluk nafakasının ödenme şekillerine ve sona erme hallerine de yer verilmiştir. Buna göre de yoksulluk nafakasının; tarafların ve halin durumuna göre irat veya toptan şekilde ödenebilmesi mümkündür. Yoksulluk nafakası

kendiliğinden, mahkeme kararıyla yahut tarafların anlaşmasıyla sona ermektedir. Sürekli değişen ekonomik ve sosyal koşullar karşısında nafakanın da değişmeden aynı şekilde kalması hakkaniyete aykırı düşebileceği için uyarlanma imkânı da öngörülmüştür. Bu uyarlama irat şeklinde ödenmesine hükmedilen yoksulluk nafakasının arttırılması veya azaltılması şeklinde yapılmaktadır. Yoksulluk nafakasına hükmedilmesindeki amaç gereği nafaka yükümlüsüne nazaran ekonomik bakımdan zayıf konumda bulunan nafaka alacaklısını korumaya yönelik düzenlemelere ise sadece nafaka davasının açılacağı yer bakımından özel yetki olarak TMK’da yer verilmiştir. Bunun dışındaki nafaka alacaklısını koruyucu hükümler ise diğer kanunlarda özellikle de Hukuk Muhakemeleri Kanunu ve İcra İflas Kanunu’nda yer almaktadır.

Her ne kadar yoksulluk nafakasına ilişkin son yasal düzenleme önceki dönemlerde yaşanan mağduriyetleri gidermek ve nafaka alacaklısının nafaka hakkını daha çok korumak amacı gütsede değişen günün koşulları ve her somut olayın farklı nitelikte olması sebebiyle yetersiz kalabilmektedir. Modern Hukuk devletlerinde bu konuda yaşanan gelişmeler ışığında Türk Aile Hukuku’nda da birtakım yeni düzenlemeler ve değişiklikler yapılması planlanmakta ve tasarılar sunulmaktadır. Buna karşın hala yoksulluk nafakasını konu çözülmeyi bekleyen birçok problem barındırmaktadır. Tezin genel işleyişinde de yoksulluk nafakasına ilişkin ayrıntılı açıklamalar yapılmış uygulamada güçlük çıkaran ve doktrinde de sık sık eleştirilen birtakım hususlara dikkat çekilmek istenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GENEL OLARAK NAFAKALAR

1.1. NAFKA KAVRAMI

Nafaka kavramının sözlük anlamına bakıldığında Türk Dil Kurumu'nda “Geçinmek için gerekli olan şeylerin bütünü, geçimlik yahut birinin geçindirmekle yükümlü bulunduğu kimselere, mahkeme kararıyla bağlanan aylık.” şeklinde yer almaktadır¹. Nafaka kavramı genel olarak ekonomik açıdan zaruret halinde bulunan kimselere aile bireyleri tarafından yapılan nakdi veya ayni katkıyı ifade etmektedir². Ayrıca nafaka yardımlaşma ve destekleme yükümlülüğü barındırmasından ötürü sosyal sigorta kurumu olarak da nitelendirilmektedir.

Nafaka ekonomik, sosyolojik ve hukuki açıdan da değerlendirilmekte ve tanımlanmaktadır. Ekonomik bakımdan nafaka maddi değer taşıyan nakdi veya ayni katkı olarak ifade edilirken, sosyolojik bakımdan ise nafaka aralarında kanbağı veya kanunen kurulmuş olan bir soybağı ilişkisi bulunan kişilerin müşkül duruma düşmeleri

¹ Türk Dil Kurumu, (çevrimiçi) <https://sozluk.gov.tr/>, s.e.t.: 15.06.2023. ; Şebnem Akipek Öcal, **Yoksulluk Nafakası Kavramı Ve Hukuki Niteliği**, s. 205. (Editör: Tuğçe Tuzcuoğlu, Hulki Cihan, Yargıtay Kararları Işığında Güncel Medeni Hukuk Problemleri Sempozyum Bildirileri, 8-9 Kasım 2018), İstanbul, On İki Levha Yayınları, 2019.

² Sultan Ünlüsoy Tek, “**Boşanmanın Mali Sonuçları Ve Yoksulluk Nafakası**”, Bahçeşehir Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022, s. 73.

halinde birbirlerine maddi destekte bulunmaları anlamını taşımaktadır³. Hukuki açıdan nafaka ise insanoğlunun varoluşundan beri aile olmanın gerektirdiği vicdani ve ahlaki bir yükümlülük olan aile bireylerinin maddi olarak zor durumda kalmaları ve desteğe ihtiyaç duymaları halinde birbirlerine yardımcı olmalarının kanunlar aracılığıyla somutlaştırılması anlamına gelmektedir.

1.2. NAFAKANIN TARİHSEL GELİŞİMİ

Aile olmanın gerektirdiği bir bakım ve dayanışma yükümlülüğü niteliğinde olan nafaka aile ile birlikte var olmuş ve şekillenmiştir⁴. Bu bağlamda tarihin en eski çağlarında bile nafaka kurumunun izi sürülebilmektedir. Aile bireylerinin birbirine yardımcı olma ve destekleme ödevi, insanlığın başlangıcından beri dini, vicdani ve ahlaki bir yükümlülük olarak görülmüş daha sonraları ise kanuni bir yükümlülük haline de getirilmesinin gerekli olduğu düşüncesiyle yasal düzenlemelere konu edilmiştir⁵. Bu yolla da nafaka alacaklısının nafaka talep hakkı güvence ve teminat altına alınmıştır. Nafaka birbirine soybağı veya evlilik ilişkisi dolayısıyla bağlı olan kişiler bakımından öngörülmuş nafaka ödemekle yükümlü olanlar ve talep hakkı sahipleri de kanun tarafından belirlenmiştir⁶. Eski uygarlıklara bakıldığında Roma toplumunda ailenin ataerkil yapıya sahip olduğu ve aile reisi olan erkeğin mutlak ve sınırsız bir iktidara sahip olduğu görülmektedir. Bu bağlamda aile reisinin aile bireylerine yardımcı olması gelenek ve ahlak kuralı olarak görülmekle birlikte hukuki bir dayanağa kavuşturulmamıştır. Daha sonraları Roma uygarlığında klasik hukuk devrinin başlamasıyla birlikte belli aile fertleri arasında nafaka yükümlülüğü

³ Gonca Gülfem Bozdağ, **Türk Hukukunda Ve Uluslararası Hukukta Nafaka**, Ankara, Yetkin Yayınevi, 2015, s. 18.

⁴ Hamiyet Ayık, “**Eşin Nafakasını Düşüren Haller**”, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010, s. 9-10.

⁵ Bozdağ, **Uluslararası Hukukta Nafaka**, s. 19.

⁶ Ahmet Kalender, “**Türk Aile Hukukunda Boşanma Nafakası**”, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2021, s. 13.

düzenlenmiştir. Buradaki nafaka yükümlülüğü ise yine aile reisiyle aile fertleri arasında ayrıca efendi ve köleleri arasında ve eşler arasında öngörülmüştür⁷. Asur uygarlığında ise nafaka kurumunun kanuni düzenlemeye konu olduğu bilinmektedir. Asur toplumunda boşanan eşlerin birbirlerine belirli bir süreyle yiyecek, içecek, yakacak ve para yardımı yaptığına ilişkin bilgiler bulunmaktadır.

Türk toplumunda ise aile birliğine ve korunmasına verilen önem ve ailenin kutsal sayılmasından ötürü nafaka her zaman var olmuştur. İslamiyet öncesi dönemlerde boşanma sonucu kadın eşe ekonomik olarak zor durumda kalmaması amacıyla tazminata benzer bir tür nafaka ödenmiştir. İslamiyetin kabulüyle beraber ise nafaka ödeme yükümlülüğü aynı zamanda dini bir ödev olarak da görülmüş ancak bu konuda yasal bir düzenleme yapılmaya gidilmemiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nda da Tanzimat Dönemi'ne kadar yine Aile Hukuku'na ve nafakaya ilişkin kanuni düzenlemeler yapılmamış bu alandaki problemler fıkıh kuralları ve sünnet çerçevesinde fetva kitapları ile çözülmeye çalışılmıştır. Tanzimat Dönem ile ise Osmanlı'nın ilk Medeni Kanunu niteliğinde olan Mecelle kabul edilmiş fakat burada da Aile Hukuku'na ilişkin düzenlemelere yer verilmemiştir⁸. Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde ise Kitabül Nafakat yayınlanarak Aile Hukuku'na ilişkin konular burada düzenlenmiştir⁹. Fakat nafaka kurumu ayrıntılı bir şekilde düzenlenmediği gibi yoksulluk nafakasına ilişkin yasal bir düzenleme de burada bulunmamaktadır. Nafaka kurumu gerçek anlamda yasal dayanağına Cumhuriyetin ilanı ile 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi ile kavuşmuştur. Bu kanunda nafaka bakım ve yardım nafakası olarak iki şekilde ele alınmıştır. Fakat bu eMK

⁷ Toba Shukor, **“Boşanma Davalarında Nafaka Türleri Ve Şartları”**, İstanbul Kültür Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022, s. 18.

⁸ Hatice Perkaş, **“Boşanmada Yoksulluk Nafakası”**, Çankaya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008, s. 5.

⁹ Bozdağ, Uluslararası Hukukta Nafaka, s. 21.

döneminde de erkek eş aile reisi olarak kabul edildiği için nafaka ödeme yükümlülüğü de sadece onun için öngörülmüştür.

Aile Hukuku'na ilişkin bir hak talebi ve yükümlülük olan nafaka hukuki kurumu güncel olarak 4721 sayılı TMK¹⁰'da çeşitli kanun maddelerinde düzenlenmiştir. TMK'da nafaka yükümlülüğü iki farklı şekilde karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan ilki belirli dereceye kadar aralarında soy bağı ilişkisi bulunan kişiler için öngörülen nafaka yükümlülüğüdür. Buradaki nafaka yükümlülüğü aynı soydan gelen herkes arasında öngörülmemiş bunun derece ve sınırlaması kanun tarafından belirlenmiştir. Soybağına dayanan nafaka yükümlülüğü karşılıklılık esasına dayanır. Karşılıklılık esasına göre de alt-üst soy ve kardeşler birbirlerine karşı hem nafaka alacaklısı hem nafaka yükümlüsü konumunda bulunmaktadırlar. Nafakanın ikinci görünümü ise aralarında evlilik bağı kurulmuş olanlara bu evlilik süresince yahut sona erdikten sonra ödenmesi öngörülen nafaka yükümlülüğüdür¹¹. Burada aralarında kan bağı bulunmayan fakat evlilik birliğiyle birbirine bağlanmış olan eşler bakımından evlilik birliğinin devamı ve sonrası için öngörülen bir nafaka yükümlülüğü söz konusu olmaktadır¹².

Türk-İsviçre Aile Hukuku'nda eşler arasındaki nafaka yükümlülüğü hem evlilik birliği devam ederken hem de evliliğin sona ermesi hali için öngörülmüştür. Evlilik birliği devamındaki nafaka yükümlülüğü tedbir nafakası, evlilik sona erdikten sonraki nafaka yükümlülüğü ise yoksulluk nafakası olarak kendini göstermektedir. Ayrıca TMK'da nafaka yükümlülüğü hem kadın hem erkek eş bakımından öngörülmüş nafaka kurumu yine bakım ve yardım nafakası olarak iki ayrıma tabi

¹⁰Çalışmamızda TMK ile kastımız, **4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'dur.** (çevrimiçi) <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.4721.pdf>, s.e.t.: 26.05.2023.

¹¹ Mecit Demir, “**Türk Medeni Hukuk Öğreti Ve Uygulamasında Yoksulluk Nafakası**”, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015, s. 22.

¹² Gonca Gülfem Bozdağ, “**Türk Hukukunda Ve Uluslararası Hukukta Nafaka**”, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2014, s. 15.

tutulmuştur¹³. Bu bağlamda bakım nafakaları; Tedbir, İştirak ve Yoksulluk nafakası olarak düzenlenmişken yardım nafakasının niteliği gereği ayrı bir başlık adı altında düzenlenme lüzumu görülmüştür.

1.3. NAFAKALARIN ORTAK ÖZELLİKLERİ

Nafakaların birtakım ortak özellikleri bulunmaktadır. Bu özellikler şunlardır: Taraflar Arasında Süreklilik İlişkisi Kurma, Mirasçılara Geçmeme, Kamu Düzenine

İlişkin Olma, İlama Bağlı Olanların Hacedilememesi, Üçüncü Kişilere Devredilememe, Üzerinde Rehin Tesis Edilememe, Nafaka Alacaklısının Rızası Olmaksızın Takas Edilememe, Doğmamış Nafaka Alacağından Önceden İbra ve Feragat Edilememe, Kural Olarak Nakden ve İrat Şeklinde Ödenme, Nafakaya İşletilecek Faizin Dava Tarihinden Başlayamaması, Talep Hakkının Kişiye Sıkı Sıkıya Bağlı Olması.

1.3.1. Taraflar Arasında Süreklilik İlişkisi Kurma

Aile ilişkileri kural olarak ömür boyu sürdüğü ve nafaka talebinde bulunanın ihtiyaçları da tek seferde karşılanabilecek nitelikte olmadığı için taraflar arasındaki nafaka ilişkisinin de süreklilik taşıdığı söylenebilecektir¹⁴. Bu doğrultuda da genellikle nafakaların tek seferde ödenmesinde nafaka alacaklısının önemli bir yararı bulunmadığı sürece mahkemece nafakanın irat şeklinde ve düzenli olarak belirli aralıklarla ödenmesine hükmedilmektedir. Ayrıca birtakım nafakaların sona ermesinden sonra şartları gerçekleştiği takdirde tekrar talep edilebilmesinin mümkün olması da aile ilişkilerinin sürekli nitelikte olmasından kaynaklanmaktadır. Nafakanın

¹³ Shukor, s. 19.

¹⁴ Turgut Akıntürk, Derya Ateş, **Türk Medeni Hukuku Aile Hukuku**, Cilt. II, 23. b., İstanbul, Beta Yayınevi, 2020, s. 9.

tarafları arasında süreklilik ilişkisi kurmasından irat şeklinde ödenmesine hükmedilen nafakanın kanunda ifade edilen sona erme sebepleri gerçekleşmediği sürece ödenmeye devam etmesinin zorunlu olduğu anlaşılmaktadır. Zira nafakalara alacaklısı bakımından hayati öneme sahip ve zaruri ihtiyaçlarını karşılayabilmesi amacıyla aile olmaktan ötürü hakkaniyet gereği hükmedilmektedir. Bu durumu göz önünde bulunduran kanun koyucu da ilgili kanunlarda nafakanın sona erme hallerini sınırlı bir şekilde düzenlemiştir. Dolayısıyla da irat şeklinde ödenmesine hükmedilen nafakanın kendiliğinden, mahkeme kararıyla yahut tarafların anlaşması dışında bir sebeple sona erdirilebilmesi mümkün değildir.

1.3.2. Mirasçılara Geçmeme

Aile Hukuku'ndan kaynaklanan hakların şahsa sıkı sıkıya bağla olma özelliğinden ötürü devredilmesi, taraf değişikliği olması ve henüz ilişki sona ermeden buna bağlanan haklardan feragat edilmesi mümkün değildir¹⁵. Bu niteliği gereği taraflara tanınan nafaka talep hakkı veyahut nafaka alacağının da mirasçılara geçmesi kural olarak mümkün olmaz¹⁶. Nafakalar, yoksulluğa düşmüş veyahut düşme tehlikesi içinde bulunan kişilerin yoksulluğunu önlemeye yönelik ve şahsına bağlıdır. Bu yüzden nafaka talep veya alacak hakkı başkasına devredilemez. Nafaka yükümlülüğü de nafaka borçlusunun şahsına bağlıdır. Dolayısıyla da nafaka alacaklısının ölümü halinde nafaka alacaklısının mirasçıları nafakanın kendilerine ödenmesini talep edemeyecekleri gibi nafaka borçlusunun ölümü halinde onun mirasçılarında alacaklıya nafaka ödeme yükümlülüğü getirilemez¹⁷. Fakat bu durum henüz nafakaya hükmedilmesi talep edilmeden önce veya irat şeklinde hükmedilmiş olup da muaccel olmamış olan nafakalar için geçerlidir. Yani nafakanın mirasçılara geçmemesi ileriye yönelik nafaka talep ve yükümlülüğü içindir¹⁸.

¹⁵ Mustafa Dural, Tufan Öğüz, Mustafa Alper Gümüş, **Türk Özel Hukuku: Aile Hukuku**, C: III, 16. b., Filiz Kitabevi, İstanbul, 2021, s. 6.

¹⁶ Shukor, s. 22.

¹⁷ Canan Ruhi, Cemal Ruhi, **Nafaka Hukuku**, 4. b., Seçkin Yayınları, Ankara, 2021, s. 115.

¹⁸ Tek, s. 76.

Ölüm anına kadar muaccel olup da ödenmemiş olan nafaka, nafaka alacaklısının terekesinde bulunması gereken aktif bir değeri ifade ederken nafaka borçlusu bakımından terekesinde bulunan pasif bir değeri teşkil etmektedir. Nafaka alacaklısının mirasçıları diğer alacak hakları gibi muaccel olup ödenmemiş nafaka alacaklarını da nafaka yükümlüsünden şayet ölmüşse mirasçılarından talep etme hakkına sahiptir. Zira ödenmeyen nafaka borçları murisin terekesinde yer aldığı için mirasın intikaliyle birlikte mirasçılara geçecektir. Şayet ölen nafaka yükümlüsü ise nafaka onun terekesinin pasifinde yer alan bir değer teşkil ettiği için mirasçılar mirası reddetmedikleri müddetçe bu nafakayı ödemekle yükümlü tutulabileceklerdir. Bu bağlamda nafakaya toptan sermaye şeklinde hükmedilmiş olup da henüz ödenmeden önce taraflardan biri ölmüşse bu nafakanın tamamı talep edilebilecekken, nafakaya irat şeklinde hükmedilmiş olup da taraflardan biri ölmüşse bu halde nafakaya hükmedilmiş olan tarihle nafaka alacaklısı veya yükümlüsünün ölüm tarihine kadar işlemiş olup da ödenmemiş olan nafaka miktarıyla sınırlı olarak mirasçılar talep hak sahibi veya ödeme yükümlüsü olabileceklerdir¹⁹.

1.3.3. Kamu Düzenine İlişkin Olma

Kamu düzeni en genel anlamda devletle bireyler arasındaki ve bireylerin kendi aralarındaki ilişkilerde hukuk ve ahlak kuralları çerçevesinde hareket edilerek toplumdaki huzur ve barışın tesis edilmesine korunmasına hizmet eden kurum veya kurallar olarak tanımlanabilir²⁰. Kamu düzeni toplumu dolayısıyla da toplumu oluşturan en küçük yapı taşı olan aileyi yakından ilgilendirdiği için aile ilişkilerinin düzenlenmiş olduğu Aile Hukuku alanında da büyük oranda kendini göstermektedir. Kamu düzeni yoluyla devlet aile ilişkilerinin korunması adına müdahalelerde bulunabilmektedir²¹. Aile Hukuku'na ilişkin meseleler aile birliğinin menfaatleri ve toplum huzur ve barışının sağlanması adına önem taşıdığı için kamu düzeninden

¹⁹ Demir, s. 13-14.

²⁰ Shukor, s. 20.

²¹ Burcu Çitak, “Eşler Arasındaki Nafaka Yükümlülüğü”, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016, s. 8.

sayılmakta genel olarak da emredici olarak düzenlenmektedir²². Aile Hukuku'na ilişkin bir yükümlülük olan nafaka da kamu düzeninden kabul edilmektedir²³. Zira nafaka da aile birliğinin korunmasına hizmet eden kurumlardan biridir. Kamu düzenine ilişkin olmasından ötürü de nafaka tamamen taraf irade ve vicdanlarına bırakılmamış devletin bu konuda müdahalelerde bulanabilmesine ve ekonomik açıdan zayıf konumda olanı koruyabilmesine imkân tanınabilmesi için kanunlarla düzenlenmesi öngörülmüştür.

Kamu düzeninden sayılan Aile Hukuku'na ilişkin düzenlemeler çoğunlukla emredici nitelikte ve sınırlı sayıdadır. Bu bağlamda tarafların emredici hükümlere aykırı davranabilmesi mümkün olmadığı gibi sınırlı sayı ve şekilde düzenlenmiş alanlarda kanunun öngörmediği bir ilişki tipi meydana getirebilme olanakları da bulunmamaktadır. Yargıtay da nafakayı kamu düzeninden kabul ettiği için nafaka talepleri bakımından alacaklı veya yükümlünün Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olması şart koşulmamış bu kişilerin ülke sınırları içerisinde bulunmaları yeterli görülmüştür. Önemli olan ailenin devlet eliyle de gelişimine katkı sağlanması ve korunmasıdır. Bu bağlamda devlet kamu düzeni yardım ve müdahalesiyle aile birliğinin, evlilik ilişkisinin kurulmasından sona ermesine kadar tüm sürecinde etkin rol oynamaktadır²⁴.

1.3.4. İlam Bağlı Olanların Haczedilememesi

İlam mahkeme tarafından verilen bir hükme dayanan belge iken İİK²⁵ m. 38'de ifade edilen birtakım belgelerde niteliği ve önemi gereği ilam niteliğinde belge olarak kabul edilmektedir²⁶. Nafakalara doğrudan mahkeme tarafından karar verilmesi halinde nafaka alacağı bir mahkeme hükmüne dayanacağı için ilam, şayet taraflar

²² Demir, s. 12-13.

²³ Büşra Baştürk, “**Türk Medeni Kanununda Ve Uygulamada Yoksulluk Nafakası**”, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021, s. 19-20.

²⁴ Çitak, s. 8.

²⁵ Çalışmamızda İİK ile kastımız, **2004 sayılı İcra İflas Kanunu'dur**. (çevrimiçi) <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.3.2004.pdf>, s.e.t.: 20.05.2023

²⁶ İİK m. 38: “Mahkeme huzurunda yapılan sulhlar, kabuller ve para borcu ikrarını havi re'sen tanzim edilen noter senetleri, istinaf ve temyiz kefaletnameleri ile icra dairesindeki kefaletler, ilamların icrası hakkındaki hükümlere tabidir. Bu maddedeki icra kefaletleri müteselsil kefalet hükmündedir.”

nafaka ödenmesini sözleşme ile kendileri kararlaştırmış ve mahkemenin uygun bulması sonucu onaylanmış ise nafaka ilama dayanan bir belge niteliğinde olacaktır. Nafakanın ödenmesi konusunda taraflar aralarında anlaşmış, sözleşme yapmış fakat bu konuda mahkemenin onayı alınmamış ise bu durumda artık nafaka ilam özelliği taşımayacaktır. Nafaka alacakları şayet bir ilama veyahut ilam niteliğinde belgeye dayanmaktaysa hiçbir şekilde haczi mümkün değildir. Fakat taraflar arasında sözleşmeyle kabul edilip düzenlenen bir nafaka alacağı söz konusuysa İİK m. 83'e göre kısmen haczinin mümkün olduğu kabul edilmektedir. Bu durumda icra memuru nafaka borçlusunun kendisinin ve ailesinin geçimi için zorunlu olan miktarı takdir ettikten sonra bunların dörtte birinden az olmamak şartıyla haciz yapabilecektir.

Nafaka alacakları niteliği gereği bizzat alacaklısına ödenmesi gereken ve hayatını idame ettirebilmesi için zorunlu olan alacaklardan olduğu için haczedilebilmeleri kabul edilmemektedir²⁷. Bu durum aynı zamanda nafakaya hükmedilmesindeki amaç ve taşıdığı önemden de kaynaklanmaktadır²⁸. Ayrıca nafaka alacakları çoğunlukla bir mahkeme ilamına yahut ilama dayanan belge niteliğine haiz olduğu için uygulama bakımından da hacze elverişli olmadığına söylenebilmesi mümkündür. Doktrinde birikmiş nafaka alacaklarının ise nafaka alacaklısının o anki zaruriyetini karşılama işlevini kaybetmesinden ötürü haczinin mümkün olduğu ifade edilse de Yargıtay birikmiş nafaka alacaklarının da mutlak suretle nafaka alacaklısının eline geçmesi görüşünde olduğu için bu nafaka alacaklarının da ilama dayanması halinde haczinin mümkün olmadığı görüşündedir²⁹.

²⁷ Ruhi, Ruhi, **Nafaka Hukuku**, s. 114.

²⁸ Tek, s. 79-80.

²⁹ **Yarg. 12. HD., E. 2018/4928, K. 2019/242, T. 15.01.2019:**“...Alacaklı, borçlu hakkında17.09.2013 tarihli, 2012/557 Esas-2013/619 Karar sayılı ilamına dayalı olarak..... Esas sayılı takip dosyası ile nafaka alacağına dayalı ilamlı icra takip başlattığını.....sayılı takip dosyası ile de alacaklı hakkında icra takibi başlatıldığını, söz konusu takip dosyasından alacaklı olduğu takip dosyasına gönderilen müzekkere ile alacaklı olduğu dosyadaki birikmiş nafaka alacağı üzerine haciz konulduğunu ancak birikmiş nafaka alacağına haciz uygulanmasının mümkün olmayacağını belirterek..... 2014/11705 E. sayılı takip dosyasında müdürlükçe verilen 28.01.2016 tarihli haciz kararının kaldırılmasını talep ettiği, mahkemece, birikmiş nafaka alacağının alelade alacak olduğundan bahisle şikâyetin reddine karar verildiği anlaşılmaktadır. Niteliği itibari ile nafaka kişinin yaşamını sürdürmek için öncelikli ve zaruri olarak hükmedilen bir para olup, nafaka alacaklısının her ay hükmedilen nafakayı

1.3.5. Üçüncü Kişilere Devredilememe

Nafaka alacağının devri nafaka alacaklısının borçlunun rızasını almak zorunda olmaksızın kanundan doğan veya sözleşmeye dayanan nafaka alacağını üçüncü bir kişiye devretmesi olarak tanımlanabilir. Nafaka hakkı şahsa sıkı sıkıya bağlı haklardan olduğu için bizzat hak sahibi tarafından talep edilmesi ve kullanılması gerekmektedir ki bu niteliği göz önünde bulundurulduğunda devredilebilmesi hukuki niteliğine uygun düşmeyecektir³⁰. Ayrıca nafakaya hükmedilmesindeki amaç nafaka alacaklısının nafakaya hükmedildiği ve ödediği zamandaki yoksulluğunu gidermek ve hayatını idame ettirebilmesi, insan onur ve haysiyetine yaraşır şekilde yaşayıp asgari hayati ihtiyaç ve gereksinimlerini karşılamak olduğu olduğu için bu hakkın bir başkasına temlik edilmesi amacına da uygun düşmez³¹. Zira nafaka hakkı devredildiğinde nafaka alacaklısının mağduriyeti önlenememiş olacak ve içine düşmüş olduğu ekonomik zor durum devam edecektir³². Doktrinde devredilemeyecek nitelikte olan nafakanın işlemekte olan nafaka olduğu fakat ödenmemiş ve birikmiş olan nafakanın ise artık nafaka alacaklısının zaruret halini ve o zamanki hayati ihtiyaçlarını karşılayabilme niteliğini kaybettiğini dolayısıyla da kendisinden beklenen faydayı kaybettiği için devrinin mümkün hale gelmiş olduğu ileri sürülmektedir³³. Yargıtay'ın da birikmiş olan nafakanın devrinin mümkün olduğu yönünde kararları vardır³⁴.

talep etmeyip birikmiş nafakayı tahsil etmesi bu paranın "alelade alacak niteliğine" dönüşmesi anlamım kazandırmaz. Çünkü nafaka alacaklısı istediği an, hükmedilen nafakayı alma olanağına sahip olmalıdır. O halde mahkemece birikmiş nafaka alacaklarının da haczi mümkün olmadığından şikâyetin kabulü ile haczin kaldırılmasına karar verilmesi gerekirken, şikâyetin reddi yönünden hüküm tesisi isabetsizdir. ...” ; Tek, s. 79-80.

³⁰ Arzu Ahsen Medar, “**Yargı Kararları Işığında Türk Ve İsviçre Hukukunda Yoksulluk Nafakası**”, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018, s. 23.

³¹ Ruhi, Ruhi, **Nafaka Hukuku**, s. 114.

³² Esra Şeren Demirel, “**Yoksulluk Nafakası**”, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007, s. 9.

³³ Tek, s. 78.

³⁴ **Yarg. 8. HD., E. 2013/10911, K.2013/17723, T. 26.11.2013:** “...Borçlu, aleyhine başlatılan takipte alacaklı tarafından alacağın temlik edildiğini, açtığı menfi tespit davası sonucunda verilen kararla takip dosyasına ilişkin borcu olmadığını tespitine karar verildiğini, anılan karara rağmen takibe devamla.....plakalı araca haciz konulduğundan bahisle araç üzerindeki haciz ve muhafazanın kaldırılmasını talep etmiştir.Mahkemece, takibe konu alacağın nafaka alacağı olması nedeniyle

Nafaka borcunun devri ise nafaka borçlusunun nafaka alacaklısına olan nafaka borcunun üçüncü bir kişi tarafından üstlenilmesi olarak tanımlanabilir. Nafaka ödeme borcunun devredilebilmesi mümkündür. Zira nafaka yükümlülüğü bakımından ödenmesine hükmedilen nafaka borcuyla amaçlanan husus nafaka alacaklısının yoksulluğunu önlemek olduğu için nafakanın alacaklıya kimin tarafından ödendiğinin önemi yoktur. Önemli olan husus nafaka alacaklısının yoksulluğunun giderilmesidir. Dolayısıyla da nafaka ödeme borcu bizzat nafaka yükümlüsü tarafından yerine getirilmek zorunda değildir. Ancak Borçlar Hukuku'ndaki borçlunun borcu bizzat ifa etmesinde alacaklının menfaatinin bulunması durumu gibi burada benzer olarak nafakanın nafaka yükümlüsü tarafından şahsen ödemesinde nafaka alacaklısının bir menfaati varsa artık nafaka yükümlüsü nafaka borcunu şahsen ifa etmek zorunda kalacaktır ki bu durum da istisna olarak görülebilir³⁵. Bunun dışında nafaka yükümlüsünün nafaka borcu onun dışında üçüncü bir kişi tarafından da nafaka alacaklısına karşı ifa edilebilir.

1.3.6. Üzerinde Rehin Tesis Edilememe

Rehin hakkı borçlunun borcunu ifa etmediği takdirde alacaklıya borçlu veya üçüncü bir kişiye ait olan taşınır, taşınmaz mal veya maddi değer ihva eden bir hakkın paraya çevrilmesi sonucu elde edilen bedelden alacağını alabilme imkânı tanıyan bir hak³⁶. Nafaka talep hakkı şahsa sıkı sıkıya bağlı haklardan olduğu ve devre de elverişli olmadığı için bu talep hakkının rehnedilmesi de mümkün değildir³⁷. Nafaka alacak hakları nafaka alacaklısının hükmedildiği zamanki asgari hayati ihtiyaçlarını karşılayabilmesi için kendisine ödenmesi zaruri nitelikte olan alacaklardan olduğu için

temlikinin mümkün olmadığı ve geçersiz temlikin de 3. şahsa işlem yapma hakkı vermeyeceği gerekçesiyle şikayetin kabulüne karar verilmesi üzerine hüküm; temlik alan davalı vekili tarafından temyiz edilmiştir 2011/6735 sayılı dosya ile başlatılan icra takibi, boşanma ilamında alacaklı eş lehine hükmedilen, 1999 yılından takip tarihine kadar ödenmeyen birikmiş 11 yıl 4 aylık nafaka bedelinin tahsiline ilişkindir. Takip alacaklısı olan 03.08.2011 tarihli temliknamesiyle takip dosyasındaki alacağına temlik etmiştir. Bu temlik ile artık takip alacaklısı dosyasında tasarruf hakkı kalmamıştır.'

³⁵ Kemal Oğuzman, Turgut Öz, **Borçlar Hukuku: Genel Hükümler**, Cilt III, 18. b., Vedat Kitabevi, İstanbul, 2020, s. 266-270.

³⁶ Tek, s. 79.

³⁷ Medar, s. 24.

rehin hakkıyla sınırlandırılması uygun görülmemektedir. Fakat doktrinde nafaka alacaklarının bu hak doğduktan, muaccel olduktan sonra alacaklısına ödenmemiş ve birikmiş alacak haline gelmesi durumunda artık nafaka alacaklısının ödenmesi gereken zamandaki ekonomik mağduriyetini giderme işlevini kaybetmesinden ötürü devrinin dolayısıyla da rehninin de mümkün olduğu ileri sürülmektedir. Bu bağlamda doktrinde nafaka alacaklarının rehnedilebilmesi bakımından ikili bir ayrıma gidilmektedir. İlk olarak henüz doğmamış, vadesi gelmemiş yahut vadesi dolmamış nafaka alacaklarının rehne elverişli olmadığı kabul edilmektedir. İkinci olarak ise vadesi geçmiş fakat nafaka alacaklısına ödenmemiş olan birikmiş nafaka alacaklarının rehne elverişli hale gelmiş olduğu kabul edilmektedir³⁸. Fakat Yargıtay birikmiş nafaka alacaklarının muaccel nafaka alacakları gibi mutlak anlamda nafaka alacaklısının eline geçmesi mecburi olan alacak olduğu görüşünde olduğu için buradan da bu alacakların rehninin mümkün olmadığı sonucuna varılabilir³⁹.

1.3.7. Nafaka Alacaklısının Rızası Olmaksızın Takas Edilememe

TBK⁴⁰ m. 139' da düzenlenmiş olan takas hukuki kurumuna göre iki kişi karşılıklı olarak birbirlerine bir miktar para veya özdeş diğer edimleri borçlu olmaları durumunda şayet iki borç da muaccel ise her biri alacağını borcuyla bu husustaki tek taraflı ve karşı tarafa varması gerekli bir irade beyanıyla takas edebilir⁴¹. Ancak halin

³⁸ Demirel, s. 7-8.

³⁹Yarg. 12. HD., E. 2008/22825, K. 2009/2904, T. 26.05.2008: "...İİK'nun 83. maddesinde ilama müstenid olmayan nafakalar borçlu ve ailesinin geçimi için icra memurunca lüzumlu olarak takdir edilen miktar tenzil edildikten sonra haczolunabilir. "ilama müstenit olmayan nafaka" cümlesinden anlaşılması gereken BK'nun 502. maddesinde olduğu gibi mukaveleye müstenit nafakalardır. İlama müstenit nafaka ise hakimlikçe kişinin yaşamasını sürdürmek için öncelikle ve zaruri olarak hükmedilen para olup, bu şekilde verilen nafakanın birikmesi (teraküm) etmesi halinde dahi niteliği itibarıyla haczi caiz değildir. Somut olayda boşanma ile birlikte verilen yoksulluk nafakası Ünye 1.İcra Müdürlüğü'nün 2007/1508 esas sayılı dosyasında takibe konulmuş olup, nafaka alacağının, şikayetçinin takip borçlusu konumunda olduğu Terme İcra Müdürlüğü'nün 2007/456 esas sayılı dosya borcundan dolayı haczedilmesi isabetsizdir. Nafaka alacağına konulan haczin tamamen kaldırılması gerekirken yazılı gerekçe ile nafaka haczinin 3/4'nün kaldırılmasına 1/4 yönünden haczin devamına yönünde hüküm tesisi isabetsizdir. ..."

⁴⁰Çalışmamızda TBK ile kastımız, 2011 tarihli **6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'dur.** (çevrimiçi) <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.6098.pdf>, s.e.t.: 01.06.2023.

⁴¹ Oğuzman, Öz, **Borçlar Hukuku**, s. 609.

ve işin niteliğine göre bazı alacakların tek taraflı irade beyanıyla diğer tarafın rızasına gerek duyulmaksızın takas edilebilmesi uygun görülmemiştir. Bu alacaklardan biri de nafaka alacağıdır. Zira nafaka alacaklısına ödenen nafaka onun geçimi ve yoksulluğa düşmesinin önlenmesi için zorunludur⁴². Nafaka alacaklısı hayatını idame ettirebilmek için gerekli ihtiyaçlarını bu nafakadan karşılamakta olduğu için takas halinde zor duruma düşme tehlikesi bulunmaktadır.

Nafaka alacağının takası ise nafaka alacaklısı ise nafaka borçlusunun karşılıklı olarak birbirlerine borçlu olmaları ve aynı zamanda da birbirlerinden alacaklı olmaları halinde gündeme gelmektedir. Ayrıca her iki borcunda muaccel olması gerekir. Fakat nafaka borçlusunun nafaka alacaklısından olan alacağı muaccel olmuş olsa bile nafaka alacaklısının rızasını almadan ona olan nafaka borcuyla kendi alacağını takas etmesi mümkün değildir. Dolayısıyla da nafaka borçlusunun takas yapabilmesi için öncelikle nafaka alacaklısının iznini alması gerekmektedir. Fakat nafaka alacaklarının takası konusunda nafaka borçlusunun tek taraflı iradesiyle takas yapamaması halinin tam tersi mümkündür. Yani nafaka alacaklısı nafaka borçlusunun rızasını almadan ona olan borcuyla ondan olan nafaka alacağını tek taraflı olarak takas edebilir.

1.3.8. Doğmamış Nafaka Alacağından Önceden İbra Ve Feragat Edilememe

Feragat bir hakka sahip olan kişinin bu hakkından tek taraflı olarak vazgeçmesini ifade eden ve kesin hüküm niteliğinde olan hukuki bir işlem olarak tanımlanabilir⁴³. Feragat ile bir hakkın kullanılmasından tamamen vazgeçilebileceği gibi kısmen de vazgeçilmesi mümkündür. Aile Hukuku'na ilişkin konularda henüz bir hak doğmadan veya muaccel olmadan önce bu haktan vazgeçilmesi, feragat edilmesi mümkün değildir. Zira ortada bir hak bulunmadıkça bu hakka bağlı sonuçlarda doğmayacağı için bunlara ilişkin taleplerin de ileri sürülmesi mümkün olmayacaktır⁴⁴.

⁴² Ruhi, Ruhi, **Nafaka Hukuku**, s. 113.

⁴³ Shukor, s. 21.

⁴⁴ Eray Aksın Atar, ‘‘Nafakadan Feragat’’, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 22 (3), 2016, s. 252.

Aile Hukuku'na özgü hususlar çoğunlukla kamu düzenine ilişkindir ve devletin aileye verdiği öneme binaen emredici olarak düzenlenmiştir. Bu bakımdan nafaka talep hakkından veya henüz muaccel olmamış bir nafaka alacağından önceden feragat edilmesi mümkün değildir⁴⁵. Ancak feragat nafaka alacaklısının tek taraflı iradesine bağlı olduğu için nafaka talep hakkı veya alacak hakkı doğduktan sonra nafaka alacaklısı bu haklardan her zaman vazgeçebilir, feragat edebilir⁴⁶.

Alacaklı ve borçlu arasında yapılan bir anlaşma ile borçlunun borcunu ifa etmeksizin borcun sona erdirilmesine yani borçlunun borcundan kurtarılmasına olanak veren hukuki kuruma ibra denir⁴⁷. TBK m. 132'de düzenlenmiş olan ibra, feragatin aksine tek taraflı bir hukuki işlem niteliğinde değildir. Zira burada hem alacaklı hem borçlunun iradesine ve onayına bağlı bir ibra anlaşması yapılmaktadır. İki taraflı bir hukuki işlem niteliğinde olan ibra nafaka bakımından ise nafaka alacaklısının nafaka yükümlüsünü nafaka borcundan kısmen yahut tamamen kurtarması anlamına gelmektedir⁴⁸. Fakat nafaka alacaklısının nafaka alacağı için borçluyu ibra edebilmesi için öncelikle nafaka alacak hakkı doğmalıdır. Zira kişinin bir hak doğmadan önce bu hakka ilişkin tasarrufta bulunabilme imkânı yoktur. İbra yapılması ile de nafaka alacaklısının aktifinde bir azalma nafaka borçlusunun da pasifinde bir azalma olacaktır. Bu bağlamda henüz nafa alacak hakkı doğmadan nafaka alacaklısının aktifinde de yer almış olduğu söylenemeyecektir. Dolayısıyla da ancak nafaka talep hakkı doğduktan sonra bu haktan feragat edilmesi, muaccel olup da ödenmemiş nafaka alacağından vazgeçilmesi veya nafakanın ödenmemiş kısmı için nafaka borçlusunun ibra edilmesi mümkündür.

1.3.9. Kural Olarak Nakden Ve İrat Şeklinde Ödenme

⁴⁵ Demirel, s. 8.

⁴⁶ Demir, s. 16.

⁴⁷ Oğuzman, Öz, **Borçlar Hukuku**, s. 578.

⁴⁸ Demir, s. 17.

Nafakanın nakden ödenmesi para ile ödenmesi anlamına gelmektedir⁴⁹. Nafaka, nafaka alacaklısının hayatını idame ettirebilmesi için zorunlu ihtiyaçlarını karşılayabilmesi için ödendiği için ayın şeklinde değil de nakit şeklinde ödenmesi daha lehine olacaktır. Zira nafakanın ödenme amacı nafaka alacaklısını zenginleştirmek de olmadığı için nafaka olarak bir taşınmaz veya mali değeri bulunan hakkın devri yerine para ile ödenmesi daha doğru görülmektedir. Bu bakımdan da şartlar gerektirmediği müddetçe uygulamada mahkemeler nafakanın nakit şekilde ödenmesine karar vermekte, tarafların talebi yahut nafaka yükümlüsünün ancak bu şekilde ödeme imkânı bulunmadıkça nafakanın ayın şeklinde ödenmesine karar verilmemektedir⁵⁰.

Nafakanın genellikle her ay olmak üzere düzenli şekilde nafaka alacaklısına ödenmesi irat şeklinde ödemedir. Nafaka borcunun nafaka alacaklısına tek seferde ifa edilmesi ise sermaye yani toptan şekilde ödemedir. Nafakalar nafaka alacaklısının ihtiyaçları tek seferde karşılanacak nitelikte olmadığı için düzenli olarak ve süreklilik taşıyacak şekilde ödenmelidir. Nafakanın irat şeklinde ödenmesine hükmedildiği takdirde kanunda belirtilen şartlar gerçekleşmedikçe alacaklısına süresiz olarak ödenecek olması da nafaka alacaklısı taraf bakımından daha avantajlı bir durumdur. Ayrıca irat şeklinde ödenmesine hükmedilen nafakanın değişen ekonomik koşullara göre uyarlanması da mümkün olduğu için nafaka alacaklısı kendisine ödenen nafaka miktarının yetersiz kalması halinde arttırılmasını talep edebilme imkânına sahiptir. Fakat toptan şekilde ödenmesine hükmedilen nafaka, nafaka alacaklısına bir kere ödenmekle son bulmuş olacağı için artık ödenmiş olan bu nafakanın arttırılıp azaltılması yani değişen koşullara göre uyarlanması da mümkün olmayacaktır.

1.3.10. Nafakaya İşletilecek Faizin Dava Tarihinden Başlayamaması

Faiz para borcu söz konusu olduğunda ona bağlı olarak ortaya çıkan ve onun ferî niteliğindeki bir hak talebidir. Faiz asıl borcun hukuki kaderine tabi olduğu için

⁴⁹ Özge Özyazgan, “Yoksulluk Nafakası”, Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019, s. 7-8.

⁵⁰ Demirel, s. 11.

asıl borç doğmadan doğmayacağı gibi asıl borç sona erince de sona erer⁵¹. Faiz alacaklının alacağıın zamanında ödenmemesinden ötürü ondan mahrum kaldığı müddet boyunca hesaplanan maddi karşılığı ifade etmektedir⁵². Nafaka alacaklısı vadesinde kendisine ödenmeyen nafaka alacağıından yararlanamadığı süre boyunca buna karşılık olarak faiz yürütülmesini isteyebilir. Faizin işlemeye başlayacağı tarih ise alacaklıya ödenmeyen nafaka alacağıının muaccel olduğu tarih olacak ve asıl alacak ödenene kadar faiz de işlemeye devam edecektir. Nafaka borcunun ödenmesi ile faizin de işlemesi duracak faiz miktarının da nafaka alacaklısına ödenmesiyle faiz borcunda sona ermiş olacaktır. Nafaka alacaklısı nafaka alacağı için faize hükmedilmesini mahkemeden talep edebileceği gibi taraflar bu hususu aralarında da kararlaştırabilirler. Ancak faize dava tarihinden itibaren hükmedilmesi ve faizin dava tarihinden itibaren işlemeye başlaması kabul edilmemektedir. Zira faize hükmedilebilmesi için asıl borcu teşkil eden alacak miktarının belirli olması ve borçlunun da bu alacağı ifa etmede gecikmiş olması gerekmektedir⁵³.

Nafakaların ödenmeye başlanacağı tarih bazı hallerde bu husustaki kararın verilmiş olduğu tarih olarak kabul edilirken bazı hallerde ise nafaka talepli davanın açılmış olduğu kabul edilen tarih olarak öngörülmüştür. Fakat nafakanın ödenmeye başlanacağı tarih davanın açılmış olduğu kabul edilen tarih bile olsa bu nafakaya işletilecek faizin de dava tarihinden itibaren işlemeye başlamasına karar verilemez. Zira nafaka alacağı davanın açılmış olduğu tarihte henüz muaccel olmadığı gibi miktarı da belirlenmiş değildir⁵⁴. Nafaka alacağıının irat şeklinde ödenmesine hükmedilmiş ise her ödenmeyen irat için ayrı ayrı ödeme tarihinden itibaren faiz işlemeye başlar. Sermaye şeklinde ödenmesine hükmedilen nafakaya ise tek seferde ödenmesi öngörülmüşse bu hususta verilen karar tarihinden itibaren ödenmediği süre zarfında faiz işletilebilirken sermaye şeklindeki nafakanın taksit şeklinde alacaklıya

⁵¹ Özyazgan, s. 8.

⁵² Baştürk, s. 17.

⁵³ Özyazgan, s. 8.

⁵⁴ Demirel, s. 11.

ödenmesine karar verilmişse ödenmeyen her bir taksitin ödeme tarihinden itibaren faiz işlemeye başlayacaktır.

1.3.11. Talep Hakkının Kişiyeye Sıkı Sıkıya Bağlı Olması

Haklar şahsa sıkı sıkıya bağlı olan veya şahıs varlığından bağımsız olarak talep edilebilme niteliğine sahip olan haklar şeklinde sınıflandırılabilir. Nafaka hakkı da talepte bulunanın şahsına sıkı sıkıya bağlı olan bir alacak hakkı olarak nitelendirilmektedir⁵⁵. Bu hakkın nafaka alacaklısının şahsına bağlı olması hakkın bizzat onun tarafından kullanılmasının zorunlu olması ve henüz hak doğmadan önce de devrinin mümkün olmaması anlamına gelmektedir. Aile Hukuku'nda taraflar arasındaki ilişkiler onların şahsına sıkı sıkıya bağlı olduğu için nafaka talep edebilecek yahut talep edilebilecek kişilerin kendi istekleri ile ya da bir resmi makamın izni ile dahi değiştirilebilmesi mümkün değildir⁵⁶. Nafaka hakkı ile alacaklısının şahsı arasında sıkı bir ilişki bulunduğu için bir nafaka talep hakkını bizzat kullanması gerektiği gibi bu hakkı kullanmama imkanına da sahiptir.

Nafaka alacaklısının talep hakkını bizzat kullanması gerekliliği temsilci yoluyla da bu hakkını elde edebilmesine engel oluşturmaz. Fakat nafaka alacaklısı hakkını temsilci yoluyla kullanmak istiyorsa bu konuda şahsa sıkı sıkıya bağlı olan diğer haklardaki gibi vekile ve temsilciye özel yetki verilmesi gerekmektedir. Ayrıca nafaka hakkının kullanılabilme ve talep edilebilme kuralının mutlak anlamda uygulanmaması gerekir. Zira küçüklerin ve ayırt etme gücü bulunmayanların nafaka hakkını tek başlarına talep edebilmeleri mümkün olmadığı için bunların yasal temsilcilerine de bu hakkın talep edilebilme imkânı verilmektedir. Bu bakımdan küçük kısıtlı veya ayırt etme gücüne sahip olmayan tarafın nafaka talep hakkını tek başına kullanamamasından ötürü onun ad ve namına yasal temsilcisinin, vesayet makamının veya vasinin veyahut da bu kişilere bakmakla yükümlü bulunan sağlık ve bakım kurumları gibi kuruluşların nafaka talep etmesi talep hakkının kişiyeye sıkı sıkıya bağlı

⁵⁵ Kübra Yıldız, “Türk Ve İsviçre Hukukunda Karşılaştırmalı Olarak Yoksulluk Nafakası”, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022, s. 19.

⁵⁶ Dural, Ögüz, Gümüş, **Türk Özel Hukuku: Aile Hukuku**, s. 6.

olmasına aykırılık veyahut istisna teşkil etmemektedir. Aksi takdirde sırf küçük veya ayırt etme gücü bulunmadığı için örneğin bir bebek veyahut akıl hastası olan kişinin nafaka talep hakkını tek başına kullanamıyor olması sebebiyle onlar adına yasal temsilcilerinin nafaka talep edebilmesine imkân tanınmaması bu kişilerin nafaka talep hakkının ellerinden alınmış olduğunu gösterecek hakkaniyetle bağdaşmayacak ve eşitlik ilkesine de aykırılık teşkil edecektir.

1.4. NAFAKANIN HUKUKİ NİTELİĞİ

Nafaka TMK’da düzenlenmiş olan Aile Hukuku’na ilişkin bir hak talebi ve yükümlülüktür⁵⁷. Bu yükümlülük ve hakkın doğması ya hısımlık ilişkisinden yani soybağından ya da evlilik ilişkisinden kaynaklanabilir⁵⁸. Nafaka talep edebilme hakkı Aile Hukuku’na ilişkin şahsi bir hak, nafaka ödeme yükümlülüğü ise Aile Hukuku’na dayanan bir borç niteliğindedir⁵⁹. Nafaka kurumu kanunlarla düzenlendiği ve yasal teminat altına alınmış olduğu için doğrudan kanundan doğan bir borç-hak hukuki niteliğindedir⁶⁰. Nafaka ilişkisi taraflar arasında kanunda öngörölmüş unsurların bulunması ve şartların mevcut olması halinde kurulmaktadır⁶¹. Nafaka yükümlüsünün borcu nakdi veya ayni bir edimi nafaka alacaklısına usulüne uygun şekilde ifa etmektir. Nafaka alacaklısı nafaka ilişkisinin kurulmasıyla borçludan nafaka alacağını kendisine belirlendiği şekilde ödenmesini talep etme hakkına sahip olur. Tarafların nafaka konusunda aralarında sözleşme yapmalarının ve bu hususu kendilerinin kararlaştırmalarının önünde bir engel bulunmamaktadır. Bu halde de taraflar kanunun kendilerine tanıdığı nafaka hak ve yükümlülüğü konusunda belirli sınırlar çerçevesinde aralarında nafaka ilişkisini sözleşmesel bir ilişki yoluyla meydana getirmiş olurlar.

⁵⁷ Özyazgan, s. 3.

⁵⁸ Ruhi, Ruhi, **Nafaka Hukuku**, s. 21.

⁵⁹ Tek, s. 74.

⁶⁰ Bozdağ, Uluslararası Hukukta Nafaka, s. 22-23.

⁶¹ Perkaş, s. 5-6.

1.5. NAFKA TÜRLERİ VE YOKSULLUK NAFKASIYLA İLİŞKİLERİ

1.5.1. Bakım Nafakaları

TMK’da aile birliği kavramı geniş olarak yorumlanmış olduğu için nafaka yükümlülüğü sadece boşanan eşler bakımından değil aynı zamanda kanunda düzenlenen belirli derecede birbirine kanbağı yahut soybağı ile bağlı olan kişiler arasında da öngörülmüştür⁶². Hısımlık ilişkisinden kaynaklanan nafakalar iştirak nafakası ve yardım nafakası, evlilik ilişkisinden ve bu ilişkinin sona ermesinden kaynaklanan nafakalar ise tedbir nafakası ve yoksulluk nafakasıdır⁶³. Ayrıca nafakalar bakım nafakaları ve yardım nafakası olmak üzere iki ayrıma tabi tutulmaktadır. Bakım nafakalarına hem eş hem de çocuk lehine hükmedilebilmektedir⁶⁴. Eş lehine hükmedilenler tedbir nafakası ve yoksulluk nafakasıdır⁶⁵. Ana ve babanın velayet hakkından bağımsız olarak sırf aralarında soy bağıının bulunmasından ötürü kural olarak çocuk ergin oluncaya kadar ödemesi öngörülen nafakalar da bakım nafakası niteliğindedir. Bu bakım nafakası çocuk lehine evlilik devam edip henüz sona ermeden önce, boşanma, iptal, ayrılık, haklı sebeple ortak yaşama ara verilmesi hallerinde hükmedilmiş ise tedbir nafakası olarak şayet evlilik sona ermiş olup da bu hususta verilen kararın kesinleşmesi üzerine ödenmesine hükmedilmiş ise iştirak nafakası olarak adlandırılmaktadır⁶⁶.

Çocuk lehine bakım nafakasının ödenmesine hükmedilebilmesi için çocuk ile nafaka talep edilen kişi arasındaki soybağı ilişkisinin hukuken de kurulmuş olması şarttır. Sırf biyolojik olarak anne-baba olunması çocuk lehine bakım nafakası talep hakkı tanımaz. Çocuk ile ana arasındaki soybağı doğumla kendiliğinden otomatik olarak kurulup kesin bir kanuni karine teşkil ettiği için burada soybağının kurulmuş

⁶² Sinem Ezgi Büyükyıldız, “Boşanmanın Mali Sonuçları”, Bahçeşehir Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021, s. 161.

⁶³ Çitak, s. 16.

⁶⁴ Perkaş, s. 6-7.

⁶⁵ Medar, s. 25.

⁶⁶ Kalender, s. 18.

olmasının gerekmesi ile esasen baba ile çocuk arasındaki soybağının hukuken kurulmuş olması kastedilmektedir. Zira ana ile çocuk arasındaki soybağı ilişkisinin kurulmasında olduğu gibi sırf çocuğun doğumu biyolojik baba ile çocuk arasındaki soybağı ilişkisinin kendiliğinden kurulmasını sağlamaz. Baba ile çocuk arasındaki soybağı ilişkisinin ise nasıl kurulmuş olduğunun önemi yoktur. Bu bağlamda soybağının kurulması kanunda öngörülmüş olan, ana ile evlilik, tanıma, babalık davası gibi hukuki bir yolla sağlanabilir.

Bakım nafakalarının yardım nafakasına nazaran öncelikli olduğu kabul edilmektedir⁶⁷. Eşlerin birbirine ve ana babanın çocuğa karşı bakım yükümlülüğü olduğu için bu imkân varken öncelikle bakım nafakasına başvurulması gerekir ve bu yol tüketilmeden yardım nafakasının talep edilmesi mümkün değildir. Bakım yükümlülüğü kanundan doğmaktadır ve yardım nafakasına göre öncelikli ve özellikle de çocuğun daha lehine bir nafakadır. Zira çocuğa ödenecek tedbir nafakası ve iştirak nafakası çocuk ergin olduktan sonra ona ödenebilecek yardım nafakasından farklı olarak zorunlu ihtiyaçları ile sınırlı değildir. Ayrıca çocuk lehine bakım nafakalarına hükmedilebilmesi için çocuğun kendisine yardım edilmediği takdirde zor duruma veyahut yoksullağa düşecek olmasının da şart olarak öngörülmemiş olması çocuğun menfaatlerine daha uygun düşmekte ve daha avantajlı bir durum olmaktadır. Dolayısıyla da ancak eşlerin veya ana babanın bu yükümlülüğü yerine getirmediği veyahut da yerine getirmekle birlikte bunun kişiyi yoksulluktan kurtaracak derecede olmadığı durumlarda yardım nafakası talep edilebilmesi mümkün olur⁶⁸. Bu bağlamda şayet bakım nafakası yükümlüsü varsa ve bu kişinin nafaka ödeme gücü de bulunmaktaysa artık yardım nafakası talep edilemeyecektir. Bakım nafakaları da kendi içerisinde tedbir nafakası, iştirak nafakası ve yoksulluk nafakası olarak ayrılmaktadır.

1.5.2. Tedbir Nafakası

⁶⁷ Nihat İnal, **Boşanma Nafaka Davaları**, 2. b., Ankara, Seçkin Yayınları, 2021, s. 437.

⁶⁸ Perkaş, s. 10-11.

TMK m. 169'a göre boşanma veyahut ayrılık davası boyunca hâkim evlilik birliğinin maddi ve manevi bütünlüğüne ilişkin gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür⁶⁹. Bu davaların açılması ve devamı esnasında eşler her ne kadar ayrı yaşama hakkına sahip olsalar da evlilik birliği henüz sona ermediği için evlilik birliğine ilişkin ve birbirlerine karşı sorumlulukları, evi geçindirme ve bakım yükümlülükleri devam etmektedir⁷⁰. Bu yükümlülüklerinin nasıl devam edeceğini, eşler kendi aralarında kararlaştırabilirler ancak kararlaştırmamış olmaları halinde hâkimin de bu hususlarda düzenlemeler yapması, gerekli gördüğü uygun tedbirlere hükmetmesi gerekir. Hâkim, eşlerden birinin diğerinin yardımına ihtiyaç duyduğu durumda bu eşin diğerine ne ölçüde katkı yapacağına, çocukların hangi eş yanında kalacağına, dava esnasında çocukların bakımı ve giderleri için ödenecek miktara ve uygun gördüğü diğer tedbirlere hükmeder. Dava devam ettiği sürece ve karar kesinleşene kadar bir eşin diğer eş ve çocuklar lehine yapacağı maddi katkıya tedbir nafakası denir⁷¹.

Çocuk lehine hükmedilen tedbir nafakası evlilik devam ettiği sürece, haklı olarak ayrı yaşama süresi boyunca, boşanma veya iptal kararının kesinleşmesine kadar ödenir. Çocuğa dava süresince ödenen tedbir nafakası dava sonucu verilen kararın kesinleşmesiyle birlikte iştirak nafakası olarak ödenmeye devam eder. Çocuk lehine hükmedilen nafakalar dışında tarafların kendileri adına tedbir nafakası talebinde bulunabilmeleri için aralarında hukuken geçerli olarak kurulmuş bir evliliğin bulunması gerekir⁷². Bu bakımdan resmi nikâh olmaksızın aynı evde yaşıyor olmak veya sadece dini nikâhlı bulunmak kişiye kendisi lehine nafakaya hükmedilmesini talep etme hakkı vermez. Lehine tedbir nafakasına hükmedilecek eşin boşanmaya sebebiyet veren olaylarda kusurlu veya kusursuz olmasının bir önemi olmadığı gibi

⁶⁹ Mustafa KIRMIZI, **Yargıtay Kararları Işığında Boşanma Davaları**, Bilge Yayınları, Ankara, 2018, s. 281.

⁷⁰ Shukor, s. 24.

⁷¹ Gözde Zeytin Çağrı, **“Boşanmada Maddi Tazminat”**, Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Doktora Tezi, 2020, s. 24.

⁷² Ruhi, Ruhi, **Nafaka Hukuku**, s. 22.

davayı hangi tarafın açmış olduğunun da önemi bulunmaz⁷³. Bu nafakaya hükmedilirken tarafların kusuru dikkate alınmayacağı için tedbir nafakası talep eden taraf boşanmaya sebebiyet veren olaylarda tam kusurlu bile olsa lehine nafakaya hükmedilebilmesi mümkündür⁷⁴.Tedbir nafakasına hükmedilirken kusur araştırmasına girilmeyeceği ve kural olarak bu nafakanın koruyucu, önleyici ve geçici olma niteliğinden ötürü talepte bulunanın bu hususta ispat külfeti bulunmamaktadır. Burada tedbir nafakasına hükmedilebilmesi için gereken şartların oluşmadığını ispat edecek olan kendisinden nafaka talep edilen yani nafaka yükümlüsü olacaktır. Tedbir nafakasına hükmedilmesiyle amaçlanan hem evlilik devamı esnasında hem de son bulması aşamasında eşlerin ayrı yaşadığı sürece ekonomik bakımdan zayıf konumda bulunan eşin ve şayet varsa çocukların mağdur olmasının önüne geçilmesidir. Zira tedbir nafakası ödenirken evlilik birliği henüz sona ermemiş olduğu için bu nafaka evlilik esnasındaki bakım yükümlülüğünün devamı niteliğindedir.

TMK m. 196'ya göre hâkim tedbir nafakası miktarını somut olay ve hakkaniyet ilkesini göz önünde bulundurarak belirleyecektir. Hâkim, nafaka miktarını takdir ederken tarafların mali durumlarını göz önünde bulunduracaktır⁷⁵. Nafaka miktarının üst sınırı nafaka ödemesine hükmedilecek tarafın ödeme gücüdür. Hiçbir geliri olmayan taraf aleyhine nafakaya hükmedilmesi mümkün değildir. Örneğin askerde olan veyahut hasta olduğu için çalışmayan, başka bir malvarlığı, geliri de bulunmayan eş aleyhine tedbir nafakasına hükmedilemez. Eşlerin gelirleri birbirine çok yakın veyahut eşit olsa bile eşlerden biri lehine tedbir nafakasına hükmedilebilir. Yargıtay'a göre boşanma davası açıldığı esnada eşlerden birinin geçimi başka biri tarafından sağlanıyorsa artık bu eş lehine tedbir nafakasına hükmedilmemelidir⁷⁶.

73 Kırmızı, Boşanma Davaları, s. 282.

74 Eylül Ecem Aksoy, "Boşanmanın Mali Sonuçları", Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021, s. 24.

75 Shukor, s. 33.

76 Yarg. 2. HD., E. 2015/15309, K. 2016/6985, T. 06.04.2016 :“...Toplanan delillerden, davacı kadının, davanın devamı sırasında bir başkası ile gayri resmi şekilde birlikte olduğu ve halen o kişiyle yaşadığı anlaşılmaktadır. Davacının evlenme olmaksızın fiilen evliymiş gibi yaşaması irat şeklinde verilen yoksulluk nafakasının kaldırılması sebebidir(TMK m. 176/3).Bu nedenle, Türk Medeni

Tedbir nafakasının ödenmesine, davanın açıldığı tarihten itibaren başlanır yani tedbir nafakası ödenmesine ilişkin kararın verildiği tarihten itibaren davanın açıldığı tarihe doğru geriye yürüyen bir hüküm teşkil eder. Bu nafakaya geçici bir tedbir olarak hükmedildiğinden açılmış bir boşanma veyahut evliliğin iptali davası varsa bu husustaki verilen kararın kesinleşmesiyle, ayrılık davaları sonucunda verilen ayrılık kararında belirtilen sürenin sona ermesiyle, haklı sebeple ortak yaşama ara verilmesi halinde ortak yaşama ara verilmesini gerektiren haklı sebebin ortadan kalkmasıyla sona erecektir⁷⁷. Bunun dışında ise tedbir nafakası, çocuğun veya nafaka alacaklısı yükümlüsü eşin ölümü davadan feragat edilmesi gibi hallerde de sona erecektir⁷⁸. Ancak tedbir nafakasından feragatte bulunulmuş olması yeniden tedbir nafakası talebinde bulunabilmeye engel teşkil etmez. Zira bu nafakaya temel teşkil eden bakım yükümlülüğü süreklilik arz etmektedir. Tedbir nafakası hükmedilebileceği durumlara göre geçici tedbir nafakası ve geçim nafakası olarak ayrıma tabi tutulabilir. Ancak her iki halde de hem eş hem de çocuk lehine hükmedilebilmektedir.

1.5.2.1. Geçici Tedbir Nafakası

Geçici tedbir nafakası evliliğin butlan sebebiyle iptali, boşanma veyahut ayrılık davası açıldığında taraflardan birinin talebi yahut mahkemenin re'sen hükmetmesi halinde ödenecek olan nafakadır⁷⁹. TMK m. 169'da öngörülen geçici tedbir nafakasının iki önemli fonksiyonu bulunmaktadır. Bu fonksiyonlardan ilki boşanma veyahut evliliğin iptali davalarının sonucunda hükmedilebilecek yoksulluk nafakasının işlevini dava sonuçlanıp bu yönlü karar kesinleşene kadar üstlenmektir⁸⁰. İkinci fonksiyonu ise yine evliliğin sona erdirilmesine ilişkin kararın kesinleşmesi üzerine çocuk lehine hükmedilecek iştirak nafakasının işlevinin dava esnasında

Kanununun 175. maddesinde düzenlenen yoksulluk nafakası koşullarının davacı kadın lehine olduğundan söz edilemez. Bir başka erkekle birlikte yaşayan kadına tedbir nafakası da verilemez. Bu durumda, davacı kadının tedbir ve yoksulluk nafakası taleplerinin reddi gerekirken, yazılı şekilde karar verilmesi doğru olmamıştır.”

⁷⁷ Kırmızı, **Boşanma Davaları**, s. 283.

⁷⁸ Shukor, s. 36.

⁷⁹ Ruhi, Ruhi, **Nafaka Hukuku**, s. 26-28.

⁸⁰ Kalender, s. 18.

üstlenilmesidir. Bu bağlamda geçici tedbir nafakasına hem eşler hem de çocuklar lehine hükmedilebilmesi mümkündür. Eşlerden birinin hem kendisi hem de müşterek çocuk(lar) için mahkmeden bu nafakayı talep etmesi mümkün olmakla birlikte esasen bu nafakaya hükmedilmesi talep edilmesinden bağımsızdır⁸¹. Bu minvalde hâkim önüne gelen bir davada şayet nafaka talep hakkı bulunan eş bu hakkından açıkça vazgeçtiğini ve tedbir nafakası talep etmediğini belirtmediği sürece geçici tedbir nafakasına re'sen hükmedebilecektir. Çocuk lehine hükmedilecek tedbir nafakası açısından ise hâkimin çocuğun fiilen bakımını üstlenen ve yanında kaldığı eşin talebini aramaması gerektiği gibi bu eş çocuk lehine tedbir nafakası hakkında vazgeçtiğini ve talep etmediğini açıkça belirtse bile hâkimin çocuğun üstün yararını ve menfaatlerini önceleyerek yinede çocuk lehine tedbir nafakasına hükmetmesi de mümkündür.

Geçici tedbir nafakasının başlangıç tarihi ise evliliğe ilişkin, iptal, boşanma veya ayrılık davasının açılmış olduğu kabul edilen tarihtir⁸². Davaya ilişkin kabul veya red kararının kesinleşmesine kadar da bu nafaka ödenmeye devam eder. Geçici tedbir nafakasına hükmedilirken kusur araştırmasına girilmez yani bu nafakaya hükmedilmesi bakımından tarafların kusurları herhangi bir rol oynamaz⁸³. Zira tedbir nafakasına davanın açılmış olduğu kabul edilen tarihten itibaren hükmedilmektedir ve henüz bu aşamada tarafların ileri sürmüş oldukları vakıalar ve birbirlerine isnat etmiş oldukları kusurlar kanıtlanmamış olacağından dava sonuçlanıp da verilecek hükmün kesinleşmesine kadar bunlar birer iddia olarak kabul edilmektedir. Tedbir nafakasına hükmedilmesindeki temel gaye ise bu süreçte nafaka talep edenin müşkül duruma düşmesinin önlenmesidir⁸⁴. Geçici tedbir nafakasının miktarının belirlenmesindeki ana ölçüt ise nafaka alacaklısının ihtiyaç durumudur. Geçici tedbir nafakası talepleri bakımından görevli mahkeme niteliği gereği Aile Mahkemeleridir. Bu nafaka talepleri

⁸¹ Merve Akpınar İş, “**Türk Hukukunda Tedbir Nafakası**”, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022, s. 20.

⁸² Ruhi, Ruhi, **Nafaka Hukuku**, s. 32.

⁸³ Ayık, s. 31.

⁸⁴ Şahin Topkaya, “**Yoksulluk Ve İştirak Nafakası**”, İstanbul Kültür Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017, s. 40.

boşanma, ayrılık, iptal davası esnasında talep edilebileceği için yetkili yer mahkemesi de bu davaların görülmekte olduğu mahkeme olacaktır. Zira geçici tedbir nafakasının talep edilebilmesi bu davalara bağlıdır ve bu konudaki en doğru kararı verecek olan da dosyaya bakmakta olan mahkeme olacaktır.

1.5.2.2. Geçim Nafakası

Geçim nafakası yükümlülüğü TMK m. 197’de düzenlenmiştir. Geçim nafakası eşlerden birisinin kendisinin veyahut aile birliğinin menfaatlerinin tehlikeye düşmesi halinde mahkemeden ortak yaşama ara verilmesini talep etmesi durumunda haklı sebeple ayrı yaşama süresi boyunca lehine ödenmesine hükmedilen parasal bir katkıyı ifade etmektedir⁸⁵. Doktrinde ise bu nafakayı ifade edebilmek için *parasal katkı, evlilik nafakası, geçim nafakası, tedbir nafakası* gibi kavramlar kullanılmaktadır⁸⁶. Ayrıca geçim nafakası; *aile birliğinin ve eşlerin huzuru, ekonomik varlığı ve kişilik değerlerinin tehlikeye düşmesi üzerine birlikte yaşamaya ara verilmesi halinde haklı sebeple ayrı yaşayan eşin haklı sebebin devamı süresince geçimi adına diğer eşten talep edebileceği nafaka* olarak tanımlanmaktadır⁸⁷.

Geçim nafakası TMK m. 197’de öngörülen koşullardan birinin gerçekleşmesi halinde ortak yaşama ara verilmesi esnasında haklı sebebe dayanarak ayrı yaşayan eş tarafından diğerinden ortak yaşama ara verilmesine yol açan sebep ortadan kalkana kadar ödemesini talep edebileceği nafakadır⁸⁸. Ortak yaşama ara verilmesi hususu TMK m. 197’de evlilik birliğini korumaya yönelik alınacak geçici bir tedbir olarak düzenlenmiştir⁸⁹. Buna göre bir eşin haklı sebeple ayrı yaşayabilmesi için aranan maddi şartlar sağlanmışsa ayrıca bu husus için mahkemeden bir karar veya izin alınmasına gerek yoktur. Ortak yaşama haklı olarak ara verilmesi için hukuken şu üç şart mevcut olmalıdır; İlk olarak ortak yaşam sebebiyle eşin kişiliği, ekonomik

⁸⁵ Özyazgan, s. 11.

⁸⁶ Kalender, s. 19.

⁸⁷ Medar, s. 27-28.

⁸⁸ Kalender, s. 19-20.

⁸⁹ Medar, s. 29.

güvenliği ve ailenin huzuru tehlikeye düşmüş olmalıdır. Burada tehlikeye düşme unsuru diğer eşle birlikte yaşamaktan kaynaklanmalıdır. İkinci olarak tehlike belli bir ağırlıkta yani ciddi olmalıdır. Mevcut tehlikenin eşlerden birinin kusurundan ötürü olması da gerekmez. Üçüncü olarak da ortak yaşama ara verilmesi için ortada haklı bir sebep ve tehlike olduğunu davacı yani diğer eşten ayrı yaşamak isteyen eş ispat etmelidir⁹⁰. Hâkim şartları gerçekleşmişse ortak yaşamaya haklı olarak ara verilmiş olması halinde eşlerden birinin talebi ile diğerinin ayrı yaşama süresince evlilik birliğine yapacağı parasal katkıyı belirler. Zira bu durumda evlilik birliği sona ermeyip devam ettiğinden ötürü eşlerin çocuklarına ve birbirlerine karşı aile birliğinden doğan hak ve yükümlülükleri devam etmektedir.

Geçim nafakasına re'sen hükmedilebilmesi mümkün değildir, bu yönlü bir talebin varlığı şarttır⁹¹. Bu nafakayı talep etme hakkına sahip olan nafaka alacaklısı taraf ise haklı sebeple ayrı yaşama hakkını kullanan eştir ve bu hakkını kullanabilmesi için dava açması şarttır. Geçim nafakası talebiyle açılacak dava için kanunda herhangi bir hak düşürücü süre veyahut zamanaşımı süresi öngörülmemiştir. Dolayısıyla ortak yaşama ara verilmesine yol açan haklı sebep ortadan kalkmadığı sürece her zaman talep edilip bu yönlü bir dava açılması mümkündür. Bu dava eda davası niteliğindedir. Hükmedilecek geçim nafakası miktarının talepte bulunan eşin ortak yaşam süresince sahip olduğu hayat standartlarını devam ettirmesine olanak sağlayacak ölçüde olması gerekir⁹². Ayrıca ödenecek nafakanın miktarı tayin edilirken nafaka alacaklısı ile nafaka borçlusunun ekonomik durumları da göz önünde bulundurulması gereken önemli bir ölçüttür. Geçim nafakası talepli davalar bakımından görevli mahkeme niteliği gereği Aile Mahkemeleridir.

Ayrılık davası açılmış olması halinde hâkimin re'sen ayrılık talep eden eş lehine geçici tedbir nafakasına hükmetmesi mümkünken haklı sebeple ayrı yaşama hakkının kullanıldığı durumlarda haklı sebeple ayrı yaşayan eşin talebi olmadan re'sen

⁹⁰ Ruhi, Ruhi, **Nafaka Hukuku**, s. 23.

⁹¹ Kalender, s. 24.

⁹² Bozdağ, s. 23.

geçim nafakasına hükmedilmesi ise mümkün değildir. Geçici tedbir nafakasına hükmedilebilmesi için açılmış olan bir boşanma, iptal veya ayrılık davasının bulunması gerekmektedir geçim nafakası talep edebilmek için öncesinde açılmış bir davanın olması şart değildir. Geçici tedbir nafakası dava sonucunda verilen hükmün kesinleşmesine kadar talep edilip ödenmesi öngörülebilirken geçim nafakasının ise ayrı yaşamayı gerektiren haklı sebep devam ettiği müddetçe süresiz olarak talep edilmesine ve ödenmesine hükmedilebilir⁹³. Her iki tedbir nafakasının amacı ise ortaktır. Bu amaç evlilik birliğini korumak ve evlilik devam ettiği sürece eşlerin birbirlerine karşı olan bakım yükümlülüklerini yerine getirmelerini sağlamaktır.

1.5.2.3. Tedbir Nafakalarıyla Yoksulluk Nafakası Arasındaki İlişki, Benzerlikler ve Farklılıklar

Tedbir nafakası ve yoksulluk nafakası nitelikleri ve koşulları bakımından birbirinden ayrılmaktadır. Zira tedbir nafakasına hükmedilmesindeki amaç henüz sona ermemiş bir evlilik birliğindeki bakım ve yardım yükümlülüğünün devamının sağlanması iken yoksulluk nafakası ile amaçlanan evlilik birliği sona ermiş olmasına rağmen eski eşlerin bir süre daha birbirlerini maddi açıdan desteklemesi suretiyle evlilik esnasındaki bakım yükümlülüğünün kısmi olarak devam ettirilmesidir⁹⁴. Tedbir nafakalarından biri olan geçim nafakası ile yoksulluk nafakası birtakım açılardan birbirinden ayrılmaktadır. Öncelikle geçim nafakası evliliğin devamı esnasında haklı bir sebebe dayanılarak diğer eşten ayrı yaşanması halinde talep edilebilen bir nafakadır ve haklı sebebin devam ettiği süreyle sınırlı olarak ödenmesi talep edilebilmektedir⁹⁵. Haklı sebebin ortadan kalkması üzerine ise varlık sebebi de ortadan kalkacağı için geçim nafakası da sona erecektir. Yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi için ise kanuna uygun olarak geçerli olarak kurulmuş olan bir evliliğin yine kanunun öngördüğü şekilde sona erdirilmiş olması gerekir. Ayrıca kural

⁹³ Kalender, s. 25.

⁹⁴ Büyükyıldız, s. 166.

⁹⁵ Kalender, s. 28-29.

olarak irat şeklinde hükmedilmesi halinde süresiz olarak ödenmesine hükmedilebilir yani geçim nafakasındaki gibi haklı bir sebebin varlığı ile sınırlandırılmamıştır.

Yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi için talepte bulunan tarafın boşanmaya sebebiyet veren olaylarda diğer eşe nazaran daha ağır kusurlu olmaması aranırken geçim nafakasını talep eden tarafın ise haklı sebeple ortak yaşama ara verilmesinde haklı sebeple diğer eşten ayrı yaşayan eş olması gerekmektedir. Yoksulluk nafakasının irat veyahut toptan şekilde ödenmesine hükmedilebileceği ilgili kanun maddesinde yer alırken geçim nafakası için böyle bir düzenleme kanunda öngörülmemiştir. Fakat niteliği gereği geçim nafakasının irat şeklinde ödenmesi gerektiği kabul edilmektedir. Yargıtay ve mahkeme kararları da bu yöndedir. Yoksulluk nafakası evliliğin sona ermesi, geçim nafakası ise evliliğin devam etmesi koşuluna bağlı olarak talep edilebilir. Evliliğin sona ermesi kararının kesinleşmesinden sonra talep edilebilecek yoksulluk nafakası bakımından kanun 1 yıllık zamanaşımı süresi öngörmüşken geçim nafakası bakımından böyle bir süre kısıtlaması bulunmamaktadır ve ayrı yaşamaya sebebiyet veren haklı sebep varlığını sürdürdüğü müddetçe de geçim nafakası talep edilebilme imkanı bulunmaktadır.

Tedbir nafakası niteliğinde olan geçici tedbir nafakasına bu yönlü bir talep aranmadan hâkim tarafından re'sen hükmedilebilmesi mümkünken yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi için nafaka talep etme hakkına sahip olan kişinin nafaka talebini ileri sürmesi gerekmektedir⁹⁶. Yoksulluk nafakasına sadece evlilik birliği sona eren eşler için hükmedilebilirken geçici tedbir nafakasına müşterek çocuk lehine de hükmedilebilir⁹⁷. Tedbir nafakası ile amaçlanan evlilik esnasındaki hayat standartının aynı şekilde devam ettirilmesinin sağlanmasıyla, yoksulluk nafakası ile amaçlanan lehine nafakaya hükmedilen eşin evlilik birliğinin devamı esnasındaki hayat standartının devam ettirilmesi değil, içine düşülmüş yahut düşülebilecek yoksulluğun ortadan kaldırılması, hayatını idame ettirebilmesi adına asgari ihtiyaçlarının temin edilmesidir. Geçici tedbir nafakasına hükmedilebilmesi için eşlerin

⁹⁶ Fırtına, s. 84. ; Büyükyıldız, s. 167.

⁹⁷ Büyükyıldız, s. 167.

boşanmaya sebebiyet veren olaylar bakımından kusuru aranmamakta boşanma davasının hem davacısı hem de davalısı konumunda bulunan kişinin bu nafakayı talep edebilmesi mümkün olmakta hatta ağır kusurlu eş lehine bile tedbir nafakasına hükmedilebildiği görülmekteyken yoksulluk nafakası bakımından eşlerin kusuru önem arz etmekte boşanmaya ağır kusuruyla sebebiyet veren eş lehine nafakaya hükmedilmesi mümkün olmamaktadır⁹⁸.

Tedbir nafakasına ilişkin kararların uygulanabilmesi ve icra edilebilmesi adına bu yönde verilen kararların kesinleşmesi şartı aranmamakta fakat yoksulluk nafakasına ilişkin verilen kararların uygulanıp, icra-takip işlemlerine konu olabilmesi için mahkemenin kesin hükmü aranmaktadır. Her iki nafakanın da ödenmeye başlanacağı tarih birbirinden farklıdır. Tedbir nafakasına davanın açılmış olduğu kabul edilen tarihte ödenmeye başlanılacakken, evliliğin sona ermesine ilişkin açılan dava esnasında talep edilecek yoksulluk nafakasının ödenmeye başlanacağı tarih mahkemenin bu yönlü vermiş olduğu kararın kesinleşmiş olduğu tarihtir⁹⁹. Her iki nafaka türünün sona erme zaman ve durumları da birbirinden ayrılmaktadır¹⁰⁰. Geçim nafakası niteliğindeki tedbir nafakası haklı sebebin ortadan kalkmasıyla sona erecek yine tedbir nafakası niteliğinde olan geçici tedbir nafakası mahkemenin evliliğin sona ermesine ilişkin verilen hükmün kesinleşmesi ile sona erecekken yoksulluk nafakası ise ilgili kanunda belirtilen hallerin mevcudiyeti halinde ya kendiliğinden yada mahkeme kararıyla sona erecektir.

Bununla birlikte yoksulluk nafakası ve tedbir nafakasının birbirine benzeyen ortak noktaları da bulunmaktadır. Hem yoksulluk nafakasına hem tedbir nafakasına hükmedilebilmesi için eşler arasında hukuken geçerli kabul edilen bir evliliğin bulunması gerekir. Her iki nafaka türü de hem açılmış olan bir dava esnasında hem de bağımsız bir dava yoluyla talep edilebilir. Tedbir nafakası bakımından geçici tedbir

⁹⁸ Esra Fırtına, “**Boşanmanın Mali Sonuçları Ve Yoksulluk Nafakası**”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019, s. 83-83. ; Büyükyıldız, s. 166-167.

⁹⁹ Bozdağ, s. 26.

¹⁰⁰ Büyükyıldız, s. 167.

nafakasına eşlerden biri lehine hükmedilebilmesi için bu eşin talebinin gerekip gerekmeyeceği hususu doktrinde tartışmalı olmakla birlikte ağırlıklı görüş eşlerden birinin tedbir nafakası hakkından açıkça feragat etmiş olmadıkça hâkimin re'sen hükmetmesi gerektiği olduğu için burada bir ayrıma gidilmesi gerekir. Dolayısıyla da tüm tedbir nafakaları için geçerli olmamakla birlikte tedbir nafakası niteliğinde olan geçim nafakasına da yoksulluk nafakasına da hükmedilebilmesi için bu yönlü bir talebin bulunması aranmakta, talep olmaması halinde ise hâkim tarafından bu nafakalara re'sen hükmedilebilmesi mümkün olmamaktadır. Hem tedbir nafakası hem yoksulluk nafakası bakımından görevli mahkeme Aile Mahkemesidir.

Hem tedbir nafakası hem yoksulluk nafakası kanunda da öngörülmüş olan aile birliğinin devamı esnasında eşler bakımından öngörülen bakım yükümlülüğünün devamı niteliğindedir¹⁰¹. Nafakalara ilişkin daha önce açıklamış bulunduğumuz genel özellikler (rehnedilemezlik, devredilemezlik, mirasçılara geçmeme, talep hakkının doğumundan önce bu haktan feragat edememe, takas edilememe vb.) her iki nafaka türü içinde söz konusu olmaktadır. Tedbir nafakasına davanın açılmış olduğu kabul edilen tarihte ödenmeye başlanılacağı gibi evliliğin sona ermesine ilişkin verilen kararın kesinleşmesinden sonraki 1 yıllık zamanaşımı süresinde talep edilecek yoksulluk nafakasının ödenmeye başlanacağı tarih de yine davanın açılmış olduğu kabul edilen tarih olacaktır¹⁰².

1.5.3. İştirak Ve Eğitim Nafakası

Ana ve babanın çocuklarını yetiştirme, onlara bakma ve kendilerini geliştirebilmeleri bakımından kanunen kendilerine tanınan hak ve yükümlülükleri bulunmaktadır¹⁰³. Bu husus TMK m. 327'de düzenlenmiştir. Ana ve babanın çocuklarına bakım yükümlülüğü velayet hakkına sahip olmalarından bağımsızdır¹⁰⁴. Yani ana ve baba velayet hakkına sahip olmasalar bile çocuğun bakım, eğitim, sağlık

¹⁰¹ Özyazgan, s. 14.

¹⁰² Bozdağ, Uluslararası Hukukta Nafaka, s. 73.

¹⁰³ Ruhi, Ruhi, **Nafaka Hukuku**, s. 64.

¹⁰⁴ Büyükyıldız, s. 168.

vb ihtiyaçlarını mali güçleri oranında karşılamak zorundadırlar. Boşanmış olma kendisine velayet verilmeyen anne veya babanın çocuğa karşı olan bakım yükümlüğünü sona erdirmez. Velayet kendisine verilmeyen taraf da mali gücü oranında çocuğun bakım masraf ve giderlerine katılmak zorundadır¹⁰⁵.Boşanma davası sürerken veyahut ortak yaşama son verilmesi halinde çocuğa ödenen nafaka iştirak nafakası değil tedbir nafakası olacaktır. Hâkim iştirak nafakasına herhangi bir talep olmasa bile re'sen karar verebilir.

Anne babanın ekonomik gücünün çocuğun bakımını karşılayacak derecede olmaması yükümlülüklerini ortadan kaldırmaz. Kanunen bu yükümlülük hem anne hem babaya birlikte aittir. Ana için bu yükümlülük çocuğun doğması ile baba için ise çocukla soybağının kurulması ile kendiliğinden doğmaktadır. Bu bakımdan da evlilik dışı doğmuş çocukla annesi arasında soybağı herhangi bir hukuki işleme gerek duyulmaksızın kurulmakla birlikte baba ile çocuk bakımından bu husus geçerli değildir.Dolayısıyla da çocuk lehine babadan İştirak nafakası talep edilmek isteniyorsa öncelikle çocukla baba arasında soybağı kurulmalıdır¹⁰⁶. Bu soybağının da; tanıma, anneyle evlilik, evlat edinme, vasiyet, babalık davası gibi yollarla kurulabilmesi mümkündür¹⁰⁷.

Anne ile çocuk arasında doğumla birlikte soybağı kendiliğinden kurulmuş olur ve bu durum kanunen kesin karine teşkil eder. Taşıyıcı annelik hususu tartışmalı olmakla birlikte bizim hukukumuz bakımından kabul edilen bir kurum değildir¹⁰⁸. Baba ile çocuk arasındaki soybağı ise anne ile evlilik veyahut boşanmadan sonraki 300 gün içinde doğmuş olma ile kendiliğinden kurulurken bunun dışındaki hallerde baba ile çocuk arasında soybağının kurulabilmesi ya bir mahkeme kararıyla ya babanın çocuğu tanıması bu hususta vasiyette bulunması gibi hukuki işlemler sonucunda

¹⁰⁵ Ömer Uğur Gençcan, **Nafaka Hukuku**, Ankara, Yetkin Yayınları, 2018, s. 314. ; Kırmızı, **Boşanma Davaları**, s. 288.

¹⁰⁶ Ruhi, Ruhi, **Nafaka Hukuku**, s. 67-68.

¹⁰⁷ Bozdağ, s. 51.

¹⁰⁸ Kalender, s. 49-50.

gerçekleşecektir¹⁰⁹. Çocuğun evlilik içinde veyahut evliliğin sona ermesinden itibaren 300 gün içinde doğması halinde babayla arasında soybağının kurulabilmesi için söz konusu evliliğin hukuken geçerli bir evlilik olması şart değildir. Buna bağlı olarak da evlilik mutlak veya nispi butlanla sakat bile olsa yine de çocukla baba arasında soybağı kurulmuş olacaktır¹¹⁰. Fakat yok hükmündeki evlilikler hukuken hiç doğmamış olduğu ve hukuk âleminde de hüküm ve sonuç doğurmadığı için yok hükmündeki evlilikler de çocuk doğmuş olsa bile baba ile çocuk arasındaki soybağının kendiliğinden kurulamayacağı yine bu hususta bir hukuki işleme ihtiyaç duyulduğunu belirtmekte fayda olacaktır. Yok hükmündeki evlilikler, sadece imam nikahlı evlilikler, birlikte yaşama gibi resmi evlilik olmaksızın fiilen gerçekleşen birliktelikler sonucu doğan çocuk ile babası arasında soybağının kurulabilmesi için tanıma, mahkeme hükmü, evlat edinme ve soy bağının idari yoldan düzeltilmesi gibi hukuki yollara başvurulması gerekmektedir.

Tanıma, babanın nüfus memuruna veya mahkemeye bu hususta yapacağı bir başvuruyla gerçekleşebilir. Bunun dışına babanın çocukla arasında soybağının kurulmasına ilişkin resmi senet veya vasiyetname de yapacağı bir beyanla da çocuk ile babası arasında soybağının kurulabilmesi mümkündür. Mahkeme hükmü yoluyla da çocukla babası arasında soybağı kurulabilmektedir¹¹¹. Mahkeme hükmü ile çocukla babası arasında soybağının kurulabilmesi için bu babalık davasının açılması gerekir¹¹². Babalık davasının açılabilmesinin ön koşulu ise çocuk ile başka bir erkek arasında soybağı ilişkisinin bulunmamasıdır. Bu davayı çocuk veya annesi çocuğun biyolojik babası olduğu iddia edilen kişiye karşı şayet bu kişi ölmüş ise mirasçılara karşı açabilir. Çocuk babalık davasını herhangi bir hak düşürücü süreye tabi olmaksızın her zaman açabilme imkanına sahipken annenin babalık davasını açabilmesi çocuğun

¹⁰⁹Özgecan Sırma, “**Yoksulluk Ve İştirak Nafakası**”, İstanbul Kültür Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021, s. 22.

¹¹⁰ Çiğdem Batur, “**Türk Medeni Kanununda İştirak Ve Yardım Nafakası**”, İstanbul Aydın Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020, s. 16.

¹¹¹ Topkaya, s. 77-78.

¹¹² Özyazgan, s. 19.

doğumundan itibaren 1 yıllık hak düşürücü süreye tabi tutulmuştur. Evlat edinme yoluyla soybağının kurulmuş olması halinde ise Türk Hukukunda evlat edinilen çocuğun biyolojik ailesi ile soybağı ilişkisi son bulmadığından çocuk önce evlat edinen kişiden şayet onun ödeme gücü yoksa veyahut ölmüşse daha sonra öz anne babasından da nafaka talep edebilme hakkına sahiptir¹¹³. Dolayısıyla da evlatlık lehine iştirak nafakası öncelikle evlat edinenden talep edilmeli, evlat edinenin nafaka ödeme gücünün bulunmaması halinde ise evlatlığın öz anne ve babasına karşı bu nafaka talebi ileri sürülmelidir.

Yargıtay 'ın görüşüne göre çocuk lehine hükmedilen ve davanın açılmış olduğu tarihten ödenmeye başlanacak olup verilen kararın kesinleşmesi ile son bulacak olan tedbir nafakası kendiliğinden iştirak nafakasına dönüşmez¹¹⁴. Dolayısıyla da iştirak nafakasının ayrıca talep edilmesi şarttır. Çocuk lehine nafaka talep etme hakkına velayet kendisine verilmiş olan anne veya baba sahiptir¹¹⁵. Şayet çocuğa bir vasi ya da kayyım atanmış ise çocuk lehine nafaka talebini ilgililere karşı bunlar da ileri sürebilir. iştirak nafakası en erken çocuğun doğumundan itibaren talep edilebilir¹¹⁶. Cenin için bu nafaka talep edilemez. Çocuk lehine hükmedilmesi öngörülen iştirak nafakası kamu

¹¹³ Bozdağ, s. 32.

¹¹⁴Yarg. 3. HD., E. 2015/6548, K. 2015/14744, T. 30.09.2015 :“...Mahkemece; davanın kısmen kabulü ile, davacı eş F.. U.. için her ay 250,00 TL tedbir nafakasının davalıdan alınarak davacıya verilmesine, karar kesinleştikten sonra tedbir nafakasının yoksulluk nafakası olarak devamına, dava tarihinden itibaren geçerli olmak üzere, tarafların müşterek çocuk Beyza Ubuz için her ay 250,00 TL tedbir nafakasının davalıdan alınarak davacıya verilmesine, karar kesinleştikten sonra tedbir nafakasının iştirak nafakası olarak devamına, fazlaya ilişkin taleplerin reddine karar verilmiş, hüküm davalı tarafından süresinde temyiz edilmiştir. Dosyadaki yazılara, kararın dayandığı delillerle kanuni gerektirici sebeplere ve özellikle delillerin takdirinde bir isabetsizlik görülmemesine göre, sair temyiz itirazları yerinde değildir. Ancak, davanın evlilik birliği devam ederken ayrı yaşamaya dayalı tedbir nafakası niteliğinde olduğu, taraflar arasında gerçekleşmiş kesinleşmiş boşanma davası bulunmadığı, yoksulluk ve iştirak nafakalarının boşanmanın kesinleşmesinden sonra hüküm ifade etmesi nedeniyle sadece tedbir nafakasına hükmedilmesi gerekirken “karar kesinleştikten sonra tedbir nafakasının yoksulluk ve iştirak nafakası olarak devamına” karar verilmesi doğru değil...”

¹¹⁵ Bozdağ, s. 53.

¹¹⁶ Topkaya, s. 77.

düzenini ilgilendiren bir husus olduğundan bu konuda herhangi bir talep olmasa dahi hâkim re'sen karar verebilmektedir¹¹⁷.

Çocuk ayırt etme gücüne sahip değilse bu hususta kendisine atanacak olan kayyım, vasi, velayet kendisinde bulunan anne-baba, fiilen çocuğa bakmakta olan kişi, bakım kurumu da onun adına açabilir¹¹⁸. Bu davanın davalısı, velayet hakkı kendisinde bulunmayan ve çocuğa karşı bakım yükümlülüğünü yerine getirmeyen anne veya babadır¹¹⁹. Çocuk ayırt etme gücüne sahipse nafaka davasını tek başına açabilir. Bunun için ayrıca yasal temsilcisinin iznini almasına da gerek yoktur. Zira nafaka davası açabilme hakkı onun şahsına sıkı sıkıya bağlı bir haktır ve şahsa sıkı sıkıya bağlı haklar tek başına kullanılabilen mutlak haklardır. Çocuğun bakım ve eğitim giderlerini velayet hakkından bağımsız olarak hem anne hem baba karşılamak zorunda olduğu için çocuğa fiilen bakan velayet kendisinde olan anne veya baba bakım yükümlülüğünü yerine getirmeyen diğerine karşı çocuk adına dava açma hakkına sahiptir¹²⁰.

Bizim ülkemizde hukuken birlikte velayet henüz mümkün olmamakla birlikte velayetin her iki eşe de verilmiş olması halinde çocuğa nafaka ödenmesi gerekmez¹²¹. Şayet velayet anne babadan ikisine de verilmemiş bunlar dışında bir üçüncü kişi veyahut bu hususta yetkili bir resmi kurum veyahut kuruluş çocuğa bakmakta ise bu kişilerin de çocuğun bakım gider ve ihtiyaçları için çocuğun ana babasına başvurabilme onlardan çocuk lehine nafaka talep edebilme hakları vardır. Ayrıca çocuğa bakmakla yükümlü kişilerin çocuk lehine nafaka ödemeye mali güçleri yeterli değilse devletinde sosyal devlet olma niteliği gereği bakım yükümlüsü olmasından

¹¹⁷ Ruhi, Ruhi, **Nafaka Hukuku**, s. 71.

¹¹⁸ Kalender, s. 44.

¹¹⁹ Özyazgan, s. 22.

¹²⁰ Aksoy, s. 34.

¹²¹ Batur, s. 18-19.

bahisle en son çare olarak devletten de çocuk lehine nafaka talep edilebilmesi mümkündür.

Çocuğun bakım, eğitim ve diğer ihtiyaçlarının karşılanması için açılacak nafaka davasında hâkim tarafından takdir edilecek nafaka miktarı belirlenirken, velayet kendisine bırakılan taraf ile nafaka yükümlüsü olan tarafın; ödeme güçleri, sağlık durumları, meslekleri, başka çocuklarının bulunup bulunmadığı, ülkenin ekonomik şartları, çocuğun gelirleri, ihtiyaçları (yiyecek, barınma, sağlık, eğitim, tatil vb) dikkate alınır¹²². Nafaka miktarının tayininde çocuğun sağlık durumu da önemli bir rol oynamaktadır. Zira bedensel veya ruhsal veyahut da hem bedensel hem ruhsal sorunları olan çocukların tedavi, ilaç ve eğitimi masrafları daha fazla olacağı gibi bakımı da daha zor olacaktır. Bu çocukların özel bakım ve eğitime ihtiyaç duyduğu göz önünde bulundurulmalıdır¹²³. Çocuğun malvarlığı veya geliri varsa nafaka miktarı belirlenirken bunlar da göz önünde bulundurulabilir. Fakat çocuğun kendine ait gelirinin olması veyahut velayet hakkı kendisinde bulunan tarafın maddi durumunun iyi olması iştirak nafakasına hükmedilmesine engel teşkil etmez. İştirak nafakası yükümlüsü de bu durumları ileri sürerek iştirak nafakası ödeme yükümlülüğünden kurtulamaz. Şayet iştirak nafakası talep edilen taraf ödeme gücüne sahip değil herhangi bir geliri yok ve çalışamayacak durumda ise kendisi aleyhine iştirak nafakasına hükmedilemez.

İştirak nafakası ödenmesine ilişkin verilen kararın kesinleşmesi ile ödenmeye başlanır¹²⁴. Uygulamada çocuğa bağlanan nafakanın kural olarak irat şeklinde ödenmesine hükmedilmektedir. İştirak nafakasının irat şeklinde ödenmesi nakit olarak ve her ay düzenli olarak nafaka alacaklısı çocuk lehine ödenmesidir. Toptan ödeme ise tek seferde yapılan bir ödeme ile nafaka borcunun sona erdirilmesidir. Fakat çocuğun ihtiyaçları tek seferlik ödeme ile karşılanabilecek nitelikte olmadığından bu ödeme

¹²² Ruhi, Ruhi, **Nafaka Hukuku**, s. 74-75.

¹²³ Topkaya, s. 79-80.

¹²⁴ Gençcan, **Nafaka**, s. 351.

şekline istisnai olarak karar verilmektedir¹²⁵. Bu minvalde nafaka yükümlüsünün belirsiz gelire sahip olması, mal varlıklarını tüketme tehlikesinin bulunması, ağır hastalığı vb sebeple ölümünden endişe duyulması, yurtdışına yerleşme sebebiyle kendisine ulaşılmasının zorlaşacak olması olacak gibi sebeplerle çocuğun üstün yararı gereği iştirak nafakasının toptan şekilde ödenmesine de hükmedilebilir.

İştirak nafakası bakım nafakası niteliğinde olduğu ve iştirak nafakasına hükmedilmesindeki amaç çocuğun üstün yararı gereği ihtiyaçlarının karşılanması olduğundan bu nafaka hakkında rehin, haciz, takas gibi hukuki kurumlar uygulama alanı bulmaz. Ana veya babanın çocuğa karşı nafaka yükümlülüğünü yerine getirmemeleri durumunda çocuğun bakım ve eğitimi açısından ortaya çıkabilecek olumsuz sonuçları engellemek adına kendilerinden bu hususta güvence istenebilmesi mümkündür. Nafakanın ödenmemesi tehlikesine karşı alınacak önlem ve güvenceleri somut olayın niteliğine göre hâkim takdir edecektir. Bu bağlamda iştirak nafakası yükümlüsünün nafaka ödememek amacıyla, kaçma hazırlığında bulunması, mallarını heba etmesi, işinden ayrılması veyahut malvarlığını bir başka üçüncü kişinin üzerine geçirmeye çalışmasının anlaşılması halinde irat şeklinde ödenmesine hükmedilen iştirak nafakasının gelecekte ödenmemesi tehlikesine karşın hâkim yükümlünün güvence vermesine hükmedebileceği gibi bu hususta gerekli diğer önlemlerin alınmasına da karar verebilir¹²⁶. Bu önlemlerden biri henüz vadesi gelmemiş nafaka alacakları için nafaka borçlusunun bir miktar parayı mahkemece belirlenecek banka hesabına yatırmasıdır. Hükmedilen iştirak nafakası, yükümlüsü tarafından ödenmiyorsa bu konuda velayet hakkı kendinde bulunan taraf, çocuk veya vasisi icra takibi yoluna başvurabilir.

Kural olarak iştirak nafakası çocuğun ergin olması ile kendiliğinden sona erer¹²⁷. Bu sona erme hali için ayrıca bir mahkeme kararına ihtiyaç yoktur. Çocuğun ergin olma halleri; 18 yaşını doldurması, mahkemece ergin kılınması veyahut olağan

¹²⁵ Kalender, s. 43.

¹²⁶ Batur, s. 19.

¹²⁷ Büyükyıldız, s. 168-169.

evlenme yaşından önce evlenmesi sebebiyle evlenme ile ergin olmasıdır. İştirak nafakası bu durumlar da erginlik sebebiyle son bulmuş olacaktır¹²⁸. Şayet çocuk ergin olmakla birlikte eğitimine devam ediyorsa ve bu süreçte nafakaya olan ihtiyacı da devam etmekteyse eğitimi sona erene kadar kendisine nafaka ödenebilir¹²⁹. Bu hususta doktrinde iştirak nafakasının erginlikle sona ereceğinden bahisle çocuğun ergin olmasından itibaren kendisine eğitimi adına ödenecek olan nafakanın iştirak nafakası olarak değil yardım nafakası olarak varlığını sürdüreceği görüşünde olanlar bulunmakla birlikte bunun yanı sıra çocuk lehine hükmedilen bakım nafakasının çocuk ergin olsa bile eğitimine devam ediyorsa eğitiminin sonuna kadar iştirak nafakası olarak varlığını sürdüreceği görüşünde olanlar da vardır¹³⁰. Bu eğitim nafakasına çocuğun üniversite eğitimi dâhil olmakla birlikte lisansüstü eğitimi kapsayıp kapsamadığı tartışmalı bir husustur¹³¹. Doktrinde Yüksek Lisansın bitirilebileceği azami yaş sınırının 27 olduğu ve çocuğa bu yaşa kadar eğitim nafakası ödenmesi gerektiği ifade edilirken sigorta hukukunda ön görülmüş olan 25 yaşın çocuğa ödenmesi gereken eğitim nafakası bakımından sınır teşkil ettiği görüşünde olanlar da vardır. Doktrinde azami eğitim yaşının 27 olduğu belirtilmekte ve çocuk lehine bu hususta hükmedilen eğitim amaçlı nafakanın da bu yaşa kadar ödenmesi gerektiği

¹²⁸ Ruhi, Ruhi, **Nafaka Hukuku**, s. 79. ; Gençcan, **Nafaka**, s. 357.

¹²⁹ Bozdağ, **Uluslararası Hukukta Nafaka**, s. 42. ; **Yarg. 3. HD., E. 2003/1887, K. 2003/1660, T. 24.02.2003**: “...Somut olayda; Davacının Anadolu Üniversitesi İktisad Fakültesi Maliye (Açık Öğretim) bölümünde öğrenci olduğu mevcut belgelerden anlaşılmaktadır. Çocuğun Yaygın (açık) veya Özgün öğretimde öğrenci olması yardım nafakası istemesine engel hal değildir. Davacının iş bulduğu ve işle öğrenimi bir arada yürütebileceği de kanıtlanmamıştır. Her ne kadar davacı reşit ve sağlıklı olması nedeniyle çalışabilir konumda ise de, davanın açıldığı tarih itibarıyla işsiz olduğu sabittir. Günün ekonomik koşulları dikkate alındığında da davacının iş bulma imkanı oldukça güçtür. Ayrıca, okuduğu okulu süresinde bitirebilmesi için eğitim dışında bir işle uğraşmaması da gereklidir. Mevcut şartları gereği davacı çocuğun “yoksulluk içinde” bulunduğu kabulü zorunludur. Mahkemece, tarafların sosyal ve ekonomik durumları ve günün ekonomik koşulları gözetilerek, Türk Medeni Kanununun 4. maddesindeki hakkaniyet ilkesi de nazara alınarak uygun bir nafakaya hükmedilmesi gerekirken yazılı gerekçelerle davanın reddi doğru görülmemiştir. ...”

¹³⁰ Ahmet Türkmen, “Eğitim Nafakası (TMK m. 328/ II) Education Alimony”, **Yaşar Üniversitesi E-Dergisi**, 8 (Özel), 2013, s. 2712.

¹³¹ Türkmen, **a.g.m.**, s. 2722.

ifade edilmektedir¹³². Çocuğa eğitiminden dolayı ödenen nafaka eğitiminin sona ermesi ile kendiliğinden sona erecektir.

Çocuk ergin olmamasına rağmen bir meslek veya sanat icra etmesi karşılığında gelir ve kazanç elde ediyor ve geçimini bu yolla sağlayabiliyorsa yükümlünün talebi üzerine iştirak nafakası sona erdirilebilir. Çocuk ergin olmuş ve bakım nafakası talep edebilme hakkını kaybetmişse bu durumda artık yardım nafakası talep edebilecektir. Ölüm iştirak nafakasını kendiliğinde sona erdiren bir sebep olmakla birlikte nafaka alacaklısı çocuk öldüğünde birikmiş olup da kendisi lehine ödenmemiş iştirak nafakası velayet hakkı kendisinde bulunan veyahut çocuğa fiilen bakmakta olan kişi veya kurumlar tarafından nafaka yükümlüsünden şayet nafaka yükümlüsü de ölmüşse onun mirasçılarında talep edilebilir. Çocuk veya nafaka yükümlüsünün ölümü gibi ölüm vb sonuçlar doğuran ölüm karinesi, gaiplik kararı gibi durumlarda da iştirak nafakası sona erecektir.

1.5.3.1. İştirak Nafakasıyla Yoksulluk Nafakası Arasındaki İlişki, Benzerlikler Ve Farklılıklar

Yoksulluk nafakası ile iştirak nafakasının birtakım ortak ve birbirine benzeyen yönleri vardır. Buna göre; hem yoksulluk nafakası hem de iştirak nafakası evliliğin boşanmaya yahut butlan sebebiyle iptali ile sona ermesiyle ortaya çıkan mali sonuçlardandır ve her ikisi de evliliğin sona ermesine bağlı ferî nitelikteki hak talepleridir. Her iki nafakanın da evlilik birliği devamında eşe ve çocuğa ödenmesine hükmedilen tedbir nafakasının evlilik sona erdikten sonraki devamı niteliğinde olduğu ifade edilebilir. Nafakalara ilişkin daha önce açıklamış olduğumuz genel özellikler (rehnedilemezlik, devredilemezlik, mirasçılara geçmeme, talep hakkının doğumundan önce bu haktan feragat edememe, takas edilememe vb.) her iki nafaka türü içinde söz konusu olmaktadır. Her iki nafaka talepleri bakımından da görevli mahkeme Aile Mahkemesi'dir¹³³. Hem yoksulluk nafakasının hem de iştirak nafakasının irat veya

¹³² Kalender, s. 42-43.

¹³³ Topkaya, s. 94.

toptan sermaye şeklinde ödenmesine hükmedilebilmesi mümkündür. Ayrıca her iki nafakanın da şayet irat şeklinde ödenmesine hükmedilmişse ödenmeye devam ettikleri sürece daha sonra değişen koşullara uygun olarak uyarlanması mahkemeden talep edilebilir¹³⁴. Hem iştirak nafakasına hem de yoksulluk nafakasına ilişkin verilen kararların uygulanıp, icra-takip işlemlerine konu edilebilmesi için mahkemenin bu yönde vermiş olduğu hükmün kesinleşmesi gerekmektedir. Bu durum çocuğun aleyhine olmayacaktır zira boşanma hükmü kesinleşene kadar kendisi lehine tedbir nafakası ödenmeye devam edecektir. Evliliğin sona ermesine ilişkin açılan dava esnasında talep edilen hem yoksulluk nafakasının hemde iştirak nafakasının ödenmeye başlanacağı tarih mahkemenin bu yönlü vermiş olduğu kararın kesinleşmiş olduğu tarih olacaktır¹³⁵. Hem iştirak nafakasının hem de yoksulluk nafakasının evliliğin sona ermesine ilişkin verilen kararın kesinleşmesinden sonra talep edilip ödenmesine hükmedildiği halde ödenmeye başlanacağı tarihte ise davanın açılmış olduğu kabul edilen tarih olacaktır. Hem yoksulluk nafakası hem de iştirak nafakası talepli davalar adli tatilde görülebilir.

Yoksulluk nafakası ile iştirak nafakasının birbirinden ayrılan birtakım yönleri de bulunmaktadır. Buna göre; yoksulluk nafakasına aralarında hukuken evlilik bağı kurulmuş olup da yine bu evliliğin hukuka uygun şekilde sona erdirilmesi halinde eşlerden boşanmaya sebebiyet veren olaylarda kusuru daha ağır olmayıp boşanma sebebiyle yoksulluğa düşecek olan lehine hükmedilebilir. İştirak nafakasına aralarında soybağı ilişkisi hukuken de kurulmuş olan ve velayeti kendinde bulundurmeyen ana-babanın çocuğa bakım yükümlülüğü sebebiyle ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla çocuğun yoksulluğundan bağımsız olarak maddi katkıda bulunulması amacıyla hükmedilir¹³⁶. Yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi için kadın ve erkek eş arasındaki evliliğin hukuka uygun şekilde kurulmuş olması gerekirken iştirak nafakasına hükmedilebilmesi için çocuğun ana babası arasında evlilik birliğinin

¹³⁴ Bozdağ, s. 56-57.

¹³⁵ Ayık, s. 31.

¹³⁶ Büyükyıldız, s. 168-169.

kurulmuş olup olmadığı önemli değildir. Önemli olan çocukla ana-baba arasında soy bağının hukuken kurulmuş olmasıdır. Yoksulluk nafakasına eş olmaktan ötürü hükmedilirken iştirak nafakasına soybağından ötürü hükmedilir¹³⁷. Yoksulluk nafakasına hükmedilirken eşlerin kusuru önem arz eder ve boşanmaya sebebiyet verme bakımından ağır kusurlu eş nafaka talep edemezken iştirak nafakası bakımından çocuğun kusuru önem arz etmez. İştirak nafakası kamu düzenine ilişkin olduğu ve çocuğun üstün yararı gözetildiği için bu konuda tarafların serbestçe tasarruf edebilmeleri mümkün değilken yoksulluk nafakası bakımından tarafların aralarında sözleşme yapabilmeleri özgür iradeleri ile hareket edebilmeleri mümkündür. İştirak nafakası konusunda tarafların arabuluculuk kurumuna başvurmaları da mümkün değilken yoksulluk nafakası için arabuluculuk kurumuna başvurulabilmektedir.

Yoksulluk nafakası ile amaçlanan evlilik sona erdikten sonra yoksulluğa düşen veyahut düşecek olan eşin yoksulluğunun giderilmesi adına ona maddi destekte bulunmakken iştirak nafakası ile amaçlanan velayet hakkından bağımsız olarak ebeveyn olmaktan ötürü çocuğun ihtiyaçlarının karşılanmasıdır¹³⁸. Bu bağlamda yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi için eşin yoksulluğa düşmesi unsuru şartken iştirak nafakasına hükmedilebilmesi için çocuğun yoksulluğa düşüp düşmemiş olmasının bir önemi yoktur. Dolayısıyla da yoksulluk nafakası bakımından hükmedilecek nafaka miktarı nafaka alacaklısının hayatını idame ettirebilmesi ve zorunlu ihtiyaçlarını karşılayabilmesi için gerekli olan miktarla sınırlıyken iştirak nafakası bakımından çocuğa hükmedilecek nafaka onun zorunlu ihtiyaçlarıyla sınırlı değildir. Yoksulluk nafakasına hükmedilirken nafaka talebinde bulunan eşin mali durumu kendi malvarlığı veya gelirinin bulunup bulunmaması önem arz eder zira bu gelir kaynakları kendisini yoksulluktan kurtarmaya elverişli ölçüde olabilir. Fakat iştirak nafakasına hükmedilirken çocuğun kendine ait malvarlığı veya gelirinin bulunuyor olması halinde yoksulluğunun ve ihtiyaçlarının bunlar tarafından karşılanması mümkün olsa bile iştirak nafakasına hükmedilebilmesine engel teşkil

¹³⁷ Medar, s. 31.

¹³⁸ Büyükyıldız, s. 168-169.

etmez. Zira çocuk lehine iştirak nafakasına hükmedilmesi çocuğun kendine ait gelir veya malvarlığı olmasından bağımsızdır¹³⁹.

Yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi için yoksulla düşen veya düşecek eşin talebinin bulunması şartken çocuk lehine iştirak nafakasına hükmedilebilmesi için bu yönlü bir talebin varlığı aranmaz¹⁴⁰. Hâkim iştirak nafakasına re'sen hükmetmelidir. Yoksulluk nafakasının sona ereceği haller kanunda kendiliğinden veyahut mahkeme kararıyla sona erme olarak düzenlenmişken kural olarak iştirak nafakasının sona ereceği haller nafaka yükümlüsü veyahut çocuğun ölümü ile çocuğun ergin olmasıdır¹⁴¹. Boşanmaya yahut evliliğin iptaline ilişkin kararların kesinleşmesinden sonra talep edilecek yoksulluk nafakası için kanunda 1 yıllık bir zamanaşımı süresi öngörülmüşken iştirak nafakası talepleri bakımından herhangi bir hak düşürücü süre veyahut zamanaşımı süresi öngörülmemiştir. Dolayısıyla da çocuk ergin olana kadar her zaman iştirak nafakası talep edilebilir. Yoksulluk nafakası hak ve yükümlülüğü karşılıklılık esasına dayanır yani nafaka yükümlüsü ve alacaklısı tarafın yer değiştirmesi mümkündür. Bu bağlamda her iki eşinde boşanmaya sebebiyet veren olaylar bakımından kusursuz veyahut eşit kusurlu olduğu hallerde birbirinden yoksulluk nafakası talep edebilmesi mümkünken iştirak nafakası bakımından karşılıklılık durumu söz konusu değildir. İştirak nafakası hak ve yükümlülüğü tek taraflı tek yönlüdür. Yani çocuğun ana-babasından iştirak nafakası talep hakkı varken ana-babanın çocuktan iştirak nafakası talebinde bulunabilme hakkı yoktur. Bu nafakanın yükümlüsü ana-baba hak sahibi ise çocuktur. Yoksulluk nafakasının süresiz ödenmesi talep edilebilir ve şartları bulunduğu sürece süresiz ödenmesine hükmedilebilirken çocuğa ödenecek iştirak nafakasının ödenme süresi çocuğun ergin olma zamanıyla sınırlıdır¹⁴².

1.5.4. Yoksulluk Nafakası

¹³⁹ Bozdağ, Uluslararası Hukukta Nafaka, s. 62.

¹⁴⁰ Fırtına, s. 85.

¹⁴¹ Bozdağ, s. 58-61.

¹⁴² Topkaya, s. 90.

Türk Hukukunda evliliği yürütememe ve bu nedenle boşanma sözleşmeye aykırı davranma ve kusuru ile sözleşmenin sona ermesine neden olma olarak ele alınmakta ve buna bağlı olarak da kusurlu olan diğer eşten, kusursuz veyahut daha az kusurlu olan eşin, tazminat ve nafaka talep edebilmesine imkân tanınmaktadır. Evlilik birliğinin sona ermesi halinde gündeme gelen bu nafaka TMK m. 175’de düzenlenmiş olan yoksulluk nafakasıdır. Yoksulluk nafakası yükümlülüğü kanununa uygun olarak kurulmuş bir evliliğin yine kanuna uygun şekilde sona ermesi üzerine doğmaktadır¹⁴³. Yoksulluk nafakası eşler arasında evlilik esnasında mevcut olan dayanışma ve bakım yükümlülüğünün evlilik sona erdikten sonra bir nevi devamı niteliğindedir¹⁴⁴. Evlilik bağı hukuken sona ermiş olmasına rağmen eski eşlerden ekonomik bakımdan zor durumda olana diğerinin bir müddet daha destek olması hakkaniyet gereği görülerek TMK’da yoksulluk nafakası düzenlenmiştir. İlgili kanun maddesinde yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi için sağlanması gereken şartlar ve yoksulluk nafakasının unsurları belirtilmiştir. Buna göre yoksulluk nafakasının şartları ve unsurları; Boşanma, yoksulluk, boşanma ile yoksulluk arasında illiyet bağının bulunması, talep, daha fazla kusurlu olmama, yükümlünün mali gücünün elverişli olması olarak ifade edilmiştir¹⁴⁵.

TMK m. 176/III’de yoksulluk nafakasının sona erme hallerine yer verilmiştir. Buna göre; nafaka alacaklısı veyahut yükümlüsünün ölümü, nafaka alacaklısının yeniden evlenmesi, belirli bir süre ile ödenmesinin kararlaştırılmış olması halinde bu sürenin sona ermiş olması, nafaka alacaklısının nafaka borçlusunu ibra etmesi durumlarında bu hususta bir mahkeme kararına gerek olmaksızın yoksulluk nafakası kendiliğinden sona ermiş olacakken, nafaka alacaklısının yeniden evlenmesi, haysiyetsiz hayat sürmesi, fiilen bir başkasıyla evli gibi yaşaması hallerinde de mahkeme kararı ile sona erdirilebilecektir. Yoksulluk nafakası tezimizin ana konusunu

143 Ayık, s. 32.

144 Bediha Karapınar, “Erkek Bakış Açısıyla Türkiye’de Nafaka Olgusu”, Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021, s. 13.

145 Karapınar, s. 14.

teşkil ettiği ve ayrıntılı açıklamalara ilerleyen bölümlerde yer verileceği için bu kısımda yoksulluk nafakası konusunda genel bir bilgilendirme yapılması yeterli görülmüştür.

1.6. YARDIM NAFKASI

Aile kurumunun önemine binaen ihtiyaç halindeki aile bireylerine yardım etmek ahlaki, vicdani ve dini bir görev olarak varlığını her zaman sürdürmüştür¹⁴⁶. Bu yardımlaşma ve dayanışma ödevi kendini somut olarak nafaka şeklinde göstermiştir. Ancak hukuk düzenleri nafaka ödeme yükümlülüğünü tamamen taraf iradelerine bırakmayı uygun görmemiş kanuni bir borç olarak da ilgili kişilere yükletilmesini öngörmüştür¹⁴⁷. Kendi olanak ve imkânları ile tek başına içinde buldukları zor ve yoksul durumdan çıkamayan aile bireylerine kanunda öngörülmüş ve belirli bir derecede sınırlandırılmış olan diğer aile bireylerinin maddi olarak destekte bulunması yardım nafakası olarak karşımıza çıkmaktadır¹⁴⁸. Yardım nafakası TMK m. 364 ve devamındaki hükümler de düzenlenmiştir.

Yardım nafakası ödeme yükümlülüğü aile olmaktan kaynaklanan dayanışma ve yardımlaşma esasına dayanır¹⁴⁹. Kanun koyucu önemine binaen ahlaki ve dini olduğu kadar hukuki olarak da somut bir dayanak altına alınmasının aile ve toplumun korunması ve sağlıklı bir şekilde devamı adına zorunlu görmüştür. TMK'ya göre belirli derecedeki kan hısımlarının tek bir çatı altında birlikte yaşayıp yaşamadığına bakılmaksızın ihtiyaç durumunda olana diğerinin yardım etmesi hakkaniyet gereği öngörülmüştür. Buna göre herkes yardım etmediği takdirde yoksulluğa düşecek üst altsoyu ve kardeşlerine nafaka vermekle yükümlüdür¹⁵⁰. Bu nafakaya yardım nafakası

146 Büyükyıldız, s. 163.

147 Ruhi, Ruhi, Nafaka Hukuku, s. 86.

148 Ruhi, Ruhi, Nafaka Hukuku, s. 86.

149 Kalender, s. 48.

150 Üveys Ateş, "İslam Hukukunda Ve Türk Medeni Hukukunda Ergin Akrabaya Karşı Nafaka Yükümlülüğü", FSM İlmî Araştırmalar İnsan Ve Toplum Bilimleri Dergisi, 0 (13), 2019, s. 11-12.

denilmesindeki amacın ise diğer nafaka türlerinden farkının ortaya konulmak istenmesi olduğu ifade edilmektedir.

Yardım nafakası yükümlüsü olarak kanunda sayılan kişiler aynı zamanda bu nafakayı talep etme hakkına da sahiptirler. Yani yardım nafakası da nafaka alacaklısı olma ve nafaka ödeme yükümlülüğü altına girme bakımından karşılıklılık ilkesi bulunmaktadır. Fakat kardeşlerin nafaka yükümlüsü olabilmeleri refah içinde bulunmalarına bağlıdır. Yardım nafakası çift yönlü olduğu için bir kişinin hem alacaklı hem de yükümlü olabilmesi mümkündür¹⁵¹. Bu bakımdan yardım nafakası talebiyle açılan davalarda davacı ve davalı altsoy, üstsoy ve refah halinde bulunmaları şartıyla kardeşler olabilir. Yardım nafakası talep edilebilecek kişiler bakımından kanun bir yükümlülük sırası belirlemiştir. Yani nafaka talep eden kişi kendi isteği doğrultusunda nafaka yükümlülerinden herhangi birine başvuramaz. Kanundaki sırayı gözetmek zorundadır¹⁵². Kanunda belirtilen hısımlar bakımından yardım nafakası ilişkisinin kurulabilmesi için aralarında hukuken soybağı ilişkisinin bulunması gerekir¹⁵³.

1.6.1. Genel Olarak Yardım Nafakası

Yardım nafakasına hükmedilebilmesi için kanuna göre birtakım şartların mevcut olması gerekir. Buna göre; yardım nafakası talep eden kişinin yoksul durumda olması veyahut da kendisine yardım edilmediği takdirde yoksulluğa düşecek olması gerekir¹⁵⁴. Hayatını idame ettirebilmesi, geçinebilmesi için zorunlu olan hayati ihtiyaçlarını kendi olanakları ile karşılayamayan kişinin yoksulluğa düşmüş olduğu kabul edilir. Ayrıca yoksulluk bizzat nafakayı talep eden kişinin kendisi bakımından gerçekleşmiş veyahut gerçekleşecek olmalıdır. Kişi yardım nafakası talep etmeden

151 Ruhi, Ruhi, Nafaka Hukuku, s. 87.

152 İnal, Nafaka Davaları, s. 438 .

153 Kalender, s. 49-55.

154 Ateş, **a.g.m.**, s. 12.

önce başka olanakları varsa bunlara da başvurmalıdır. Örneğin kişinin malvarlığı varsa önce bu mal varlığından yoksulluğunu gidermeye çalışmalıdır. Ancak bu malvarlığının tüketilebilir nitelikte olması gerekmektedir ve tüketilmesi halinde hakkaniyete aykırı sonuçlar ortaya çıkmamalıdır. Yardım nafakası talebinde bulunacak kişinin iyi niyetli olması gerekir. Buradaki iyi niyetten kasıt kişinin yardım nafakasına başvurmadan önce mevcut bütün imkânları denemiş fakat yine de kendi geçimini kendisi temin edememiş olmasıdır¹⁵⁵. Çalışma imkânı bulunmasına rağmen çalışmayan veyahut geçimini sağlayabilecek nitelikte malvarlıkları bulunup da geçimi için bunlara başvurmayan kişinin iyi niyetinden söz edilemeyecek ve kendisi lehine yardım nafakasına hükmedilemeyecektir. Kişinin yoksulluğa düşmekte kusurunun bulunması yardım nafakası talebinde bulunabilmesine engel teşkil etmez¹⁵⁶. Bu bağlamda kişi kendi hatası veya kusurlu hareketinin sonucunda çalışma gücünü kaybetmişse, iflas etmişse yine de bu nafakayı talep etme hakkına sahiptir.

Yardım nafakası talebi mirasçılıktaki sıraya uyularak yapılmalı ve nafaka davası da öncelikli olarak bu kişilere karşı açılmalıdır. Bu kişiler altsoy ve üstsoy hısımlar ile kardeşlerdir¹⁵⁷. Yardım nafakası talebinde bulunacak kişinin mirasçılıktaki sıraya göre talebini yönelteceği kişilerin başında kendi altsoyu bulunmaktadır. İkinci sırada ise talep edenin anne ve babası, üçüncü sırada refah halinde bulunmaları şartıyla kardeşleri ve dördüncü sırada da büyük anne ve büyük baba olmak üzere üstsoy yer almaktadır. Birinci sırada altsoy bakımından her çocuğun yerini kendi çocukları alacaktır. Yani alt sıradaki çocuk ölmüş veyahut mali gücü nafaka ödemeye elverişli değilse bu yükümlülük onun çocuğuna yani talep edenin torununa geçecektir. Derece olarak ön sırada nafaka yükümlüsü bulunduğu sürece sonraki derecedeki yükümlülere başvurulamaz. Ancak ön sıradaki nafaka yükümlüsünün ödeme gücü bulunmuyorsa bir alt sıradaki nafaka yükümlüsüne başvurulabilmesi mümkündür. Ayrıca nafaka ilişkisinin kurulabilmesi için kanunda belirtilen hısımların anne ya da baba tarafından

¹⁵⁵ Ateş, **a.g.m.**, s. 15.

¹⁵⁶ Gençcan, **Nafaka**, s. 648.

¹⁵⁷ İnal, **Nafaka Davaları**, s. 439.

olması açısından da bir fark bulunmamaktadır. Kanunda sayılan kişiler hem yardım nafakası talep etme hakkına sahip olan hem de nafaka verme yükümlülüğü bulunan kişilerdir. Yani yardım nafakası ilişkisi çift yönlüdür. Dolayısıyla da burada kişi yardım nafakası bakımından hem alacaklı hem de yükümlü konumunda olabilir¹⁵⁸. Kanunda sayılan hısımlar dışındakilerin ise yardım nafakası ödeme yükümlülüğü bulunmadığı gibi talep etme hakları da yoktur. Yardım nafakası yükümlülüğünün bulunmadığı birine nafaka ödeyen kimse kanunen ahlaki bir borcun ifasını yerine getirmiş olarak kabul edilir ve daha sonra aralarında yardım nafakası ilişkisinin kurulamamış olması sebebiyle ödemiş olduğu nafakayı geri isteyemez.

Yoksulluğa düşmüş veya düşme tehlikesi bulunan altsoy, üstsoy veya kardeşlerden biri diğerine karşı yardım nafakası davasını açabilecektir. Davacı lehine yardım nafakası talepli davayı ona bakmaya yetkili resmi kuruluşlar veyahut kamuya yararlı dernekler de açabilir¹⁵⁹. Yardım nafakası davasında davacının yoksulluk içinde olduğunu veyahut kendisine yardım edilmediği takdirde yoksulluğa düşeceğini ispat etmesi gerekmektedir. Yardım nafakası talep eden talepte bulunduğu kişilerle arasındaki hısımlığı da ispat etmelidir. Burada evlilik dışı doğum halinde babayla çocuk arasında soybağının kurulmuş olup olmadığı hususu önem taşır. Çünkü evlilik dışı doğan çocukla baba arasında nafaka ilişkisinin meydana gelebilmesi için öncelikle aralarında soybağının kurulmuş olması gerekmektedir. Yani sadece biyolojik hısımlık hukuken hısımlık sonucunu da doğurmayacaktır. Evlat edinme halinde ise evlat edinmenin gerçekleşmesiyle birlikte artık evlatlığın üzerindeki ana baba olmaktan doğan hak ve yetkiler evlat edinene geçer. Evlat edinme ile evlat edinenle evlat edinilen arasında soy bağı kurulduğu için bu kişiler arasında nafaka ilişkisi de kurulmuş olacaktır¹⁶⁰. Evlatlık ilişkisi hukuken evlatlık ile gerçek ana ve babası arasındaki hısımlığa son vermediği için bunların birbirlerine karşı yardım nafakası yükümlülüğü

¹⁵⁸ İnal, Nafaka Davaları, s. 439.

¹⁵⁹ Nagihan Kartal, ‘‘Türk Hukukunda Yoksulluk Nafakası’’, İstanbul Medipol Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019, s. 30.

¹⁶⁰ Ruhi, Ruhi, Nafaka Hukuku, s. 88.

de devam edecektir. Ancak bu yükümlülük evlat edinen ile evlat edinilen arasındaki yardım nafakası yükümlülüğüne nazaran ikinci derecede olacaktır¹⁶¹.

Yardım nafakası talep edilecek kişi talep edenin altsoy veya üstsoy hısmı ise kendisinden nafaka talep edilebilmesi için ödeme gücünün bulunması yeterlidir¹⁶². Kanuna göre yansoy kan hısmı olup da yardım nafakası yükümlüsü ve alacaklısı olabilecek tek kişi kardeşlerdir. Kardeşlerin evlilik içinde doğmuş olup olmaması, tam kan veyahut yarım kan kardeş olmaları yardım nafakası yükümlülüğü veya alacaklılığı bakımından bir fark oluşturmayacağı gibi bu kişiler ana baba bir kardeş olabileceği gibi sadece ana veyahut sadece baba bir kardeş de olabilirler¹⁶³. Kardeşlerden yardım nafakası talep edilebilmesi için refah içinde yaşamaları gerekmektedir¹⁶⁴. Yani sadece ödeme gücünün bulunması kardeşlerin yardım nafakası yükümlüsü olabilmesi için yeterli görülmemektedir. Kişinin refah içinde olması çevresine ve toplumdaki diğer bireylere nazaran lüks sayılabilecek şeyleri elde edebilme imkânının bulunması ve nafaka ödediği takdirde geçimini rahat bir şekilde sağlamaya devam edebilecek olmasıdır. Kardeşler nafaka ödedikten sonra elinde kalan miktarla lüks ihtiyaçlarını karşılamaya devam edebiliyorsa refah içinde yaşadıklarından söz edilebilecektir.

Aynı sırada birden fazla nafaka yükümlüsü bulunuyor ise ödenmesine hükmedilecek yardım nafakası, nafaka yükümlüleri bakımından eşit şekilde değil ödeme güçleriyle orantılı olarak paylaşılacaktır¹⁶⁵. Aynı sırada birden fazla nafaka yükümlüsü bulunmasına rağmen bunlardan birinin veya birkaçının ödeme gücü bulunmadığından ötürü nafaka ödemelerine hükmedilemiyorsa mahkemece bu kişilerin nafaka yükümlülüğü tamamen kaldırılabilir gibi azaltılabilir. Aynı sırada bulunan kişilerden birinin mali gücü nafakanın tamamını ödemeye elverişli olsa bile nafaka ödeme borcu sadece bu kişiye yükletilemez. Ön sırada bulunan nafaka

161 Batur, s. 31.

162 Ateş, a.g.m., s. 16.

163 Batur, s. 30.

164 Büyükyıldız, s. 164.

165 Batur, s. 32.

yükümlüsünün ölmesi veyahut nafakayı ödeme gücünün bulunmadığının anlaşılması halinde bir sonraki sıradaki yükümlüye geçilmeden önce aynı sırada bulunan başka bir nafaka yükümlüsünün bulunup bulunmadığı araştırılır. Örneğin bir kişi oğlundan yardım nafakası almaktayken nafaka ödeyen oğlu ölmüş ve geride torunu olmakla birlikte torunun da nafaka ödeme gücü bulunuyor ise bu kişi nafaka için torununa başvurmadan önce anne ve babasından veyahut kardeşlerinden yardım nafakası talebinde bulunamaz. Bir derecedeki sıranın atlanıp diğer bir dereceye geçilebilmesi için ya o derecede nafaka yükümlüsü bir kimse bulunmamalı ya da bulunmakla beraber mali gücü nafakayı ödemeye elverişli olmamalıdır. Ayrıca bir derecedeki sırada nafaka yükümlüsü veya yükümlüleri olmakla birlikte mali güçleri yardım nafakasının tamamını ödemeye elverişli değil ise bu kişilere mali güçlerine uygun miktarda nafaka yükümlülüğü yükletilebilir ve nafakanın ödenemeyen kısmı için diğer sıradaki veya derecedeki kişilere başvurulur.

Nafaka davasının davacısı nafaka talebinde bulunduğu kişinin yardım nafakası ödeme gücünün bulunduğunu ispat etmek zorunda değildir. Burada ödeme gücünün nafaka ödemeye elverişli olmadığını ispat edecek olan nafaka yükümlüsü yani davalıdır. Ayrıca kendisiyle aynı sırada başka bir nafaka yükümlüsünün de bulunduğunu yine davalı ispat edecektir. Böyle bir durumda da davacı, davalıyla aynı sırada başka bir yükümlünün bulunmadığını veyahut bulunmakla birlikte nafaka ödeme gücünün bulunmadığını ispat edecektir. Ön sıradaki nafaka yükümlüsünün yardım nafakasının tamamını ödeme gücünün bulunmamasından ötürü alt sıradaki nafaka yükümlüsüne başvurulduğunu da ispatlaması gereken kişi yine yardım nafakası talebinde bulunan olacaktır. Yardım nafakası davaları bakımından görevli mahkeme Aile Mahkemesi yetkili mahkeme ise taraflardan birinin yerleşim yeri mahkemesidir. Yardım nafakası ödenmesine hükmedilmişse nafaka bu hususta verilen kararın kesinleşmesiyle değil davanın açıldığı tarihten itibaren başlamış kabul edilir. Uygulamada genellikle hâkim nafakanın bir miktar para olarak, belirli aralıklarla yani irat şeklinde ödenmesine karar vermektedir. TMK m. 365' e göre yardım nafakasına hükmedildikten sonra mevcut durumlarda bir değişiklik olmuşsa talep halinde nafaka miktarının arttırılmasına, azaltılmasına veyahut kaldırılmasına karar verilebilir.

Hâkim nafaka miktarını tayin ederken günün koşullarına göre nafaka yükümlüsünün mali gücünü, zorunlu ihtiyaçlarını, bakmakla yükümlü olduğu kişileri ve bunların giderlerini de göz önünde bulunduracaktır. Hükmedilecek yardım nafakasının miktarı belirlenirken göz önünde bulundurulması gereken bir alt ve üst sınır vardır. Yardım nafakası bakımından üst sınır nafaka talebinde bulunan kişinin geçinebilmesi için zorunlu olan miktar, alt sınır ise kendisinden nafaka talep edilenin mali gücüdür¹⁶⁶. Yani nafaka alacaklısının talep edebileceği en üst nafaka miktarı, hayatını devam ettirebilmesi için gerekli ve zorunlu olan ihtiyaçlarının karşılanmasına imkân verecek ölçüde olmalıdır¹⁶⁷. Nafaka miktarının belirlenmesinde alt sınırı nafaka yükümlüsünün ödeme gücü oluşturur. Nafaka yükümlüsü aleyhine hükmedilen yardım nafakası miktarı bu kişinin ödeme gücünü aşamaz. Hükmedilen nafaka miktarı nafaka alacaklısının hayatını idame ettirebilmesine yetmiyor ve yoksulluğunu tamamen önleyemiyor olsa bile yükümlüyü yoksul ve zor duruma düşürecek miktarda nafakaya hükmedilmesi mümkün değildir. Şu halde nafaka talep edenin yoksulluğa düşmesini önleyecek miktar için kalan ve karşılanamayan kısım diğer sıralarda yardım nafakası yükümlüsü varsa bunlardan talep edilebilecektir.

Yardım nafakası nafaka alacaklısı veyahut borçlusunun ölmesi ile kendiliğinden sona erer. Bu durumda ölen kişi nafaka yükümlüsü ise nafaka alacaklısının yardıma ihtiyacı ve yoksulluk hali devam ediyorsa başka bir sırada nafaka yükümlüsü de varsa artık yardım nafakası bu kişilerden talep edilmelidir. Mahkeme kararıyla yardım nafakasının sona ermesi durumları ise nafaka alacaklısının yoksulluğunun ortadan kalkması veyahut nafaka yükümlüsünün nafaka ödeme gücünü kaybetmesidir. Bu hallerde nafakanın sona erdirebilmesi için mahkeme kararı şarttır.

1.6.2. Yardım Nafakasıyla Yoksulluk Nafakası Arasındaki İlişki, Benzerlikler Ve Farklılıklar

¹⁶⁶ Büyükyıldız, s. 165.

¹⁶⁷ Batur, s. 39-40.

Yoksulluk nafakası ve yardım nafakasının birtakım ortak özellikleri bulunmaktadır. Buna göre; nafakalara ilişkin daha önce açıklamış olduğumuz genel özellikler (rehnedilemezlik, devredilemezlik, mirasçılara geçmeme, talep hakkının doğumundan önce bu haktan feragat edememe, takas edilememe vb.) her iki nafaka türü içinde söz konusu olmaktadır¹⁶⁸. Her iki nafaka talepleri bakımından da görevli mahkeme Aile Mahkemesi' dir. Hem yoksulluk nafakası hem de yardım nafakasında nafaka talep eden tarafın yoksulluğa düşmüş olması veyahut kendisine nafaka ödenmediği takdirde yoksulluğa düşecek olması gerekir¹⁶⁹. Her iki nafakada karşılıklık esasına dayanır yani nafaka yükümlüsü ve alacaklısı tarafın yer değiştirmesi bir kişinin hem nafaka ödeme yükümlüsü hemde nafaka alacaklısı olabilmesi mümkündür¹⁷⁰. Bu bağlamda yardım nafakası bakımından kanunda öngörülen derecedeki hısımlardan biri hem diğerinden nafaka talep edebilir hemde kendisinden nafaka ödemesini talep edilebilir¹⁷¹. Yoksulluk nafakası bakımından da kusuru daha ağır olmamak şartıyla her iki eşte birbirinden nafaka talebinde bulunabilir¹⁷².

Her iki nafakada koşulları bulunduğu müddetçe süresiz olarak talep edilebilir. Hem yoksulluk nafakasına hemde yardım nafakasına hükmedilebilmesi için talep edilmiş olması gerekmekte aksi halde talep olmadan mahkemenin bu nafakalara re'sen hükmedilebilmesi mümkün olmamaktadır. Yardım nafakası ödenmesine hükmedilmiş olması halinde ödenmeye başlanacağı tarih davanın açılmış olduğu kabul edilen tarihte olacağı gibi evliliğin sona ermesine ilişkin verilen kararın kesinleşmesinden sonraki 1 yıllık zamanaşımı süresinde talep edilip ödenmesine hükmedilen yoksulluk nafakasının ödenmeye başlanacağı tarihte yine davanın açılmış olduğu kabul edilen tarih olacaktır. Ayrıca her iki nafakanın da şayet irat şeklinde ödenmesine

¹⁶⁸ Batur, s. 38-39.

¹⁶⁹ Perктаş, s. 12.

¹⁷⁰ Ayık, s. 33.

¹⁷¹ Büyükyıldız, s. 164.

¹⁷² Karapınar, s. 69.

hükmedilmişse ödenmeye devam ettikleri sürece daha sonra değişen koşullara uygun olarak uyarlanması mahkemeden talep edilebilir.

Yoksulluk nafakası ile yardım nafakasının arasındaki farklılıklar değerlendirilirken bu değerlendirme ilk olarak öncelik bakımından yapılmaktadır. Türk Aile Hukuku'nda yardım nafakasının bakım nafakalarına nazaran ikincil nitelikte olduğu genel kabul gören görüştür. Yoksulluk nafakasına hükmedilmesiyle amaçlanan evlilik birliği sona erdikten sonra tarafların birbirlerine maddi açıdan bir süre daha destek olması ve evlilik sona ermeden önceki bakım yükümlülüğünün kısmi olarak sürdürülmesiyle yardım nafakasına hükmedilmesiyle amaçlanan ise kendi imkân ve olanakları ile kendi geçimini tek başına sağlayamayıp hayatını idame ettirmekte zorluk çeken aile bireylerine aralarında kan bağı bulunmasından ötürü kanunda belirli derecede sınırlandırılmış olan diğer aile bireylerinin maddi olarak destekte bulunması ve içinde bulunduğu zor durumdan çıkabilmesine yardımcı olmasıdır. Yoksulluk nafakasının sadece aralarındaki evlilik birliği sona eren eşler tarafından talep edilebilmesi mümkünken yardım nafakası ise alt-üstsoy ve refah halinde bulunmaları şartıyla kardeşlerden talep edilebilir¹⁷³. Kardeşlerden yardım nafakası talep edilebilmesi için nafaka talebinin yöneltileceği kardeşin refah içinde bulunması şartken yoksulluk nafakası bakımından nafaka talep edilecek eşin refah halinde olması gerekli değildir. Yoksulluk nafakası talebinde bulunan eşin boşanmaya sebebiyet veren olaylar bakımından nafaka talep ettiği eşe nazaran daha ağır kusurlu olmaması gerekirken yardım nafakası talepleri bakımından ise talepte bulunanın yahut talepte bulunulunun kusuru herhangi bir öneme sahip değildir¹⁷⁴.

Boşanmaya yahut evliliğin iptaline ilişkin kararların kesinleşmesinden sonraki yoksulluk nafakası talepleri bakımından kanun koyucu 1 yıllık bir zamanaşımı süresi öngörmüşken yardım nafakası talepleri bakımından herhangi bir hakdüşürücü veyahut

¹⁷³ Fırtına, s. 82.

¹⁷⁴ Büyükyıldız, s. 165.

zamanaşımı süresi ise öngörülmemiştir¹⁷⁵. Yardım nafakası koşulları bulunduğu müddetçe her zaman talep edilebilir. Yardım nafakasına ilişkin verilen kararların uygulanabilmesi ve icra edilebilmesi için kesinleşmesi gerekmekte fakat yoksulluk nafakasına ilişkin verilen kararların uygulanıp, icra-takip işlemlerine konu olabilmesi için mahkemenin vermiş olduğu hükmün kesinleşmesi gerekmektedir. Yardım nafakasına hükmedilmesi halinde davanın açılmış olduğu kabul edilen tarihte ödenmeye başlanılacakken, evliliğin sona ermesine ilişkin açılan dava esnasında talep edilen yoksulluk nafakasının ödenmeye başlanacağı tarih ise mahkemenin bu yönlü vermiş olduğu kararın kesinleşmiş olduğu tarih olacaktır¹⁷⁶. Yoksulluk nafakası kanunda belirtilen hallerin gerçekleşmesi üzerine ya kendiliğinden yada mahkeme kararıyla sona erecekken yardım nafakası bakımından böyle bir düzenleme kanun tarafından öngörülmediği için kural olarak nafaka alacaklısı veya yükümlüsünün ölümü, ihtiyaç halinin ortadan kalkması hallerinde sona erecek, fiilen evli gibi yaşama, haysiyetsiz hayat sürme gibi durumlarda ise yoksulluk nafakasının aksine sona erdirilemeyecektir.

¹⁷⁵ Yılmaz Şahin, “Eleştirel Erkeklik Çalışmaları İzdüşümünde Türk Aile Hukukunda Nafaka”, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021, s. 168.

¹⁷⁶ Perkaş, s. 13.

İKİNCİ BÖLÜM

2. GENEL OLARAK YOKSULLUK NAFKASI VE ÖZELLİKLERİ

2.1. YOKSULLUK NAFKASININ TARİHSEL GELİŞİMİ

Aile Hukuku'nda düzenlenen konular ağırlıklı olarak ailenin temelini oluşturan evlilik birliğinin kurulması ve sona ermesine ilişkindir. Ailenin ve dolayısıyla toplum düzeninin korunabilmesi adına hukuk düzenleri evliliğin kurulması ve devamı kadar sona ermesini de önemsemiş ve yapmış olduğu düzenlemelerde de bu konuya da özel bir önem vermiştir. Evliliğin sona ermesi üzerine ortaya çıkan önemli hususlardan biri ise eski eşlerden birinin ekonomik açıdan zor duruma düşmesidir¹⁷⁷. Zira boşanma sonucu taraflar bir anda kendilerini farklı bir hukuki ve sosyal konumda bulmakta öncesinde hayatlarını yıllarca eski eşleriyle birlikte sürdürdükleri için sonrasında hayatlarını tek başlarına devam ettirme konusunda güçlük yaşamakta yoksulluğa düşmekte veya düşme tehlikesiyle karşı karşıya kalmaktadırlar. Toplumların ahlak ve din kuralları ise tarafların aralarındaki evlilik birliği sona ermiş olsa bile hakkaniyet gereği bir süre daha birbirlerini destekleme yardım etme yükümlülüğünün devam etmesini öngörmüşlerdir¹⁷⁸. Bu yardım ve dayanışma yükümlülüğü de kendisini nafaka olarak göstermiştir¹⁷⁹. Daha sonraları ise kutsal olarak kabul edilen aile birliğinin korunması amacıyla nafaka yükümlülüğü kanunlar ile düzenlenmiş ve bu husus tamamen taraf irade ve vicdanlarına bırakılmamıştır.

Türk toplumunda boşanma sonucu eşe ödenecek nafaka her zaman varolmakla birlikte çok sonraları yasal düzenlemelere konu edilmiştir¹⁸⁰. Evliliğin sona ermesine bağlı olarak eşler bakımından gündeme gelen bakım nafakası niteliğinde olan nafaka

¹⁷⁷ Mine Uzun, “**Türk Medeni Kanunu Ve Yargıtay Kararları Kapsamında Yoksulluk Nafakası**”, İstanbul Bilgi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013, s. 9-11.

¹⁷⁸ Emine Serin Of, “**Boşanmanın Mali Sonuçları**”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008, s. 75.

¹⁷⁹ Sırma, s. 33.

¹⁸⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. Perктаş, s. 17-18.

yoksulluk nafakasıdır. Osmanlı Aile Hukuku'nda da Şeriye Hukuk hükümleri uygulanmıştır. Bu hukuk kuralları arasında yoksulluk nafakasına yer verilmemiş olmakla birlikte tedbir nafakası niteliğinde bir nafakaya rastlanılmaktadır. Kadın eş bu nafaka talebini dava yolu ile kullanmalıdır. Türk Hukuku'nda yoksulluk nafakasına ilk kez Cumhuriyet Döneminde Aile Hukuku'na ilişkin yapılan yenilikler ve düzenlemeler ile yer verilmiştir¹⁸¹. 1926 yılında kabul edilen eMK'nın ilk haline göre yoksulluk nafakası ödeme yükümlülüğü yalnızca erkek eş için öngörülmüştü ve yoksulluk nafakası talep edebilmek için talepte bulunan kadın eşin boşanmaya sebebiyet veren olaylarda kusursuz olması şartı aranmaktaydı. Ayrıca yoksulluk nafakası sadece 1 yıllık süreyle talep edebilirdi ki bu hususlar da o zamanın şartlarında oldukça fazla probleme ve beraberinde eleştiriye yol açıyordu. Bu eleştiriler de çoğunlukla; erkek eşin yoksulluk nafakası talep edememesinin Anayasa'da düzenlenen eşitlik ilkesine aykırılık teşkil ettiği ve yoksulluk nafakasının ödeneceği süre bakımından 1 yıl gibi kısa bir müddet belirlenmesinin yoksulluk nafakası ile amaçlanan yoksulluğa düşme tehlikesini bertaraf etmekte oldukça elverişsiz olduğu noktasında toplanmaktaydı¹⁸².

Bu problemleri ve peşin sıra gelen eleştirileri dikkate alan kanun koyucu 1988 yılında 3444 sayılı MK m. 6 ile yapılan değişiklikle yoksulluk nafakasının 1 yıl gibi kısa bir süreyle talep edilebilmesini özellikle de uzun süreli, çocuklu ve çalışmayan kadın eş aleyhine doğurduğu olumsuz sonuçlar ve ulaşılmak istenen yoksulluğun engellenmesi hususu bakımından elverişsizliğini de dikkate alarak süresiz olarak talep edilebilme imkânı tanımıştır. Ayrıca yoksulluk nafakası talebinde bulunan eşin kusurunun talepte bulunulan eşten daha ağır olmaması koşuluyla tamamen kusursuz olması şartı kaldırılmıştır. Diğer bir eleştiri konusu olan erkeğin kadından yoksulluk nafakası talep edememesi hususunda ise düzenleme yapılmış kadın eşin hali refah da bulunması şartıyla erkek eşe de yoksulluk nafakası talep edebilme hakkı tanınmıştır.

¹⁸¹ Kalender, s. 57.

¹⁸² Saibe Oktay Özdemir, "Evliliğin Boşanma İle Sona Ermesi Halinde Eşler Arasındaki Mali İlişkiler", **İstanbul Barosu Adli Yardım Büroları Kadın Hakları Merkezi 8 Mal ayrılığı rejimit Özel Yayını**, İstanbul, 2022, s. 28.

Son düzenleme olan TMK m. 175 ise kendinden önceki yasal düzenleme olan 3444 sayılı MK'nın bir nevi tekrarı niteliğinde olmakla birlikte kadından nafaka talep edilebilmesi için hal refahta olma şartının kaldırılmış olması bakımından ondan ayrılmaktadır.

2.2. AİLE HUKUKU KARARNAMESİ VE ÖNCEKİ DÖNEMLER

1869-1876 tarihleri arasında yayınlanmış olan Türk Hukuku'nun ilk Medeni Kanunu niteliğine haiz olan Mecelle'de Aile Hukuku'na ilişkin düzenlemelere yer verilmemiş olduğu için yoksulluk nafakasına ilişkin bir hükme de rastlanılmamaktadır¹⁸³. Mecelle'nin 16 kitap ve bir başlangıç bölümünden oluştuğu göz önünde bulundurulduğunda Aile Hukuku'na ilişkin hükümler içermemesi önemli bir eksiklik olarak görülmüş daha sonra bu eksiklik Aile Hukuku Kararnamesi ile giderilmeye çalışılmıştır¹⁸⁴. Takvim-i Vekayi gazetesinde yayınlanan Aile Hukuku Kararnamesi Osmanlı Aile Hukuku'nda yapılmış olan ilk kanuni düzenlemedir. 1917 tarihli Aile Hukuku Kararnamesi ile nafaka kurumu Türk Aile Hukuku'nda yasal bir dayanağa ilk kez sahip olmuştur. Bu kararnamenin 1. kısmı mehir, 2. kısmı ise nafakaya ilişkindir. Nafakanın Aile Hukuku Kararnamesi ile kanuni düzenlemeye konu olmasının sebebi ise ekonomik bakımdan zayıf tarafı koruma adına nafaka ödeme yükümlülüğünün tamamen taraf iradelerine bırakılmasının doğru bulunmamış olması ve nafaka hak ve yükümlülüğünü kanuni bir dayanağa kavuşturulmak istenmesidir.

Fakat Aile Hukuku Kararnamesi'ndeki nafaka kısmında düzenlenen nafaka niteliği itibarıyla yoksulluk nafakasına değil tedbir nafakasına benzemektedir¹⁸⁵. Tedbir nafakası ile olan benzerliği ise kısmi bir benzerliktir çünkü TMK'da düzenlenmiş bulunan tedbir nafakası talep hakkı bakımından kadın ve erkek eş

¹⁸³ Kalender, s. 69. ; Lütfiye Akgül, “Osmanlı Devleti'nde Fıkhın Tedvini Çalışmaları Ve 1333/1915 Tarihli Kitabü'n-Nafakat Adlı Kanun Kitabının İncelenmesi”, Fatih Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014, s. 62-63.

¹⁸⁴ Kalender, s. 69.

¹⁸⁵ Kalender, s. 58.

arasında herhangi bir ayırım gözetilmeyip eşitlik esası benimsenmişken Aile Hukuku Kararnamesi'nde düzenlenmiş olan nafakayı talep hakkı yalnızca kadın eşe tanınmıştır. Bu bağlamda erkek eşin nafaka alacaklısı olabilmesi mümkün değildir yani sadece nafaka yükümlüsü olabilir. Dolayısıyla da her iki nafaka, nafakanın alacaklısı ve yükümlüsü bakımından birbirinden ayrılmaktadır. Bu durumda eşitlik ilkesine aykırı olduğu ve evlilik birliğindeki yükümlülükleri birlikte üstlenen eşlerden sadece birine nafaka talep edebilme hakkının tanınmasının hakkaniyetle bağdaşmayacağı ileri sürülebilir. Aile Hukuku Kararnamesi'nin yayınlanmasıyla her ne kadar Mecelle'deki eksikliklerin giderilmesi amaçlanmış olsa da uzun vadede başarı elde edilememiştir. Aile Hukuku Kararnamesi 2 yıl gibi kısa bir süre zarfı boyunca uygulama alanına sahip olabildiği 1919 yılında ise yürürlükten kaldırılmıştır¹⁸⁶. Aile Hukuku Kararnamesi'nin başarısız olmasının nedenlerinden birinin içerdiği hükümlerin sadece müslüman tebaayı kapsamaması ve dolayısıyla da Osmanlı halkının tamamına hitap etmemesi olduğu söylenebilir.

2.3. 1926 TARİHLİ MEDENİ KANUN DÖNEMİ

Yoksulluk nafakasına ilişkin Türk Aile Hukuku'nda yapılan ilk yasal düzenleme karşımıza 4 Ekim 1926 tarihli eMK'nın nafaka kenar başlıklı 144. maddesinde çıkmaktadır. Buna göre:

“Kabahatsız olan karı yahut koca, boşanma neticesi olarak büyük bir yoksulluğa düşerse, diğeri boşanmaya sebebiyet vermemiş olsa dahi kudreti ile mütenasip bir surette bir sene müddetle nafaka itasına mahkûm edilebilir.”

Kanun maddesi incelendiğinde yoksulluk nafakası talebinde bulunan eşin boşanmaya sebebiyet veren olaylar bakımından kusursuz olması şartı arandığı görülmektedir¹⁸⁷. Fakat buradaki “*kabahatsız olan*” ifadesiyle kastedilen mutlak anlamda kusursuzluk ise boşanmaya sebebiyet veren olaylarda eşlerin eşit kusurunun

¹⁸⁶ Hüseyin Bulut, “Yoksulluk Nafakasının Kusur, Süre Ve Yoksulluk Kavramları Işığında Değerlendirilmesi”, KTO Karatay Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021, s. 6.

¹⁸⁷ Yaren Didem Özşenol, “Yoksulluk Nafakasında Süre Sınırlaması”, İstanbul Aydın Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021, s. 13.

bulunması halinde birbirinden nafaka talep etmelerinin mümkün olmayacağı gibi eşlerden birinin ağır kusurlu diğerinin ona nazaran hafif kusurlu olduğu hallerde de diğerine nazaran az kusurlu bulunan eşin ağır kusurlu eşten yoksulluk nafakası talep edebilmesi mümkün olmayacaktır. Kanun maddesi bu bakımdan özellikle çekişmeli boşanmalar göz önünde bulundurulduğunda boşanmaya sebebiyet veren olaylarda eşlerden birinin kusurlu diğerinin ise mutlak anlamda kusursuz bulunmasının neredeyse olanaksız olduğu, uzun süren evlilikler bakımından kusurun objektif olarak tespitinin güçlük arz ettiği ve her durumda nafaka talep eden eşin mutlak anlamda kusursuzluğunun aranmasının özellikle o günkü koşullar nezdinde kadın eş aleyhine sonuçlar doğurduğu şeklinde doktrinde oldukça eleştirilmiştir¹⁸⁸.

4 Ekim 1926 eMK m. 144’de yer alan nafakanın daha önce nafakaya ilişkin yapılmış olan düzenlemelerden en belirgin farkı ise nafaka hak ve yükümlülüğü bakımından eşlerin eşitliği ilkesini benimsemiş olmasıdır¹⁸⁹. Nafaka ödeme yükümlülüğü kanunda “*karı yahut koca*” şeklinde ifade edilerek hem kadın eş hem de erkek eş için öngörülmüştür. Kanunda “*boşanma neticesi olarak*” şeklinde ifade edilen yoksulluğa düşmenin boşanma sebebiyle gerçekleşmiş olması şartı ise yoksulluk nafakasına hükmedilmesinin temel unsurlarından birini teşkil ettiği için yoksulluk nafakasına ilişkin yapılan daha sonraki değişiklik ve düzenlemelerde de varlığını sürdürmüştür. Kanun maddesinde eleştirilen hususlardan biri de “*büyük bir yoksulluğa düşme*” ifadesidir¹⁹⁰. Zira kanunda yoksulluğun tanımı yapılmamış olduğu için yoksulluğun büyük olmasından da tam olarak ne anlaşılması gerektiği açık değildir¹⁹¹. Ayrıca eşler bakımından boşanma nedeniyle yoksulluğa düşmüş olması zaten müşkül bir durumda olduklarını göstermekteyken birde bu yoksulluğun büyük olmasının aranmasının özellikle günün koşullarında kadın eşin aleyhine olumsuz sonuçlar doğurmuş olduğunu söylemek mümkündür. Yoksulluğun derecesinin

¹⁸⁸ Bulut, s. 8.

¹⁸⁹ Kalender, s. 58.

¹⁹⁰ Uzun, s. 12.

¹⁹¹ Bulut, s. 7.

ödenmesine hükmedilecek yoksulluk nafakası miktarı hesaplanırken zaten göz önünde bulundurulup nafakanın miktarı buna göre tayin edileceği için kanaatimizce kanun koyucunun yoksulluğun büyük olmasını araması pek de yerinde olmamıştır.

Kanun maddesinde dikkat çeken hususlardan biri de “*diğeri boşanmaya sebebiyet vermemiş olsa dahi*” ifadesi ile yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesinin nafaka yükümlüsünün kusurlu olmasına bağlı tutulmamış olmasıdır ki bu durum da boşanma neticesinde ekonomik açıdan zor duruma düşecek eşin oldukça lehinedir. Zira boşanmaya sebebiyet veren olaylar bakımından her iki eşinde kusursuz olması mümkündür. Kanunda bulunan “*kudreti ile mütenasip bir surette*” ifadesiyle nafaka yükümlüsünün ödemesine hükmedilecek nafaka miktarının mali gücüyle orantılı şekilde belirlenmesi gerektiğine işaret edilmiştir ki bu düzenleme de hem kanun maddesine ilişkin daha sonraki düzenlemelerde hem de TMK bakımından mevcudiyetini korumaktadır. Yoksulluk nafakasına hükmedilirken nafaka yükümlüsünün mali gücünün dikkate alınması oldukça isabetli bir durum olmuştur. Zira nafakayla amaçlanan bir tarafın mağduriyetini giderip diğer tarafın zor duruma düşmesine yol açmak değildir. Kanun maddesindeki en çok eleştirilen hususlardan biri de “*bir sene müddetle*” ibaresiyle yoksulluk nafakasına ancak 1 yıllık süre zarfıyla sınırlı olarak hükmedilebilmesidir¹⁹². Bu durumda yine günün koşullarında özellikle uzun sürmüş ve çocuklu evliliklerde kadın eşin mağduriyetine yol açtığı 1 yıllık süreçten sonra herhangi bir eğitim, meslek, iş sahibi olmayan veyahut hastalığı sebebiyle çalışamayacak durumda olan yahut ortak çocuğun bakıma muhtaç olması sebebiyle fiilen ona bakmakta olan eşin yoksulluğunun sona ermemiş olması halinde yeniden yoksulluk nafakası talebinde bulunma imkânı da olmayacağı için geçimini ve hayati ihtiyaçlarını tek başına karşılamasının mümkün olmayacağı ifade edilmiştir¹⁹³.

2.4. 1988 TARİHLİ 344 SAYILI KANUN DÖNEMİ

¹⁹² Uzun, s. 12-13.

¹⁹³ Bulut, s. 8-9.

4 Ekim 1926 tarihli eMK'nın nafaka kenar başlıklı 144. maddesine ilişkin doktrindeki eleştirileri ve uygulamadaki problemleri dikkate alan kanun koyucu 1988 tarihli 3444 Sayılı Kanun m. 6 ile nafaka konusundaki kanuni düzenlemede değişiklik yapma yoluna gitmiştir¹⁹⁴. Kanun koyucu Aile Hukuku'nda yaşanan gelişmeleri ve bu husustaki Avrupa Konseyi'nin tasarı niteliğindeki kararını da göz önünde bulundurarak m. 144 de birtakım düzenlemeler yapmıştır. Avrupa Konseyi'nin 27 Eylül 1978 tarihli (292) toplantısında alınan 78-37 Sayılı Kanun Tasarısı Kararı'nda özellikle Medeni Hukuk alanında eşler arasında eşitliğin sağlanması gerektiğine vurgu yapılmıştır. Tasarının 2. bölümünün 2. maddesinde evlilik birliğinin devamı esnasında ve sona ermesi halinde eşlerin eşit haklara sahip olması gerektiğinin ve 3. maddesinde ise yine eşlerin boşanma sonrasında birbirlerine ekonomik açıdan destek olup yardım etmesi gerektiği hususunun altı çizilmiştir. 3444 Sayılı Kanun m. 6 ile değişikliğe uğrayan eMK m. 144 hükmü şöyledir:

“Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek eş,kusuru daha ağır olmamak şartıyla geçimi için diğer eşten mali gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir. Ancak, erkeğin kadından yoksulluk nafakası isteyebilmesi için kadının hali refakta bulunması gerekir. Nafaka yükümlüsünün kusuru aranmaz.”

Kanunda yapılan değişiklik ve düzenleme sonucu yoksulluk nafakası önceki hükme nazaran oldukça farklı bir niteliğe haiz olmuştur. İlk olarak eMK m. 144'ün “*nafaka*” kenar başlığı “*yoksulluk nafakası*” olarak değiştirilmiştir. Önceki kanuni düzenlemede yer alan yoksulluk nafakası talep edebilmek için “*kabahatsiz olma*”, “*büyük bir yoksulluğa düşme*” ve “*bir sene müddetle ödenebilme*” şartlarından vazgeçildiği görülmektedir¹⁹⁵. Kanundaki yoksulluk nafakasına ilişkin yenilikler ise; yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi için talepte bulunan taraf bakımından “*kusuru daha ağır olmamak şartı*” öngörülmesi nafaka alacaklısının “*süresiz olarak nafaka isteyebilmesine*” olanak sağlanması “*erkeğin kadından yoksulluk nafakası*

¹⁹⁴ Uzun, s. 14.

¹⁹⁵ Kalender, s. 59.

isteyebilmesi için kadının hali refahta bulunması” şartının getirilmiş olmasıdır¹⁹⁶. “*Boşanma yüzünden*” ibaresiyle yoksulluğa boşanma sebebiyle düşülmüş olmasının gerektiği ifade edilmektedir ki yoksulluk nafakası talepleri bakımından aranan bu şartın da değişmeden günümüze kadar geldiğini söylemek mümkündür. Kanundaki “*yoksulluğa düşecek*” ibaresiyle ise daha önceki ve sonraki düzenlemelerde de bulunan yoksulluk nafakası talep edebilmek için yoksulluk unsurunun şart olduğu ifade edilmektedir. Ancak önceki kanunda yer alan “*büyük bir yoksulluğa düşme*” şartı terk edilerek yoksulluğun büyük olması aranmamıştır. Kanunda yoksulluğun tanımı da yapılmamış olduğu için kanaatimizce bu hususta değişikliğe gidilmesi oldukça isabetli olmuştur. Zira yoksulluğun büyük olması belirsiz bir kavram olması sebebiyle eleştirilmiş uygulamada da problem teşkil etmiştir. Ayrıca “*eş*” ifadesinin kullanılmasıyla bir nevi eski kanunda ki “*karı yahut koca*” ibaresi tekrar edilerek yoksulluk nafakası talep hakkı her iki eşe de tanınmıştır.

Eski düzenlemede yer alan yoksulluk nafakası talep edebilmek için “*kabahatsiz olma*” şartı terk edilerek daha sonraki düzenlemelerde de yer alan “*kusuru daha ağır olmamak*” şartı kabul edilmiştir¹⁹⁷. Bu değişikliğin oldukça isabetli olduğu, evliliğin sona ermesine sebep olan olaylarda genellikle her iki eşin de az çok kusurlu bulunduğu bir tarafın mutlak anlamda kusursuzluğunun ise çok elzem olduğu bu bağlamda yeni düzenlemenin evliliğin sona ermesi sonucu yoksul ve zor duruma düşecek eşi koruma bakımından önemli ölçüde faydasının bulunduğu söylenebilir. Kusuru daha ağır olmama şartının kusursuz olma şartından en büyük farkı ise yoksulluk nafakası talebinde bulunan tarafın boşanmaya sebebiyet veren olaylarda kusuru bulunsa dahi lehine nafakaya hükmedilebilmesinin mümkün olmasıdır¹⁹⁸. Bu bağlamda boşanma neticesinde yoksulluğa düşecek olan eş boşanmaya sebebiyet veren olaylarda kusursuz olması, diğer eşe nazaran daha hafif kusurlu veyahut da eşit derecede kusurlu bulunması halinde yoksulluk nafakası talebinde bulunabilecektir.

¹⁹⁶ Uzun, s. 14-17.

¹⁹⁷ Bulut, s. 9-10.

¹⁹⁸ Özşenol, s. 15.

Fakat nafaka talebinde bulunan eşin kusuru diğer eşten daha ağır ise ozaman yoksulluk nafakası talebi reddedilecektir. Kanun maddesindeki ‘*mali gücü oranında*’ ibaresinden de yine yoksulluk nafakasına ilişkin önceki ve sonraki düzenlemelerde de bulunan yoksulluk nafakası miktarı belirlenirken nafaka yükümlüsünün mali gücünün üst sınır olarak kabul edilmesi hususu anlaşılmaktadır¹⁹⁹.

Hiç şüphesiz kanunun en dikkat çekici yeniliklerinden biri de yoksulluk nafakasının ödeneceği süreye ilişkin önceki düzenlemede yer alan ve uygulandığı dönemde oldukça eleştirilen 1 yıl gibi kısa ve oldukça elverişsiz süre şartının kaldırılarak yerine ‘*süresiz olarak nafaka isteyebilir*’ ibaresinin getirilmiş olmasıdır²⁰⁰. Zira kanun maddesinin önceki halinde yer alan 1 yıllık süre zarfının sonunda yoksulluğu ortadan kalkmamış olan nafaka alacaklısının mağduriyetinin nasıl giderileceği sorusu cevapsız kalmıştır. Özellikle de yoksulluk nafakası alacaklısı tarafın ağırlıklı olarak kadın eş olduğu göz önünde bulundurulduğunda süre şartının kaldırılmış olması daha sonra *süresizlik* unsuru da oldukça tartışılmış olmakla birlikte günün koşulları bakımından oldukça isabetli olmuştur. Kanunun yeni getirmiş olduğu ve üzerine çokça tartışılan düzenlemelerden biri de ‘*erkeğin kadından yoksulluk nafakası isteyebilmesi için kadının hali refahta bulunması gerekir*’ ifadesiyle erkek eşin kadın eşten yoksulluk nafakası talep edebilmesinin şarta bağlanmış olmasıdır²⁰¹. Kadın eşin yoksulluk nafakası talep edebilmesi bakımından böyle bir şart aranmazken erkek eşin nafaka talebinin kadın eşin refah hali içinde bulunması şartına bağlanması doktrinde oldukça eleştirilmiş bu düzenlemenin adilane olmadığı ve eşitlik ilkesine aykırılık teşkil ettiği ileri sürülmüştür²⁰². Kanun koyucu bu eleştirileri dikkate alarak yoksulluk nafakasına ilişkin yapılan daha sonraki düzenlemelerde bu şarta yer vermemiştir. ‘*Nafaka yükümlüsünün kusuru aranmaz.*’ ifadesi ile de yoksulluk

¹⁹⁹ Özşenol, s. 14.

²⁰⁰ Şahin, s. 172-173.

²⁰¹ Bulut, s. 10.

²⁰² Of, s. 79-80.

nafakasına hükmedilebilmesi için nafaka yükümlüsünün evliliğin sona ermesinde kusurunun bulunmasının şart olmadığına işaret edilerek hem önceki kanundaki düzenleme korunmuş hem de sonraki düzenlemede de varlığını sürdürmüştür.

2.5. 2001 TARİHLİ 4721 SAYILI KANUN DÖNEMİ

Yoksulluk nafakasına ilişkin güncel ve hâlihazırda Türk Aile Hukuku'nda uygulanmakta olan kanuni düzenleme 4721 Sayılı ve 2001 tarihli TMK m. 175'de yer almaktadır. Bu düzenleme İsviçre Aile Hukuku'nda yoksulluk nafakasına ilişkin yaşanan gelişmeler ve yenilikler de dikkate alınarak yapılmıştır²⁰³. Her ne kadar TMK m. 175 hükmü mehzaz kanun İMK m. 125 örnek alınarak düzenlenmiş olsa da İMK m. 125'de ayrıca yoksulluk nafakasına ilişkin somut ölçütlere ve nafaka talebinin hangi hallerde reddedileceğine de yer verilmiştir. TMK m. 175 hükmü bu iki bakımdan İMK m. 125'den ayrılmış olup kanuni düzenlemede nafakaya ilişkin somut ölçütlere yer verilmeyerek bu husus uygulamaya bırakılmıştır²⁰⁴. Bu bağlamda Yargıtay ve Hukuk Genel Kurulu kararları yol gösterici olmaktadır. Ayrıca TMK m. 175'te yoksulluk nafakası talebinin reddi sebeplerine açıkça yer verilmemiş olsa da yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi için gerekli şart ve unsurlar belirtilmiş olduğu için bunlardan en az birinin eksik olması halinde nafaka talebinin reddedileceği sonucuna varılmaktadır ki nitekim uygulamada da yoksulluk nafakası talepleri bu şart ve unsurların sağlanmış olup olmamasına göre ret veya kabul edilmektedir. Tezimizin konusunu teşkil ettiği için kanun maddesi üzerinde ilerleyen bölümlerde ayrıntılı olarak durulacak bu kısımda önceki düzenlemelere nazaran farklarına anahatlarıyla değinilecektir. 2001 tarihinde yürürlüğe giren 4721 Sayılı TMK'da yoksulluk nafakası m. 175'te "yoksulluk nafakası" kenar başlığı ile düzenlenmiştir. TMK m. 175 hükmü şöyledir:

²⁰³ Kalender, s. 61.

²⁰⁴ Şahin, s. 174.

“Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla geçimi için diğer taraftan malî gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir. Nafaka yükümlüsünün kusuru aranmaz.”

TMK m. 175 hükmünün hem yoksulluk nafakasına ilişkin yapılmış ilk yasal düzenleme olan 4 Ekim 1926 tarihli eMK m. 144 hükmü çerçevesinde hem de kendinden önceki ve güncel haline en yakın olan 3444 Sayılı Kanun m. 6 çerçevesinde değerlendirilmesi bu günkü şeklini alırken geçirmiş olduğu aşamaların daha iyi anlaşılabilmesi bakımından faydalı olacaktır. TMK m. 175 hükmünde yer alan “*Boşanma yüzünden*” ibaresi 1926 tarihli eMK m. 144 hükmünde yer alan “*boşanma neticesi olarak*” belirtilen ibarenin yerini alırken 3444 Sayılı Kanun m. 6 da bu ibare aynen yer aldığı için herhangi bir değişiklik olmamıştır²⁰⁵. Yoksulluk nafakasına ilişkin her üç kanuni düzenlemede de yoksulluğun boşanma nedeniyle gerçekleşmiş olması şartının aranması bu nafakaya hükmedilmesini gerektiren amacın doğal bir sonucudur. Burada bir tarafın içine düştüğü yoksullukla boşanma arasında illiyet bağının bulunması aranmaktadır. Dolayısıyla da eşlerden birinin yoksulluğa düşmesi boşanma yüzünden değil de kendi hatası sonucu iflas etmesi, kumar borcunun olması gibi sebeplerden ileri gelmekteyse artık lehine yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi mümkün olmayacaktır²⁰⁶. Her üç kanuni düzenlemede de *boşanma* kavramı kullanılmış olsa da evliliğin butlan sebepleriyle iptali halinde de boşanmaya ilişkin sonuçların uygulanması öngörüldüğü için yoksulluk nafakasına ilişkin kanuni düzenlemelerde yer alan “*boşanma*” kavramının salt boşanmayı ifade etmediği evliliğin mahkeme kararıyla sona erdirildiği hem boşanma hem de butlan sebebiyle iptal halini kapsadığı Yargıtay ve mahkeme kararlarında görülmektedir²⁰⁷.

²⁰⁵ Uzun, s. 18.

²⁰⁶ Gençcan, **Nafaka**, s. 505.

²⁰⁷ **Yarg. 2. HD., E. 2014/15458, K. 2015/7409, T. 14.04.2015:** “...Davacı-davalı erkeğin temyiz itirazlarının ve davalı-davacı kadının kusur belirlemesi, reddedilen yoksulluk nafakası ve tazminatlara yönelik temyizinin incelenmesine gelince; Yapılan yargılama ve toplanan delillerden mahkemenin de kabulünde olduğu gibi davalı-davacı kadının başka bir kişi ile 1998 yılında İngiltere’de evlendiği, mevcut bir evlilik bulunmasına rağmen yeniden 2002 yılında davacı-davalı erkek ile evlendiği anlaşılmaktadır. Bu durumda davalı-davacı kadın tamamen

Kanun koyucu evliliğin sona ermesi nedeniyle bir tarafın yoksulluğa düşmesi halinde diğerinin ona ekonomik destekte bulunmasının hakkaniyet gereği olduğu ve bu yükümlülüğün tamamen tarafların özgür irade ve vicdanlarına bırakılmasının doğru olmadığı düşüncesiyle yoksulluk nafakasını kanuni bir dayanağa kavuşturmuştur. TMK m. 175’de yer alan ‘yoksulluğa düşecek’ ibaresi 3444 Sayılı Kanuni düzenlemede aynı şekilde yer almaktayken 1926 tarihli eMK m. 144 ise bu ibare ‘büyük bir yoksulluğa düşme’ şeklinde ifade edilmiştir. Bu açıdan 3444 Sayılı Kanunla TMK m. 175 hükmü arasında bir fark bulunmazken 1926 tarihli eMK m. 144 arasında ise yoksulluğun derecesinin belirlenmiş olması bakımından bir ayrım bulunduğu görülmektedir. 3444 Sayılı Kanuni düzenlemede ve daha sonra bu hususta aynı şekilde benimsenen TMK m. 175 hükmünde ise yoksulluğun derecesinin büyük olması şartının terkedilmiş olması oldukça isabetli görülmüştür²⁰⁸. Zira ne TMK m. 175’ de ne de yoksulluk nafakasına ilişkin daha önce yapılmış olan kanuni düzenlemelerde yoksulluğun tanımı yapılmamış olduğu için bir de bu yoksulluğun büyük olmasının aranması belirsizliklere yol açmış uygulandığı dönem bakımından özellikle boşanma sebebiyle yoksulluğa düşen ve nafaka talebinde bulunan eşin kadın eş olduğu, günün koşullarında erkek eşe nazaran iş hayatında daha az yer aldığı, ekonomik bakımdan korunmaya ve pozitif ayrımcılığa tabi tutulması gerektiği hususları dikkate alındığında yoksulluğun büyük olması gibi bir şartın öngörülmüş olması isabetsiz olmuştur. Kanun koyucu bu durumun yol açtığı olumsuzlukları göz önünde bulundurarak daha sonraki düzenlemelerinde yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi için yoksulluğun varlığını yeterli görmüş yoksulluğun derecesinin

kusurludur. ...Evlenmenin butlanına karar verilmesi halinde, eşler arasındaki mal rejiminin tasfiyesi, tazminat ve nafaka hakkında boşanmaya ilişkin hükümler uygulanır (TMK.m.158/2). Buna göre boşanmaya ilişkin tazminata ve nafakaya dair Türk Medeni Kanununun 174. ve 175'nci maddeleri evlenmenin butlanına karar verilmesi halinde de uygulanacaktır. O halde evliliğin mutlak butlan sebebiyle (TMK.m.145/1) iptaline karar verilmesi ve kadın eşin tam kusurlu olduğu da gözetilerek davacı-davalı erkek lehine maddi ve manevi tazminata karar verilmesi gerekirken hatalı kusur belirlemesine bağlı olarak yazılı şekilde karar verilmesi doğru olmayıp bozmayı gerektirmiştir”

²⁰⁸ Kalender, s. 59.

ise ödenecek nafaka miktarının tayin edilmesi aşamasında dikkate alınması gerektiğini öngörmüştür.

TMK m. 175’ de yer alan “*taraf*” ibaresi 3444 Sayılı Kanuni düzenlemede “*eş*” 1926 tarihli eMK m. 144’de ise “*karı yahut koca*” şeklinde yer almaktadır. Bu açıdan yoksulluk nafakasına ilişkin yapılmış olan her üç kanuni düzenlemede yer alan bu ifadelerin kelime olarak farklı olsa da anlam olarak aynı olduğu görülmektedir. Zira her üç kanun maddesinde de yoksulluk nafakası talep edebilme hakkı eşlerden ikisine de tanınmış olup bu hususta erkek ve kadın eş arasında ayırım gözetilmemiştir. Evlilik birliğinin devamında eşlerin evliliğin gerektirdiği hak ve yükümlülükleri birlikte paylaştıkları göz önünde bulundurulduğunda evliliğin sona ermesi sonucunda hükmedilebilecek nafaka talep hakkının ise eşlerden sadece birine tanınması hukuk düzeniyle ve eşitlik ikesiyle bağdaşmayacağı için bu düzenleme yerinde olmuştur.

TMK m. 175 de yer alan “*kusuru daha ağır olmamak koşuluyla*” ibaresi yine bu husustaki 3444 Sayılı Kanuni düzenlemeyle hemen hemen aynıdır²⁰⁹. Fakat 1926 tarihli eMK m. 144 hükmünde ise bu husus “*kabahatsız olan*” şeklinde ifade edildiği için kendinden sonraki düzenlemelerden önemli bir fark barındırmaktadır. TMK m. 144 ve 3444 Sayılı Kanuni düzenlemede yer alan “*kusuru daha ağır olmamak koşuluyla*” ibaresiyle kastedilen yoksulluk nafakası talep edebilmek için talepte bulunan eşin boşanmaya sebebiyet veren olaylar bakımından nafaka talebinde bulunduğu eşten daha fazla kusurunun bulunmamasıdır²¹⁰. Bu bağlamda boşanma sebebiyle yoksulluğa düşmüş veya düşecek olan eş boşanmaya sebebiyet veren olaylarda kusursuz olduğu haldeki gibi diğer eş kusurlu ise ona nazaran daha hafif kusurlu veyahut da onunla eşit derecede kusurlu bulunduğu durumlarda da yoksulluk nafakası talep edebilecektir. Ancak bu hususta 1926 tarihli eMK m. 144 hükmündeki düzenlemeye bakıldığında ise “*Kabahatsız olan*” ifadesi ile yoksulluk nafakası taleplerinin mutlak anlamda kusursuz olma şartıyla oldukça sınırlandırılmış olduğu görülmektedir. Bu bağlamda yoksulluk nafakası talep edebilmek için talepte bulunan

²⁰⁹ Özşenol, s. 15.

²¹⁰ Uzun, s. 19-20.

eşin boşanmaya sebebiyet veren olaylarda herhangi bir kusurunun bulunmaması gerekir. Dolayısıyla boşanma sebebiyle yoksulluğa düşen eş evlilik birliğinin sona ermesine yol açan olaylar bakımından hafif kusurlu bile olsa diğer eşten nafaka talep edemeyecektir.

Kanun maddelerinde yer alan “*kusur*” ile kastedilen ise evlilik birliği boyunca meydana gelen her türlü kusur değil evliliğin sona ermesine yol açan kusurdur. Bu açıdan değerlendirildiğinde boşanmaya sebebiyet veren olaylarda genellikle her iki eşinde az çok kusurunun bulunduğu bir eşin ağır kusuruna karşı diğer eşin de ona tepki olarak gerçekleştirmiş olduğu davranışlarında hafif kusur nezdinde kabul edildiği göz önünde bulundurulduğunda eşlerden birinin mutlak anlamda kusursuzluğunun oldukça elzem bir durum olduğu açıktır. Kanun koyucu da uygulamalarda yaşanan sıkıntılar, doktrindeki yoğun eleştiriler ve nafaka alacaklısının bu konuda yaşadığı mağduriyeti dikkate alarak yoksulluk nafakasına ilişkin yapılan daha sonraki düzenlemelerde nafaka talebinde bulunabilmek için aranan tamamen kusursuz olma şartından vazgeçmiştir.

Yoksulluk nafakasına hükmedilirken nafaka yükümlüsünün mali gücünün ölçüt olarak kullanılması ve nafaka miktarının tayininde üst sınırını teşkil etmesi hem TMK m. 175’de hem 3444 Sayılı MK’da “*malî gücü oranında*” şeklinde yer alırken 1926 tarihli eMK m. 144 hükmünde de “*kudreti ile mütenasip bir surette*” denilmek suretiyle ifade edilmiştir. Her üç kanuni düzenlemede de yoksulluk nafakası aracılığıyla boşanma sebebiyle yoksul duruma düşen eş korunmak istenirken nafaka yükümlüsünün menfaatleri de göz ardı edilmemiştir. Zira hiç kimseye gücünün yettiğinden fazla yük yüklenmesi hakkaniyetle bağdaşmayacak nafaka yükümlüsü aleyhine ödeme gücünü aşan miktarda nafaka tayin edilmesi halinde kendisi yoksul duruma düşebilecektir. Yoksulluk nafakasının amacı yoksulluğu ortadan kaldırmak olduğu için bir tarafın yoksulluğunun engellenip diğer tarafın ise yoksulluğa düşmesi hükmün amacıyla bağdaşmayacaktır.

Nafakanın ödenme süresine ilişkin ise hem TMK m. 175 hem de 3444 Sayılı Kanun “*süresiz olarak*” ibaresiyle herhangi bir süre kısıtlamasına yer vermeyerek süresiz şekilde ödenmesini öngörmüşken 1926 tarihli eMK m. 144 hükmü ise “*bir sene*

müddetle'' ibaresine yer vererek kendinden sonraki kanuni düzenlemelerin aksine nafaka alacaklısına ödenmesine hükmedilen yoksulluk nafakasını 1 yıl gibi kısa ve elverişsiz bir zaman zarfıyla sınırlandırma yoluna gitmiştir²¹¹. Yoksulluk nafakasının ödeneceği sürenin 1 yıllık müddet ile sınırlandırılması da öngörülemeyen şekilde süresiz olarak hükmedilmesi de hakkaniyete aykırı bulunmuş bu husus doktrinde ve kamuoyunda oldukça tartışılmış Anayasa Mahkemesi'ne itirazlarda bulunulmuş ve Yargıtay kararlarına da konu olmuştur. Burada 1 yıl gibi kısa bir sürenin belirlenmiş olmasının nafaka alacaklısının, süresiz olarak ödenmesine karar verilmesinin ise nafaka yükümlüsünün mağduriyete yol açtığı söylenebilir.

3444 Sayılı MK'da yer alan '*erkeğin kadından yoksulluk nafakası isteyebilmesi için kadının hali refahta bulunması gerekir*''' ibaresine ise ne 1926 tarihli eMK m. 144 hükmünde ne de TMK m. 175'de yer verilmemiştir²¹². Erkek eşin kadın eşten nafaka talep edebilmesi için getirilen kadın eşin refah halinde bulunması şartı döneminde eşitlik ilkesi bağlamında oldukça eleştirilmiş ve TMK m. 175 hükmü bu şartı kaldırmış bunun dışında neredeyse 3444 Sayılı MK'yı aynı şekilde kabul etmiştir²¹³. Son değineceğimiz nokta ise her üç kanuni düzenlemede de yer alan nafaka yükümlüsünün yoksulluk nafakası ödemesine hükmedilebilmesi için boşanmaya sebebiyet verme bakımından kusurlu olmasının şart koşulmamış olmasıdır. Kanun koyucu bu hususa 1926 tarihli eMK m. 144 hükmünde '*diğeri boşanmaya sebebiyet vermemiş olsa dahi*''' ibaresiyle TMK m. 175 ve 3444 Sayılı MK'da ise '*Nafaka yükümlüsünün kusuru aranmaz.*''' ibaresiyle yer vermiştir. Yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi için nafaka yükümlüsünün kusurunun aranmaması oldukça isabetli bir düzenlemedir. Zira boşanmaya sebebiyet veren olaylarda her iki eşin kusurunun bulunmaması da mümkündür. Bu bağlamda Türk Aile Hukuku'nda boşanma sebepleri ağırlıklı olarak kusur unsuruna bağlı olarak düzenlenmiş olsa da anlaşmalı boşanma

²¹¹ Demir, s. 26.

²¹² Demir, s. 26.

²¹³ Kalender, s. 60.

kurumunun kusurdan bağımsız olup taraf iradelerine dayandığı, mahkemece kusur araştırmasına girilmediği, hâkimin tarafların boşanmanın sonuçlarına ilişkin yapmış oldukları anlaşmaları uygun bulması halinde de boşanmaya karar vermek zorunda olduğu göz önünde bulundurulduğunda yoksulluk nafakası talepleri bakımından nafaka yükümlüsünün kusurunun aranmayacak olması nafaka alacaklısı tarafın menfaatlerini gözetten bir düzenlemedir. Nafaka yükümlüsünün kusurunun aranması nafaka alacaklısının nafaka talep hakkını kullanabilmesini zorlaştıracağı gibi nafaka alabilmek adına nafaka yükümlüsüne kusur isnat etmeye yoluna gitmesine de sebep olur.

2.6. YOKSULLUK NAFAKASINA HÂKİM OLAN İLKELER

Yoksulluk nafakasına hâkim olan ve uygulama alanı bulan birtakım ilkeler vardır. Bunlar: Kusur ilkesi, boşanma sonrası dayanışma ilkesi, bireysel sorumluluk ilkesi, zararı telafi etme ilkesi, sosyal devlet ilkesi, nafaka borçlusunun geçim seviyesinin dokunulmazlığı ilkesi, nafaka alacaklısının korunması ilkesidir.

2.6.1. Kusur İlkesi

Aile Hukuku bakımından eşlerin kusurlu olmasıyla kastedilen ayırt etme gücüne sahip olan bir eşin kendi irade ve isteği ile evlilik birliğinin gerektirdiği sorumluluk ve yükümlülükleri yerine getirmemesi veya ihlal etmesi sebebiyle boşanmanın gerçekleşmesidir²¹⁴. Avrupa ülkelerinde günümüzde benimsenen ve modern sistem olarak nitelendirilen boşanma sistemine göre kusur artık evliliğin sona ermesinde ana faktör olarak kabul edilmemektedir²¹⁵. Eşlerin söylemleri ve ayrı yaşamaya başlamış olmaları evliliğin temelinden sarsıldığına dair bir karine teşkil etmektedir ve hâkimin buna dayanarak boşanmaya hükmetmesi gerekir. Hâkim evliliğin temelinden sarsılmış olduğuna kanaat getirdiğinde ise boşanmaya yol açan

²¹⁴Murat Başpınar, “**Boşanmanın Mali Sonuçları Ve Özellikle Maddi Ve Manevi Tazminat**”, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008, s. 7-8.

²¹⁵ Kalender, s. 61.

temelden sarsılmada hangi tarafın kusurlu olduğu, her iki eş de kusurluysa hangi eşin kusurunun ağır olup da hangi davranışlarının buna yol açtığını boşanma kararı verirken göz önünde bulundurmaz. Modern sisteme göre kusura dayalı boşanmanın büyük ölçüde terkedilmesinin ana nedeni ise; boşanma esnasında kusur tespitine gidilmesi ve eşlerin kusurunun belirlenmesi halinde tarafların bundan bir menfaat elde edememesi, ayrıca özellikle uzun süren evliliklerde kusurun belirlenmesinin objektif olarak imkan dahilinde olmadığı boşanma süreci zaten yorucu ve yıpratıcı bir süre zarfı olduğu halde bir de tarafların kusurlarının araştırılıp birbirlerine karşı ileri sürerek gelecekte çocukları da varsa ortak karar alabilmek adına yüz yüze gelme imkanlarını da ortadan kaldırıcı olumsuz bir etkisi olmasıdır²¹⁶. Bu bağlamda kusur olgusu boşanmanın mali sonuçları karara bağlanırken de kural olarak bir öneme haiz olmayacaktır.

Modern sistemde asıl önem arz eden husus hangi eşin kusuruyla boşanmaya neden olduğu değil hangi eşin boşanma sebebiyle daha zayıf konuma gelip yardıma daha çok gereksinim duyacağı ve diğer eşin bu durumda ne miktarda katkıda bulunma imkânı olduğudur²¹⁷. Ayrıca bu sistemde kusur dikkate alınmadan, boşanma sonucu yoksul duruma düşen veyahut düşme tehlikesi bulunan eşi korumak amacıyla birtakım çözüm yolları tavsiye edilmektedir; özellikle de nafaka konusunda boşanmaya kendi kusurlu hareketleriyle sebep olmuş bile olsa hayatını mevcut durum ve koşullarda diğer eşin desteği olmaksızın tek başına idame ettiremeyecek; çalışması, yaşı, sağlığı gibi faktörlerin elverişli olmaması nedeniyle de kendisinden beklenemeyecek ise belli koşullar dâhilinde diğer eşe bu eş için katkı sağlama sorumluluğu yükletilebilmektedir. Boşanmaya bağlı olarak ortaya çıkan ve TMK m. 175’de düzenlenmiş olan yoksulluk nafakası bakımından da kusur unsurundan uzaklaşmaya başlansa da özellikle evliliğin sona ermesine sebep olan olaylarda eşlerin her ikisinin de kusurunun bulunması halinde kusurun derecesi önem arz etmektedir. Kusur genel olarak tazminat kurumunun ana unsuru olmakla birlikte yoksulluk nafakası bakımından nafaka talep

²¹⁶ Kalender, s. 155.

²¹⁷ Kalender, s. 103.

edenin ağır kusurlu olması halinde hukuk düzenlerinin hakkın kötüye kullanılmasını korumayacağı ve olumsuz bir duruma sebep olan kişinin bu durumdan lehine hak çıkarmasına imkân tanımayacağı için dikkate alınmaktadır. Yoksulluk nafakasına ilişkin ilgili kanun maddesinde kusur ilkesine nafaka talep eden tarafın boşanmaya sebebiyet veren olaylarda nafaka talep ettiği eşine nazaran daha ağır kusurlu olmaması şeklinde yer verilmiştir. Bu bağlamda yoksulluk nafakası talebinde bulunan tarafın lehine nafakaya hükmedilebilmesi için evliliğin sona erdirilmesinde hiç kusurunun bulunması diğer eşe nazaran daha az kusurunun bulunması yahut da diğer eşle eşit derecede kusurunun bulunması gerekmektedir. Aksi takdirde yoksulluk nafakası talebi reddedilecektir.

2.6.2. Boşanma Sonrası Dayanışma İlkesi

Yoksulluk nafakasına hükmedilmesine ilişkin temel ilkelerden biride boşanma sonrası dayanışma ilkesidir²¹⁸. Evlilik birliği sona ermesine rağmen hakkaniyet gereği eski eşlerin evlilik esnasındaki bakım yükümlülüğünü bir süre daha devam ettirmesini ifade eden bu ilke Türk Aile Hukuku'nda da ağırlıklı olarak benimsenen ilkedir²¹⁹. Bu ilke evli olmanın eşlere yüklediği dayanışma ve yardımlaşma yükümlülüğünün evliliğin sona ermesi halindeki görünümüdür²²⁰.Evlilik birliği devam ederken eşlerin geçimlerini ve ihtiyaçlarını birlikte veyahut eşlerden birinin çalışması karşılığı elde edilen gelire sağlıyor olmaları durumunda evliliğin sona ermesi üzerine kendi geçimini kendi imkânlarıyla sağlayamayan eşin zor durumunda yalnız bırakılması özellikle yıllarca aynı yastığa baş koymuş ve müşterek çocuk bulunan evlilikler de göz önünde bulundurulduğunda hakkaniyetle bağdaşmayacaktır²²¹.Bu durumu dikkate alan kanun koyucu da yoksulluk nafakası ödeme yükümlülüğünü tamamen taraf iradelerine bırakmayı uygun görmemiş kanuni bir dayanağa kavuşturma yoluna

²¹⁸ Gediz Kocabaş, “Evlilik Sonrası Dayanışma İlkesi Ve Bu İlkenin Sınırı Olarak Clean Break İlkesi Doğrultusunda Yoksulluk Nafakasını Belirleyici Ölçütler”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, 19 (1), 2013, s. 360.

²¹⁹ Yıldız, s. 53.

²²⁰ Kalender, s. 156.

²²¹ Kocabaş, **a.g.m.**, s. 360-361.

gitmiştir. TMK m. 175’de yer alan “geçimi için diğer taraftan nafaka isteyebilir” ibaresinin boşanma sonrası dayanışma ilkesinin pozitif hukuktaki görünümünü teşkil ettiği ifade edilmektedir²²².

Bu ilke ile clean break olarak ifade edilen ve boşanma sonrasında her iki eşinde kendi geçimini ve hayati ihtiyaçlarını kendisinin temin etmesi esasına dayanan ilkenin birbiriyle çatıştığı veya birbirlerinin sınırını teşkil ettikleri ileri sürülmektedir²²³. Boşanma sonrası dayanışma ilkesinden Modern Hukuk düzenlerinde ve mehzaz kanunun bulunduğu İsviçre Hukuku’nda uzaklaşmaya başlandığı ve onun yerine yaygın olarak clean break ilkesinin uygulama alanı bulduğu görülmektedir²²⁴. Boşanma sonrası dayanışma ilkesinin zıttı olduğu ifade edilen clean break ilkesine nazaran nafaka alacaklısını korumaya daha elverişli olduğu birtakım açılardan savunulabilir. Özellikle de ülkemizde evliliğin sona ermesinden ekonomik olarak en çok etkilenen tarafın kadın eş olduğu ve evlilikteki çocuk bakımı, ev işleri gibi yükümlülükleri kendisinin yerine getirmiş olması sebebiyle iş hayatına atılamamış olması da dikkate alındığında evliliğin sona ermesinden sonra bu eş maddi açıdan bir süre daha en azından kendi ayakları üzerinde durabilmesine ve ekonomik bağımsızlığını kazanabilmesine olanak sağlayacak derecede bir süreyle maddi açıdan desteklemek hakkaniyet gereği olacaktır²²⁵.

Boşanma sonrası dayanışma ilkesinin mutlak anlamda uygulanmasının birtakım olumsuz sonuçlara yol açtığı ileri sürülmekte doktrinde de bu ilkenin sınırlandırılması gerektiği ifade edilmektedir²²⁶. Bu ilkenin mutlak anlamda uygulanmasına ilişkin yapılan eleştirilerden bir kısmı ise şunlardır: Tarafların aralarındaki hukuki, fiili ve manevi bağ sona ermesine rağmen ekonomik bağın sürdürülmesi tam anlamıyla evlilik birliğinin sona ermesine engel teşkil edeceği gibi tarafların yeni hayatlarına adapte olabilmelerini de zorlaştırmaktadır. Nafaka

²²² Kalender, s. 157.

²²³ Kalender, s. 157.

²²⁴ Yıldız, s. 58.

²²⁵ Yıldız, s. 53.

²²⁶ Kocabaş, **a.g.m.**, s. 361-364.

yükümlüsünün yeniden evlenmesi halinde yeni evliliği ve eşi bu durumdan olumsuz etkilenmektedir. Nafaka alacaklısı çalışma ve kendi geçimini kendi sağlama yoluna gitmemekte, tembelliğe alışmakta ve özellikle de nafaka alacaklısı tarafın kadın eş olduğu göz önüne alındığında kendi ayakları üzerinde durmasının ve gelişmesinin önüne geçilmiş olmaktadır. Ayrıca boşanma sonrası dayanışma ilkesinin mutlak anlamda uygulanmasının ortaya çıkardığı ve en sık rastlanılan problemlerden biri de nafaka yükümlüsü olacak eşin boşanma sonucu aralarında evlilik ilişkisi ve herhangi bir bağı kalmayacak eski eşine uzun süre yoksulluk nafakası ödememek için aslında fiilen ve ruhen biten ve kendisinden beklenen faydayı kaybeden evlilik birliğini ısrarla sürdürmeye devam etmesine, boşanmaya yanaşmamasına ve bunun sonucunda da her iki eşin de mutsuz oldukları bir evlilik içerisine hapsolmasına yol açmasıdır²²⁷.

2.6.3. Bireysel Sorumluluk İlkesi

Eşler evlilik birliğini sona erdirirken genellikle evlilik devamında aralarında bulunan tüm bağların da çözülmesini isterler. Evlilik esnasında eşler arasında bulunan bağlardan biri de ekonomik bağıdır. İşte clean break ilkesi olarak da bilinen bireysel sorumluluk ilkesi de evliliğin sona ermesinden sonra taraflar arasındaki ekonomik bağı en kısa sürede sona erdirilmesi amacına hizmet eden ilkedir²²⁸. Bireysel sorumluluk ilkesi boşanma sonrasında tarafların kendi geçimlerini kendilerinin sağlaması, ihtiyaç ve gereksinimlerini de yine kendilerinin temin etmesi gerektiğini ifade eden ilkedir²²⁹. Anglo Amerikan Hukuku kökenine dayanan bu ilke Modern Hukuk Devletleri ve özellikle de İsviçre Hukuku'nda da uygulama alanı gittikçe yaygınlaşan bir ilke olarak karşımıza çıkmaktadır²³⁰. Bu ilkenin boşanma sonrası dayanışma ilkesinin aksine evlilik birliği sona eren tarafların ekonomik bağımsızlıklarını kazanabilmelerinin ve kendi ayakları üzerinde durabilmelerinin önünü açtığı, yeni hayatlarına daha kolay ve çabuk adapte olabilmelerine yardımcı olduğu, zaten boşanma yoluyla aralarındaki bağları koparmak istedikleri

²²⁷ Gençcan, **Nafaka**, s. 529.

²²⁸ Kalender, s. 157-158.

²²⁹ Yıldız, s. 58.

²³⁰ Kocabaş, **a.g.m.**, s. 364.

gözetildiğinde bu bağlardan biri olan ekonomik bağada son vermiş olduğu ileri sürülmektedir²³¹.

Clean break ilkesinin ayrıca boşanma sonrası dayanışma ilkesinin mutlak anlamda uygulanmasının ortaya çıkardığı olumsuz sonuçları da engellemeye elverişli olduğu söylenebilir. Bu bağlamda eski eşlerden birinin diğerine ekonomik açıdan bağımlı olmasının ve bu durumun uzun sürmesinin nafaka alacaklısını tembelliğe ittiği gelişmesine engel olduğu ve kendisini sürekli olarak nafaka yükümlüsü eşe nazaran ekonomik açıdan zayıf görmesine yol açtığı, nafaka yükümlüsünün hayır veya sigorta kurumu olarak görülmesinin doğru olmadığı, boşanan eşlerin birbirlerine maddi açıdan destekte bulunmasının hakkaniyet gereği olmakla birlikte bunun her durumda ve uzun süreyle öngörülmesinin sosyal devlet olma özelliği göz önünde bulundurulduğunda vatandaşına bakmakla yükümlü bulunan devletin bakım yükümlülüğünün tamamen nafaka yükümlüsünün omuzlarına yüklenmesi anlamına geldiği, nafaka borçlusunun eski eşine ödemekte olduğu nafaka dolayısıyla yeniden evlenmesi halinde yeni eşine bakım borcunu yerine getiremeyeceği ve geçim sıkıntısı yaşayacağı korkusuyla evlenmemesi dolayısıyla da nafaka yükümlüsünün evlilik hakkının kısıtlanmış ve zorlaştırılmış olması, nafaka yükümlüsünün yeniden evlenmesi halinde yeni evliliğinin ve eşinin eski eşine nafaka ödemesinden olumsuz etkilenmesi vb olumsuz durumlar dikkate alındığında yoksulluk nafakası bakımından clean break ilkesinin uygulama alanı bulmasının elverişli olacağı söylenebilir.

Fakat clean break ilkesinin de mutlak anlamda uygulanmasının birtakım olumsuz sonuçlara yol açacağı özellikle ülkemizde kadınların iş hayatında erkek eşe nazaran daha az yer aldığı ve uzun süren evlilikler de göz önünde bulundurulduğunda evlilik sebebiyle mesleki kariyerini, eğitimini tamamlayamamış olması kendisini ev işleri ve müşterek çocuğun bakımına adanmış olması yani evlilik birliğine emeği ile katkıda bulunmuş olması kariyer yapma fırsatı bulamamış olması dikkate alındığında evlilik birliğinin sona ermesiyle bir anda bu eşin ekonomik olarak yalnız bırakılması

²³¹ Yıldız, s. 59.

hakkaniyetle bağdaşmayacaktır²³². Hatta boşanma sonrasında geçim sıkıntısı yaşayacağı ve yoksulluğa düşeceği korkusu taşıyan eş evliliği sona erdirmeye yoluna da gitmekten uzak duracak bu bağlamda da boşanma hakkı sınırlandırılmış ve bu hakkın kullanımını bir ölçüde güçleştirilmiş olacaktır. Dolayısıyla boşanma sonrası dayanışma ilkesi gibi bu ilkenin de mutlak anlamda uygulanması olumsuz neticelere yol açabileceği için katı bir şekilde değil somut olayın durumu ve hakkaniyetin gerektirdiği doğrultuda hareket edilmesi gerekir.

2.6.4. Zararı Telafi Etme İlkesi

Zararı telafi etme ilkesi, haksız fiil gibi olumsuz bir olay veya durumdan zarar görülmesi halinde zarara uğrayanın bu zararının ortaya çıkmasına sebep olan kişi tarafından hakkaniyet gereği karşılanması tazmin edilmesi esasına dayanmaktadır. Bu ilkeyle hukuka aykırı bir fiilin yol açtığı zararın tazmini amaçlandığı için ortada bir zarar, hukuka aykırı fiil ve bu fiille zarar arasında illiyet bağının bulunması gerekir²³³. TBK’da düzenlenmiş olan haksız fiil sorumluluğuna ilişkin bu unsurlar Aile Hukuku’nda özellikle de evlilik birliğinin sona ermesi bakımından gündeme gelen maddi tazminat ve manevi tazminatda karşımıza çıkmaktadır. Esasen zararı telafi etme ilkesi tazminat kurumları bakımından uygulama alanı bulan bir ilke olmakla birlikte yoksulluk nafakası açısından ise maddi tazminat ile ortak yönleri bulunmasından bahisle söz konusu olabilmektedir.

Aile Hukuku bakımından zararı telafi etme ilkesine dayanak teşkil eden bu haksız fiil unsurlarını değerlendirecek olursak zarar koşuluyla bir eşin maddi veya manevi varlığında meydana gelen olumsuz değişiklikler, azalma, eksilme ifade edilmektedir²³⁴. Bu bağlamda maddi zararlarla kastedilen boşanma sonucu eşlerden birinin mevcut veya beklenen menfaatlerini kaybetmesi, elde etme imkânının ortadan kalkmasıdır. Manevi zararlarla kastedilen ise eşlerden birinin diğerinin boşanmaya

²³² Kocabaş, **a.g.m.**, s. 368.

²³³ Rahriva Partokyan, “**Boşanma Davalarında Maddi Tazminat**”, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019, s. 44.

²³⁴ Aksoy, s. 47-48.

kusuruyla sebebiyet vermesi sonucunda yaşadığı acı, elem, üzüntü ve keder dolayısıyla manevi varlığında azalma gerçekleşmesidir²³⁵. Yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi için nafaka talep edenin boşanma nedeniyle bir zarara uğramış olması şart olmamakla birlikte yoksulluk nafakasının temel unsur ve şartlarından biri olan yoksulluk olgusunun özünde maddi bir zarar ihva ettiği ve bu zararın da boşanma sebebiyle ortaya çıktığı ileri sürülmektedir²³⁶. Hukuka aykırılık ise taraflardan birinin evliliğin sona ermesine kendi kusurlu davranışıyla yol açması anlamına gelmektedir. Bu bağlamda maddi tazminat ve manevi tazminata hükmedilebilmesi için aleyhine tazminata hükmedilecek kişinin boşanmaya yol açan olaylarda kusurunun bulunması şart olup kusursuz tarafın tazminat ödemesine hükmedilmesi mümkün değilken yoksulluk nafakası bakımından ise nafaka yükümlüsünün kusurunun aranmayacağı açıkça ifade edilmiştir²³⁷. Dolayısıyla da bu unsurun bulunması yoksulluk nafakası bakımından şart görülmediği için zararı telafi etme ilkesi ile tam olarak örtüşmez²³⁸.

İlliyet bağı ile kastedilen ise meydana gelen zarar veya olumsuz durumla evliliğin sona ermesi arasında ilişki olması yani bu hallerin ortaya çıkmasının boşanma veya evliliğin iptalinin bir sonucu olması gerekir. Bu bakımdan maddi tazminata hükmedilebilmesi için talep eden tarafın mevcut veya beklenen menfaatlerinin boşanma sebebiyle zarar görmüş olması gerekir²³⁹. Manevi tazminata hükmedilebilmesi içinde talepte bulunanın manevi varlığı yine boşanmaya yol açan nedenler ve dolayısıyla evlilik birliğinin sona ermesi sonucunda zarar görmüş olmalıdır²⁴⁰. Yoksulluk nafakası bakımından ise nafakaya hükmedilebilmesi için talepte bulunan boşanma sebebiyle yoksulluğa düşmüş veya düşecek olması gerekir. Eğer meydana gelen zarar ile boşanma arasındaki illiyet bağını kesen başka bir sebep bulunuyorsa artık zararın evlilik birliğinin sona ermesinden kaynaklandığını söylemek mümkün olmayacaktır. Bu bağlamda yoksulluk nafakası bakımından nafaka talep

²³⁵ Aksoy, s. 60-61.

²³⁶ Kalender, s. 159.

²³⁷ TMK m. 175 : ‘‘... Nafaka yükümlüsünün kusuru aranmaz.’’

²³⁸ Kalender, s. 158.

²³⁹ Aksoy, s. 56.

²⁴⁰ Aksoy, s. 68-69.

eden tarafın yoksulluk hali boşanma nedeniyle değil de kendi hatası, iflası, kumar borcu gibi sebeplerden ileri gelmekteyse içine düşülen yoksulluk ile evliliğin sona ermesi arasındaki illiyet bağı kesileceği için lehine yoksulluk nafakasına hükmedilemeyecektir. Tüm bunlar çerçevesinde zararı telafi etme ilkesinin yoksulluk nafakasında tam olarak olmasa da büyük ölçüde uygulama alanı bulduğu söylenebilir.

2.6.5. Sosyal Devlet İlkesi

Sosyal devlet ilkesi, devletin doğal afetler, savaşlar, salgın hastalıklar, ekonomik krizler, fakirlik gibi insan hayatını derinden etkileyen olay ve durumları önlemek veya olumsuz neticelerini minimum seviyeye indirmek amacıyla topluma ve ekonomiye yapmış olduğu müdahaleyi ifade eder. Sosyal devletin amacı vatandaşlarının menfaatlarn eşit şekilde korumak ve refah seviyelerinin artmasına katkıda bulunmaktadır²⁴¹. Devlet bunu yaparken de sahip olduğu kamu gücünden de yararlandığı için otoritesi bireylere nazaran daha fazladır. Devletlerin var oluşu çok eski zamanlara dayandığı için sosyal devlet anlayışı ve ilkesinin de temeli yeni atılmamıştır. Sosyal devlet anlayışının benimsenmesi özellikle Sanayi Devrimi ile meydana gelen ekonomik sınıf farklılıklarının yol açtığı olumsuz neticelerin azaltılması bakımından gerekli görülmüş bu doğrultuda Modern Hukuk Devletleri'nde ve Türk Hukuku'nda da düzenlemeler yapılmıştır²⁴². Türk Hukuku'nda ilk kez 1961 Anayasası'nda sosyal devlet ilkesi doğrultusunda düzenlemeler yapılmış daha sonrasında ise yine 1981 Anayasası'nda bu ilke kapsamında refah devleti ilkesine de yer verilmiştir. Devletin tüm vatandaşlarının eğitim, ulaşım, sağlık, barınma, beslenme gibi en azından asgari yaşam düzeyini karşılayacak ihtiyaçlarını sağlayabiliyor olması onun refah devleti olduğunu gösterir.

Sosyal devlet anlayışı bireylerin refahının artması ve toplum düzenin korunması için alınacak önlem ve yapılacak müdahalelerin devlet eliyle yapılmasını gerekli kılar²⁴³. Devletin önemine binaen etkin müdahalesinin bulunduğu alanlardan

²⁴¹ Burçin Yazıcı, “İcra Ve İflas Hukukunda Nafaka Alacağı”, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2021, s. 9.

²⁴² (çevrimiçi) <https://www.sosyologer.com/sosyal-devlet/>, s.e.t.: 10.06.2023.

²⁴³ Kalender, s. 160.

biri de aile ilişkileridir. Aile kişilerin içinde yaşadığı en küçük ve doğal birimdir²⁴⁴. Aile kurumu sahip olduğu öneme binaen ülkelerin bizzat anayasaları tarafından da koruma altına alınmıştır. Bu yapının bu derece önemli görülmesindeki sebeplerden biri de topluma sağladığı fayda ve olumlu etkidir²⁴⁵. Devletler aile kurumu sayesinde sosyal devlet olma niteliği gereği bakım ve gözetim yükümlüğünü bir bakıma aile kurumuna yüklemekte, tek başına yüklendiği bu sorumluluğu aile kurumuyla paylaşmaktadır. Toplum oluşturulan en küçük birim olan aile devletlerin de yegâne yapı taşlarından birini teşkil etmektedir. Bu bakımdan devletler aile birliğine ilişkin konuları kamu düzeninden görmüş hukuk kuralları ile düzenleyerek koruma altına almak istemiştir. Zira aile kurumu olmasaydı çocukların bakım ve yetiştirilmesi, kadın ve erkek eşin evlilik birliğinden doğan birbirlerine evlerine bakım ve geçindirme yükümlülüğü kapsamında; barınma, beslenme, giyinme vb ihtiyaçlarını devlet tek başına yerine getirmek zorunda kalacaktı.

Aile kurumunun korunmasının sebeplerinden bir diğeri de bireylerin karakterlerinin ilk olarak aile içinde şekillenmesi ve toplumun huzur ve sükûneti için bu karakter şekillenmesinin sağlıklı olmasının gerekmesidir²⁴⁶. Bu bakımdan her ne kadar günümüzde aile ilişkisi kurmadan evlilik olmaksızın birlikte yaşama fiilen evli gibi davranma olgusu yaygınlaşmış olsa da bunlara hayat arkadaşlığı ismi verilmekte aileden farklı olarak nitelendirildikleri için de aileyi koruma adına getirilen imkânlardan oldukça sınırlı şekilde yararlanmalarına imkân tanınmaktadır²⁴⁷. Aileyi koruma ve gözetme, gelişmesini sağlama sosyal devlet olma gereği anayasa ile devlete verilen bir ödevdir. Yoksulluk nafakası da Aile Hukuku'na ilişkin bir hak talebi olduğu için sosyal devlet ilkesiyle ilişkisi bulunmaktadır. Bu bağlamda devlet vatandaşını evlilik birliğinin sona ermesinin olumsuz neticelerinden korumak ve yoksul duruma

²⁴⁴ Dural, Ögüz, Gümüş, **Türk Özel Hukuku: Aile Hukuku**, s. 1.

²⁴⁵ Akıntürk/Ateş, **Medeni Hukuk**, s. 3.

²⁴⁶ Nil Karabağ Bulut, “Avrupa Aile Hukukunun Boşanma Ve Boşanma Sonrası Nafaka Yükümlülüğü Hakkındaki Temel İlkeler (CEFL)”, **İstanbul Barosu Adli Yardım Büroları Kadın Hakları Merkezi, 8 Mart Özel Yayını**, İstanbul, 2022, s. 36.

²⁴⁷ Dural, Ögüz, Gümüş, **Türk Özel Hukuku: Aile Hukuku**, s. 2.

düşmesini engellemek adına yoksulluk nafakasına TMK’da yer vermiş ve bu nafakayı doğrudan doğruya kanundan doğan bir yükümlülük olarak düzenleme yoluna gitmiştir.

Yoksulluk nafakası ile devletin sosyal devlet olma gereği vatandaşlarının yoksulluğunu önlenmesi yükümlülüğü evlilik birliğinin kurulmuş ve sona ermiş olması sebebiyle bir nevi boşanan taraflara yüklenmiştir. Aile olmanın ve evlilik birliğinin önemi göz önünde bulundurulduğunda devletin boşanma sonucu yoksulluğa düşen veya düşecek olan vatandaşının bu zor durumunun giderilmesi yükümlülüğünü bir nevi diğer eşe yükleyip onunla paylaşması belirli ölçüler dâhilinde hakkaniyetle bağdaşmakla birlikte bu yükümlülüğün tamamen aralarında artık herhangi bir bağ kalmayan eski eşlere yüklenmesi de sosyal devlet anlayışıyla bağdaşmayacaktır²⁴⁸. Zira devletlerin varlık sebeplerinden biri de vatandaşlarının eşitliğini sağlamak ve menfaatlerini gözetmektir. Bu bakımdan boşanan eşlerden birinin yoksulluğunu gidermek ödevinin yoksulluk nafakası ödeme yoluyla sadece eski eşe yükletilmesi devletin sosyal devlet ilkesine aykırı düşmekte ve devletin vatandaşlarının eşit fırsatlara sahip olup refah seviyelerini yükseltme amacına da uygun olmamaktadır.

2.6.6. Nafaka Borçlusunun Geçim Seviyesinin Dokunulmazlığı İlkesi

Nafaka yükümlüsünün geçim seviyesinin dokunulmazlığı ilkesi, nafaka alacaklısı lehine hükmedilecek nafaka miktarı tayin edilirken nafaka yükümlüsünün maddi durumunun yani nafaka ödeme gücünün nafaka miktarı bakımından üst sınır teşkil etmesi ve belirleyici bir ölçüt olarak göz önünde bulundurulması gerektiğini ifade eden ilkedir. Bu ilkeye yoksulluk nafakasına ilişkin yapılmış olan hukuki düzenlemelerde 4 Ekim 1926 tarihli eMK m. 144’de “*kudreti ile mütenasip bir surette*” şeklinde yer verilirken 1988 tarihli MK m. 6 ve 2001 tarihli TMK m. 175’de ise “*malî gücü oranında*” ibaresiyle yer verilmiştir. Görüldüğü gibi önemine binaen yoksulluk nafakasına ilişkin yapılan tüm yasal düzenlemelerde eşitlik ilkesi gereğince nafaka yükümlüsünün geçim seviyesinin dokunulmazlığı ilkesine yer verilmiştir. Bu

²⁴⁸ Kalender, s. 161.

ilke hâkime nafaka miktarını takdir ederken yol gösterici bir ölçüt olarak düzenlenmiş olmakla birlikte emredici olduğu ve hâkime bu konuda takdir hakkı tanınmadığı ifade edilebilir. Bu bakımdan mahkeme tarafından nafaka talep eden lehine ödenmesine hükmedilecek yoksulluk nafakası miktarı nafaka yükümlüsünün mali gücünü aşacak seviyede belirlenemeyecektir²⁴⁹. Zira hiç kimseye taşıyabileceğinden fazla yükümlülük yüklemek hakkaniyetle bağdaşmayacaktır.

Ayrıca yoksulluk nafakasına hükmedilmesindeki amaç evlilik birliğinin sona ermesi sebebiyle yoksulluğa düşen veya düşecek tarafın bu yoksulluğunu önlemek, ortadan kaldırmaktır. Dolayısıyla da yoksulluk nafakasına hükmedilmesi sonucunda bir tarafın yoksulluğu giderilirken diğer tarafın yoksulluğa düşmesi varlık gerekçesiyle bağdaşmayacak ve amacına aykırı düşecektir²⁵⁰. Bu bağlamda nafakaya hükmedilirken nafaka alacaklısının menfaatlerinin gözetildiği ölçüde nafaka borçlusunun da aynı şekilde menfaatlerinin korunması gerekir. Bunun için de nafaka talebinde bulunan taraf lehine hükmedilecek yoksulluk nafakası miktarı nafaka yükümlüsünün mali gücünü aşmayacak ölçüde takdir edilmelidir²⁵¹. Yoksulluk nafakası miktarı tayin edilirken nafaka alacaklısının yoksulluğunun derecesi ve asgari yaşam gereksinimleri dikkate alınırken, nafaka yükümlüsünün de nafaka ödeme gücü göz önünde bulundurularak bir belirleme yoluna gidilmeli ve her iki tarafın da menfaatleri arasında denge kurulmalı, nafaka yükümlüsü nafaka ödemesi sonucu kendisi yoksul duruma düşmemelidir.

Yoksulluk nafakası yükümlüsünün ödeme gücü tespit edilirken yaşı, sağlığı, mesleği, ihtiyaçları, maaşı, geliri, malvarlığı değerleri, bakmakla yükümlü bulunduğu kişiler ve bunların ihtiyaçları gibi hususlar dikkate alınmalıdır²⁵². Buna göre tespit edilecek nafaka miktarı da olabildiğince her iki tarafın menfaatlerine uygun düşecek

²⁴⁹ Aylin Somkan Fırat, “**Yoksulluk Nafakası**”, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019, s. 43.

²⁵⁰ Ece Yıldırım, “**Yoksulluk Nafakası**”, Başkent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020, s. 45.

²⁵¹ Fırat, s. 42-43.

²⁵² Kalender, s. 221.

ölçüde olmalıdır²⁵³. Yoksulluk nafakasına hükmedilmesi sonucun da bir taraf korunurken diğer taraf göz ardı edilerek mağdur duruma düşürülmemelidir. Basın ve medyada da sık sık yer alan nafaka yükümlüsünün mali gücü dikkate alınmadan ve nafaka ödeme gücünü aşacak derecede yüksek meblağlı hükmedilen yoksulluk nafakasının bir çok sakıncası olduğu görülmektedir. Bu sakıncalardan bazıları ise şunlardır: Aleyhine yüksek meblağlı nafakaya hükmedilmesi korkusuyla eşlerden biri boşanmaya yanaşmamakta hem kendisinin hem de eşinin mutsuz olduğu bir evliliği zoraki şekilde devam ettirmeye çalışmaktadır.

Nafaka yükümlüsünün ödemesine hükmedilen yoksulluk nafakası miktarı mali gücünü aştığı takdirde kendisi yoksul ve nafaka talep edecek hale gelmektedir. Nafaka yükümlüsü nafaka borcunu ödeyemediği için hakkında sürekli sonuçsuz kalacak icra takipleri başlatılmakta İcra Mahkemeleri'nde dava açılmakta, bu durumda nafaka alacaklısı bakımından zaman kaybına ve masraf yapmasına yol açmakta, İcra Daireleri ve mahkemeler bakımından ise zaten ağır ve yoğun olan iş yükünü daha da arttırmaktadır. Nafaka yükümlüsünün mali gücünün fazla olması, refah içinde yaşıyor olması, zengin olması halinde de ancak nafaka alacaklısının yoksulluğunu ortadan kaldıracak miktarda nafaka takdir edilecektir. Yani bu durum yoksulluğu önleyecek derecenin üzerinde bir miktarda nafakaya hükmedilmesini gerektirmeyecektir. Zira yoksulluk nafakasına hükmedilmesindeki amaç boşanma sebebi ile düşülecek veyahut düşülmesi muhtemel olan yoksulluğun önlenmesidir. Burada amaçlanan talepte bulunan kişinin evlilik esnasındaki hayat standartının aynı şekilde devam etmesi veyahut refah içinde yaşaması değildir. Sonuç olarak nafaka yükümlüsünün geçim seviyesinin dokunulmazlığı ilkesinin yoksulluk nafakası bakımından etkin bir şekilde uygulama alanı bulmasının eşitlik ilkesi dikkate alındığında önem arz ettiği sonucuna varılacaktır.

²⁵³ Yıldırım, s. 45.

2.6.7. Nafaka Alacaklısının Korunması İlkesi

Nafaka alacağının nafaka alacaklısına ödenmesi kendisi bakımından hayati önem taşıdığı için nafaka alacaklısı tarafı korumaya yönelik birtakım kanuni düzenlemeler öngörülmüştür. Ayrıca nafaka borcunun nafaka yükümlüsü tarafından ifa edilmemesi halinde devletin de sosyal devlet olması gereği nafaka alacaklısının haklarını koruma ve nafakanın düzenli bir şekilde ödenmesini sağlama adına tedbirler alması ve etkin bir rol oynaması gerekmektedir. Bu konuda yapılacak düzenlemelerle öncelikle nafaka adi borç olmaktan çıkarılarak ödenmesi açısından birtakım önlemler alınabilir. Bunun yanısıra yine borçlu tarafından nafakanın ödenmemesi halinde şayet nafaka borçlusuna borcu olan kişiler var ise nafaka alacaklısının talebi üzerine hâkim nafaka borçlusunun borçlularına, nafaka borçlusuna ödeme yapmayıp, ona olan borçlarını direk nafaka alacaklısına ödemelerini veyahut devletin belirlemiş olduğu banka hesaplarına ödeme yapmalarına ilişkin ihtar gönderebilir ve bu ödemenin içerisinden nafaka alacaklısının nafaka alacağı karşılandıktan sonra borçluya yapılacak bildirimle kalan tutarı alabilmesine de imkân tanınabilir²⁵⁴.

Alınabilecek diğer bir önlem de nafaka yükümlüsünün nafaka borcunu yerine getirmesine engel teşkil eden veyahut nafakanın ödenebilmesini tehlikeye düşürerek, önemli ölçüde zorlaştıracak bir tutum sergilemesi halinde kendisinden bu hususta teminat istenmesidir. Nafakaya hükmedildikten sonra nafaka borçlusu alacaklıya olan borcunu ödememekte ısrar ediyor, ödeme yapmamak amacıyla; kaçmaya, mal varlıklarını elden çıkarmaya, israf etmeye, üzerlerinde muvaazalı işlemler yapmaya kalkıyor ve gelecekte nafaka alacaklısın nafaka almaya devam etmesini engelleyerek kasti olarak ona hak kaybı yaşatmaya çalışıyorsa bu durumda da hakim nafaka alacaklısının gelecekteki nafaka alacaklarını koruma altına alabilmek adına nafaka borçlusundan bunlara ilişkin teminat vermesini isteyebilir. Yoksulluk nafakası alacaklısını korumaya yönelik bir diğer önlem de irat şeklinde hükmedilen nafakanın arttırılmasında kendini göstermektedir. Zaten yoksulluğa düşme tehlikesi bulunan

²⁵⁴ Kalender, s. 167.

nafaka alacaklısı tarafından sürekli dava harç ve masrafları ödenmek suretiyle bu hususta talepte bulunmak yerine hâkim tarafından gelecek yıllara ilişkin enflasyon oranları da göz önünde bulundurularak nafakanın arttırılmasına karar verilmelidir.

Yoksulluk nafakası alacaklısını korumaya yönelik diğer bir önlem ise boşanma esnasındaki mevcut koşullarda yoksulluk nafakası ödeme imkânı bulunmayan fakat sonrasında yaşanan gelişmeler neticesinde mali durumu ve sağlık durumu önemli ölçüde iyileşen ve nafaka ödemesi mümkün hale gelen taraftan yoksulluk nafakası talep edilebilmesine imkân tanınması olacaktır. Ancak bu durum boşanma kararında belirtilmeli nafaka borçlusuna neden yoksulluk nafakası ödeme yükümlülüğü getirilemediği ör. nafaka ödemeye maddi gücü olmadığı, ağır hastalığı sebebiyle çalışmadığı gibi sebepler gerekçeli kararda açıklanmalıdır. Evlilik birliğinin sona emesinden sonra yaşanan gelişmeler sonucu boşanma esnasında aleyhine yoksulluk nafakasına hükmedilemeyen tarafın mali durumu iyileşmiş, eski sağlığına kavuşmuş ve tekrar çalışmaya başlamış, kendisine bir malvarlığı, miras kalmışsa nafaka alacaklısı bu hususları ileri sürüp hakimden lehine yoksulluk nafakasına hükmedilmesini talep edebilir. Doktrindeki bir görüşe²⁵⁵ göre bu talep hakkı ör. beş yıl gibi bir süre ile sınırlandırılabilir. Biz bu görüşe katılmamaktayız. Zira bu görüşe göre talep hakkı belli bir süre ile sınırlandırılırsa mevcut süre zarfında yoksulluk nafakası borçlusunun elde edeceği alacak ve mal varlıklarını muvazaalı şekilde tanıdığı kişiler üzerine geçirmesi, çalıştığını gizlemesi gibi durumlarla sıkça karşılaşılabilmektedir.

Devletin sosyal devlet olması gereği nafakanın ödenmemesi durumunda nafaka alacaklısına yapacağı en önemli katkı ise irat şeklinde düzenli olarak ödenmesine hükmedilmiş ve ödenmemiş nafakanın yine devlet eliyle nafaka alacaklısına ödenmesidir. Bu sayede nafaka alacaklısı eski eşiyle muhatap olmak zorunda kalmadan kendisi adına açılan bir banka hesabından devlet tarafından tahsil edilip yatırılmış olan nafaka alacağını kolayca elde edebilecektir. Bu bağlamda nafaka alacaklısı yoksulluk nafakasının ödenme ve tahsil aşamasına dâhil olmamalı zaten

²⁵⁵ Özdemir, **a.g.m.**, s. 32-33.

yoksul durumda olduğu için daha da mağdur olmasının önüne geçilebilmesi adına devlet bu oluşturacağı fona her zaman kendisi katkı yaparak nafaka alacaklısının nafakasına erişmesinde aksaklıkların yaşanmasına engel olmalı şayet nafaka yükümlüsü nafakayı ödemez veyahut acze düşerse de bu konudaki icra işlemleri, faiz ve hapis cezası gibi hususları da devlet yoksulluk nafakası alacaklısı adına gerçekleştirmelidir. Yoksulluk nafakası alacaklısına devlet tarafından yapılan nafaka ödemesinden sonra ise devlet yoksulluk nafakası borçlusuna karşı nafaka alacaklısının yerine geçerek onun haklarına halef olacaktır. Bu şekilde nafaka borçlusu karşısında zayıf konumda bulunan yoksulluk nafakası alacaklısı tarafa yoksulluğa düşmesini engellemeyi amaç edinen nafakanın aksamadan ödenmesi ve taraflara nazaran güçlü konumda bulunan devlet yardımıyla tahsil edilmesi sağlanacaktır.

2.7. YOKSULLUK NAFKASININ ÖZELLİKLERİ

Esasen yoksulluk nafakasına ilişkin burada değineceğimiz özelliklere nafakaların ortak özellikleri başlığı altında yer verilmiş olmakla birlikte birtakım hususların yoksulluk nafakası açısından ayrıntılı olarak açıklanmasına gerek görüldüğü için bu başlık altında da ele alınmıştır. Bu özellikler: yoksulluk nafakası alacağının devri, yoksulluk nafakası borcunun devri, yoksulluk nafakası alacağından feragat, yoksulluk nafakasının rehnedilememesi, yoksulluk nafakasının takasında alacaklının rızasının gerekmesi, yoksulluk nafakası alacak ve borcunun mirasçılara geçmemesi.

2.7.1. Yoksulluk Nakafası Alacağının Devri

Alacağın devrine ilişkin düzenlemelere TBK m. 183 hükmü ve devamında yer verilmiştir. Buna göre;

“Kanun, sözleşme veya işin niteliği engel olmadıkça alacaklı, borçlunun rızasını aramaksızın alacağını üçüncü bir kişiye devredebilir.”

Yoksulluk nafakası alacağının devri nafaka alacaklısının borçlunun rızasını almak zorunda olmaksızın kanundan doğan veya sözleşmeye dayanan nafaka alacağını

üçüncü bir kişiye devretmesi olarak tanımlanabilir²⁵⁶. Alacağın devrinde asıl borç ilişkisinin borçlu tarafında bir değişiklik olmazken alacaklı taraf değişmektedir. Alacağın devri için alacaklı ve alacağı devralacak üçüncü kişi arasında alacağın temlik sözleşmesinin yapılması gerekir. Alacağın devri sözleşmeye dayalı bir tasarruf işlemidir. Kanun maddesine göre kural olarak her türlü alacağın devredilmesi mümkün görülmele birlikte birtakım alacaklar sözleşmeden veya işin niteliğinden ötürü devre elverişli bulunmamaktadır²⁵⁷. Bu bağlamda nafaka alacaklarının nafaka alacaklısının şahsına sıkı sıkıya bağlı olması ve o anki zaruriyetini karşılaması sebebiyle devri mümkün görülmediği için yoksulluk nafakası talep hakkının da devre elverişli bulunmadığı söylenebilecektir²⁵⁸.

Yoksulluk nafakası alacağının devrine ilişkin TMK'da bir düzenleme bulunmamasına rağmen m. 175 hükmünün taşıdığı amaç göz önünde bulundurulduğunda bu sonuca varılması mümkündür. Zira yoksulluk nafakası ile nafaka alacaklısının ödendiği zaman dilimindeki yoksulluğunun önlenmesi ve hayati önem taşıyan ihtiyaçlarının giderilmesi amaçlanmaktadır²⁵⁹. Bu bakımdan henüz talep hakkı doğmamış veya muaccel olmamış nafaka alacağının üçüncü bir kişiye devri mümkün olmayacakken muaccel olmuş olup da ödenmemiş, birikmiş nafaka alacakları ise nafaka alacaklısına ödenmesi gereken zaman zarfındaki mağduriyetini önleme işlevini yerine getiremeyecek olmasından ötürü devredilebilmesi mümkün olacaktır. Yoksulluk nafakası alacağının devri ile nafaka borçlusu taraf aynı kalırken nafaka alacaklısı taraf devredilen nafaka alacağı tutarınca üçüncü bir kişi olmaktadır. Bu bağlamda nafaka alacağının devredilebilmesi için yoksulluk nafakası alacaklısı ile bu nafaka alacağını devralmak isteyen üçüncü kişi arasında alacağın temlik sözleşmesi yapılmalıdır. Alacağın temlik sözleşmesinin yapılması şekil şartına bağlı tutulmuştur. Ancak bu sözleşmenin adi yazılı şekilde yapılması yeterli görülmüş resmi şekilde yapılması ise şart koşulmamıştır.

²⁵⁶ Kalender, s. 177.

²⁵⁷ İş, s. 26.

²⁵⁸ Kartal, s. 20.

²⁵⁹ Yazıcı, s. 61-62.

2.7.2. Yoksulluk Nakfası Borcunun Devri

Borcun devri hususu TBK m. 195-200 arasındaki hükümlerde borcun üstlenilmesi başlığı adı altında düzenlenmiştir. Borcun devri ile asıl borç ilişkisinin alacaklı tarafı aynı kalırken borçlu tarafta bir değişiklik meydana gelmekte asıl borçlunun yerini bir üçüncü kişi almaktadır²⁶⁰. Kural olarak bütün borçların devri mümkün olmakla birlikte bunun tek istisnası borcun bizzat borçlu tarafından şahsen ifa edilmesinde alacaklının bir menfaatinin bulunuyor olmasıdır. Yoksulluk nakfası borcunun devri ise nafaka borçlusunun nafaka alacaklısına olan nafaka borcunun üçüncü bir kişi tarafından üstlenilmesidir. Yoksulluk nakfası borcunun devrinde de nafaka alacaklısı tarafta bir değişiklik olmazken nafaka borçlusu tarafın yerini üçüncü bir kişi almaktadır. Yoksulluk nakfasına hükmedilmesindeki amaç nafaka alacaklısının içine düştüğü yoksulluğu önlemek ve ekonomik olarak destekte bulunmak olduğu için nafaka borcunun ona kimin tarafından ifa edildiğinin önemi yoktur. Nafaka alacağı nafaka alacaklısının şahsıyla yakından ilişkiliyken nafaka borcu nafaka borçlusunun şahsına sıkı sıkıya bağlı değildir. Bu bağlamda nafaka alacağının niteliği gereği nafaka alacaklısının eline geçmesi gereken maddi bir değer olması şartken bu borcun ifa edilmesi bakımından kim tarafından ifa edildiği önem arz etmeyecektir. Yani yoksulluk nakfası borcunu borçlunun şahsen ifa zorunluluğu bulunmaz.

Yoksulluk nakfası borcunun devrine ilişkin TMK'da bir düzenleme bulunmamasıyla birlikte niteliğine uygun düştüğü için uygulama alanı bulabileceği söylenebilir. Yoksulluk nakfası borcunun devri için TBK'daki hükümler uyarınca iki ayrı devir sözleşmesinin yapılması gerekmektedir²⁶¹. Bunlar borcun iç üstlenilmesi ve borcun dış üstlenilmesi sözleşmesidir. Borcun iç üstlenilmesi sözleşmesi nafaka borçlusu ile borcu devralacak üçüncü kişi arasında yapılır. Bu sözleşme ile borcu üstlenen kişi borcu ya bizzat asıl borçluya ifa etme ya da alacaklı ile borcun dış üstlenilmesi sözleşmesi yaparak borcu ona karşı ifa etmek suretiyle borçluyu

²⁶⁰ Kalender, s. 178.

²⁶¹ Kalender, s. 179.

borcundan kurtarmayı taahhüt etmiş olur. Borcun iç üstlenilmesi sözleşmesi şekil şartına tabi değildir. Sadece borcun iç üstlenilmesi sözleşmesinin yapılmış olması ile yoksulluk nafakası borcu üçüncü kişiye geçmiş olmaz. Borcun üçüncü kişiye hukuken devrinin gerçekleşebilmesi için nafaka borçlusunun borcunu yüklenmek isteyen üçüncü kişinin nafaka alacaklısı ile arasında borcun dış üstlenilmesi sözleşmesinin yapılması gerekir²⁶². Dolayısıyla da dış üstlenilme sözleşmesi yapılmadığı takdirde nafaka alacaklısına karşı nafaka borcundan nafaka borçlusu bizzat sorumludur. Dış üstlenilme sözleşmesinin yapılması ile nafaka alacaklısı ile borcu devralan üçüncü kişi arasında alacak ve borç ilişkisini konu edinen bir sözleşme ilişkisi meydana gelmiş olur. Borcun dış üstlenilmesi sözleşmesinin yapılabilmesi adına da kanun koyucu tarafından şekil şartı öngörülmemiştir. Bu bakımdan da hem borcun dış üstlenilmesi hem de borcun iç üstlenilmesi sözleşmesi sözlü, yazılı ve resmi şekilde yapılabilir.

2.7.3. Yoksulluk Nakafası Alacağından Feragat

Feragat hak sahibinin hakkından tamamen veya kısmen vazgeçmesini ifade eden tek taraflı, kesin hüküm sonuçları doğuran hukuki bir işlem olarak tanımlanabilir²⁶³. Davadan feragat ise HMK²⁶⁴ m. 307’de tanımlandığı üzere “*davacının, talep sonucundan kısmen veya tamamen vazgeçmesidir.*” Feragat Usul Hukuku bakımından davanın karşı tarafının rızasına gerek olmaksızın dava konusunu teşkil eden hak veya talepten vazgeçilerek davayı sona erdiren bir taraf işlemidir²⁶⁵. Maddi Hukuk bakımından ise feragat alacaklı ile borçlunun aralarında yapacağı bir sözleşme ile alacak hakkının doğumundan önce veya sonra bu hakkın kullanılmayacağını kararlaştırmalarıdır. Bir haktan veya bu hakkın kullanılmasından vazgeçilebilmesi feragat edilebilmesi için öncelikle bu hakkın hukuken doğmuş olması gerekmektedir²⁶⁶. Zira ortada henüz bir hak bulunmadığı sürece bu hakka ilişkin

²⁶² Kalender, s. 180.

²⁶³ Kalender, s. 180.

²⁶⁴ Çalışmamızda HMK ile kastımız, **6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’dur.** (çevrimiçi) <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.6100.pdf>, s.e.t.: 11.06.2023.

²⁶⁵ İş, s. 24.

²⁶⁶ Atar, **a.g.m.**, s. 252.

talepler de ileri sürülemeyeceği tarafların bu hak üzerinde tasarruf etme imkanının bulunmayacağı hatta bazı hallerde hakkın doğup doğmayacağına da belirli olmaması sebebiyle bu haktan feragat edilebilmesi de mümkün olmayacaktır.

Yoksulluk nafakası hakkından feragat ise Usul Hukuku bakımından nafaka alacaklısının açılmış olan bir davada nafaka talep etme hakkından vazgeçmesi, bu hakkı kullanmayacağını bildirmesidir. Usul Hukuku bakımından yoksulluk nafakasından feragat nafaka alacaklısının iradesine bağlı olduğu için nafaka talep hakkı doğduktan sonra her zaman bu haktan feragat edebilmesi mümkündür. Yoksulluk nafakası alacağından feragat edilebilmesi için de öncelikle yoksulluk nafakası talep hakkının doğmuş olması gerekmektedir. Yoksulluk nafakası talep hakkı da TMK m. 175’de belirtilmiş olan şartların gerçekleşmesi ile doğar. Boşanma davası açılırken, devamı esnasında veya bu yönde verilen karar kesinleştikten sonra yoksulluk nafakasından feragat edilmesi mümkünken henüz boşanma davası açılmadan önce yoksulluk nafakasına ilişkin yapılan feragat ve tarafların bu hususta yapmış oldukları anlaşmalar geçersiz olacaktır²⁶⁷. Zira yoksulluk nafakası boşanma kararının kesinleşmesine bağlı olarak talep edilebilecek ve hüküm doğurabilecek mali bir haktır ve bu hak henüz doğmadan ondan feragat edilebilmesi de mümkün değildir. Bu bağlamda yoksulluk nafakası talep hakkı doğduktan sonra nafaka alacaklısı nafaka borçlusu ile aralarında yapacakları bir sözleşme ile veya dava esnasında nafaka talep hakkından her zaman feragat edebilme imkânına sahiptir²⁶⁸. Ancak feragatin geçerli olabilmesi için nafaka alacaklısının bu husustaki iradesinin açık olarak dışı vurulmuş olması gerekir. Dolayısıyla da nafaka alacaklısının açık iradesinin bulunmadığı hallerde yani bu husustaki bir davada nafaka talep hakkından açıkça vazgeçtiğini belirtmediği veya anlaşmalı boşanmaya ilişkin tarafların aralarında yapmış oldukları sözleşmede yoksulluk nafakasına ilişkin bir düzenleme bulunmadığı sürece bu husus yoksulluk nafakasından feragat edilmiş olduğu şeklinde yorumlanmamalıdır²⁶⁹. Kısaca

²⁶⁷ Atar, **a.g.m.**, s. 258.

²⁶⁸ Baştürk, s. 11.

²⁶⁹ **Yarg. 2. HD., E. 2019/6126, K. 2019/12836, T. 26.12.2019:** “...Davadan veya ferilerinden feragat beyanının, kesin ve duraksamaya yer bırakmayacak şekilde açık olması lazımdır. Davacı kadının dava dilekçesindeki "Kendisi için herhangi birşey istemediğine" dair beyanı

yoksulluk nafakası davasından ve muaccel olan yoksulluk nafakasından feragat mümkünken, gelecekte talep edilebilecek yoksulluk nafakası talep hakkından feragat mümkün değildir ve taraflar arasında bu hususta yapılan sözleşmeler de geçersizdir.

2.7.4. Yoksulluk Nakafasının Rehnedilememesi

Rehin hakkı alacaklıya alacağı ifa edilmediği takdirde bu alacak hakkı için borçlu veya üçüncü bir kişiye ait olan taşınır veya taşınmaz mülkiyetinin yahut da bir hakkın paraya çevrilmesi yoluyla elde edilen satış bedelinden alacağına kavuşabilmesine imkân veren bir haktır²⁷⁰. Rehin hakkı TMK’ da ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiştir. Bu hak asıl alacağa bağlı olarak meydana gelen ferî nitelikteki bir aynı haktır. Rehin hakkı sınırlı ve ferî nitelikteki bir aynı hak olduğu için asıl borca göre bağlıdır, ona karşılık bir teminat görevi üstlenir ve bu borcun varlığından bağımsız olarak varolması da mümkün değildir. Dolayısıyla da asıl borç sona erince rehin hakkı da kendiliğinden son bulacaktır. Rehin hakkının alacaklı lehine asıl borç ilişkisinin borçlusu tarafından kurulması da şart değildir. Bir üçüncü kişide borçlunun alacaklıya olan borcu için taşınır, taşınmaz veya devri kabil olan bir hakkını rehnedebilir. Ancak bir alacak veya hakkın rehnedilebilmesi için devre elverişli bulunması gerekmektedir. Bu husus TMK m. 954’de ifade edilmiş bulunmaktadır. Buna göre:

“Başkasına devredilebilen alacaklar ve diğer haklar rehnedilebilir.”

Bu bağlamda yoksulluk nafakası talep hakkı niteliği gereği devre elverişli olmadığı için bu talep hakkının rehnedilmesi de mümkün değildir²⁷¹. Yoksulluk nafakası alacak hakkının ise henüz doğmamış olması halinde nafaka alacaklısının o zamanki hayati ihtiyaçlarını karşılayabilmesi ve yoksulluğunu önleyebilmesi

soyut ve genel nitelikte olup somut olarak herhangi bir haktan vazgeçtiği belirli değildir. Davacı kadının maddi ve manevi tazminat ile yoksulluk nafakası istemediğine dair açık bir beyanı bulunmamaktadır. Bu nedenle ortada geçerli bir feragat beyanının bulunduğu söz etmek mümkün değildir. Davacı kadın usulüne uygun olarak sunmuş olduğu ıslah dilekçesiyle maddi ve manevi tazminat ile yoksulluk nafakası talebinde bulunmuştur. O halde davalı erkeğin, kadın yararına hükmolunan tazminatlara ve yoksulluk nafakasına ilişkin istinaf taleplerinin esasına girilerek sonucu uyarınca karar verilmesi gerekirken, yazılı şekilde hüküm tesisi doğru olmayıp, bozmayı gerektirmiştir. ...”

²⁷⁰ Yazıcı, s. 71-72.

²⁷¹ Kalender, s. 182.

bakımından nafaka alacaklısının kendisine bizzat ödenmesi gereken bir alacak olmasından ötürü devredilmesinin mümkün olmadığını daha öncede ifade etmiştik. Fakat yoksulluk nafakası alacak hakkı doğduktan sonra vadesi geçmesine rağmen borçlusu tarafından ödenmemesi birikmesi halinde ise bu alacağın artık ödenmesi gereken zamandaki zaruret halini ortadan kaldırma işlevini kaybetmesinden ötürü devredilebilme imkânı bulunmaktadır. Dolayısıyla da burada bir ayrıma gidecek olursak henüz muaccel olmadığı ve vadesi dolmadığı için nafaka alacaklısına ödenmesi mecburi olan ve bu sebeple devri mümkün olmayan nafaka alacaklarının rehnedilebilmesi de mümkün olmayacaktır²⁷². Muaccel olmuş olmakla birlikte nafaka alacaklısına ödenmemiş olan ve artık nafaka alacaklısına bizzat ödenmesinin şart görülmediği yoksulluk nafakası alacağı devre elverişli hale gelmiş olacağı için bu alacakların rehnedilebilmesi de mümkün olacaktır²⁷³. Yoksulluk nafakası alacağı rehne elverişli hale gelince de nafaka alacaklısı bu nafaka alacağını bizzat kendi borcu için rehnedebileceği gibi üçüncü bir kişinin borcu için de alacaklısına rehnedebilir.

2.7.5. Yoksulluk Nakafasının Takasında Alacaklının Rızasının Gerekmesi

Takas borcu dar anlamda sona erdiren sebeplerden biridir. Ayrıca takas bozucu yenilik doğuran hak niteliğindedir. Takas kurumu TBK m. 139-145 arasındaki hükümlerde düzenlenmiş şartlarına ve unsurlarına m. 139’ da yer verilmiştir. Buna göre:

“İki kişi, karşılıklı olarak bir miktar para veya özdeş diğer edimleri birbirine borçlu oldukları takdirde, her iki borç muaccel ise her biri alacağını borcuyla takas edebilir.”

Kanuna göre takas işlemi tek taraflı irade beyanıyla hukuki sonuç doğurabilse de takasın iki tarafı bulunmaktadır. Bu taraflar takas ilişkisine konu olan alacaklar bakımından birbirine borçlu bulunmaktadır. Taraflar arasındaki alacak ve borcun ise aynı hukuki ilişkiden kaynaklanması da şart değildir. Önemli olan tarafların birbirine

²⁷² İş, s. 27-28.

²⁷³ Baştürk, s. 12.

olan borçlarının takas anında muaccel olmuş olmasıdır. Bu halde taraflardan biri diğerinden olan alacağıyla ona olan borcunu takas edebilir. Bu takası yapabilmesi için ise karşı tarafın rızasına gerek duyulmaz fakat takas beyanının kendisine ulaşması gerekir. Bu halde de karşılıklı muaccel olan borçlar az olanı tutarında sona ermiş olur. Takas hakkının kullanılabilmesi için dava açmaya gerek yoktur. Yoksulluk nafakasının takasa konu olabilmesi içinde nafaka alacaklısı ile nafaka borçlusunun birbirinden olan karşılıklı alacakları ve borçları bulunmalıdır. Bu bağlamda nafaka alacaklısının nafaka yükümlüsüne olan bir borcu ve aynı zamanda ondan olan bir nafaka alacağı bulunmaktayken nafaka yükümlüsünün de nafaka alacaklısına karşı bir nafaka borcu ve ondan olan bir alacağı bulunmaktadır. Takas işlemiyle beraber de bu borçlar az olanı tutarında sona erecektir.

Kural olarak her türlü alacağın tek taraflı irade beyanıyla takas edilebilmesi mümkün olmakla birlikte kanun koyucu sözleşme veya işin niteliği gereği birtakım alacakların takas edilebilmesini karşı tarafın rızasının alınmasına bağlı tutmuştur. Takas edilebilmesi için karşı tarafın da rızasının arandığı bu alacaklara TBK m. 144' de yer verilmiştir. Yoksulluk nafakasının takas edilebilmesi hususunda da TBK'daki bu hüküm göz önünde bulundurulacaktır. Buna göre "*Nafaka ve işçi ücreti gibi, borçlunun ve ailesinin bakımı için zorunlu olup, özel niteliği gereği, doğrudan alacaklıya verilmesi gereken alacakların*" takasa konu olabilmesi için alacaklısının da rızasının alınması gerekmektedir²⁷⁴. Yoksulluk nafakası alacağı da nafaka alacaklısının yoksulluğunu gidermek ve hayati ihtiyaçlarını karşılayabilmesi için bizzat kendisine ifa edilmesi zaruri alacaklardan olduğu için bu alacakların takas edilebilmesi için nafaka alacaklısının da rızasının alınması şarttır²⁷⁵. Ancak alacaklının rızasının alınması şartı takas beyanında bulunan tarafın nafaka borçlusu olması halinde aranmaktadır. Bu bakımdan tek yönlülük söz konudur. Yani takas beyanında

²⁷⁴ İş, s. 28-29.

²⁷⁵ Yazıcı, s. 66-67.

bulunacak taraf yoksulluk nafakası alacaklısı ise bu takas beyanını yapabilmesi için nafaka borçlusunun rızasını almak zorunda değildir²⁷⁶.

2.7.6. Yoksulluk Nakafası Alacak Ve Borcunun Mirasçılara Geçmemesi

Nafakaların şahsa sıkı sıkıya bağlı olma özelliği gereği devri mümkün olmadığı gibi mirasçılara intikal etme olanağı da yoktur²⁷⁷. Burada mirasçılara geçmeyecek olan ise nafaka talep hakkı ve yükümlülüğüdür. Buna karşın nafakaya hükmedilmiş olup da henüz nafaka ödenmeden önce tarafların birinin ölmesi halinde bu nafaka ölen nafaka alacaklısı tarafısa terekesinin aktifinde bulunması gereken bir maddi değeri ifa ettiği için mirasçılar tarafından talep edilebilecektir²⁷⁸. Yoksulluk nafakası alacaklısı tarafın ölmesi halinde; yoksulluk nafakası alacaklısı hayatta iken muaccel olmuş ancak ödenmemiş nafaka mevcutsa bu durumda mirasçılar yoksulluk nafakası alacaklısının ölümüne kadar muaccel olup da ödenmemiş yoksulluk nafakası alacağını talep edebilirler²⁷⁹. Zira yoksulluk nafakası alacaklısı ölünceye kadar muaccel olup da ödenmemiş olan yoksulluk nafakası alacağı nafaka alacaklısının terekesinin aktifinde bulunması gereken bir değeri ifade eder. Yoksulluk nafakası borçlusu tarafın ölmesi halinde ise; yoksulluk nafakası borçlusu ölünceye kadar muaccel olan yoksulluk nafakası borcu terekeye girerek mirasçılara intikal eder. Zira yoksulluk nafakası borçlusu ölünceye kadar muaccel olup da ödenmesi gereken ancak ödenmeyen yoksulluk nafakası borcu nafaka borçlusunun terekesinin pasifinde bulunan bir değeri ifade eder ve mirasçılar terekedeki değerleri paylaşabilmeleri için hesaplanan değerlerden terekedeki borçların-pasiflerin de düşülmesi gerekir. Bu bakımdan yoksulluk nafakası alacaklısı veyahut o da ölmüşse mirasçılarının talep etmesi halinde yoksulluk nafakası borçlusunun mirasçılar şayet murisin mirasını reddetmemişler ise terekeden bu değeri karşılamak zorundadırlar ve bu borcun tamamından her biri

²⁷⁶ Kartal, s. 21.

²⁷⁷ Kartal, s. 20.

²⁷⁸ Baştürk, s. 12.

²⁷⁹ Kalender, s. 182.

sonrasında kendi payına düşen kısım dışındakileri rücu etme hakkına sahip olmak üzere müteselsilen sorumludurlar.

2.8. YOKSULLUK NAFAKASININ HUKUKİ NİTELİĞİ

Yoksulluk nafakasına evlilik birliğinin geçerli olarak kurulmuş ve yine kanunun aradığı şekle uygun olarak sona erdirilmiş olması halinde hükmedildiği dikkate alındığında Aile Hukuku içerisinde yer aldığı ve doğal olarak bu kapsamda düzenlendiği görülmektedir²⁸⁰. TMK’da düzenlenmiş olması ve evlilik ilişkisinin sona ermesinin mali bir sonucu olması da yine Aile Hukuku’na özgü bir hak talebi ve yükümlülük olduğunu göstermektedir²⁸¹. Birtakım hak ve borçlar doğrudan kanundan doğabileceği gibi sözleşmeden de doğabilirler. Kanundan doğan hak ve borçlar, kanunda aranan şekil ve şartları, ve yine kanun tarafından öngörülmüş olan unsurları taşımaları halinde hüküm ve sonuç doğuran, hukuk âleminde yer edinebilen hak ve borçlardır. Sözleşmeden doğan hak ve borçlar ise kanunlar tarafından öngörülmeyle taraf irade ve anlaşmaları üzerine hukuken hüküm ve sonuç doğuran hak ve borçları ifade etmektedir. Yoksulluk nafakası evlilik birliğinin sona ermesi şartına bağlanan ve yükümlüsü adına doğrudan kanundan doğan bir borç niteliğindedir. Talep eden bakımından da kanundan doğan bir alacak hakkı niteliğindedir. Yoksulluk nafakasına hükmedilmesi TMK m. 175’deki şartların gerçekleşmesi halinde mahkemeden talep edilebileceği gibi tarafların kendi iradeleri doğrultusunda aralarında yapacakları bir sözleşmeyle de yoksulluk nafakasını kararlaştırmaları mümkündür. Fakat tarafların yoksulluk nafakasını kendilerinin belirleyebiliyor olması hukuki niteliğinin kanundan doğan bir borç olmasını değiştirmeyecek onu sözleşmeden doğan bir borç haline getirmeyecektir²⁸². Zira taraflar her ne kadar yoksulluk nafakası hususunda aralarında anlaşmış ve sözleşme yapmış olsa da bu sözleşmenin geçerliliği hâkimin onayına ve uygun bulmasına bağlı olduğu için hâkim tarafından onaylanmadıkça hüküm ve

²⁸⁰ Özşenol, s. 18.

²⁸¹ Yazıcı, s. 50.

²⁸² Özşenol, s. 19.

sonuçlarını doğurmayacaktır. Hâlbuki TBK’da düzenlenen sözleşme ilişkilerinin hüküm ve sonuç doğurabilmesi için hâkim onayından geçmesi şart koşulmamıştır.

Yoksulluk nafakası hukuki nitelik olarak tazminat kurumundan farklı olarak ceza veya tazmin niteliğinde de değildir²⁸³. Zira yoksulluk nafakasına hükmedilmesiyle amaçlanan evliliğin sona ermesi sebebiyle nafaka yükümlüsünü cezalandırmak olmadığı gibi nafaka alacaklısının maddi veya manevi olarak uğradığı bir zararı gidermek tazmin etmek de değildir. Nafaka yükümlüsünün boşanmaya sebebiyet veren olaylarda kusurlu olmasının aranmaması ve dolayısıyla kabahatsiz eşinde yoksulluk nafakası ödemekle yükümlü tutulabilmesi ceza niteliğinde olmamasının sonucudur. Ayrıca yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi için nafaka talep edenin maddi olarak mevcut veya beklenen menfaatlerinin zarar görmüş olmasının veya manevi olarak kişilik haklarının ihlal edilmiş olması da aranmamaktadır. Dolayısıyla da maddi tazminat-manevi tazminat ve yoksulluk nafakasının hükmedilebilmeleri bakımından farklı şart ve düzenlemelere tabi tutulmasından birbirinden farklı kurumlar olduğu kanun koyucunun da iradesinin bu yönde olduğu sonucu çıkmata ve bu durum da yoksulluk nafakasının tazminat niteliğinde olmadığını göstermektedir.

2.9. Yoksulluk Nafakasının Amacı

Yoksulluk nafakasının amacı evliliğin devamı süresince eşlere yüklenen bakım ve yardımlaşma yükümlülüğünün evlilik birliğinin sona ermesi üzerine ekonomik açıdan zor duruma ve yoksulluk içine düşecek eş lehine bir müddet daha devam ettirilmesidir²⁸⁴. Ahlaki ve vicdani bir yükümlülüğe dayanan yoksulluk nafakasına TMK m. 175’ de yer verilerek yasal bir dayanağa kavuşturulmuş bu şekilde aynı zamanda bu nafaka kanuni bir yükümlülük olarak da öngörülmüştür²⁸⁵. Yoksulluk

²⁸³ Çağrı, s. 36.

²⁸⁴ Nafiye Yücedağ, *Yargıtay Kararları Işığında Kusurun Boşanmanın Mali Sonuçlarına Etkisi*, (Editör: Baki İlkay Engin, *Aile Hukuku: Medeni Hukuk Alanındaki Güncel Yargıtay Kararlarının Değerlendirilmesi Sempozyumları*, 20 Nisan 2017), Cilt II, İstanbul, On İki Levha Yayınları, 2019, s. 287. ; Karapınar, s. 72.

²⁸⁵ Ayşe Gül Memişoğlu Bozan, “Boşanma Davalarında Nafakalar”, İstanbul Kültür Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019, s. 54-55.

nafakası evliliğin sona ermesi nedeniyle eşlerden birinin içine düşeceği veya düşmüş olduğu yoksulluğu ortadan kaldırmayı ve hayatını idame ettirebilmesi için gerekli ihtiyaçlarının kendi ayakları üzerinde durabilip ekonomik bağımsızlığını kazanana kadar eski eşi tarafından karşılanmasını ve bu yolla mağduriyetinin olabildiğince giderilmesini amaçlar²⁸⁶. Zira boşanma veya evliliğin iptalinden sonra eşlerin hukuki, kişisel ve mali statülerinde değişiklik olmakta ve eskiden birlikte hayatlarını devam ettirirken bir anda hayatlarını tek başlarına idame ettirmek zorunda kalabilmektedirler. Özellikle uzun süreli evliliklerde bu evliliklerin eşlerin hayatları üzerinde bıraktıkları etki düşünüldüğünde, müşterek çocuk bulunan, müşterek çocukların yaşlarının küçük olduğu durumlarda evlilik sebebiyle eşlerin mesleki hayatlarına devam edememesi eğitimlerini yarıda bırakması, iş hayatına atılamamış olması hallerinde yoksulluğa düşen tarafın ekonomik açıdan kendini toparlayana kadar bir süre daha eski eşi tarafından maddi olarak desteklenmeye devam edilmesi hakkaniyet gereği olacaktır²⁸⁷.

Yoksulluk nafakasının amacı nafaka alacaklısının uğramış olduğu bir zararı tazmin etmek veya nafaka yükümlüsünü cezalandırmak da değildir²⁸⁸. Nafaka ödeme hususu, kusura bağlanan ve neticesinde ödenmesi gerekli görülen bir borç niteliğinde olmaktan ziyade evlilik sonrası süreçte eşlerin evlilik boyunca yükümlü oldukları dayanışma borcunun bir nevi devamı olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla da nafaka yükümlüsü evliliğin sona erdirilmesinde kabahatsiz de olsa aleyhine yoksulluk nafakasına hükmedilebilmektedir. Ayrıca yoksulluk nafakasının amacı boşanma sonucu yoksulluğa düşen eşin evlilik esnasındaki hayat standartlarının korunması veya aynı şekilde devam ettirilmesinin sağlanması değildir. Dolayısıyla da nafaka yükümlüsünün mali durumu ne kadar iyi olursa olsun nafaka alacaklısının yoksulluktan kurtaracak ölçünün üzerinde yoksulluk nafakasına hükmetmek amacına uygun düşmeyecektir ve yoksulluk nafakası miktarı tayin edilirken de eşlerin lüks

²⁸⁶ Burcu Çiñçik, “**Boşanma Davasının Mali Sonuçları**”, Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022, s. 106-107.

²⁸⁷ Kalender, s. 229.

²⁸⁸ Çiñçik, s. 107.

sayılabilecek ihtiyaçlarından ziyade zaruri ihtiyaçları ve her bireyin insanca yaşayabilmek için gereksinim duyduğu asgari ihtiyaçlar dikkate alınmalıdır. Zira yoksulluk nafakasına hükmedilmesiyle nafaka alacaklısının zenginleşmesi amaçlanmamaktadır.

2.10. YOKSULLUK NAFKASININ UNSURLARI VE KOŞULLARI

2.10.1. Evliliğin Sona Ermesi

Aile birliğinin topluma yaptığı olumlu katkılardan dolayı uzun süre devam etmesi ve evliliklerin ölüm vb sonuçlar dışında sona erdirilmemesi arzu edilir. Fakat aile kurumu kendisinden beklenen faydayı kaybetmiş ve eşler açısından evlilik birliğinin devam etmesi menfaat yerine zarar doğuruyorsa artık korunması gereken bir kurumdan bahsetmek mümkün olmayacaktır. Şu halde tarafların mümkün olan en basit ve hızlı şekilde birbirlerini yıpratmadan evliliklerini sona erdirmeleri huzurlu, sükûnetli bir toplum yapısının devamı için gereklidir ve bunun da devletin yardımıyla gerçekleşmesi kamu düzeni açısından son derece elzemdir²⁸⁹. Yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi için hukuken geçerli olarak kurulmuş olan bir evliliğin yine hukuka uygun şekilde sona erdirilmiş olması şarttır. Ölüm vb sonuçlar doğuran durumlar dışında evliliğin normal olarak sona erdirilmesi boşanma yoluyla sağlanmaktadır.

Boşanma ile evliliğin sona erdirilebilmesi için ise öncelikle geçerli olarak kurulmuş bir evliliğin varlığı aranmaktadır. Evlilik ayrı cinse mensup iki kişinin kanunda belirlenen şartlara uyarak yaptıkları hukuki bir işleme dayanan aile hukukuna özgü bir sözleşmedir²⁹⁰. Aile Hukuku sözleşmesi olarak nitelendirilen evlenmenin gerçekleşmesi şekle tabi tutulmuştur ve kanun özel ehliyet şartları öngörmüştür. Evlenme esnasında iki tanık hazır bulunmalı, tarafların her ikisi de evlendirme

²⁸⁹ Bulut, **a.g.m.**, s. 36.

²⁹⁰ Dural, Ögüz, Gümüş, **Türk Özel Hukuku: Aile Hukuku**, s. 11.; Akıntürk/Ateş, **Medeni Hukuk**, s. 59. ; Dilek Tunç Türköl, “**Boşanma Davalarında Manevi Tazminat**”, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013, s. 6. ; Mervet Waleed Alı, “**Türk Ve Irak Hukukunda Karşılaştırmalı Olarak Boşanmanın Eşler Yönünden Sonuçları**”, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019, s. 3.

memuru huzurunda aynı anda olumlu cevap vermelidir. Ayrıca evlenecek kişilerin ayrı cinsten olması şarttır²⁹¹. Bunun yanısıra evlenme için kanunda belirlenen asgari yaş şartına da uyulmalıdır. Ayırt etme gücüne sahip bulunmayan kişilerin de evlenmesine kanunen izin verilmemektedir.

Evlilik ilişkisi olmaksızın kurulan birlikler hukuken evlilik olarak nitelendirilemeyeceği için evliliğin sona ermesine ilişkin hükümler de kendileri hakkında uygulanmayacaktır²⁹². Yok hükmünde sayılan evlilikler söz konusu olduğunda evlilik birliği hukuk âleminde hiç doğmamış kabul edildiği için bu evliliklere TMK'daki boşanmaya özgü mali sonuçlarında uygulanabilme imkanı bulunmamaktadır. Bu bağlamda yoksulluk nafakasının boşanmaya bağlı bir mali sonuç olduğu göz önünde bulundurulduğunda yok hükmünde bir evlenme de ortada hukuken kurulmuş bir evlilik bulunmadığı için bu evliliğin sona erdirilmesi de gündeme gelmeyecek bu hususta açılacak davalar ise tespit davası niteliğinde olacak ve dolayısıyla yoksulluk nafakasına hükmedilemeyecektir. Ayrıca muvazaalı işlemlerle de kısmen de olsa Aile Hukuku'nda da karşılaşmaktadır. Bunlardan en yaygın olanları muvazaalı evlenmeler ve muvazaalı boşanmalardır²⁹³. Burada yapılacak olan hakkaniyet gereği muvazaalı evlilik veya boşanmaları değil tarafların muvazaalı işlemi gerçekleştirmekle ulaşmak istedikleri sonuçları yani elde etmek istedikleri menfaatleri geçersiz saymak olacaktır. Zira hukuk düzeni hakkın kötüye kullanılmasını korumaz²⁹⁴.

Evlilik birliğinin sona ermesi kendiliğinden sona erme ve mahkeme kararıyla sona erdirilme olarak ayrıma tabi tutulmaktadır²⁹⁵. Evlilik birliğinin kendiliğinden sona erme halleri; ölüm vb sonuçlar doğuran haller olarak ifade edilirken mahkeme

²⁹¹ Nazlı Hilal Çelik, **Evlenmenin Hükümsüzlüğü**, İstanbul, On İki Levha Yayınları, 2021, s. 8.

²⁹² Özşenol, s. 22.

²⁹³ Ayşe Köme Akpulat, "Boşandığı Eşiyle Fiilen Birlikte Yaşayan Eş Ve Çocukların Gelir Ve Aylıklarının Kesilmesi", **İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 10 (2), 2019, s. 404.

²⁹⁴ İştah Cengiz, "Muvazaalı Boşanmanın Tespiti İle Ölüm Aylığının Kesilmesi", **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, 0 (32), 2017, s. 7-8.

²⁹⁵ Elif Eylem Karakoç, "**Türk Aile Hukukunda Yoksulluk Nafakası**", Çağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022, s. 28.

kararıyla sona erdirilme halleri ise; boşanma ve butlan sebepleriyle evliliğin iptali olarak karşımıza çıkmaktadır. TMK’da butlanla sakat olan evliliklerin iptal edilene kadar geçerli bir evliliğin hüküm ve sonuçlarını doğuracağı kabul edilmiş boşanmaya ilişkin sonuçların evliliğin iptali halinde de uygulama alanı bulacağı ifade edildiği için bu haller de de yoksulluk nafakasına hükmedilmesi mümkündür²⁹⁶.

2.10.2. Kendiliğinden Sona Erme

Evliliğin kendiliğinden ve doğal yolla sona ermesi eşlerin ölümüdür. Ölüm biyolojik olarak bedensel yaşam faaliyetlerinin sona ermesi olarak tanımlanabilir. Ölüm tehlikesi içerisinde kaybolma halinde de yani ölüm karinesi ile de evliliğin kendiliğinden sona erdirilme imkânı bulunmaktadır²⁹⁷. Ölüm karinesinde eşlerden birinden uzun süre haber alınamaması ve ölümüne kesin gözüyle bakılması gerekmektedir. Gaiplik halinde de evliliğin sona erdirilebilmesi mümkündür. Fakat ölüm karinesinden farklı olarak eşlerden birinin gaip olması halinde esasen evlilik kendiliğinden sona ermekte eşlerin bu hususta mahkemeden bir karar alması yani evliliğin feshini talep etmesi gerekmektedir²⁹⁸. Kendiliğinden sona erme halleri başlığı altında ele almamızın sebebi ise mahkeme kararıyla sona erdirilme hali olan boşanma yahut iptal halindeki gibi eşlerden ikisinin de bulunmayıp gaip olmayan eşin mahkemeye yapacağı tek taraflı irade beyanının evliliğin sona erdirilebilmesi bakımından yeterli görülmesi ve gaipliğe özgü şartların da yine mahkeme kararıyla sona erme hallerinden farklı olmasıdır. TMK’da evliliğin gaiplik nedeniyle feshi halinde fesheden tarafın yoksulluk nafakası isteme olanağına sahip olup olmaması hususu düzenlenmemiştir.

2.10.3. Mahkeme Kararıyla Sona Erme

²⁹⁶ Kartal, s. 35.

²⁹⁷ Akıntürk/Ateş, **Medeni Hukuk**, s. 195.

²⁹⁸ Akıntürk/Ateş, **Medeni Hukuk**, s. 197.

Aile Hukuku ilişkileri çoğunlukla emredici olarak düzenlenmekle birlikte kurulması, sona ermesi gibi hususların hukuken tanınabilmesi ve geçerli olabilmesi adına da birtakım şekil şartları öngörülmüştür. Evliliğin ölüm vb haller dışında sona erdirilebilmesi içinde mahkeme kararı gerekmektedir. Zira butlan veyahut boşanma hakları bozucu yenilik doğuran haklardandır ve aile hukukunda bu hakların kullanılabilmesi için dava açılması ve mahkeme tarafından bu doğrultuda bir hüküm kurulması gerekir²⁹⁹. TMK’da düzenlenen evliliğin mahkeme kararıyla sona erme halleri ise; boşanma ve butlan sebebiyle evliliğin iptalidir³⁰⁰. Boşanma özel ve genel sebeplerle ya da mutlak ve nispi sebeplerle boşanma olarak sınıflandırılmaktayken evliliğin iptaline yol açan butlan halleri ise mutlak butlan ve nispi butlan olarak ayrılmaktadır³⁰¹.

2.2.1.2.1. Boşanma

Türk Hukuku’nda boşanma, anlaşmalı boşanma haricinde Borçlar Hukuku sözleşmesi gibi düzenlenen bir evlilik sözleşmesini kusurlu olarak yürütememenin sonucu olarak değerlendirilmektedir. Buna bağlı olarak da kusuruyla sözleşmenin sona ermesine sebep olan taraf aleyhine ve diğer taraf lehine birtakım hak ve sonuçlar doğmaktadır. Boşanma eşlerin kanunda belirtilen sebeplerden birine dayanarak açmış olduğu bozucu yenilik doğuran bir dava ile evlilik birliklerinin hâkim kararıyla sona erdirilmesidir³⁰². TMK’ya göre boşanma kararı verilebilmesi için öncelikle hukuken geçerli olarak kurulmuş bir evlilik bulunmalı ve mahkemeden bu yönlü bir talepte bulunulması gereklidir. Ayrıca boşanma davasının açıldığı tarihte bu evlilik devam ediyor olmalıdır. Boşanma yoluyla evliliğin sona erdirilmesinin evlenmenin butlan

²⁹⁹ Kartal, s. 34.

³⁰⁰ Karakoç, s. 28.

³⁰¹ Simge Doğan, “**Boşanmanın Eşler Açısından Mali Sonuçları**”, Bahçeşehir Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020, s. 6.

³⁰² Filiz Güneşlioğlu, “**Boşanma Ve Boşanmanın Hukuki Sonuçları**”, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2009, s. 20. ; Buket Günay, “**Boşanmada Maddi Ve Manevi Tazminat**”, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018, s. 7.; Merve Budun, “**Türk Hukukunda Boşanmanın Eşler Arasındaki Mali Sonuçlarından Maddi Tazminat Ve Manevi Tazminat**”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018, s. 3.

sebepleriyle iptal yoluyla sona erdirilmesinden farkı da buradadır. Zira butlan durumunda geçerli olmayan bir evliliğin iptal yoluyla sona erdirilmesi söz konusudur. Hâkimin boşanmaya karar verebilmesi için taraflardan en az birinin boşanma davası açmış ve boşanmak için kanunda düzenlenen genel ve özel boşanma sebeplerinden birine dayanmış olması gerekir. Türk Aile Hukuku'nda boşanmada genel olarak özel sebepler geçerlidir ve boşanmaya sebebiyet veren olaylarda kusur büyük rol oynamaktadır³⁰³. Ayrıca evliliğin temelinden sarsılması hususu da boşanmada göz önünde bulundurulmaktadır. Boşanma kararının verilmesi ve bu kararın kesinleşmesi ile evlilik birliği sona erecektir. Bu bakımdan boşanma; dava yoluyla kullanılabilen ve bozucu yenilik doğuran bir haktır. Verilen boşanma kararı da bozucu yenilik doğuran bir karar niteliğindedir.

2.10.3.1.1. Genel ve Özel Boşanma Sebepleriyle

Genel sebeplerle boşanma boşanmanın özel sebeplerindeki gibi belli bir olay ya da olguya dayanmaz. Boşanmaya sebebiyet veren olayların önceden tespit edilip sınırlı bir şekilde sayılma imkânı da yoktur³⁰⁴. Burada hâkim taraflarca ileri sürülen sebeplere ve somut olayların niteliğine göre evlilik birliğinin temelinden sarsılmış olup olmadığını ve ortak hayatın eşler açısından devam etmesinin kendilerinden beklenip beklenemeyeceğini inceleyecek ve buna göre de boşanmaya ilişkin bir karar verecektir. Genel boşanma sebepleri nispidir. Ayrıca kusuru şartına da bağlı değildir³⁰⁵. Her iki eş kusursuz bile olsa genel boşanma sebeplerine dayanılarak boşanma davası açılabilmesi mümkündür. Burada evlilik birliğinin temelinden sarsılmış olması gerekmekte ve ortak hayat artık eşlerden en az birisi için kendisinden devam etmesi beklenemeyecek derecede olmalıdır. Boşanma sebeplerine kısaca değinme gereği görüldüğü için burada ana hatlarıyla bilgilendirme yapılacaktır.

TMK m. 166/IV'de düzenlenen "**Ortak Hayatın Kurulamaması ya da Fiili Ayrılık**" boşanma sebebine göre eşler daha önce boşanmak amacıyla boşanma

³⁰³ Özdemir, **a.g.m.**, s. 24.

³⁰⁴ Çağrı, s. 18.

³⁰⁵ Karakoç, s. 38.

sebeplerinden birine dayanarak dava açmışlar ancak boşanma davaları reddedilmiş ve verilen kararın kesinleşmesinden itibaren 3 yıl geçmesine rağmen eşler yeniden ortak hayatı kuramamışlarsa artık evlilik birliğinin temelinden sarsıldığı ve ortak hayatın yeniden kurulamadığından bahisle eşlerden birinin veyahut her ikisinin talebiyle bu hususta mahkemeye başvurulması halinde boşanmaya karar verilecektir. Burada daha önce herhangi bir boşanma sebebine dayanılarak dava açılmış olması gerekliken boşanma davasının hangi sebeple ve hangi eş tarafından açılmış olduğunun ise bir önemi yoktur. Hatta herhangi bir sebep belirtilmeden de boşanma davası açılmış olabilir. Açılmış olan boşanma davasının reddedilmesine dair verilen kararın kesinleşmesinden itibaren üç yıl boyunca ortak hayat yeniden kurulamamış olmalıdır. Bu süreçte eşlerin tekrar ortak hayatı kuramamasında ise devamlılık aranmaktadır yani bu süre kesintisiz olmalı, bu süre içinde eşler bir araya gelmemiş olmalıdır. Kesintisizlik unsuru şart olduğu için hâkim bu durumu re'sen gözetecektir. Bu 3 yıllık sürenin dolması halinde eşlerden birinin veyahut her ikisinin boşanma davası açması gerekir. Bu davayı daha önce açılıp da reddedilmiş olan boşanma davasında kusurlu olan, davayı açan veyahut davalı konumunda olan eşin açabilmesi de mümkündür. Şartlar sağlanmışsa artık hâkim boşanmaya karar vermek zorundadır.

TMK m. 161'de düzenlenen "**Zina**" evlilik birliği henüz sona ermemişken eşlerden birinin kendi rızası ile karşı cinsten biriyle cinsel ilişkiye girmesi olarak tanımlanabilir. Zina özel, mutlak ve kusura dayanan bir boşanma sebebidir ve zina fiilinin tespit edilmesi halinde hâkim boşanmaya karar vermek zorundadır³⁰⁶. Hâkim ayrıca zina fiilinin evlilik birliğinin temelden sarsılmasına sebep olup olmadığını araştırmayacaktır. Zinanın bir kez gerçekleşmiş olması bu sebeple boşanma davası açılabilmesi için yeterlidir³⁰⁷. Bu fiilin devamlığı aranmaz fakat zina yapan eşin bu fiilini iradi olarak gerçekleştirmiş olması, karşı cinsle kendi rıza ve isteği ile cinsel ilişkiye girmesi gerekmektedir³⁰⁸. Aksi halde rızası dışında veyahut iradesi korkutma

³⁰⁶ Yücedağ, **Kusurun Etkisi**, s. 294.

³⁰⁷ Budun, s. 36.

³⁰⁸ Başpınar, s. 13.

gibi hallerle sakatlanan eşin gerçekleştirmiş olduğu bu cinsel ilişki zina fiili olarak değerlendirilip bu sebebe dayanarak boşanma davası açılabilmesi mümkün olmayacaktır. Zinaya dayalı boşanma davası açılabilmesi için kanunda düzenlenen sürelerle de riayet edilmesi gerekmektedir. Bu süreler de altı aylık ve beş yıllık sürelerdir. Zina fiilinin üzerinden beş yıl geçmekle birlikte eşin bu sebebe dayanarak boşanma davası açma hakkı düşer. Zina fiilini öğrenen eşin diğer eşin bu fiili işlediğini öğrenmesinden itibaren altı ay içinde boşanmaya ilişkin dava açmaması durumunda artık bu sebebe dayanarak dava açma hakkı düşecektir. Zira bu durumda eşin zina yapan eşini affetmiş olduğu varsayılmaktadır ve affeden tarafında dava hakkı yoktur. Burada önem teşkil eden bir diğer husus da bir eşin karşı cinsten değil kendisiyle aynı cinsiyete sahip bir kişiyle cinsi münasebette bulunmasıdır. Doktrinde tartışmalı olan bu duruma ilişkin bazı görüş sahipleri, kanunun lafzına göre zina fiilinin ayrı cinsiyette olan kişiler arasında işlenmesi gerektiğine işaret ederek aynı cinsiyete sahip kişilerin cinsel ilişkiye girmesini haysiyetsiz hayat sürme olgusuna dâhil etmektedirler³⁰⁹.

TMK m. 162/I'de düzenlenen boşanma sebeplerinden biri de **“Hayata Kast, Pek Kötü Muamele, Onur Kırıcı Davranış”** olarak karşımıza çıkmaktadır. Hayata kast bir eşin diğer eşi öldürmeye yönelik fiillerde bulunması ve bu fiillerini de birtakım araçlar yardımıyla gerçekleştirmeye çalışmasıdır. Hayata kast halinde öldürmeye yönelik fiillerde kullanılan araçların öldürmeye elverişli olup olmaması önem taşımaz³¹⁰. Önem arz eden husus bir eşin diğer eşi öldürme iradesinin bulunması, hukuka uygunluk sebeplerinin bulunmaması ve öldürme iradesini eylemleriyle açıklamasıdır. Hayata kast diğer eşi öldürmeye teşebbüs etmenin yanı sıra intihara teşvik etmek, hayati tehlikesi bulunmakta ve yardıma ihtiyacı varken ölmemesi için yapılması gerekenlerden kaçınmak şeklinde de gerçekleşebilir. Pek kötü muamele ise diğer eşe karşı insan onur ve haysiyetiyle bağdaşmayan eylemlerde bulunmak olarak tanımlanabilir³¹¹. Bu kapsamda diğer eşe; eziyet çektirmek, fiziksel şiddet uygulamak

³⁰⁹ Çiñçik, s. 17-18 ; Aksoy, s. 14.

³¹⁰ Başpınar, s. 14.

³¹¹ Ezgi Gelmez, **“Boşanmanın Mali Sonuçları”**, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019, s. 20.

onu kapalı ortamlara kilitlemek, aç ve susuz bırakmak gibi örnekler verilebilir. Pek kötü muamele ve hayata kastın varlığından söz edilebilmesi için bu fiiller de devamlılık aranmaz. Diğer eşe karşı bunların bir kez bile yapılmış olması pek kötü muamele ve hayata kast sebebine dayanılarak boşanma davası açılabilmesi için yeterlidir. Fakat bu fiillerinde iradi olarak ve kasten gerçekleştirilmesi, hukuka uygunluk sebeplerinin de bulunmaması gereklidir. Onur kırıcı davranış ise bir eşin diğer eşin manevi varlığına karşı kasten gerçekleştirdiği filleri sonucu zarar vermesi olarak tanımlanabilir. Bu kapsamda bir eşin diğer eşe hakaret etmesi, küçük düşürücü ibarelerde bulunması, iftira atması gibi haller örnek olarak verilebilir³¹².

TMK m. 163'te düzenlenen "**Küçük Düşürücü Suç İşleme Ve Haysiyetsiz Hayat Sürme**" kusura dayalı, özel ve nispi boşanma sebebi olarak düzenlenmiştir. Küçük düşürücü suç işleme halinde, küçük düşürücü suç ibaresi ile kastedilen, işlenen her türlü suç olmayıp toplumun algı ve anlayışına göre ahlaka aykırı olduğuna ve küçük düşürücü olduğuna inanılan suçlardır³¹³. Bu suçlar bakımından Türk Ceza Kanunu'nda belirlenen cezanın miktarının az olması, hatta herhangi bir ceza öngörülmemiş olması bu suçtan dolayı eşin mahkûmiyet almamış olması da suçun küçük düşürücü suç kapsamında değerlendirilmesi ve bu hususa dayanarak boşanma davası açılabilmesi adına önem taşımaz³¹⁴. Bu suçlara; tecavüz dolandırıcılık, hırsızlık gibi suçlar örnek olarak verilebilir. Haysiyetsiz hayat sürmede bir eşin toplumun ahlak anlayışına uygun olmayan davranışlarını evlilik esnasında iradi olarak gerçekleştirmesi ve bu fiillerinin devamlılık arz etmesi söz konusudur. Bu kapsamda, bir eşin hayat kadınlığı yapması, genelev işletmesi, kumal ayrılığı rejimihane işletmesi, kumal ayrılığı rejimibaz olması gibi durumlar haysiyetsiz hayat sürmeye örnek oluşturabilir. Haysiyetsiz hayat sürmeyi teşkil eden fiillerin bir kez gerçekleştirilmiş olması bu sebebe dayanarak boşanma davası açılabilmesi için yeterli değildir. Gerçekleştirilen fiillerin devamlılık arz etmesi aranmaktadır³¹⁵. Haysiyetsiz hayat

³¹² Doğan, s. 13-14.

³¹³ Yücedağ, **Kusurun Etkisi**, s. 297.

³¹⁴ Doğan, s. 15.

³¹⁵ Budun, s. 41.

sürmeye bir eşin kendisiyle aynı cinsiyetteki kişi ile ilişkisinin olması örnek olarak gösterilebilir. Hem küçük düşürücü suç işleme hem de haysiyetsiz hayat sürme sebeplerine dayanarak boşanma kararı verilebilmesi için bu sebeplerin diğer eş için ortak hayatı çekilemez kılması gerekir ve yine evlilik birliği içinde diğer eş ile yaşaması kendisi bakımından katlanılamayacak ölçüde olmalıdır³¹⁶. Yani küçük düşürücü suç işleme ya da haysiyetsiz hayat sürme fiillerinin olması tek başına boşanma kararı verilebilmesi için yeterli görülmemektedir.

TMK m. 164'te "**Terk**" sebebiyle boşanma düzenlenmiştir. Terk; özel, mutlak ve kusura dayanan bir boşanma sebebidir. Terk de eşlerden birinin evlilik birliğinden doğan yükümlülüklerini yerine getirmemek amacıyla ortak konutu terk etmesi hususu söz konusudur³¹⁷. Burada ortak konuttan ayrılma haklı bir sebebe dayanmamaktadır. Haklı sebeple ortak konutu terk etme halinde ise terk sebebine dayanarak boşanma davası açılabilmesi mümkün değildir. Örneğin bir eş; iş için yurtdışına çıkmış, askerliğe gitmiş, hastalığından ötürü uzun süre hastanede yatmışsa artık burada ortak konutu terk etme haklı bir sebebe dayanmaktadır. Fakat terk için haklı sebep teşkil eden olgu ortadan kalkmış ve buna rağmen eş ortak konuta dönmemişse artık ortak konuta dönmeyen bu eş terk etmiş sayılacaktır. Yani örnekte verildiği üzere iş için yurtdışına çıkmış bir eş işleri bitmiş olmasına rağmen ortak konuta dönmüyorsa eşini terk etmiş kabul edilecektir. Terk anlamına gelen diğer haller ise bir eşin diğer eşi ortak konutu terk etmeye zorlaması ya da haklı bir sebep olmaksızın ortak konuta dönmemesini engellemesidir. Bu hallerde de haklı bir sebep olmaksızın diğer eşi evden ayrılmaya zorlayan veyahut evine geri dönmek istemesine rağmen onu ortak konuta almayan eş terk etmiş sayılacaktır. Terk sebebiyle boşanma davası açılabilmesi için; terkin üzerinden en az altı ay geçmiş olması ve hâkim veya noter tarafından terk eden eşe ihtarda bulunulmuş olması gerekir³¹⁸. Terk eden eşin kendisine yapılan ihtarnameye rağmen ortak konuta dönmemiş olması gerekir. Bu ihtarnamede terk eden eşe iki aylık

³¹⁶ Dural, Ögüz, Gümüş, **Türk Özel Hukuku: Aile Hukuku**, s. 112. ; Başpınar, s. 15.

³¹⁷ Doğan, s. 18.

³¹⁸ Gelmez, s. 23.

bir müddet tanınır ve bu iki ay içinde ortak konuta dönmemesi halinde bunun sonuçları yazılı olarak kendisine bildirilir³¹⁹. Kanunda belirtilen şartların gerçekleşmesi halinde terk mutlak bir boşanma sebebi teşkil ettiği için hâkim başka bir araştırmaya girişmeden ayrıca terk sebebiyle evlilik birliğinin sarsılmış olup olmadığını da araştırmadan boşanmaya karar verecektir.

TMK m. 165’de düzenlenen “*Akıl Hastalığı*” kusura dayalı olmayan, özel ve nispi bir boşanma sebebidir³²⁰. Akıl hastalığı sebebiyle boşanma davası açılabilmesi için bir eşte bulunan akıl hastalığının evlilik gerçekleştikten sonra meydana gelmesi ve boşanma davası açıldığı esnada da bu akıl hastalığının iyileşmeyecek derecede olduğunun sağlık kurulu raporlarıyla tespit edilmiş olması gerekir³²¹. Yine bu şartlara ek olarak akıl hastalığı sebebiyle boşanma kararı verilebilmesi için diğer eş için eşinin akıl hastalığı, kendisi bakımından evliliği ve ortak hayatı çekilmez hale getirmiş olmalıdır³²².

2.10.3.1.2. Anlaşmalı Boşanma

Kara Avrupası Aile Hukuku ilkelerine baktığımızda boşanma konusunda ağırlıklı olarak anlaşmalı boşanma yolunun tercih edildiği istisnai birtakım durumlarda çekişmeli boşanmaya gidilebilmesine imkân tanındığı görülmektedir. Bu durumun temelinde yatan düşünce ise boşanmanın mümkün olduğunca basit, hızlı şekilde gerçekleşmesi ve kusur ilkesinden arındırılmasıdır³²³. Türk Aile Hukuku’nda anlaşmalı boşanma ise TMK m. 166/III’de düzenlenmiştir. Anlaşmalı boşanma genel ve mutlak bir boşanma sebebidir³²⁴. Eşlerin anlaşmalı boşanma yoluyla evliliklerini sona erdirebilmeleri için; evlilik en az bir yıl sürmüş olmalı, boşanmanın sonuçları üzerinde anlaşılmış olmalı ve bu anlaşmanın da hâkim tarafından onaylanmış olması

³¹⁹ Budun, s. 43-44.

³²⁰ Yücedağ, **Kusurun Etkisi**, s. 301.

³²¹ Budun, s. 50.

³²² Gelmez, s. 24.

³²³ Öz Seçer, “Anlaşmalı Boşanmada Eşlerin Yaptıkları Anlaşma”, **İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 7 (2), 2016, s. 260.

³²⁴ Sevtap Yücel, “Yargıtay Kararları Işığında Anlaşmalı Boşanma Davası Sonrasında Nafaka Ve Tazminat Talepleri”, **Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 4 (1), 2019, s. 240.

gerekir³²⁵.Belirtilen şartlar sağlanmışsa hâkim boşanmaya karar vermek zorundadır³²⁶. Zira tarafların boşanma konusunda ve sonuçları hususunda anlaşmış olmaları evlilik birliğinin temelinden sarsıldığına ilişkin farazi bir kabul teşkil etmektedir³²⁷. Ancak eşlerin boşanma hususunda sırf anlaşmaya varmış olmaları boşanma kararı verebilmesi için tek başına yeterli değildir³²⁸. Bunun için birtakım ek şartlar vardır. Bu şartlar şunlardır; evliliğin en az bir yıl sürmüş olması, boşanmak için eşlerin mahkemeye birlikte başvurması veyahut birinin açtığı boşanma davasına diğerinin katılıp kabul etmesi, hâkimin tarafları bizzat dinleyerek karar vermesi ve nihayetinde eşlerin boşanmaya ilişkin aralarında yapmış oldukları anlaşmayı da hâkimin onaylayarak uygun bulmasıdır³²⁹.

2.10.3.1.3. Muvazaalı Evlenme ve Boşanma

Muvazaa,hukuki işlem kurmak isteyen tarafların iradeleri ile beyanları arasında bilerek ve isteyerek meydana getirmiş oldukları uygunsuzluk hali olarak tanımlanabilir³³⁰. Muvazaada da tarafların iki taraflı hukuki işlemlerde olduğu gibi karşılıklı ve aynı yönde irade açıklamaları bulunmakla birlikte yapmış oldukları bu irade açıklamaları esasen gerçek iradeleri dışında üçüncü kişileri aldatmak maksadıyla yapılmaktadır.Tarafların esas iradelerine yönelik aralarında yapmış oldukları sözleşme ise muvazaa sözleşmesidir. Taraflar gerçekte yapmak istemedikleri bir hukuki işleme veya içinde bulunmak istemedikleri hukuki ilişkiye ilişkin açıklamış oldukları irade beyanları ile kendi aralarında hüküm ve sonuç doğurmamasına rağmen belli bir amaç veya menfaat elde edebilmek adına muvazaa sözleşmesi yapma yoluna gitmektedir.

³²⁵ İlknur Pınar Zehir, “**Boşanmanın Yan (Feri) Sonuç Sözleşmeleri**”, İstanbul Ticaret Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017, s. 12-17.

³²⁶ Abdulmuttalip Zararsız, “**Boşanma Davalarında Maddi Ve Manevi Tazminat**”, Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019, s. 18.

³²⁷ Başpınar, s. 21.

³²⁸ Yücel, **a.g.m.**, s. 243.

³²⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Seçer, **a.g.m.**, s. 260-2279.

³³⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. Oğuzman, Öz, **Borçlar Hukuku**, s. 134-141.

Muvazaalı hukuki işlemlerde genellikle irade açıklamasının yokluğu nedeniyle bu hukuki işlemler yok hükmünde sayılmakta ve kanunen batıl olmaktadır³³¹.

Muvazaalı evlenmelerde taraflar esasen evlenmek ve aile birliğini kurmak amacıyla değil de evli olmanın getirdiği hukuki statüye erişme yoluyla birtakım menfaatleri elde etmeyi amaçlamaktadır³³². Bu bağlamda muvazaalı evlenmelerin en çok isim ve unvan alabilmek, mirasçılarının miras hakkını azaltmak vatandaşlık kazanmak, çalışma izni ve ikamet izni almak ve bir ülkenin sadece vatandaşlarına sağladığı iş, istihdam, sosyal yardım gibi olanaklardan faydalanmak gibi amaçlarla yapıldığı görülmektedir³³³. Bu tarz evlilikler genellikle yabancı uyruklu kişilerin vatandaşlık gibi haklara sahip olabilmek amacıyla yaptıkları ve evlilik hakkının kötüye kullanmasını teşkil eden evliliklerdir. Muvazaalı boşanma ise eşlerin gerçekte ayrılmak ve evlilik birliğini sona erdirmek istememelerine rağmen TMK veya diğer kanunlarda bulunan bazı olanaklardan yararlanmak veya üçüncü kişilerin sözleşmeden, haksız fiilden ya da kanundan doğan borcunu ödememek amacıyla gerçekleştirdikleri boşanmalardır³³⁴. Ayrıca muvazaalı boşanma yoluna kadın eşi vefat eden ailesinden kalacak maaş, devlet yardımı gibi menfaatleri elde edebilmesi için bekar olmasının gerekmesinden ötürü de başvurulduğu görülmektedir³³⁵. Muvazaalı boşanma halinde taraflar resmi olarak ve hukuken boşanmış olmakla birlikte fiili olarak birlikte yaşamaya devam ederler³³⁶.

Muvaazalı hukuki işlemlerin hukuki akıbeti TBK m. 19' da düzenlenmişken TMK' da bu hususa ilişkin bir hüküm öngörülmemiştir. Dolayısıyla da muvazaalı evlenmeler ve boşanmaların geçerliliği konusunda birbirinden farklı görüşler bulunmaktadır³³⁷. Birtakım görüş sahipleri muvazaalı evlilikleri butlan sebeplerine

³³¹ Karakoç, s. 41.

³³² Kalender, s. 120.

³³³ Kalender, s. 120-121.

³³⁴ Kalender, s. 143.

³³⁵ Karakoç, s. 41. ; Cengiz, **a.g.m.**, s. 2.

³³⁶ Kalender, s. 144.

³³⁷ İlgili görüşler için bkz. Kalender, s. 118-123.

dahil etmekte ve bu evliliklerin iptal edilebilmesinin mümkün olduğunu ileri sürmektedirler. Fakat TMK'da nispi butlan ve mutlak butlan halleri sınırlı sayı ve şekilde düzenlenmiş olduğu gibi buradaki sebepler dışında somut olay veya hakimın takdirine göre evliliğin iptal edileceğine ilişkin bir ibareye de yer verilmemiştir³³⁸. Dolayısıyla da bu tür bir evlenme yahut boşanmanın muvazaalı evliliğe iptal edilmesi de mümkün gözükmemektedir. Bu görüş sahiplerine göre muvazaalı evlenme ve boşanmalar geçerli olarak kabul edildiğine göre muvazaalı evlenmenin sona erdirilmesi veyahut muvazaalı boşanma halinde de taraflar birbirinden şartları bulunuyorsa yoksulluk nafakası talep edebileceklerdir.

Doktrindeki bazı görüş sahipleri ise tarafların muvazaalı evlilik yapması veya boşanma yoluna gitmesini yok hükmünde kabul etmektedir³³⁹. Bu görüş sahiplerine göre taraflar muvazaalı evlilik yaparken aile birliğini kurmaya yönelik, muvazaalı boşanma gerçekleştirirken de aile birliğini sona erdirmeye yönelik hareket etmemektedir. Böyle bir durumda da hukuki işlemlerin kurucu unsuru olan gerçek bir irade beyanı bulunmadığı gibi yine bu irade beyanlarının birbirine uygun olduğu da söylenemez. Ancak muvazaalı evlilikler ve boşanmalar resmi olarak kanunun öngörmüş olduğu şekilde yapılmış olduğu için burada TBK'daki gibi hukuki işlemlerin muvazaalı nedeniyle hükümsüz olduğu sonucunun uygulanması mümkün değildir³⁴⁰. Şayet bu görüş kabul edilecek olursa yok hükmünde sayılan bir evlilik hukuken hiç doğmamış olduğu ve buna bağlı olarak da sona erdirilmesi de mümkün olmayacağı için yoksulluk nafakası talep edilemeyecektir. Muvazaalı boşanma yok hükmünde kabul edildiğinde ise yoksulluk nafakası boşanmaya bağlı ferî bir hak olduğu için ortada bir boşanma olduğu kabul edilmediği için yoksulluk nafakasına da hükmedilebilmesi mümkün olmayacaktır.

Muvazaalı evliliklerin geçerli olduğu ve hukuken geçerli olarak kurulan evliliğin hüküm ve sonuçlarını doğurduğu kabul edilmelidir. Zira muvazaalı nedeniyle

³³⁸ Kalender, s. 122.

³³⁹ Kalender, s. 123.

³⁴⁰ Akpulat, **a.g.m.**, s. 406.

ortaya çıkan gerçek irade ile irade beyanı arasındaki uygunsuzluk tamamen tarafların istek ve arzusu doğrultusunda meydana gelmektedir. Bu bağlamda hem muvazaalı evlenme hem de boşanma gerçekleşikten sonra evlenmeye ilişkin tüm hukuki sonuçlar da doğmakta veya ortadan kalkmaktadır. Burada önem arz eden husus ise muvazaalı evliliklerin tespiti halinde boşanma esnası veyahut sonraki 1 yıllık süre içinde yoksulluk nafakası talep edilmesinin mümkün olup olmayacağıdır. Yaygın olan görüşe göre burada kişinin kanunu dolanarak ve kendisine tanınan evlilik hakkını kötüye kullanarak ulaşmak istediği, amaçladığı husus geçerli kabul edilmemelidir³⁴¹. Örneğin bu tür muvazaalı bir evliliğin tespiti halinde kanunda aranan şartlar sağlanmış bile olsa eşlerden birinin yoksulluk nafakası alacaklarının imtiyazlı alacaklardan olduğundan bahisle diğer eşe yoksulluk nafakası ödeme adı altında alacaklılardan veya mirasçılardan mal kaçırmak veya borçlu olduğu kişileri zarara uğratmak amacıyla yahut da kadın eşin ailesinden veya devletten yardım alabilmek için muvazaalı boşanma yoluna gitmesi ve bu durumun kanıtlanması halinde yoksulluk nafakasına hükmedilmemesi veya hükmedilmiş ise iptal edilmesi gerekir³⁴².

³⁴¹ Karakoç, s. 42.

³⁴² **Yarg. 15. HD., E. 2021/455, K. 2021/1836, T. 21.04.2021:**“...Somut olayda, davalıların her ikisinin de dava dışı borçlu kardeşlerden anlaşmalı olarak 1999 yılı içinde boşandıkları, boşanma kararı ile, düzenlenen protokol kapsamında, nafaka ve takip borçlularına ait taşınmazların devir ve tesciline de hükmedildiği, boşanma kararları ve kesinleşme tarihleri dikkate alındığında davalı eşlerin 3 yıl boyunca taşınmazları kendi adlarına tescil ettirmedikleri, dava dışı borçlu kardeşler adına kayıtlı taşınmazlara 3. kişiler tarafından haciz konulmasından sonra tapu iptali tescil davası açtıkları, yine boşanma tarihi ile sıra cetveli tarihi arasında geçen uzun sürede nafakanın ödenmemesine rağmen davalılarca cebri icraya konu edilmediği, her iki borçlu eşin muhtelif dosyalardan icra takiplerine mal ayrılığı rejimiuz kaldıkları, yapılan zabıta araştırması ile davalılardan ...'nun boşandığı eşi ile birlikte yaşamaya devam ettiği, davalı ...'nın adına tescil edilmesi gereken taşınmaz kirası ile kredi borcunun ödenmesine, boşandığı eşinin muvafakatinin bulunduğu, 10.03.2015 ve 24.09.2016 tarihli bilirkişi kök raporu ve ek raporunda davalıların nafaka alacağı, alacaklılardan mal kaçırmaya yönelik muvazaalı boşanmaya dayalı olduğu kanaatine varıldığı dosya kapsamından anlaşılmıştır.Bu durumda, mahkemece her iki davalı bakımından sıra cetveline konu nafaka alacaklarının muvazaalı boşanmaya

2.10.3.1.4. *Cinsiyet Değişikliği*

Cinsiyet değişikliğinin evlilik ve yoksulluk nafakası ile ilişkisi hususunda ise; cinsiyet değişikliği evlilikten önce meydana gelmişse kişilerin aynı cinsiyette olmaları sebebiyle zaten evlenmeleri mümkün olamayacağından bu hususta bir problem yokken hukuken problem teşkil eden husus bu cinsiyet değişikliğinin evlilik devam ederken gerçekleşmiş olması durumudur³⁴³. TMK m. 40'a göre evli kişilerin cinsiyet değiştirmesi mümkün değildir. Burada söz konusu olan her nasılsa bu kişilerin evlilik birliği devam ederken hukuka aykırı bir şekilde cinsiyet değiştirmiş olmasıdır. Cinsiyet değişikliği mahkeme izni ile olur ve başvuran kişi evli ise öncelikle evliliğin sona erdirilmesi gerekir. Fakat her nasılsa eşlerden biri evlendikten sonra, evlilik sona ermeden önce cinsiyetini değiştirmiş ve her iki eş de aynı cinsiyete sahip olmuşsa burada durum ne olacaktır? Cinsiyetini değiştirmiş olan eşin evli olduğu için cinsiyetini değiştirdiğini hukuken kabul etmemek kamu düzenine ve hakkaniyete aykırılık teşkil edecektir. Ancak kanunda bu konuda bir düzenleme de bulunmamaktadır. Bu halde tarafların evliliğin devam ettiğini varsaymak ise kanunen evliliğin kurucu şartlarından olan evlenmek için ayrı cinsiyete sahip olma şartına da aykırılık teşkil edecek ayrıca aynı cinsiyette olan kişilerin evli olarak varsayılması Türk toplum ve ahlak düzeni dikkate alındığında kabul edilemeyecek bir durum olacaktır.

Bu konuda doktrinde birbirinden farklı görüşler bulunmaktadır³⁴⁴. Dural³⁴⁵ ve a.g.e yazarlara göre numerus clausus prensibinin geçerli olmasından ötürü bu durumu mutlak butlan sebebi sayamayız fakat bu kişilerin evliliğinin müeyyidesini yokluk haline dâhil edebiliriz. Biz bu görüşe özellikle tezimizin de çalışma konusu olan yoksulluk nafakası bakımından katılmamaktayız. Zira aynı cinsiyete mensup kişilerin evliliğine hukuken bağlanan sonuç yokluk olarak kabul edilecek olursa bu durumda, yokluk halinde ortada geçerli bir evliliğin olmamasından ötürü tarafların birbirinden

dayalı olup alacaklılardan mal kaçırmaya yönelik olduğunun kabulü ile davanın kabulüne karar verilmesi gerekirken yanılığın gerekçeyle yazılı şekilde hüküm kurulmasında isabet görülmemiştir...''

³⁴³ Akıntürk/Ateş, **Medeni Hukuk**, s. 199.

³⁴⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. Çelik, **Evlenmenin Hükümsüzlüğü**, s. 53-66.

³⁴⁵ Dural, Ögüz, Gümüş, **Türk Özel Hukuku: Aile Hukuku**, s. 76-77.

yoksulluk nafakası talep edebilme imkânı da olmayacaktır. Zira yoksulluk nafakası talep edilebilmesinin şartlarından birinin geçerli olarak kurulmuş bir evliliğin boşanma kararı ile sona ermesi gerektiği olduğu da unutulmaması gereken bir olgudur. Bu açıdan baktığımızda da diğer eşten izin almadan cinsiyet değiştiren eş aleyhine yoksulluk nafakasına hükmedilemeyecektir ve evliliğini sona erdirmeden hukuka aykırı şekilde cinsiyet değiştiren eş kendi hukuka aykırı fiili nedeniyle bu durumdan menfaat sağlayacak ve diğer eş aleyhine hakkaniyete aykırı sonuçlar doğacaktır. Bu durumda bizim düşüncemize göre ise yapılması gereken kanunun ilgili maddesindeki düzenlemeyle bu halin butlan hallerine dâhil edilmesi gerekliliğidir. Zira butlan hallerinde her ne kadar ortada butlanla sakat olan bir evlilik söz konusu olsa da sona ermesine bağlanan sonuçlar yokluktan oldukça farklıdır. Burada butlan sebebiyle sona eren evlilikler hâkim tarafından iptal edilinceye değin geçerli bir evliliğin hüküm ve sonuçlarını doğuracağından bu çözüm ulaşılmak istenen amaca daha elverişlidir. Zira bu halde mevcut evliliklerinin hukuki akıbeti butlan olarak kabul edilirse cinsiyet değiştirmeyen eş lehine yoksulluk nafakası ödenmesine karar verilebilmesi de mümkün hale gelecektir.

2.10.3.2. EVLİLİĞİN BUTLANI

Evliliğin butlanı evlenmeye ilişkin kurucu nitelikteki unsurlarda herhangi bir eksiklik olmamakla birlikte kanunun geçerlilik hususunda aradığı unsurlar da veyahut tarafların iradesinde sakatlık veya noksanlık bulunduğu için meydana gelen ve evliliği batıl kılan haldir. Evlenmenin butlanı hallerinde yani evliliğin batıl olduğu durumlarda yokluk halinden farklı olarak ortada hukuken kurulmuş bir evlilik vardır³⁴⁶. Ancak butlanla sakat olan bu evliliğin daha sonra dava yoluyla sona erdirilebilmesi mümkündür. Ayrıca yokluk hallerinden farklı olarak butlan hallerinde mahkemece verilecek iptal kararı tespit niteliğinde olmayıp yenilik doğuran bir karar niteliğinde olacaktır. Bunun yanı sıra evlilik yokluk halinde olduğu gibi başından itibaren değil

³⁴⁶ Karakoç, s. 31.

verilen iptal kararı anından itibaren geçersiz sayılacaktır³⁴⁷. Evlenmenin butlanı hali mutlak butlan ve nispi butlan olarak ikiye ayrılır. Mutlak butlan halleri TMK m. 145’de sayılmıştır³⁴⁸. Bunlar; eşlerden birinin evlenme sırasında evli olması, eşlerden birinin evlenme sırasında sürekli olarak ayırt etme gücünden yoksun olması, akıl hastalığı, eşler arasında evlenmeye engel olacak derece hısımlığın bulunmasıdır. Nispi butlan halleri ise TMK m. 140-151 arası ve m. 153’de düzenlenmiştir. Nispi butlan halleri şunlardır; ayırt etme gücünden geçici yoksunluk ve irade sakatlıkları hali. İrade sakatlıkları hali kişinin evlenme iradesini yanıltma, aldatma veyahut korkutma sonucu açıklamasıdır³⁴⁹.

TMK’da butlan hallerinin mutlak butlan ve nispi butlan olarak iki farklı şekilde düzenlenmesinin sebebi ise nitelikleri arasındaki farklardır. Mutlak butlan sebepleri kamu düzenini ilgilendirirken nispi butlan sebepleri sadece taraflara ilişkindir. Mutlak butlan halleri kamu düzenine aykırılık teşkil ettiği için böyle bir evliliğe ilişkin iptal davasını tarafların yanısıra savcı ve ilgili kişiler dahi açabilirken nispi butlan davası açabilme sadece ilgili evliliğin taraflarına tanınmış bir haktır. Mutlak butlan davasının açılabilmesi için herhangi bir süre şartı öngörülmemiştir. Böyle bir evliliğin tespiti halinde her zaman iptal davası açılabilmesi mümkündür. Nispi butlan hallerinde ise ilgili evliliğin iptali adına dava açılabilmesi için kanun tarafından hak düşürücü bir süre öngörülmüştür ve bu hak düşürücü süre zarfı içinde dava açılmazsa nispi butlanla sakat olan evlilik başından itibaren geçerli olarak kurulmuş bir evliliğe dönüşür. Artık bu evliliğin iptal edilmesi de talep edilemez. Fakat mutlak butlan halinde aradan ne kadar zaman geçerse geçsin evlilik geçerli hale gelmeyeceği için her zaman iptali de talep edilebilecektir. İki butlan halinin ortak noktası ise ancak hâkim kararıyla sona erdirilebilmeleridir³⁵⁰. Dolayısıyla da hâkim bu konuda bir iptal kararı verene kadar butlanla sakat olan evlilikler geçerli bir evlenmenin hüküm ve sonuçlarını doğurmaktadır. Hâkim tarafından iptal kararı verilmesi halinde bu evlilikler; evliliğin

³⁴⁷ Çelik, Evlenmenin Hükümsüzlüğü, s. 48.

³⁴⁸ Abdülkerim Yıldırım, **Türk Aile Hukuku**, 2. b., Ankara, Monopol Yayınları, 2018, s. 41-43.

³⁴⁹ Yıldırım, **Türk Aile Hukuku**, s. 44-46.

³⁵⁰ Çelik, Evlenmenin Hükümsüzlüğü, s. 49.

başından itibaren geçmişe doğru değil, iptal kararının kesinleşmesinden itibaren ileriye yönelik sonuç ve hükümlerini doğuracaktır. Yine iki butlan halinin bir diğer ortak noktası ise TMK’da sınırlı sayı ve şekilde düzenlenmiş olmalarıdır³⁵¹. Dolayısıyla da kanunda butlan sebeplerine girdiği ifade edilmeyen durumların butlan başlığı altına dâhil edilmesi mümkün değildir. Mutlak butlan halinde süreyle bağlı olmaksızın, nispi butlan halinde ise süre şartına riayet edilerek evliliğin mahkeme kararıyla geçersiz hale getirilip sona erdirilmesi yani iptal edilmesi söz konusu olur. Butlan sebebiyle açılan davada butlan sebebinin ispat edilmesi gerekir. Açılan davaya iptal davası denir ve verilen kararlar evlilik sona erer. Ancak açılan iptal davası sonucunda her ne kadar mahkeme evliliğin geçersiz sayılmasına hükmetse de mahkeme kararına kadar geçerli bir evliliğin hüküm ve sonuçları doğar³⁵². Dolayısıyla da bu dava esnasında da tedbir nafakasına, dava sonunda ise yoksulluk nafakası ve iştirak nafakasına hükmedilmesi mümkündür.

2.10.4. Evliliğin Yok Hükümünde Sayılması

Yokluk halinde hukuki işlemin kurucu unsurlarındaki eksiklik nedeniyle bu işlem hiç gerçekleşmemiş ve hukuk âleminde doğmamış sayılır³⁵³. Zamanın geçmesi gibi herhangi bir işlem ile de yok hükmündeki bu evlilik geçerlilik kazanamaz. Yeni bir hukuki durum meydana gelmediği gibi taraflar adına bu yok hükmündeki evlilik sebebiyle herhangi bir hak ve borç da doğmaz. Evliliğin yok hükmünde sayılması hali ise; evliliğe ilişkin kurucu unsurların mevcut olmaması halinde söz konusu olmaktadır³⁵⁴. Evlenmenin geçersizliği sebepleri yani butlan halleri kendiliğinden hüküm doğurmamasına rağmen yokluk halinde ilgili evlilik herhangi bir işleme gerek kalmaksızın hükümsüz hale gelmektedir. Bunun için mahkeme kararına dahi gerek yoktur. Evlenmenin yokluğu sebeplerinden biri aynı cinsiyetteki kişilerin evlenmeleri halidir³⁵⁵. Fakat bizim hukukumuz ayrı cinsiyete mensup olan kişilerin evlenmesine

³⁵¹ Çelik, Evlenmenin Hükümsüzlüğü, s. 49.

³⁵² Kalender, s. 130-131.

³⁵³ Kalender, s. 127.

³⁵⁴ Çelik, Evlenmenin Hükümsüzlüğü, s. 52.

³⁵⁵ Dural, Ögüz, Gümüş, **Türk Özel Hukuku: Aile Hukuku**, s. 72-75.

olanak tanımaktadır. Dolayısıyla da aynı cinsiyete sahip kişilerin evlendiklerini açıklamaları evliliğe ilişkin kanunun aradığı diğer bütün şartlar sağlanmış dahi olsa hukuken yoklukla sakat olacaktır. Burada problem teşkil eden husus ise ayrı cinsiyete sahip olan iki kişi evlendikten sonra eşlerden birinin cinsiyet değiştirmesidir³⁵⁶. Türk Hukuku'na göre evli kişilerin cinsiyet değiştirme hakkı bulunmamaktadır. Cinsiyet değiştirebilmek için ise mahkemeden izin alınmalıdır. Ayrıca mevcut bir evlilik varsa öncesinde bu evliliğinde sonlandırılması gerekmektedir.

Evlenmenin yok hükmünde sayılmasına sebebiyet veren diğer bir hal ise evlenmenin evlendirme memuru huzurunda yapılmamış olmasıdır³⁵⁷. Ayrı cinsiyete sahip iki kişinin evlenmeye ilişkin olumlu iradelerini evlendirme memuru veyahut kanun ile evlendirmeye yetkili kılınmış kişiler dışında başka bir kişinin önünde açıklamaları durumunda bu evlenme hukuken geçerli olmayacaktır. Örneğin ayrı cinsiyette iki kişinin evlenmeye ilişkin bu olumlu iradelerini imam önünde açıklanması ve dini nikâh kıyılması hali medeni kanun anlamında geçerli bir evlilik olarak kabul edilmemektedir. Yokluğa yol açan bir diğer durum da; evlenmek isteyen kişilerin her ikisinin de evlendirme memuru huzurunda aynı anda hazır bulunmamalarıdır. Her iki taraf olumlu iradelerini memuru açıklamış olsa bile sonuç değişmez. Bu bakımdan tarafların olumlu irade beyanlarını farklı zamanlarda veyahut taraflardan birinin memur önünde diğerinin başka bir yerde açıklaması da önem arz etmeyecektir³⁵⁸. Bunun dışında her iki tarafın aynı anda evlendirmeye yetkili memur huzurunda bulunmalarına rağmen irade açıklaması yapmamaları da evlenmeyi yok hükmünde kılacaktır³⁵⁹. Zira evlenmeye ilişkin irade beyanında bulunulması ve bu beyanın da olumlu olması evlenmenin kurucu unsurlarından biridir ve hukuken geçerli bir evlilik için şarttır.

³⁵⁶ Karakoç, s. 30.

³⁵⁷ Dural, Ögüz, Gümüş, **Türk Özel Hukuku: Aile Hukuku**, s. 77-78.; Akıntürk/Ateş, **Medeni Hukuk**, s. 205.

³⁵⁸ Yıldırım, **Türk Aile Hukuku**, s. 37-38.

³⁵⁹ Çelik, **Evlenmenin Hükümsüzlüğü**, s. 82-83.

Evlenmenin yokluğu halinde geçerli bir evliliğin varlığından söz edilemeyeceği için bu durumun yokluk teşkil etmesi adına herhangi bir dava açılmasına da gerek yoktur³⁶⁰. Yine de bu hususta mahkemeden bir karar verilmesi talep edilmişse verilecek karar sadece evliliğin yok hükmünde olduğunun tespiti niteliğinde olacaktır. Yok hükmünde olan bir evlilik hukuk âleminde hiç doğmamış olduğu için sonradan yokluk sebepleri ortadan kalkmış olsa veyahut aradan çok uzun zaman geçmiş bile olsa bu yoklukla sakat olan bu evlilik geçerli hale gelmeyecektir. Bu durumun bir sonucu olarak da evlilik ve evliliğin sona ermesine ilişkin hükümler yoklukla sakat olan evlilikler bakımından uygulama alanı bulamayacaktır. Evliliğin sona ermesinin mali sonuçlarından biri olan ve bizim tez konumuzu da teşkil eden yoksulluk nafakasının da hukuken geçerli olarak kurulmuş ve yine geçerli olarak sona eren evlilikler için talep edilebilmesi mümkün olduğu için evliliğin yokluğu halinde yoksulluk nafakasından kaynaklanan alacak hakkı doğmayacağı gibi talep hakkı da doğmaz.

2.10.5. Evliliğin Sona Ermesinin Karara Bağlanması ve Kesinleşmesi

Yoksulluk nafakası evliliğin sona ermesine bağlı mali sonuçlardan biridir yani boşanma yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesinin asli unsurlarından biridir. Ancak yoksulluk nafakasının hüküm ve sonuçlarını doğurabilmesi için sadece boşanma kararının verilmesi yeterli değildir. Aynı zamanda evliliğin sona ermesine ilişkin ve bu yönlü verilen mahkeme kararının da kesinleşmesi gerekmektedir³⁶¹. Bu bakımdan boşanma kararı kesinleşmeden önce yoksulluk nafakası hüküm ve sonuç doğurmayacağı için bu nafakanın ödenmeye başlaması da dava tarihinden itibaren faiz yürütülmesi de talep edilemeyecektir. Ayrıca nafaka yükümlüsü aleyhine icra-takip işlemlerine de girişilemeyecektir. Yine irat şeklinde ödenmesine hükmedilen yoksulluk nafakasının uyarlanması da mahkeme kararının kesinleşmesi üzerine talep edilebilecektir. Yoksulluk nafakası boşanma davası ile birlikte talep edilmişse boşanma

³⁶⁰ Dural, Ögüz, Gümüş, **Türk Özel Hukuku: Aile Hukuku**, s. 79.

³⁶¹ Çinçik, s. 109.

davasının ferî niteliğinde olmasından ötürü boşanmaya ilişkin verilen kararda bu hususa da yer verilir. Yoksulluk nafakasının evliliğin sona ermesi kararının kesinleşmesinden sonraki 1 yıl içinde talep edilmesi halinde de yine bu kesinleşme kararı dikkate alınarak yoksulluk nafakasına hükmedilir. Fakat burada dava tarihinde itibaren yoksulluk nafakasının ödenmesi talep edilebilir. Zira öncesinde boşanma kararı kesinleşmiştir.

2.11. MAL REJİMİNİN TASFİYESİ

Mal rejimi; eşlerin evlilik boyunca elde etmiş oldukları malları, bunlar üzerindeki hak, yükümlülük, borçları ve evlilik sona erince bunların durumlarının ne olup nasıl paylaşılacağını gösterir³⁶². Mal rejimi evliliğin kurulması ile başlayıp sona ermesi ile de tasfiye aşamasıyla birlikte sona erer. Bu bağlamda mal rejimi evliliğin sona ermesinin mali sonuçlarındandır³⁶³. Yoksulluk nafakası talep eden tarafın yoksulluğa düşüp düşmediği ve yoksulluk nafakası yükümlüsünün mali gücünün belirlenebilmesi adına öncelikle eşler arasındaki mal rejimi tasfiye edilmelidir. TMK m. 202’de düzenlenen eşler arasındaki mal rejimlerine ilişkin hususlar genel mal varlıklarına ilişkin hukuk kurallarıyla çoğunlukla benzese de Aile Hukuku’na özgü olmasından ötürü birtakım farklılıkları bünyesinde bulundurmaktadır. Burada evlilik süresince eşlerin mal varlıkları ve üçüncü kişilerle olan mali ilişkileri düzenlenmektedir. Mal rejimi; yasal mal rejimi ve sözleşmesel mal rejimi veyahut olağan mal ayrılığı rejimi ve olağanüstü mal ayrılığı rejimi olarak da sınıflandırmalara tabi tutulmaktadır.

Eşler belirli sınırlar dâhilinde yasal mal rejimi veya ona tabii olmak istemedikleri takdirde seçimlik olarak düzenlenen mal rejimlerinden birini tercih edip ona tabii olmak konusunda özgürdürler³⁶⁴. Yasal mal rejimi eşlerin kanunda kendileri için tanınan seçimlik mal rejimlerinden birini seçmedikleri takdirde tabi olacakları mal

³⁶² Demet Özdamar vd., **Yasal Mal Rejimi (Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi) Ve Tasfiyesi**, 5. b., Ankara, Seçkin Yayınları, 2019, s. 21. ; Budun, s. 15.

³⁶³ Karakoç, s. 42.

³⁶⁴ Özdamar vd., **Mal Rejimi**, s. 21-22 .

rejimi'dir³⁶⁵. Türk hukuku'nda yasal mal rejimi edinilmiş mallara katılma rejimidir. Sözleşmesel yani seçimlik mal rejimi kanunda eşlerin istemeleri halinde tabi olabilecekleri düzenlenen ve yine her zaman farklı bir mal rejimine geçip bu mal rejimini sona erdirme imkânına sahip oldukları mal rejimidir³⁶⁶. Seçimlik mal rejimleri şunlardır; mal ayrılığı, paylaşmalı mal ayrılığı ve mal ortaklığı rejimidir. Eşler dilerse aralarında bir mal rejimi sözleşmesi yaparak kendilerine kanun tarafından seçme olanağı tanınan mal rejimlerinden birini tercih edebilirler. Böyle bir belirleme yapmadıkları takdirde ise aralarında uygulanacak mal rejimi edinilmiş mallara katılma rejimi olacaktır³⁶⁷.

2.11.1. Genel Olarak Mal Rejimi

Eski MK'da yasal mal rejimi, mal ayrılığı rejimi olarak düzenlenmişti. Mal ayrılığı rejiminde evlilik sona erince herkes kendi malını alırdı ve mal rejimi sona ermiş olurdu. Ancak bunun günün koşullarında hakkaniyete aykırı olduğu özellikle uzun süren evliliklerde çalışmayan ve mesleği de olmayan kadın eş aleyhine doğurduğu olumsuz sonuçlar dikkate alınmış ve yeni yasal mal rejimi eşler başka bir mal rejimi seçmedikleri takdirde kendilerine uygulanacak ve tabi olacakları mal rejimi edinilmiş mallara katılma rejimi olarak belirlenmiştir. Yasal mal rejimi olarak edinilmiş mallara katılma rejimi'nin benimsenmiş olmasının sebebi ise evlilik esnasında eşlerin elde etmiş oldukları malvarlıklarını maddi olarak paylaşabilmelerine olanak vermesi ve bu şekilde özellikle boşanma sonucu zayıf konumda olması muhtemel kadın eş lehine bir koruma imkânı tanınmasıdır³⁶⁸. Edinilmiş mallara katılma rejimine TMK m. 218'de yer verilmektedir. Buna göre edinilmiş mallara katılma rejimi; edinilmiş mallar ile eşlerden her birinin kişisel mallarını kapsamaktadır³⁶⁹.

³⁶⁵ Akıntürk/Ateş, **Medeni Hukuk**, s. 144.

³⁶⁶ Özdamar vd., **Mal Rejimi**, s. 22 .

³⁶⁷ Mustafa Kırmızı, Açıklamalı-İçtihatlı Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi Ve Aile Konutu, 6. b., Ankara, Bilge Yayınları, 2021, s. 39.

³⁶⁸ Kırmızı, **Aile Konutu**, s. 39.

³⁶⁹ Kırmızı, **Aile Konutu**, s. 39.

Edinilmiş mallar her eşin mal rejimi süresince karşılığını vererek elde ettiği mal varlığı değerleridir³⁷⁰. Bu değerler kanunda örnek niteliğinde sayılmıştır. Buna göre eşlerin edinilmiş malları edinilmiş mallara katılma rejiminin başladığı tarihten sona erdiği tarihe kadar karşılığını emek harcıyarak veya para vererek elde etmiş oldukları maddi değere haiz mallardır. Eşlerin kanunen kişisel malları olarak kabul edilen değerler de vardır ki bunlar da TMK m. 220’de sayılmıştır. Bunlar: eşlerden yalnız birinin kişisel kullanımına yarayan eşya, mal rejiminin başlangıcında eşlerden birine ait bulunan veya bir eşin sonradan miras yoluyla ya da herhangi bir şekilde karşılıksız kazanma yoluyla elde ettiği malvarlığı değerleri, manevi tazminat alacakları, kişisel mallar yerine geçen değerlerdir.

Seçimlik mal rejimlerinden biri mal ayrılığı rejimidir. Mal ayrılığı rejiminin temelinde eşlerin birbirinden ayrı mal varlıklarına sahip olması bulunmaktadır. Mal varlıkları karı ve kocanın mal varlığı olarak ikiye ayrılır. Diğer bir seçimlik mal rejimi ise paylaşmalı mal ayrılığı rejimidir. Bu mal rejimi temelini mal ayrılığı rejiminden almakla birlikte edinilmiş mallara katılma rejimi ve az da olsa mal ortaklığı rejimini bünyesinde barındırmaktadır. Paylaşmalı mal ayrılığı rejiminde eşlerden her biri yasal sınırlar dâhilinde mal varlıkları üzerinde yönetim, yararlanma ve tasarruf etme hakkına sahiptirler. Bu mal rejiminde karı ve kocanın ayrı ayrı sahip oldukları malvarlıklarının yanı sıra aileye özgülünen mallar da vardır ki bu mallar üzerinde her eş eşit olarak pay hakkına sahiptir. Bir diğer seçimlik mal rejimi ise mal ortaklığı rejimidir. Bu mal rejiminin temelinde ise evlilik birliği süresince eşlerin edinmiş oldukları malvarlıkları üzerinde eşit haklara sahip olması vardır. Mal ortaklığı rejiminde üç grup mal varlığı vardır: kadının kişisel malları, kocanın kişisel malları ve ortaklığın malları. Ortaklık malları, tüzel kişiliğe sahip olmayan kendine özgü hukuksal malvarlığı ve birliği oluşturan üzerinde eşlerin elbirliği ile mülkiyet hakkına sahip oldukları mallardır. Elbirliği ile mülkiyet hakkı mal ortaklığı rejiminin kurulmasından itibaren kazanılmış olacağı için ortaklık malları adına tapu kütüğüne yapılacak tescil kurucu değil açıklayıcı nitelikte olacaktır. Genel mal ortaklığı rejiminde eşlerin kanun gereği kişisel

³⁷⁰ Özdamar vd., **Mal Rejimi**, s. 50 .

malı olarak sayılanlar dışındaki mal ve gelirleri onların ortaklık mallarını oluştururlar. Eşler ortaklık mallarına paylara bölünmemiş bir halde bütün olarak sahip olurlar. Dolayısıyla da eşlerin tek başlarına ortaklık malları üzerinde tasarruf hak ve yetkisi bulunmamaktadır. Mal rejimlerinin sona ermesi ise TMK m. 225'te düzenlenmiştir³⁷¹. Hükme göre mal rejimi eşlerden birinin ölümü veya başka bir mal rejiminin kabulü ile sona erer. Eşlerin boşanma davası açtığı durumda boşanma kararının verildiği tarih değil davanın açılmış olduğu tarih esas alınarak mal rejimi bu tarihten itibaren sona ermiş kabul edilir. Evliliğin butlan sebepleri ile iptalinin talep edildiği durumlarda ise mal rejimi yine bu talep tarihinden itibaren sona erecektir.

2.11.2. Mal Rejiminin Tasfiyesi

Yoksulluk nafakası talep edildiği durumda eşlerin gerçek ekonomik durumlarının tespit edilebilmesi için mal rejiminin tasfiyesinin yapılması gereklidir. Zira ancak tasfiye sonucunda eşlerin mali durumu, yoksulluk hali, ne kadar ve nasıl yoksulluk nafakası ödenmesi gerektiği doğru bir şekilde belirlenebilecektir. İptal veya boşanma talebiyle açılan davalarda davanın açılış tarihi mal rejiminin sona ermesine sebep olsa da ancak verilecek iptal veya boşanma kararının kesinleşmesi ile tasfiyeye başlanabilir. Değer artış payı; eşlerden biri diğerine ait bir malvarlığının iyileştirilmesi korunması ya da faydasının artmasına, herhangi bir karşılık almadan katkıda bulunmuşsa mal rejiminin tasfiyesi esnasında bu malda meydana gelen değer artışı için katkısı oranında alacak hakkına sahip olur. Bu katkı oranı ve alacak hakkı miktarı malın tasfiye zamanındaki değerine göre tespit edilir. Eğer malda değer kaybı meydana gelmişse yapılmış olan katkının başlangıçtaki değeri dikkate alınır. Bu mal tasfiye gerçekleşmeden önce elden çıkarılmışsa hâkim ödenecek katkı alacağı miktarını hakkaniyete göre belirleyecektir. Değer artış payı doktrinde; temeli yasal mal rejimine dayanan mevcudiyeti ise yasal mal rejiminin tasfiyesine bağlı olarak ortaya çıkan bir değer olarak tanımlanmakta ve mal rejimi hukukuna özgü bir nispi hak olarak

³⁷¹ Özdamar vd., **Mal Rejimi**, s. 63-65 .

nitelendirilmektedir³⁷². Dolayısıyla da katılma alacağı kanunen evli olmanın sonucu olarak eşlere tanınan bir alacak hakkıdır.

Yasal mal rejimi olan edinilmiş mallara katılma rejiminde ise bu katılma alacağı artık değere katılma alacağı olarak karşılığını bulur. TMK m. 231'e göre edinilmiş mallara katılma rejiminin tasfiyesi esnasında eşlerin edinilmiş malları eklenecek ve çıkarılacak değerler bakımından tespit edilir ve hesap yapılarak tasfiyeye dâhil edilirler³⁷³. Edinilmiş mallar evlilik süresince eşlerin kazanmış oldukları mallardır. Kişisel mallar ise edinilmiş mallara katılma rejimi tasfiye edilirken dışarıda tutulmaktadır. Bunun içinde edinilmiş mallara katılma rejiminde öncelikle eşlerin kişisel malları ve edinilmiş mallarının birbirinden ayrılması gerekir. Edinilmiş mallara katılma rejimi sona erince malvarlığı tasfiyesi sonucunda kalan net miktar artık değerdir. Hesaplanan bu artık değer üzerinden de diğer eşe şayet eşler arasında farklı bir oran belirlenmemişse yarı yarıya bir alacak hakkı tanınır³⁷⁴.

Mal ayrılığı rejiminde eşlerin birbirlerinin malvarlığı değerlerine yaptığı katkı için edinilmiş mallara katılma rejimindeki gibi değer artış payı alacağı kanunla düzenlenmemiştir. Fakat Yargıtay hakkaniyetin gerektirdiği durumlarda mal ayrılığı rejiminde de eşlerin birbirlerinin mal varlıklarına bağışlama kastı olmaksızın yaptıkları olumlu katkılar için katkıda bulunan eş lehine parasal nitelikte bir alacak hakkı ödenmesinin gerektiğini kabul etmektedir. Yargıtay 'a göre karı veya kocanın diğerinin mal varlığına yaptığı katkıyla amaçlamış olduğu şey o maldan yararlanmaktır. Burada eşlerin sadece birinin mülkiyetinde bulunan bir mala diğer eş katkıda bulunmuş ve evlenme boşanma ile sona ermişse bu durumda yapılan katkının talep edilmesine imkân tanınmaktadır. Yargıtay vermiş olduğu kararlarında katkı alacağını alacak hakkı kaynağı olarak ifade etmektedir. Ayrıca Yargıtay evlilik süresince birlikte yararlanılmasına tahsis edilen mal varlıklarından faydalanmanın evlilik bağı çözüldüğünde amacıyla aynı doğrultuda sona ermesi gerektiğini ve bu

³⁷² Özdemir, **a.g.m.**, s. 30.

³⁷³ Özdamar vd., **Mal Rejimi**, s. 81 .

³⁷⁴ Özdamar vd., **Mal Rejimi**, s. 81 .

malvarlıklarının edilmesine yapılan katkının da hakkaniyet gereği diğer eşe geri verilmesi gerektiği görüşündedir. Zira burada yapılan katkının gerçek amacı katkıda bulunan eşin evlilik boyunca bu malvarlıkları değerlerinden diğer eşle birlikte yararlanmak olduğuna göre evliliğin sona ermesi ile artık amaçlanmış olan bu değerlerden yararlanma olgusu da ortadan kalkacaktır. Bu konuda Yargıtay'ın kabul ettiği ve hakkaniyet gereği izlediği yol ve yöntem ise yapılan katkının dava tarihindeki değeri dikkate alınarak diğer eşe bu miktarın verilmesidir. Bu haliyle diğer eşe verilmesi gereken katkı Borçlar Hukuku'na göre alacak hakkı niteliğine kavuşur ve diğer eşin malvarlığı değerlerine katkıda bulunmuş olan eşin de yapmış olduğu katkının karşılığı olarak da bu minvalde alacak hakkı elde etmesine imkân sağlanmış olur.

Paylaşmalı mal ayrılığı rejiminin tasfiyesi ise kolay bir şekilde yapılabilmektedir. Bu mal rejiminde belirli bir malın eşlerden hangisine ait olduğunun ispatı bu durumdan lehine hak çıkaran taraftadır. Eğer bir malın eşlerden hangisine ait olduğu ispat edilemiyorsa o mal eşlerin paylı mülkiyetinde sayılacaktır ve kural olarak eşler bu mal üzerinde eşit hak sahibi olacaktır. Eşlerden her biri kendi borçlarından bütün mal varlığı ile sorumludur ve tasfiye sonunda her eş diğer eşte bulunan mallarını geri alır. Paylaşmalı mal ayrılığı rejiminde eşlerin paydaş olduğu mallardan biri üzerinde üstün yararı olduğunu iddia ve ispat eden eş diğer eşe bu payın karşılığını vermek suretiyle paylı mülkiyetteki malın tamamının kendisine devredilmesini isteyebilir. Paylaşmalı mal ayrılığı rejiminde de katkıdan doğan alacak hakkı söz konusudur. Buna göre eşlerden biri diğerine ait olan ve paylaşımın dışında kalacak bir malın edinilmesine, iyileştirilmesine veyahut korunmasına herhangi bir karşılık almaksızın katkıda bulunmuşsa paylaşmalı mal ayrılığı rejimi sona erince diğerinin malına yapmış olduğu bu katkısından ötürü kendisi lehine hakkaniyete uygun bir bedel ödenmesini talep edebilir. Aynı istem paylaşmanın dışında kalan malvarlığı yerine geçen değerler içinde mümkündür.

Mal ortaklığı rejiminde ortaklık malları ile kişisel malların kapsamının belirlenmesinde mal ortaklığı rejiminin sona erdiği tarihi esas alınır. Şayet bir eşin kişisel mallarına ilişkin borçları ortaklık mallarından veyahut da ortaklık mallarına

ilişkin borçlar eşlerin kişisel mallarından karşılanmışsa tasfiye sırasında bu durum ileri sürülüp denkleştirme alacağı talep edilebilir. Bir eş kişisel malıyla veyahut da ortaklık malıyla başka bir mal varlığı kesimine dâhil olan bir malın edinilmesine, değerinin artmasına, malın iyileştirilmesi veya korunmasına katkıda bulunmuşsa edinilmiş mallara katılma rejimindeki değer artış payı alacağına ilişkin hükümlerin mal ortaklığı rejimi içinde uygulanabilmesi mümkündür. Mal ortaklığı rejiminin sona ermesi durumunda her eş veya mirasçuları ortaklık mallarının yarısı üzerinde hak sahibi olurlar. TMK'ya göre yasal paylaşım oranı ortaklık malları üzerinde yarı yarıya yani %50'dir. Ayrıca şayet mal ortaklığı borca batık durumdaysa borçlar da eşler veyahut mirasçılar arasında eşit şekilde paylaşılacaktır. Ancak eşlerin aralarında yapacakları bir mal rejimi sözleşmesi ile yasal paylaşım oranını değiştirebilmeleri ve bu hususta farklı bir paylaşım oranı kararlaştırabilmeleri mümkündür.

Mal rejiminin sona erme anı ise boşanma kararının kesinleşmesi şartı ile davanın açıldığı tarihtir. Genellikle mal rejiminin tasfiye edilmesi ve buna bağlı olarak katılma alacağı talebi boşanma davasıyla birlikte ileri sürülmektedir. Fakat boşanmanın diğer mali sonuçlarındaki gibi boşanma davasından ayrı bir dava ile mal rejiminin tasfiyesi ve sonucunda elde edilecek alacak için dava açılıp bu hususta talepte bulunulması da mümkündür. Mal rejiminin tasfiyesi sonra erip paylaşılacak bir mal kalmadığı zaman mal rejimi de tamamen sona ermiş olur. Mal rejimi tasfiyesi davalarında görevli mahkeme ise Aile Mahkemesi'dir. Yetkili mahkeme ise; eşler veya mirasçılar arasındaki mal rejiminin tasfiyesine ilişkin davalarda üç mahkeme yetkilidir: mal rejimi ölümle sona ermiş ise ölenin son yerleşim yeri mahkemesi, boşanmaya, evliliğin iptaline veya hâkim tarafından mal ayrılığı rejimine karar verilmesi halinde bu davalarda yetkili olan mahkeme, diğer durumlarda davalı eşin yerleşim yeri mahkemesi yetkili mahkemedir. Bu yetki kuralı kural olarak kesin yetki kuralı değildir.

2.11.3. Mal Rejimi Yoksulluk Nafakası İlişkisi

Mal rejiminin tasfiyesi yoksulluk durumunun tespiti ve yoksulluk nafakası ödeyecek kişinin mali gücünün belirlenmesi bakımından şarttır. Yoksulluk nafakası

talebinde bulunan eşin mal rejiminin tasfiyesi sonucunda yoksulluğa düşmüş olup olmayacağı ve aleyhine yoksulluk nafakasına hükmedilecek diğer eşin bu mal rejimi tasfiyesi sonucunda ne kadar yoksulluk nafakası ödeyebileceği gibi hususların açıklığı kavuşturulabilmesi için mal rejiminin tasfiyesinin yapılması yoksulluk nafakası açısından hayati öneme sahiptir³⁷⁵. Bu yüzden de tasfiye yapılmadan yoksulluk nafakası talep edilebilmesinin mümkün olmadığını söylemek yerinde olacaktır. Mal rejiminin aksine yoksulluk nafakası boşanma kararının kesinleşmesi ile ödenmeye başlar. Dolayısıyla da tazminat veyahut yoksulluk nafakasına hükmedilmeden önce mal rejiminin tasfiyesinin yapılması gerekir.

Avrupa ülkelerinde kabul edilen boşanmanın birliği ilkesi Türk Aile Hukuku'nda işlerliğe sahip değildir. Bu bağlamda Türk Hukuku'nda mal rejiminin tasfiyesinin boşanmadan sonra yapılabilmesine bir engel yoktur. İsviçre Hukuku'nda boşanma kararları bakımından kabul edilen boşanma kararının birliği ilkesine göre ise hâkim boşanma kararı verirken re'sen boşanmanın diğer ferî sonuçlarını da karara bağlamaktadır. Öncelikle mal rejimi tasfiye edilmekte daha sonra talep varsa tazminat ve yoksulluk nafakası gibi hususlar karara bağlanmaktadır. Burada mal rejimi bakımından getirilen bir istisna ise boşanmanın yan sonuçlarından olan tazminat ve nafaka talepleri tasfiyeye bağlı değilse veya onun neticesinden etkilenmiyorsa mal rejiminin tasfiye edilmesinin dava sona erdikten sonra da gerçekleşebilmesidir. Mal rejimi tasfiye edilip, katılma alacaklısı eş ve katılma alacağı miktarları tespit edilmeden eşlerin gerçek ekonomik durumlarının belirlenmesi ve buna bağlı olarak da takdir edilecek tazminat ve nafaka miktarlarının doğru bir şekilde tayini mümkün olmayacaktır. Yoksulluk nafakası bakımından aranan yoksulluk şartının da gerçekleşmiş olup olmadığı objektif olarak saptanamayacaktır. Bu bakımdan Türk Hukuku'nda da nafaka yahut tazminat talepleri karara bağlanmadan önce mal rejiminin tasfiye edilmesi şartının öngörülmesi gerektiği kanaatindeyiz. Bu konuda uygulamada sık rastlanılan çelişki ve uyumsuzlukların giderilebilmesi adına

³⁷⁵ Kalender, s. 146.

Yargıtay'ın mal rejimi tasfiye edilmeden önce eşlerin nafaka ve tazminat talepleri hakkında karar verilmesi hususunda olumsuz bir tutum sergilemesi yerinde olacaktır.

2.12. KUSUR

Kusur; ‘*Eksiklik,noksan,bilerek veya bilmeyerek bir işi gereği gibi yapmama.*’ olarak tanımlanmaktadır³⁷⁶. Aile Hukuku bakımından kusur ise eşlerden birinin yahut ikisinin kendi irade ve isteği ile evli olmanın gerektirmiş olduğu sorumluluk ve yükümlülükleri yerine getirmemek veyahut ihlal etmek suretiyle evlilik birliğinin sona erdirilmesine sebep olmasıdır³⁷⁷. Evliliğin boşanma ile sona erdirilmesinde kusurun tespit edilmesinin önemi yoksulluk nafakası taleplerinde karşımıza çıkmaktadır³⁷⁸. Türk Hukuku'nda yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi için talep edilen taraftan daha fazla kusurlu olunmaması esası aranmaktadır. Zira kusuruyla bir duruma sebep olan kişi kusurundan dolayı kendi lehine hak çıkaramamalıdır. Yoksulluk nafakası talepleri bakımından kusur nafaka talep eden ve talep edilen eşin evlilik esnasında meydana gelen olaylardaki her türlü kusurunu değil boşanmaya sebebiyet veren olaylardaki kusurunu ifade etmektedir³⁷⁹. Yoksulluk nafakasına ilişkin yapılan ilk düzenlemelere göre bir eşin diğerinden yoksulluk nafakası talep edebilmesi için kusursuz olması gerekmektedir. Yani güncel Medeni Kanun olan TMK'daki gibi boşanmada diğerine nazaran daha az kusurlu veyahut da eşit kusurlu eşe böyle bir talep hakkı tanınmamaktaydı. Fakat daha sonraki düzenlemelerde bu şart nafaka talep eden eşin boşanmaya sebebiyet veren olaylarda diğerine nazaran daha ağır kusurlu olmaması şeklinde değiştirilmiştir.

Boşanma sebebiyle yoksulluğa düşen eşlerin birbirinden yoksulluk nafakası talep edebilmesi için ise talep edilen tarafın kusurlu olması şart değildir. Fakat burada unutulmaması gereken husus ise yoksulluk nafakası talep edilecek eş kusursuz ise talep eden eşinde kusursuz olması gerektiğidir. Zira kusuru daha ağır olmamak

³⁷⁶ TDK, (çevrimiçi) <https://sozluk.gov.tr/> , s.e.t.: 15.06.2023.

³⁷⁷ Sırma, s. 41.

³⁷⁸ Perктаş, s. 23.

³⁷⁹ Kalender, s. 196.

ifadesiyle kanundan çıkaracağımız anlam budur. Boşanma veya iptal davasına ilişkin verilen mahkeme hükmünde boşanmaya sebebiyet veren olaylardaki tarafların kusuru ve bu kusurun derecesi açık ve tereddüte mahal vermeyecek şekilde belirtilmelidir. Bu bağlamda özellikle de evliliğin sona ermesinden sonraki 1 yıllık zamanaşımı süresi içerisinde talep edilecek yoksulluk nafakası bakımından mahkeme tarafların kusurunu verilen boşanma/iptal hükmüne göre değerlendirecek olup da yeniden bir kusur araştırmasına girişmeyeceği için evliliğin sona ermesine ilişkin verilmiş olan kararda belirtilen boşanma sebepleri belirleyici olmaktadır.

2.12.1. Kusurun Ağırlığı

Yoksulluk nafakasına ilişkin son düzenlemelere göre boşanmada hiç kusuru bulunmayan eş yoksulluk nafakası talebinde bulunabileceği gibi diğer eşe nazaran daha az kusurlu bulunan veyahut da diğer eşle eşit kusuru bulunan eş de yoksulluk nafakası talep edebilir³⁸⁰. Bu bakımdan da nafaka talebinde bulunan eş boşanma sonucu yoksulluğa düşecek bile olsa boşanmaya sebebiyet veren olaylar da ağır kusurlu tarafı lehine yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi mümkün olmayacaktır³⁸¹. Boşanma yüzünden yoksulluğa düşen taraf lehine yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi adına tarafların boşanmaya yol açan olaylardaki kusurlarının karşılaştırılması önemlidir. Zira kusuru diğer eşe nazaran ağır olan eş lehine yoksulluk nafakasına hükmedilemeyecektir. Bu bakımdan da her somut olaya göre kusur değerlendirmesinin dikkatli bir şekilde yapılması gerekmektedir. Buradaki kusurların ise özel bir ağırlığa sahip olması aranmamaktadır. Hakim boşanmaya sebep olan olaylardaki kusuru saptarken eşlerin kusurlarını ayrı ayrı belirleyecek ve bu kusurlu davranışlar açısından boşanmaya ağırlıklı olarak sebebiyet veren tarafın hangisi olduğunu eldeki somut deliller, tarafların beyanları ve nihayetinde kendi kanaat ve takdirine göre değerlendirme yaparak belirleyecektir. Yoksulluk nafakası talep eden tarafın tamamen kusursuz olması gerekmemekle birlikte boşanmaya sebep

³⁸⁰ Bozan, s. 64.

³⁸¹ Hilal Nur Güncan, “**Türk Hukukunda Tedbir, Yoksulluk ve İştirak Nafakası**”, Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019, s. 64.

olan olaylardaki kusurunun diğere eşe nazaran daha ağır olmaması gerektiği unutulmamalıdır³⁸².

2.12.1.1. Nafaka Talep Edenin Kusursuz Olması

Yoksulluk nafakası talepleri bakımından kusursuz olma iki açıdan değerlendirilebilir: bunlardan ilki nafaka talebinde bulunan tarafın evlilik birliğinin sona ermesine sebebiyet veren olaylarda herhangi bir kusurunun bulunmaması, ikincisi ise bir tarafın nafaka yükümlüsü olabilmesi için kusurunun bulunmasının şart olmamasıdır. Nafaka talep edenin kusursuz olmasından evliliğin sona ermesinde herhangi bir kusurunun bulunmaması yani bir eş boşanmaya sebebiyet verme bakımından ağır veya tam kusurluyken diğere ise kusursuz olması anlaşılır. Bu bağlamda mutlak ve kusura dayalı olan boşanma sebebiyle açılan davalarda veya bir eşin kusuru nedeniyle açılan diğere boşanma/iptal sebepli davalarda bu fiilleri gerçekleştirip de boşanma davasının açılmasına sebebiyet veren eş ağır kusurlu diğere eş ise herhangi bir kusuru tespit edilemiyorsa kusursuz taraf olacaktır. Ayrıca her durumda evliliğin sona erdirilmesi kusura dayanmayabilir. Yani boşanmaya sebebiyet veren olaylarda eşlerin ikisinin de herhangi bir kusurunun bulunmaması da mümkündür. Bu bağlamda ör. eşlerin fikir uyuşmazlıkları, siyasi ve dini görüşleri birbirinden farklı olduğu için evlilik birliğini devam ettirmek istememelerinde kusurlarının bulunduğundan söz etmek mümkün olmayacaktır.

Her iki eşinde kusursuz olması halinde evliliğin sona ermesi sebebiyle yoksulluğa düşen veya düşecek eş diğereinden yoksulluk nafakası talep edebilecektir. Dolayısıyla da evliliğin sona ermesi halinde bir eşin diğereine yoksulluk nafakası ödemesine hükmedilebilmesi için kusurlu olması şart değildir³⁸³. Nafaka yükümlüsünün her durumda kusurunun aranması yoksulluk nafakası kurumunun amacıyla da bağdaşmaz. Zira yoksulluk nafakasını tazminat kurumundan ayıran temel farklardan biri de budur³⁸⁴. Yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi için nafaka

³⁸² Sırma, s. 41.

³⁸³ Güncan, s. 64.

³⁸⁴ Akıntürk/Ateş, **Medeni Hukuk**, s. 303.

yükümlüsünün kusurunun aranmaması hukuki niteliğinin boşanma nedeniyle kusurlu taraf aleyhine öngörülen bir ceza veya bir tarafın boşanma nedeniyle uğramış olduğu zararını tazmin niteliğinde olmamasının sonucudur³⁸⁵. Bu sebeple de eşlerden birinin akıl hastası olması halinde akıl hastalığı kusura dayanan bir boşanma sebebi olmasa da kendisinden yoksulluk nafakası talep edilebilir³⁸⁶. Ancak unutulmaması gereken ağır kusurlu eş lehine yoksulluk nafakasına hükmedilemeyeceği için kendisinden nafaka talep edilen eşin evliliğin sona ermesi bakımından kusursuz olması durumunda nafaka talep eden eşin de kusursuz olması gerekir³⁸⁷.

Ayrıca yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi için nafaka yükümlüsünün kusurunun bulunmasının şart görülmesi halinde birtakım sakıncalı sonuçlar da doğabilecektir. Bu bağlamda nafaka talep eden eş kendisi lehine yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi için diğer eşin kusuru bulunmasa bile ona kusur isnat etme yoluna gidebilecek, eşler arasında tartışmalar yaşanıp bu tartışmalar şiddet boyutuna ulaşabilecek, ortak çocuk bulunması halinde eşlerin arasındaki evlilik bağı çözülmüş de olsa ana baba olmaktan kaynaklanan bakım yükümlülükleri sona ermediği için çocuğun eğitimi, bakımı, gelişimi gibi konularda birbiriyle iletişim halinde olması gerekirken artık bu durum mümkün olmayacak ve çocuk da bu durumdan olumsuz etkilenecektir. Bunun yanısıra evlilik birliğini sona erdirmek isteyip de tek başına hayatını idame ettiremeyecek eş diğer eşin boşanmaya sebebiyet veren olaylarda kusurunun bulunmaması sebebiyle yoksulluk nafakası talep edemeyeceği ve yoksulluğa düşeceği korkusuyla boşanma davası açma yoluna gitmeyip kendisini mutsuz olduğu bir evliliğe de hapsedebilir. Bu bakımdan da boşanma hakkını kullanabilmesi sınırlandırılmış ve güçleştirilmiş olur. Ayrıca yoksulluk nafakası hakkaniyet gereği eşlerin daha önce evli olmaları sebebiyle birbirlerine maddi destekte bulunmaları ahlaki yükümlülüğüne dayanır. Sonuç olarak kusursuz eşin şartları

³⁸⁵ Güneşlioğlu, s. 65.

³⁸⁶ Of, s. 85.

³⁸⁷ Kürşad Yağcı, “Yoksulluk Nafakasında ‘Süresizlik’ Sorunu”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, 76 (1), 2018, s. 324.

bulunuyorsa diğ er eş ten yoksulluk nafakası talep etmesi mümkünken yine şartları bulunuyorsa boş anmaya sebebiyet veren olaylarda kusuru bulunmayan eş in nafaka yükümlüsü olabilmesi de mümkündür.

2.12.1.2. Nafaka Talep Edenin Ağ ır Kusurlu Olması

TMK m. 175 e göre yoksulluk nafakası talebinde bulunabilmenin şartlarından biri de nafaka talep edenin evlilik birliğ inin sona erdirilmesinde nafaka talep edilen taraftan daha ağ ır kusurlu olmamasıdır³⁸⁸. Ağ ır kusurdan anlaş ılması gereken ya boş anmaya sebebiyet veren olaylarda bir tarafın herhangi bir kusuru bulunmazken diğ er tarafın evliliğ in sona erdirilmesine kendi kusurlu davranış ıyla sebep olmuş olması ya da boş anmaya sebep olma bakımından her iki eş inde kusurunun bulunmasına rağmen bir eş in ağ ır kusurunun diğ er eş in kusuruyla boş anma arasındaki illiyet bağ ını kesmesidir. Hukuk düzeni kimsenin kendi kusuruyla ve hatalı davranış ıyla sebep olduğu olumsuz bir durumdan lehine hak çıkarmasına müsaade etmeyeceğ i için hem evliliğ in sona ermesine neden olup hem de bu sebeple yoksulluk nafakası talebinde bulunulması hakkın kötüye kullanılmasını teşkil eder ve yine hakkın kötüye kullanılması da hukuken korunmaz. Bu doğrultu da Yargıtay'da vermiş olduğu kararlarda ağ ır kusurlu eş lehine yoksulluk nafakasına hükmedilmesini bozma sebebi kabul etmektedir³⁸⁹. Bir tarafın ağ ır veya tam kusurlu olmasından evlilik birliğ inin sona ermesine kendi kusurlu davranış larıyla sebep olduğu anlaş ılmaktadır³⁹⁰. Yoksa evlilik süresince eşlerin gerçekleştirmiş olduğu her türlü kusur yoksulluk nafakasına hükmedilmesi bakımından dikkate alınmaz.

³⁸⁸ Çitak, s. 29.

³⁸⁹ **Yarg. 2. HD., E. 2004/940, K. 2004/1755, T. 17.02.2004** :“...Türk Medeni Kanununun 175. maddesi gereğince...boş anma yüzünden yoksulluğ a düşecek taraf, kusuru daha ağ ır olmamak koşuluyla geçimi için diğ er taraftan mali gücü oranında süresiz nafaka isteyebilir..."Toplanan delillerden boş anmaya sebep olan hadiselerde kusurun ağ ırlığ ının kadında olduğu anlaş ılmaktadır.Bu durumda kadın lehine yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesinin koşulları oluşmamıştır.İsteğ in reddi gerekirken, davalı yararına yoksulluk nafakasına hükmlenmesi usul ve yasaya aykırıdır..."

³⁹⁰ Neslihan Ulusoy, “**Türk Medeni Hukukunda Nafakalar**”, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019, s. 39-40.

Ağır kusur evlenmenin sona ermesi yani butlan veya boşanma sebepleri bakımından değerlendirilmektedir. Bu bağlamda yoksulluk nafakası taleplerini boşanma sebepleri çerçevesinde değerlendirecek olursak; zina sebebiyle boşanmaya karar verilmişse zina fiilini gerçekleştiren eş evliliğin sona ermesine sebebiyet verme bakımından ağır kusurlu taraftır. Dolayısıyla da zina fiilini işleyen eş diğer eşten yoksulluk nafakası talep edemez. Şartları mevcutsa diğer eşin zina fiilini gerçekleştiren eşten nafaka talep etmesi mümkündür. Hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış sebebiyle boşanma kararı verilmesi halinde ise bir eşe karşı bu fiileri gerçekleştiren eşin ağır kusurlu olduğu kabul edilir ve diğer eşten yoksulluk nafakası talep edemez. Zira eşine karşı gerçekleştirmiş olduğu bu haksız filler nedeniyle boşanmaya kendisi sebep olmuştur. Şartları mevcutsa bu kötü muamelelere maruz kalan eşin diğerinden nafaka talep etmesi mümkündür. Nispi boşanma sebeplerinden olan küçük düşürücü suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürmede bu filleri işleyerek diğer eş bakımından ortak hayatı çekilmez hale getiren eş ağır kusurlu kabul edilmektedir ve bu eş diğerinden yoksulluk nafakası talep edemezken ortak hayat kendisi için çekilmez hale gelen eş şartları bulunuyorsa yoksulluk nafakası talep edebilecektir. Terk mutlak bir boşanma sebebidir ve aile birliğinden doğan yükümlülükleri yerine getirmemek amacıyla haklı bir neden olmaksızın diğer eşini terk eden veya terke zorlayan eş ağır kusurlu kabul edilir. Dolayısıyla terk fiilini gerçekleştiren eş diğer eşten yoksulluk nafakası talep edemezken, terk edilen eş yoksulluk nafakası talebinde bulunabilir³⁹¹. Bunlar dışında evlilik birliğinin temelinden sarsılması gibi nedenlerle boşanma davası açıldığında veyahut butlan hallerinde bir tarafın ağır kusurlu olduğunu ispat edecek olan yoksulluk nafakası talebinde bulunan eş olacaktır.

2.12.1.3. Nafaka Talep Edenin Hafif Kusurlu Olması

TMK'da yoksulluk nafakası talebinde bulunan tarafın mutlak anlamda kusursuz olması şartı aranmamakta lehine yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi için nafaka talebinde bulunduğu diğer eşe nazaran ağır kusurlu olmaması yeterli

³⁹¹ Gençcan, **Nafaka**, s. 454.

görülmektedir. Zira yoksulluk nafakası talebinde bulunabilmek için nafaka talep edenin mutlak anlamda kusursuz olmasının gerekmesi yoksulluk nafakasının amacıyla bağdaşmayacaktır. Doktrinde boşanmaya sebebiyet veren olaylarda bir eşin kusurlu olmasına rağmen diğerinin mutlak anlamda kusursuz olmasının çok elzem hatta neredeyse imkânsız olması sebebiyle bu şartın yoksulluk nafakası talepleri bakımından aranmamasının oldukça isabetli olduğu ifade edilmektedir. Zira bir eşin zina fiilini gerçekleştirmiş olması halinde bu durumun yaratmış olduğu üzüntü ve tahrik altında diğer eşin ona hakaret etmesi, evden kovması gibi durumların yaşanma ihtimali de oldukça yüksektir. Sırf bu fiillerinden dolayı kendisinin de kusurlu olduğundan bahisle lehine yoksulluk nafakasına hükmedilememesi ise adilane olmayacaktır. Bu bağlamda kanun koyucu da nafaka talebinde bulunan eşin evliliğin sona erdirilmesinde kusursuz olmasının yanı sıra diğer eşe nazaran hafif veya onunla eşit kusurlu olması halinde de lehine yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesine imkân tanımıştır.

Hafif kusurlu olmakla kastedilen yoksulluk nafakası talebinde bulunan tarafın evliliğin sona ermesine yol açan olaylar bakımından diğer eşe nazaran daha az kusurlu olmasıdır³⁹². Bu bağlamda nafaka talep eden tarafın boşanmaya sebebiyet veren olaylarda hafif kusurlu olması halinde nafaka talebinde bulunduğu tarafın hem kusurlu olması hem de kusur derecesinin ona nazaran daha ağır olması gereklidir. Yoksulluk nafakası talebinde bulunan eşin daha hafif kusurlu olması boşanmaya sebebiyet veren olaylarda kusursuz olmasını değil kusuru bulunmakla birlikte bu kusurun evlilik birliğini sona erdirecek derecede olmamasını ifade etmektedir. Bu bağlamda nafaka alacaklısı eşin boşanmaya yol açan olaylardaki kusuru nafaka yükümlüsü eşe nazaran ikinci derecede kalmaktadır. Yani nafaka yükümlüsünün ağır kusuru nafaka alacaklısının kusuruyla evliliğin sona ermesi arasındaki illiyet bağını kesmektedir. Bu doğrultuda hafif kusur haline şu örnek verilebilir: Sadakat yükümlülüğüne aykırı davranarak zina fiilini işleyip eşini aldatan taraf ağır kusurluyken aldatılan eşin duyduğu üzüntü ve öfkeyle eşinin kendisini aldattığına ilişkin görüntü mesajlaşma ve

³⁹² Güneşlioğlu, s. 51.

ses kayıtlarını sosyal medya gibi mecralarda yayınlarak etrafta duyulmasını sağlaması halinde kusuru bulunurken bu kusuru zina fiilini işleyen eşe nazaran daha hafiftir.

2.12.1.4. Tarafların Eşit Kusurlu Olması

Yoksulluk nafakası talep edebilmek için daha ağır kusurlu olmama şartından yoksulluk nafakasına eşlerin evlilik birliğinin sona ermesinde eşit kusurunun bulunması halinde de hükmedilebileceği anlaşılmaktadır³⁹³. Yoksulluk nafakasını tazminat kurumundan ayıran temel farklardan biri de budur. Zira yoksulluk nafakası kusur temelli olmadığından nasıl her iki eşin de kusursuz olması halinde hükmedilebilmesi mümkünken her iki eşin kusurunun eşit derecede olduğu hallerde de yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi mümkündür³⁹⁴. Tarafların eşit kusurlu olmasından boşanmaya sebebiyet veren olaylarda her ikisinin de hafif veya ağır kusurunun bulunması ve bu kusurların derecesinin birbirine denk olması anlaşılmaktadır. Yani tarafların eşit kusurlu kabul edilebilmesi için bir eşin kusuruyla evliliğin sona erdirilmesi arasındaki illiyet bağı diğer eşin ağır kusuruyla kesmemesi gerekir. Hafif kusurla eşit kusur arasındaki fark da buradadır. Zira eşlerden birinin hafif kusurlu diğerinin ağır kusurlu olması halinde de eşlerin her ikisinin de evlilik bağına sona erdirilmesinde kusuru bulunmakla birlikte taraflardan birinin kusuru daha ağır olduğu için diğer eşin kusuruyla evliliğin sona ermesi arasındaki illiyet bağı kesmekte hafif kusur ağır kusura nazaran ikinci tali derecede kalmaktadır. Hâlbuki eşit kusur halinde her iki tarafında da kusurları tali kabul edilmekte boşanmaya sebebiyet vermede biri diğerine göre ikinci derecede kalmamaktadır. Eşlerin eşit kusuru halinde kusurlarının ağır veya hafif olması hatta bu kusurların boşanmaya sebebiyet verecek ağırlıkta olup olmasının da önemi yoktur. Eşlerin evlilik birliğinin sona erdirilmesine yol açan olaylardaki eşit kusuruna şu örnekleri vermek mümkündür: Eşlerin her ikisinin de sadakat yükümlülüğünü ihlal etmesi, eşlerden birinin diğerini

³⁹³ Çitak, s. 29.

³⁹⁴ Ulusoy, s. 41.

terk etmesi ve diğzerinin başka bir kişiyle evlilik dışı birliktelik yaşaması, eşlerden biri haysiyetsiz hayat sürerken diğzerinin ona pek kötü muamelelede bulunması vb durumlar.

2.13. YOKSULLUK

Yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi için TMK m. 175’de aranan yoksulluk şartı nafaka alacaklısı bakımından öngörölmüşür. Kanun maddesinde yoksulluk şartına değinilmiş olmakla birlikte yoksulluk kavramının tanımına ise yer verilmemiştir³⁹⁵. Bunun nedeninin ise yoksulluk kavramının her zaman ve her koşulda aynı anlama gelmemesi, toplumdandan topluma değışebilmesi dolayısıyla da mutlak anlamda herkes için geçerli olan bir yoksulluğun belirlenememesidir. Genellikle çalışma gücünden yoksun olup başka bir malvarlığı veya geliri de olmayan kişinin yoksulluğa düştüğü kabul edilir³⁹⁶. Yoksulluk nafakası talep edilebilmesi için içine düşölmüş yahut düşölecek olan yoksulluğun büyük bir yoksulluk olması ise gerekmemektedir³⁹⁷. Doktrine göre yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi için talep eden kişinin kendi geliri ile kendi geçimini sağlayamıyor olması gerekir ve burada dikkate alınacak geçim seviyesi kişiye özel değil genel olarak belirlenmiş olan asgari geçim düzeyidir³⁹⁸.

Ayrıca yoksulluk nafakası talep eden tarafın evliliğinin sona ermesi neticesinde yoksulluğa düşmesi şartı aranmakla birlikte bu yoksulluğa illaki boşanma anında düşölmüş olması gerekmez³⁹⁹. Kanun koyucu evlilik birliğinin sona ermesi neticesinde henüz olmasa da ilerde ekonomik açıdan zor duruma düşmesi muhtemel olan tarafı korumak istemiş bu minvalde de ileride de boşanma sebebiyle yoksulluğa düşme tehlikesinin bulunmasını da dikkate almıştır. Dolayısıyla da boşanma veya evliliğinin iptali davası sonucunda yoksul hale gelmiş olan taraf gibi yoksulluğa düşme tehlikesi

³⁹⁵ Öcal, Yoksulluk Nafakası Kavramı, s. 203.

³⁹⁶Bozdağ, Uluslararası Hukukta Nafaka, s. 76.

³⁹⁷ Sırma, s. 35.

³⁹⁸ Gençcan, **Nafaka**, s. 464.

³⁹⁹ Sırma, s. 35.

bulunan tarafında yoksulluk nafakası talep edebilmesi ve lehine nafaka ödenmesine hükmedilebilmesi mümkündür. Boşanma esnasında veya sonrasında bir tarafın kendisi yoksul durumda olmamakla birlikte kanunen bakmakla yükümlü bulunduğu kişilerin yoksul durumda olmaları hali bu sebepten ötürü kendisi lehine yoksulluk nafakası talep hakkı vermez. Mahkeme tarafından nafaka talep edenin yoksulluğu sadece bu tarafın beyanlarına dayanılarak tespit edilmemeli ayrıca araştırılmalıdır. Bu bağlamda kişinin bir gelir veya mal varlığı varsa bunların kendisini yoksulluktan kurtarıp kurtarmayacağı, yoksulluktan tamamen kurtarmıyor ise yoksulluğu ne ölçüde giderdiği incelenmelidir.

2.13.1. Yoksulluk Kavramı

Yoksulluğa düşme doktrin ve uygulamada çeşitli şekillerde tanımlanmaktadır⁴⁰⁰. Genellikle yoksulluk hali; kişinin herhangi bir malvarlığı geliri bulunmaması, sağlık durumunun ve yaşının çalışmaya elverişli olmaması gibi sebeplerle kendi ihtiyaçlarını tek başına karşılayamaması halidir⁴⁰¹. Yoksulluğa düşecek olma ise kişinin hastalığı, yaşlılığı nedeniyle bir süre sonra çalışmayı bırakmak zorunda kalacağı, küçük bir malvarlığı bulunması ve bunun kısa sürede tükenerek olması gibi nedenlerle ileride düşmesi muhtemel yoksulluk halidir. Yoksulluk hali bir kişinin hayatını idame ettirebilmesi için gerek duyduğu günlük temel ve zaruri ihtiyaçlarının tamamını veya büyük bir kısmını ekonomik olarak tek başına karşılayamaması olarak tanımlanabilir⁴⁰². Yargıtay ise vermiş olduğu bir kararında⁴⁰³ *“yeme, giyinme, barınma, sağlık, ulaşım, kültür (eğitim) gibi bireyin maddi varlığını geliştirmek için zorunlu ve gerekli görülen harcamaları karşılayacak düzeyde geliri olmayanların yoksul olduğu kabul edilir.”* şeklinde bir tanımlama yapmıştır. Yoksulluk ayrıca mutlak yoksulluk ve görelî yoksulluk olarak iki farklı şekil de de

⁴⁰⁰ Kartal, s. 9-10.

⁴⁰¹ Güncan, s. 44.

⁴⁰² Bahar Öcal Apaydın, **Güncel Tartışmalar Işığında Yoksulluk Nafakası**, Ayan, S., Çiftçi, P. (Editör: Yargı Kararları Işığında Aile Hukukunun Güncel Sorunları), Ankara, Adalet Yayınevi, 2022, s. 54.

⁴⁰³ Yarg. 3. HD., E. 2013/10992, K. 2013/13847, T. 03.10.2013.

tanımlanmaktadır⁴⁰⁴. Mutlak yoksulluk; kişinin hayatını devam ettirebilmesi için zorunlu ve gerekli (barınma, yiyecek,giyecek,sağlık vb) hususlardan yoksun olmasıdır. Göreli yoksulluk ise; toplumda kabul edilen tüketim düzeyinin altında olunmasıdır.

Boşanma sonucu yoksulluk ise boşanma nedeniyle eşlerden birinin evlilik esnasında sahip olduğu imkânları kaybetmesi veya bunların azalması sonucu ekonomik açıdan kendi hayatını tek başına idame ettirememesidir. Doktrine göre buradaki yoksulluk “*mutlak yoksulluktur*”. Yani evlilik süresince mevcut olan hayat standartının düşmesi yoksulluk değildir ve bunun için de yaşam düzeyine bakılması gerekir⁴⁰⁵. Ayrıca yoksulluk nafakasının ekonomik, sosyolojik ve hukuki yönleri de vardır. Ekonomik bakımdan yoksulluk nafakası; maddi bir değer ihva eden belirli aynı veya nakdi yardımı ifade eder⁴⁰⁶. Sosyolojik bakımdan yoksulluk nafakası; belirli yakınlık veya hukuki bir işlemle birbirine bağlı kişiler arasındaki yardımlaşma yükümlülüğünü ifade eder⁴⁰⁷. Hukuki yönden ise; doğrudan kanundan doğan borç olmasıdır⁴⁰⁸. Yoksulluk nafakası talebinin kabul edilebilmesi bakımından aranan yoksulluk kıstası subjektif özelliğe sahip değildir. Yani talepte bulunan kişinin eski hayat standardında düşme olması, değişen koşullar nedeniyle artık refah içinde yaşayamayacak olması yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi için yeterli değildir. Burada talepte bulunan kişinin geçinebilmesi için gereken imkân ve olanaklara sahip olup olmadığı objektif olarak tespit edilmeli, mevcut şartlarda başkasından yardım almadan kendi imkânlarıyla kendi hayatını idame ettiremeyecek durumdaysa yoksul olduğu veyahut yoksulluğa düşme tehlikesi içerisinde olduğu kabul edilmelidir⁴⁰⁹.

2.13.2. Yoksullukla Boşanma Arasında İlliyet Bağının Olması

⁴⁰⁴ Gençcan, **Nafaka**, s. 464.

⁴⁰⁵ Apaydın, **Güncel Tartışmalar**, s. 55.

⁴⁰⁶ Kalender, s. 151.

⁴⁰⁷ Kalender, s. 151.

⁴⁰⁸ Kalender, s. 151.

⁴⁰⁹ Öcal, **Yoksulluk Nafakası Kavramı**, s. 203-204.

Yoksulluk nafakası talep edebilmek için talepte bulunan kişinin düşmüş olduğu yahut düşeceği yoksulluk ile boşanma arasında illiyet bağının olması şarttır⁴¹⁰. Yani bu yoksulluğun boşanmadan kaynaklanması gerekir⁴¹¹. Dolayısıyla da düşülmüş veyahut düşülecek yoksullukla boşanma arasında nedensellik bağının varlığından şayet evlilik sona ermeseydi nafaka talep edenin de yoksulluğa düşmemiş olacağı anlaşılır. Ayrıca kanun koyucu boşanmadan sonra taraflardan birinin içine düşmesi muhtemel yoksulluk durumunu da dikkate alarak boşanma esnasında olmasa bile ileride düşülebilecek yoksulluk hali içinde yoksulluk nafakası taleplerine imkan tanımış olmakla birlikte yine bu yoksulluğun da boşanmadan ileri gelmesi şarttır⁴¹². Bu bağlamda yoksulluk nafakası talebinde bulunan eşin yoksulluğa düşmesi boşanma dolayısıyla değil de kendisinden kaynaklanan tembellik, kumar borcu, dolandırılma, iflas vb sebeplerden ileri gelmekte ise lehine yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi mümkün olmayacaktır.

2.13.3. Yoksulluğun Tespitinde Dikkate Alınacak Maddi Değerler

Yoksulluk durumunun tespiti için mahkeme tarafından sosyal ve ekonomik durum araştırmasının yapılması gerekir⁴¹³. Araştırma kapsamında yoksulluk nafakası

⁴¹⁰ Doğan, s. 101-104.

⁴¹¹ Mustafa Şahin, "Türk-İsviçre Medeni Kanunlarına Göre Evlilik Sonrası Katkının (Yoksulluk Nafakasının) Şartları (TMK m. 175 – ZGB m. 125)", *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 21(3), 2017, s. 80.

⁴¹² **Yarg. 3. HD., E. 2004/10323, K. 2004/10219, T. 30.09.2004:** "...Dava konusu uyuşmazlık, yoksulluk nafakası verilmesi talebine ilişkin bulunmaktadır. Eşler, boşanma davası kesinleştikten sonra da yoksulluk nafakası isteyebilir. Ancak, sonradan talep edilen yoksulluk nafakasında, nafakaya karar verirken, boşanma anındaki şartlara göre değerlendirilip bir karar verilmesi gerekir. Davacı kadının boşanma davası sırasında terzilik ile geçimini sağladığı ve aylık gelirin 50.000.000 - 60.000.000.- Lira civarında olduğu anlaşılmaktadır. Önceki dava 10.04.2000 tarihinde açılmış ve 26.06.2001 tarihinde boşanmaya karar verilmiştir. Toplanan delillere ve dosya kapsamına göre davacı kadının, boşanma nedeni ile yoksulluğa düşeceği görülmektedir. Hemen belirtmek gerekir ki, Hukuk Genel Kurulu'nun yerleşik kararlarında "asgari ücret düzeyinde gelire sahip olunması yoksulluk nafakası bağlanmasını olanaksız kılan bir olgu kabul edilmemiştir. Davacı kadının mevcut ekonomik durumu davanın açıldığı tarihteki şartlara göre onu yoksulluktan kurtaracak düzeyde değildir. O halde mahkemece, davacı kadının zorunlu ihtiyaçları ile ülkedeki ekonomik yapı ve enflasyon nedeni ile, paranın satın alma gücünün düşmesi hususları göz önünde bulundurularak MK'nun 4. maddesindeki hakkaniyet ilkesi de nazara alınarak uygun miktarda yoksulluk nafakasına karar verilmesi gerekirken, davanın reddine karar verilmesi bozmayı gerektirmiştir. ..."

⁴¹³ Bozan, s. 66.

talebinde bulunanın ve yükümlünün mesleği, düzenli bir gelire (aylık ödenen; kira, emekli, dul maaşı, sigorta tazminatı vb) sahip olup olmadığı, alacakları varsa bunların miktarı, mal varlığı (tapuya kayıtlı taşınmazları, miras malları vb mali değeri bulunan taşınır ve taşınmazlar) tespit edilecektir⁴¹⁴. Yoksulluk nafakası taraflarının bir iş ve mesleğe sahip olduğunun kabulü için bu iş ve mesleklerini icra etmelerinden ötürü düzenli ve sürekli gelir elde ediyor olmaları gerekir. Zira eşlerden birinin mesleği olmasına rağmen bu mesleğini icra edemiyor veyahut belirli dönemlerde, mevsimlik olarak icra edip gelir elde ediyorsa bu halde sürekli ve düzenli bir gelirin olduğu söz edilemeyecektir. Bu konuda Yargıtay geliri olmasına rağmen bu gelirin kişinin geçimini temin ettiğinin kabulü için en azından hayatını idame ettirebilmesi için gerek duyduğu asgari ihtiyaçlarını ve giderlerini karşılayabilecek düzeyde olması gerektiğini belirtmektedir⁴¹⁵. Ayrıca elde edilen düzenli ve sürekli gelir kişinin geçimini sağlayacak ölçüde olmalıdır.

Kişinin asgari ücret düzeyinde gelire sahip olmasının geçimini tek başına sağlayabilmesi bakımından yeterli olup olmadığı her somut durumun özelliğine göre ayrı ayrı değerlendirilmeli, hâkim önüne gelen bütün yoksulluk nafakası talepli davalar da asgari ücret düzeyinde gelire sahip olunmasını yoksulluk nafakasının kabul veya reddi için kesin ölçüt olarak kabul etmemelidir⁴¹⁶. Zira asgari ücret düzeyinde gelire

⁴¹⁴ Gençcan, **Nafaka**, s. 465.

⁴¹⁵ **Yarg. 3. HD., E. 2017/13454, K. 2017/12069, T. 14.09.2017:** “...Somut olayda; tarafların 29.01.2013 tarihinde boşandıkları, davalı lehine 200,00 TL yoksulluk nafakasına hükmedildiği görülmüştür. Davalının ekonomik ve sosyal durum tespitinde; temizlik işçisi olarak asgari ücret karşılığı çalıştığı, kira ödemedi ailesiyle yaşadığı anlaşılmaktadır. Nafaka alacaklısı kadının, elde ettiği gelirin yukarıda belirtilen zorunlu ve gerekli görülen harcamaları karşılaması beklenemez. Başka bir anlatımla, davalının eline geçen toplam gelir miktarı, onu yoksulluktan kurtaracak mahiyette değildir. Tarafların sosyal ve ekonomik durumları, ihtiyaçları ve harcamaları dikkate alındığında, yasal düzenlemeler ve Yargıtay İçtihatları doğrultusunda davalı kadının maaş gelirin bulunması hakkında hükmedilen yoksulluk nafakasının kaldırılmasını gerektirmez. Bu durum yoksulluk nafakasının indirilmesi nedenidir. Bu nedenle davalı kadın hakkında yoksulluk nafakasının kaldırılması hakkaniyete uygun bulunmamıştır. O halde, mahkemece yapılacak işin; tarafların sosyal ve ekonomik durumları gözetilip, nafaka takdir edilirken taraflar arasında mevcut olan denge durumu da dikkate alınarak, TMK'nun 4. maddesinde vurgulan hakkaniyet ilkesi gereğince nafaka miktarının makul bir oranda indirilmesi olması gerekirken, delillerin yanılgılı değerlendirilmesi sonucu yoksulluk nafakasının kaldırılması hatalı olup, bu husus bozmayı gerektirmiştir...”

⁴¹⁶ Kırmızı, **Boşanma Davaları**, s. 302.

sahip olma ülkenin ekonomik şartları ve bölgeler arasındaki gelişmişlik seviyesindeki farklılıklar göz önünde bulundurulduğunda; ör: İstanbul gibi çok gelişmiş, büyük metropolitan bir şehirde yaşanıyor olması halinde yeterli olmayabilirken daha küçük ve daha az gelişmiş Doğu ve Güney bölgesinde bulunan bir şehirde özellikle kira bedelleri göz önünde bulundurulduğunda kişinin kendi başına geçinip hayatını tek başına idame ettirebilmesi adına yeterli görülebilir. Ayrıca kişinin düzenli emekli maaşı alıyor olması geçimini sağlayabilmesi adına tek başına yeterli gelir kabul edilmemektedir⁴¹⁷. Bunun yanı sıra başka bir malvarlığı veyahut gelir kaynağının bulunup bulunmadığı incelenmelidir. Yoksulluk nafakasının tarafları çalışıyor ise çalıştığı yer ve buradaki konumu, maaşı, işe giriş yılı, kıdem ve terfi olanakları, net geliri, pirimleri vb incelenir. Şayet işten ayrılmışlar ise bunun ne zaman olduğu, bu hususta aldıkları tazminatlar, işten ayrılış sebepleri araştırılır⁴¹⁸. Burada eş işten zorunlu sebeplerle ayrılmışsa ör: haklı bir sebep olmaksızın işten çıkarılmışsa veyahut hastalık, müşterek çocukların bakım gereksinimi gibi haklı bir sebeple işten ayrılmak zorunda kalmışsa bu durum lehine yoksulluk nafakasına hükmedilmesine engel teşkil etmeyecek ancak işe geç gelmesi, iş yerinde huzursuzluk çıkarması ve iş arkadaşlarıyla geçinememesi, işini savsaklaması gibi haklı bir sebeple iş sözleşmesi feshedilmiş ve işten çıkarılmışsa veyahut da tembelliği gibi haklı bir sebep olmaksızın kendi isteğiyle işten ayrılmışsa bu durumların tespiti halinde yoksulluk nafakası talebi mahkemece reddedilecektir⁴¹⁹.

Kira geliri de sürekli ve düzenli gelirlerden biri sayılır. Ancak kira gelirinin de her durum ve şartta kişinin geçimini temin etmesine elverişli bulunduğu söz edilemez. Ör: Küçük bir kasabada bir daire 2000 TL'ye kiraya verilmiş olabilirken büyük bir şehirde bir daire 15000 TL'ye kiraya verilmiş olabilir. Bu iki durumun farkı

⁴¹⁷ Bozan, s. 73-74.

⁴¹⁸ Ulusoy, s. 45.

⁴¹⁹ Gençcan, **Nafaka**, s. 466. ; **Yarg. 2. HD., E. 2015/6715, K. 2015/21392 , T. 16.11.2015** : “...Davacı kadının, kendi beyanından da anlaşılacağı üzere, dava tarihinden sonra çalıştığı işten istifa ederek ayrıldığı anlaşılmaktadır.İşinden kendi isteği ile ayrılan kadın yararına yoksulluk nafakasına hükmedilemez. O halde, davacı kadının yoksulluk nafakası talebinin kabulü doğru olmayıp, bozmayı gerektirmiştir....”

bakımından ilk durumda bu kiraya vermiş olduğu daire dışında başka bir gelir ve geçim kaynağı bulunmayan kişinin ülkenin ekonomik koşulları göz önünde bulundurulduğunda 2000 TL gibi az bir meblağla tek başına hayatını idame ettirebileceğinden söz edebilmek mümkün değilken ikinci durumda 15000 TL gibi bir kira bedeli alan kişinin başka herhangi bir malvarlığı veyahut geçim kaynağı olmasa bile bu 15000 TL ile rahatça zorunlu ihtiyaçlarını karşılayabileceğini ve hayatını tek başına başkasının maddi yardımına ihtiyaç duymaksızın idame ettirebileceğini söylemek mümkün olacaktır. Tarafların malvarlıkları incelenirken tapu kayıtlarından ve mirasçılık belgesinden yararlanılır. Ayrıca taşınmaz malvarlıklarının yanı sıra araba, banka mevduat hesapları vb taşınır mallarına da bakılmalıdır. Mal rejimi tasfiyesi yapılmışsa bunun sonucunda taraflara kalan miktarın talepte bulunana yoksulluktan kurtarıp kurtarmadığına şayet yoksulluğunu tamamen ortadan kaldırmıyorsa ne miktarda yoksulluğun devam ettiğinin de tespiti gerekir. Yoksulluk nafakası talep edildiğinde mal rejimi henüz tasfiye edilmemekle birlikte tasfiyeye başlanmış veyahut bu hususta bir talepte bulunulmuşsa yoksulluk nafakası talepleri karara bağlanmada önce tasfiyenin sonucu bekletici mesele yapılmalıdır. Bunun dışında yoksulluk nafakası talep edilen eşten ayrıca tazminat talep edilmiş ve bu kapsamda maddi tazminat ve manevi tazminata hükmedilmişse, hükmedilen miktarın yoksulluğu ortadan kaldırıp kaldırmadığı şayet tamamen kaldırmıyorsa ne ölçüde katkısının bulunduğu da incelenmelidir.

2.14. Talep

Yoksulluk nafakası talebi Aile Hukuku'na özgü bir hak talebidir ve bu talep hakkı kişiye sıkı sıkıya bağlıdır. Yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi için öncelikle eşlerden birinin talebi şarttır⁴²⁰. Bu konuda taraflardan birinin yoksulluk nafakası talep ettiğine dair beyanı yoksa hâkim re'sen taraflar leh ve aleyhine yoksulluk nafakasına hükmedemez. 4721 Sayılı TMK'dan önce erkeğin kadından yoksulluk nafakası talep edebilmesi şarta bağlanmıştı ve erkek eşin boşanma sebebiyle

⁴²⁰ Budun, s. 11-12.

yoksulluğa düştüğünden bahisle kadın eşten nafaka talep edebilmesi için kadının refah hali içinde bulunması aranıyordu. Ancak bu durum kadın-erkek eşitliğine aykırı görülerek iptal edilmiş, dolayısıyla erkeğin kadından yoksulluk nafakası talebinin önündeki eşitliğe aykırı şart ortadan kalkmıştır. Bu bağlamda TMK'da yoksulluk nafakası talep edebilme hakkı her iki eşe de tanınmış kanun koyucu eşler arasında herhangi bir ayrıma gitmeyerek eşitlik ilkesini gözetmiştir. Dolayısıyla da yoksulluk nafakası talebinde hem erkek hem kadın eş bulunabilir⁴²¹. Bu talep sözlü veyahut yazılı olabilir. Yoksulluk nafakası talep hakkı kanundan doğmakla birlikte taraflar hukuki işlem-sözleşmeyle (hâkimin onayı şartıyla) bu talebin içeriğini düzenleyebilirler.

Nafaka yükümlüsünün kusuru aranmadığından boşanmaya sebebiyet veren olaylarda kusursuz olan tarafa karşı da bu talebin yöneltmesi mümkündür. Ancak nafaka talep edilecek kişi kusursuz ise bu halde nafaka talep eden eş de kusursuz olmak zorundadır. Yoksulluk nafakası talep hakkı bu yönlü bir dava açmak yoluyla yahut da evliliğin sona erdirilmesine ilişkin açılmış olan bir dava esnasında ileri sürülmesi yoluyla kullanılabilir⁴²². Yoksulluk nafakasına ilişkin yapılacak bu talep mahkemede dava esnasında hüküm kesinleşinceye kadar, hüküm kesinleştikten sonra ise kesinleşme tarihinden itibaren 1 yıl içinde yapılabilir. Ancak yoksulluk nafakası talep edebilmek için bu talep hakkından feragat edilmemiş de olması gerekir. Zira feragat kesin hüküm oluşturur ve bu feragatten geri dönülmesi, feragatin geri alınması da mümkün değildir. Dolayısıyla evliliğin sona erdirilmesine ilişkin dava esnasında taraflardan birinin yoksulluk nafakası istemediğini belirtmesi yoksulluk nafakası talebinde feragat ettiğini göstereceği için daha sonra bu taraf yoksulluk nafakası talebinde bulunamayacaktır⁴²³. Yoksulluk nafakasında talebin ileri sürülebileceği yetkili mahkeme ise yoksulluk nafakası alacaklısının yerleşim yeridir.

2.14.1. Talep Hakkının Doğması, Şekli ve İçeriği

⁴²¹ Yıldırım, *Türk Aile Hukuku*, s. 94.

⁴²² Güncan, s. 61.

⁴²³ Güncan, s. 62.

Yoksulluk nafakası talebinin kabul edilebilmesi için ise kanunda aranan boşanma, yoksulluk, yoksullukla evliliğin sona ermesi arasında illiyet bağının bulunması, daha ağır kusurlu olmama, talep gibi şartların yerine getirilmesi gerekmektedir. Ayrıca bu talep hakkından feragat de edilmemiş olması gerekir. Yoksulluk nafakası talep hakkının doğabilmesi için öncelikle taraflar arasındaki evliliğin mahkeme kararıyla sona erdirilmesi gereklidir⁴²⁴. Mahkeme kararıyla sona ereceği haller ise boşanma ve evliliğin butlanı olarak ayrılmaktadır. Evlenmenin butlan sebebiyle iptal veyahut boşanma kararı neticesinde sona ermesi için de öncelikle resmi şekil ve şartlara uygun olarak yapılmış olması gereklidir. Zira aksi halde mevcut olmayan veyahut yok hükmünde olup da hiç doğmamış sayılan hukuki olarak da tanınmayan bir evliliğin sona ermesinden bahisle yoksulluk nafakası talebinin ileri sürülmesi de mümkün olmayacaktır. Butlan hallerin de bu evlilikler de mahkeme kararına kadar geçerli bir evliliğin hüküm ve sonuçlarını doğurur. Dolayısıyla bu hallerin mevcudiyeti halinde dava açıldığında geçici bakım nafakaları talep edilebileceği gibi dava sona erince yoksulluk nafakası da talep edilebilir. Ayrıca evliliğin her sona erme hali yoksulluk nafakası talep hakkı doğurmaz. Zira ölüm, ölüm karinesi, evliliğin gaiplik nedeniyle feshi hallerinde evliliğin sona erdiğinden bahisle yoksulluk nafakası talep edilmesi mümkün değildir. Ancak fesih hallerinde de talep edilebileceğini savunan görüşler vardır. Yokluk halinde de geçerli bir evlilik ve bu evliliğin sona ermesi söz konusu olmayacağından talep hakkının da doğması mümkün olmayacaktır.

Yoksulluk nafakası talebinden ferâgat edilmesi kesin hüküm ile aynı sonuçları doğuracağı için daha önce bu talep hakkından feragat edilmiş olup da aynı konuda tekrar bir dava açıldığında mahkemece bu yoksulluk nafakası talepli dava kesin hüküm nedeniyle reddedilecektir⁴²⁵. Ancak feragat edilirken kişinin irade sakatlığı yaşaması

⁴²⁴ Kalender, s. 64.

⁴²⁵ **Yarg. 3. HD., E. 2015/1220, K. 2015/3087, T. 26.02.2015:**“...Somut olayda; taraflar anlaşmalı olarak boşanmışlar, bu dava sırasında davacı, davalıdan yoksulluk nafakası talep etmeyeceğini belirtmiş, mahkeme tarafından da bu beyana dayanılarak, yoksulluk nafakası konusunda karar verilmesine yer olmadığına karar verilmiştir. Davacı kadın, boşanma davası sırasında, hür ve serbest iradesi ile, yoksulluk nafakasından feragat etmiş bulunduğundan, artık bir daha, yoksulluk

halinde örneğin bir eşin diğer eşi korkutma, aldatma hali kanımızca feragatten dönülebilmesi, tehdit-cebir halinde feragat edilmişse ise de irade yokluğundan feragatin hükümsüz kılınabilmesi mümkün olabilmelidir. Geçerli bir feragatin ise ancak irade sakatlığı hallerinde iptali, geri alınması mümkündür⁴²⁶. Bu bakımdan yoksulluk nafakası talebinden feragat etmiş olan taraf daha sonra feragat sebebini ispatlamak şartıyla yeniden yoksulluk nafakası talebinde bulunabilecektir. İrade sakatlığı hallerinin gerçekleştiğini ve bu nedenle yoksulluk nafakasından feragat ettiğini kanıtlayan taraf için hakkaniyet gereği kanunda yoksulluk nafakasının talep edilebilmesi için öngörülen zamanaşımı süresi iradesini sakatlayan halin ortadan kalkmasından itibaren işlemeye başlamalıdır. Feragatten dönülmesine neden olacak irade sakatlığının gerçekleşme hallerine şu durumların örnek verilebilmesi mümkündür: Nafaka yükümlüsünün yoksulluk nafakası talep etmesi halinde diğer eşi ölümle tehdit etmesi, müşterek çocuğu yurtdışına kaçırıp bir daha göstermemekle tehdit etmesi, nafaka talep edenin ailesine zarar vermek veya öldürmekle tehdit etmesi, nafaka talebinde bulunacak olanın hukuki bilgisizliğinden faydalanarak yoksulluk nafakası talebinde bulunması halinde maddi tazminat-manevi tazminat veya çocuk lehine iştirak nafakasına hükmedilemeyeceğinden bahisle aldatması vb haller. Nafaka yükümlüsünün nafaka alacaklısına karşı gerçekleştirmiş olduğu bu davranışların onun lehine kullanılamaması adına feragatten irade sakatlığı hallerinde dönülebileceği kabul edilmiştir.

Yoksulluk nafakası talebi dava esnasında yahut evliliğin sona ermesine ilişkin verilen kararın kesinleşmesinden itibaren 1 yıl içinde ileri sürülmeli veyahut eşler yoksulluk nafakasını sözleşme ile kararlaştırmışlar ise bu sözleşmeyi hâkimin onayına sunmaları gerekmektedir. Boşanma davasıyla birlikte böyle bir talepte bulunulmuşsa boşanma davasının reddi halinde bu talep de reddedilecektir. Zira yoksulluk nafakası talebi boşanmanın ferî niteliğinde evliliğin sona ermesine bağlı mali sonuçlardan birini

nafakası talep edemez. Davacı kadın yönünden, yoksulluk nafakası talebinin reddine karar verilmesi gerekirken, davanın kısmen kabulüne karar verilmesi doğru görülmemiş, bozmayı gerektirmiştir. ...”

⁴²⁶ Gençcan, **Nafaka**, s. 599.

teşkil etmektedir⁴²⁷. Yine boşanma davasıyla aynı esnada fakat başka bir dava olarak böyle bir talepte bulunulmuşsa ise de bu sefer bu talebin hüküm ifade edebilmesi için boşanma davasının sonuçlanması beklenmeli dolayısıyla bekletici mesele yapılması gerekmektedir. Zira bu talep hakkında karar verilebilmesi için boşanma veya butlan kararının varlığı esastır. Aksi halde geçerli bir boşanma veyahut butlan kararı verilmeden hükmedilen nafaka yoksulluk nafakası olmayacak şayet mahkeme yoksulluk nafakası olarak hükmetmiş ise de iptale konu olacaktır. Talep için kanunda öngörülen herhangi bir şekil şartı yoktur. Yoksulluk nafakasının dilekçeler teatisi aşamasında, dava-cevap dilekçesinde talep edilebilmesi mümkündür. Yazılı şekilde talep edilebileceği gibi sözlü şekilde de talep edilebilmesi mümkündür. Ancak sözlü talebin hukuki sonuç doğurabilmesi için mahkeme tutanağına geçirilmesi gerekir. Yoksulluk nafakası talebinin içeriği nafakaya hükmedilmesi olabileceği gibi nafakanın uyarlanması veya sona erdirilmesi de olabilir. Aile Hukuku'na ilişkin bir talep olduğu için yoksulluk nafakası talebini karara bağlama bakımından görevli mahkeme Aile Mahkemesi'dir. Yetkili mahkeme ise şayet talep boşanma davası esnasında ileri sürülmüşse davaya bakan mahkeme, boşanmaya ilişkin verilen kararın kesinleşmesinden sonra ileri sürülmüşse talep eden tarafın yerleşim yeri veyahut genel yetkili mahkeme olan davalının yani yoksulluk nafakası talebinin yöneltildiği tarafın yerleşim yeri yer mahkemesi olacaktır.

2.14.2. Hâkimin Taleple Bağlılığı

Talep şartı hâkimin talep edilen miktardan fazlasına hükmetmesini engeller. Zira kural olarak hukuki bir davada hâkim tarafların talepleriyle bağlıdır ve talepten fazlasına hükmetmesi mümkün değildir. Ancak hâkimin somut olay ve durumun koşullarını değerlendirmek suretiyle ve takdir hakkına da dayanarak talep edilenin altında bir miktara hükmetmesi mümkündür. İrat şeklinde ödenecek yoksulluk nafakasının alacaklısı nafakanın ne miktar ve süre ile ödeneceğine dair mahkemeden bir talepte bulunmuşsa hâkim artık bu süre veya miktardan daha fazlasına

⁴²⁷ Sırma, s. 39.

hükmedemeyeceği gibi nafakanın süresiz olarak ödenmesine de karar veremez. Bu durum irat şeklinde ödenmesine hükmedilen yoksulluk nafakası için geçerlidir. Ayrıca eşlerden birinin talebi olmamasına rağmen diğer eşin kendi istek ve rızasıyla talepte bulunmayan eşe yoksulluk nafakası ödemek istediğini beyan etmesi, mahkemeden bu hususta aleyhine yoksulluk nafakasına hükmedilmesini talep etmesi halinde mahkeme bu beyana dayanarak talepte bulunmayan eş lehine yoksulluk nafakasına hükmedemez⁴²⁸. Dolayısıyla da eşin yoksulluk nafakası ödemeye ilişkin bu beyanı kendisi bakımından yoksulluk nafakası ödeme borcu ve yükümlülüğü de doğurmaz.

2.14.3. Talebin Reddedilmesi

Yoksulluk nafakasına ilişkin yapılan kanuni düzenleme her ne kadar mehz kanun İMK örnek alınarak yapılmış olsa da birtakım hususlar bakımından ondan ayrılmaktadır. Özellikle de İMK’da yoksulluk nafakası taleplerinin reddine yol açan sebepler açıkça ifade edilmiş olmakla birlikte TMK’da böyle bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Dolayısıyla da Türk Hukuku’nda yoksulluk nafakasının reddine yol açan durumlar ilgili kanun maddesinin yorumundan çıkarılmaktadır. Bu bağlamda her ne kadar İMK’daki gibi bir düzenleme yapılmamış olsa da aslında TMK’ya göre de yoksulluk nafakası taleplerinin reddedildiği durumların büyük ölçüde İMK ile benzeştiği görülmektedir.

2.14.3.1. Türk Hukuku’na göre (TMK)

TMK’da yoksulluk nafakası talebini engelleyen haller düzenlenmemiş olmakla birlikte m. 175 hükmünden nafaka talebinin hangi hallerde kabul edilmeyeceği sonucuna varılabilmektedir. Buna göre; öncelikle yoksulluk nafakası talebinde bulunabilmek için boşanmanın gerçekleşmiş olması gerekir. Her ne kadar boşanma şeklinde ifade edilmiş olsa da evliliğin mahkeme kararıyla sona ermiş olduğu butlan sebebiyle iptal halinde de boşanmaya ilişkin sonuçların uygulanması öngörülmüş olduğu için iptal halinde de yoksulluk nafakası talep edilebileceği anlaşılmaktadır. Buna göre evlilik devam ederken veya mahkeme tarafından ayrılık kararı verilmiş

⁴²⁸ Sırma, s. 37-38.

olduğu durumda yahut da haklı sebeple ayrı yaşama halinde evlilik birliği henüz sona ermemiş olduğu için yoksulluk nafakası talep edilmesi halinde bu talep mahkeme tarafından reddedilecektir. Ayrıca yoksulluğa düşecek taraf denilmek suretiyle yoksulluk nafakası talep edilebilmesi için talepte bulunanın yoksulluğa düşmüş veya düşecek olması gerekmektedir. Bu bağlamda nafaka talebinde bulunanın boşanma anında yoksulluk içinde bulunması şart olmayıp yoksulluğa düşebilme tehlikesinin de kuvvetli görülmesi halinde lehine yoksulluk nafakasına hükmedilebileceği için talepte bulunan henüz yoksulluğa düşmemiş ise bu durumda talebi reddedilmemeli öncesinde gerçek mali durumu tespit edilmelidir. Nafaka talebinde bulunan mali durumu detaylı bir şekilde araştırılmalı, hayatını idame ettirebilmesi ve insan onuruna yaraşır şekilde yaşayabilmesi için ihtiyaç duyduğu şeyleri asgari düzeyde tek başına karşılayamıyorsa yoksulluk içinde olduğu kabul edilmelidir. Zira yoksulluk nafakasına hükmedilmesinin amacı nafaka alacaklısının yoksulluğunu önlemek olduğu için nafaka talebinde bulunanın yoksulluk içinde veya yoksulluğa düşecek durumda olmaması halinde yoksulluk nafakası talebi reddedilmelidir⁴²⁹.

Ayrıca boşanma yüzünden denilmek suretiyle yoksulluk nafakası talebinde bulunanın yoksulluğu evliliğin sona ermesinden kaynaklanmalı ve bunun neticesinde gerçekleşmelidir. Dolayısıyla da nafaka talep eden evlilik esnasında da yoksulluk

429 Yarg. 2. HD., E. 2015/12513, K. 2016/2569, T. 16.02.2016 :“...Davalı kadının emekli olduğu, düzenli ve sürekli gelirin bulduğu, boşanmakla yoksulluğa düşmeyeceği toplanan delillerden anlaşılmıştır. Türk Medeni Kanununun 175. madde koşulları oluşmamıştır. Davalı kadının yoksulluk nafakası isteğinin reddi gerekirken, yazılı şekilde yoksulluk nafakası takdiri doğru görülmemiştir...” ; Yarg. 2. HD., E. 2019/436, K. 2019/8409, T. 09.09.2019:“...Boşanan eş yararına yoksulluk nafakasına hükmedebilmek için nafaka talep eden eşin boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek olması gerekir.(TMK m.175).Toplanan delillerden, davalı-davacı kadının emekli maaşı ve kira gelirlerinin olduğu, adına kayıtlı iki daire, Kilyos da yazlık ve 1/5 hisseli işyerinin bulunduğu anlaşılmaktadır. Gerçekleşen bu duruma göre, davalı-davacı kadının boşanma ile yoksulluğa düşeceğinden söz edilemez. Türk Medeni Kanunu'nun 175. maddesi koşulları kadın lehine oluşmamıştır Davalı-davacı kadının yoksulluk nafakası talebinin reddi gerekirken yazılı şekilde kabulü usul ve kanuna aykırı olup, bozmayı gerektirmiştir.”

içinde bulunuyordu ise veyahut yoksulluğa kendi hatası sonucu düşmüşse boşanma ile yoksulluğu arasında illiyet bağı bulunmadığı için nafaka talebi reddedilecektir. Diğer bir husus ise kusuru daha ağır olmama şartının sağlanamamış olması sebebiyle nafaka talebinin reddedilmesidir. Kanun koyucu hakkaniyet gereği boşanmaya sebebiyet veren olaylar bakımından tam veya diğer eşe nazaran ağır kusurlu tarafın bu durumdan lehine hak çıkarabilmesine müsaade etmemek için bu şartı öngörmüştür. Bu bakımdan da nafaka talebinde bulunan boşanmaya yol açan olaylar bakımından ya diğer eşe nazaran daha az kusurlu, ya onunla eşit kusurlu ya da kusursuz bulunduğu hallerde lehine yoksulluk nafakasına hükmedilebilecek aksi takdirde yoksulluk nafakası talebi reddedilecektir.

Evliliğin sona ermesine ilişkin mali taleplerin dava esnasında talep edilmeyip de boşanma/iptal kararının kesinleşmesinden itibaren talep edilmesi bakımından 1 yıllık zamanaşımı süresi öngörülmüştür. Bu bağlamda şayet nafaka talebinde bulunan bu talebini boşanma/iptal davası esnasında ileri sürmüyüp de bu yönlü karar kesinleştikten sonra ileri sürmek istiyorsa bunu 1 yıllık zamanaşımı süresi içerisinde yapmalıdır. Her ne kadar bu 1 yıllık süre hak düşürücü olmayıp, zamanaşımı niteliğinde olduğu için hakim re'sen gözetemeyecek olsa da kendisinden nafaka talebinde bulunulan taraf bu 1 yıllık sürenin geçirilmiş olduğunu nafaka davası esnasında zamanaşımı defii olarak ileri sürerse artık mahkeme bu durumu dikkate almak zorunda olduğu için yoksulluk nafakası talebinde bulunanın talebi reddedilecektir⁴³⁰. Son olarak da yoksulluk nafakası talebinde bulunanın nafaka talep etmesi hakkın kötüye kullanımını niteliğinde olmamalıdır⁴³¹. Yani nafaka talebinde bulunan taraf nafaka talep

⁴³⁰ **Yarg. 3. HD., E. 2016/8267, K. 2016/10171, T. 27/06/2016:** "...Somut olayda, tarafların Asliye Hukuk (Aile) Mahkemesinin manevi tazminat dışında kalan hususlar yönünden kısmi olarak 15.03.2013 tarihinde kesinleşen kararı ile boşandıkları, eldeki davanın 29.01.2015 tarihinde açıldığı ve TMK 178/ son maddesinde öngörülen 1 yıllık zamanaşımı süresinin geçtiği gözönünde bulundurularak yoksulluk nafakasına ilişkin talebin zamanaşımı nedeniyle reddine karar verilmesi gerekirken..."

⁴³¹ **Yarg. 2. HD., E. 2013/16445, K. 2013/29046, T. 09.12.2013:** "...KARŞI OY YAZISI: Boşanmaya sebep olan olaylarda tarafların eşit kusurlu kabul edilmeleri doğrudur. Ne var ki, davalı-davacı (kadın), dava tarihinde bir başka erkekle yaşamaktadır. Bu erkekten dava sırasında ayrılmıştır. Dava tarihinde başka bir erkekle fiilen evliymiş gibi yaşamakta iken dava sırasında bu

ettiği eşini cezalandırmak, zor duruma düşürmek veyahut kendi tembelliği, haklı neden olmaksızın işten ayrılması gibi sebeplerle sırf lehine yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi için kendisini kasıtlı olarak yoksul duruma düşürmüştü kötü niyetli olduğundan bahsedilecektir. Hukuk kuralları da hakkın kötüye kullanılmasını korumayacağı için yoksulluk nafakası talep edenin bu talebi reddedilecektir.

2.14.3.2. İsviçre Hukuku'na göre (İMK)

Mehaz Kanun İMK m. 125/III de nafaka taleplerinin hangi hallerde reddedileceği açık bir şekilde düzenlenmiştir⁴³². Buna göre nafaka talepleri şu üç halde reddedilecektir:

1. Aileyi Destekleme Yükümlülüğünü Ağır Bir Şekilde İhmal Etmek
2. Yoksulluğa Kasıtlı Olarak Sebep Olmak

erkekten ayrılmış olması, kadın lehine yoksulluk nafakası takdirini gerektirmez. Nafaka alacaklısının bir başka erkekle evlenme olmaksızın fiilen evliymiş gibi yaşamasını, nafakanın kaldırılması sebebi kabul etmiş (m. 176/2) olan Yasakoyucunun, boşanma davasının başında bir başka erkekle karı koca gibi birlikte yaşıyorken, dava sırasında bundan da ayrılarak baba evine dönmüş olana, boşanmada kusuru daha ağır olmasa ve boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek olsa bile, yoksulluk nafakası verilmesini amaçladığı kabul edilemez. Bu bakımdan davalı-davacı (kadın) yararına yoksulluk nafakası tayin edilmesi doğru değildir. Hükmün bu yönden bozulması gerektiği düşüncesiyle onama kararına bu yönüyle katılmıyorum....

KARŞI OY YAZISI: Tarafların boşanmaya sebep olan olaylarda eşit kusurlu oldukları doğru ise de; davalı-davacı (kadın) nın dava tarihinde ... isimli bir başka şahısla birlikte yaşadığı anlaşılmaktadır. Bir başkasıyla birlikte yaşayan kadının yoksulluk nafakası talebi hakkın kötüye kullanılması niteliğinde olup dürüstlük kuralına da aykırıdır (MK. md.2). Bu sebeple hükmün yoksulluk nafakası yönünden bozulması gerektiğin düşündüğüm için sayın çoğunluğun görüşüne katılmıyorum....”

⁴³² Şahin, s. 174.

3. Nafaka Yükümlüsüne veya Onun Yakınlarından Birine Karşı Ciddi Bir Suç İşlemek

TMK kapsamında “Aileyi Destekleme Yükümlülüğünü Ağır Bir Şekilde İhmal Etmek” ve “Yoksulluğa Kasıtlı Olarak Sebep Olmak” yoksulluk nafakası talepleri bakımından dikkate alınıp nafakanın reddi olarak kabul edilmekle birlikte “Nafaka Yükümlüsüne veya Onun Yakınlarından Birine Karşı Ciddi Bir Suç İşlemek” hali ise sadece nafaka yükümlüsü bakımından dikkate alınmakta nafaka yükümlüsünün yakınlarından birine karşı ciddi bir suç işlenmesi ise bu bağlamda göz önünde bulundurulmamaktadır. İMK m. 125/III’de belirtilen yoksulluk nafakası taleplerinin reddine yol açan bu halleri kanun koyucu nafaka alacaklısının fiillerini göz önünde bulundurarak belirlemiştir. Maddede ifade edilen hallerde nafaka talebinde bulunanın kötü niyetli olduğu veya ağır bir kusurunun bulunduğu görülmektedir. Buna göre maddede düzenlenen “Aileyi Destekleme Yükümlülüğünü Ağır Bir Şekilde İhmal Etmek” halinde evlilik birliği sona eren taraflardan birinin evlilik devamı esnasında evlilik birliğinin kendisine yüklediği bakım ve destek yükümlülüğüne aykırı davranmış olması durumunda hem ağır bir kusurunun bulunduğu kabul edilecek hem de buna rağmen yine de yoksulluk nafakası talebinde bulunması hakkın kötüye kullanılmasını teşkil eder⁴³³. Dolayısıyla da yoksulluk nafakası talebi reddedilmelidir.

İMK’da düzenlenen bir diğer yoksulluk nafakası talebinin reddini gerektiren hal ise “*Yoksulluğa Kasıtlı Olarak Sebep Olmak*” dır. Bu durumda da nafaka talep eden esasında evliliğin sona ermesi sebebiyle yoksulluk içine düşmemiş veya düşmeyecek olmasına rağmen sırf kendisi lehine yoksulluk nafakası takdir edilebilmesi adına kendi fiilleri ile kendisini kasten yoksul hale getirmektedir⁴³⁴. Nafaka talebinde bulunanın yoksulluğa kasten düşüp düşmediğinin tespiti için ise mahkeme bu hususta detaylı bir araştırma yapmalıdır. Bu bağlamda şayet nafaka talebinde bulunan gelir getiren bir işte çalışmaktayken işinden ayrılmış ise çalıştığı kurum veya kuruluşa yazı yazılarak işten ayrılma sebebi araştırılmalı ve haklı nedenle

⁴³³ Kalender, s. 250.

⁴³⁴ Kalender, s. 250.

mi haklı bir neden olmaksızın mı işten ayrılmış olduğu tespit edilmelidir⁴³⁵. Bunun dışında hastalığı sebebiyle çalışıp kendi geçimini kendi başına sağlayamayacağını ileri sürüyorsa hastane raporları ve gerekirse tedavi olduğu doktorunda görüşü alınarak hastalığının boyutu ve çalışmaya ne derece ve ölçüde engel olduğu öğrenilmelidir. Şayet malvarlıkları bulunmasına rağmen bunları üçüncü bir kişinin üzerine geçirmişse bu durum da tapu kayıtlarından incelenerek nafaka alabilmek ve kendisini yoksul durumda gösterebilmek amacıyla muvaazalı olarak devir işlemi gerçekleştirmiş olup olmadığı da araştırılmalıdır. Netice olarak yoksulluk nafakası talebinde bulunanın yoksulluğa kendi kastıyla düşmüş olduğu tespit edilecek olursa da bu halde kötü niyetli olduğundan bahsedilecek ve kötü niyeti korunmayacağı için nafaka talebi reddedilecektir.

İMK' ya göre yoksulluk nafakası talebinin reddine yol açan üçüncü hal ise *‘‘Nafaka Yükümlüsüne veya Onun Yakınlarından Birine Karşı Ciddi Bir Suç İşlemek’’* dir. Bu halde nafaka talebinde bulunan hem ağır kusurlu bulunmak da hem de buna rağmen yoksulluk nafakası talebinde bulunduğu için kötü niyetli olduğu kabul edilmektedir. Üstelik *‘‘Ciddi Bir Suç İşlemek’’* ibaresinden nafaka talebinde bulunanın hem evliliğin sona ermesinde ağır kusurunun bulunduğu hem de Ceza Hukuku anlamında bir kusurunun yani suçunun bulunduğu anlaşılmaktadır⁴³⁶. Burada nafaka talep eden tarafından nafaka yükümlüsüne veya yakınlarından birine karşı işlenen her suçun değil ciddi olarak nitelendirilen suçların işlenmiş olması halinde yoksulluk nafakası talebinin reddedileceği belirtilmiş hangi suçların ciddi suç kapsamında yer aldığı ise Ceza Kanunlarına bırakılmıştır⁴³⁷. Bu bağlamda genellikle hayata kast, tecavüz, yağma gibi ağır cezayı gerektiren suçlar ciddi suç kapsamına girmektedir. Kanuna göre ciddi suçun sadece nafaka yükümlüsüne karşı değil aynı zamanda onun

⁴³⁵ **Yarg. 2. HD., E. 2003/7780, K. 2003/8775, T. 16.06.2003:** *‘‘...Davalı (kadın) bir tekstil firmasında çalışırken yargılama sırasında 13.9.2002 tarihinde istifa suretiyle işten ayrılmıştır.Yoksulluk durumunu kendi iradesi ile yaratmıştır.Gerçekleşen bu durum karşısında yoksulluk nafakası ile ilgili isteğin reddi gerekirken yazılı şekilde hüküm kurulması usul ve yasaya aykırıdır. ...’’*

⁴³⁶ Kalender, s. 252.

⁴³⁷ Kalender, s. 252-253.

yakınlarından birine karşı işlenmesi halinde de yoksulluk nafakası talebinin reddedileceği öngörülmüştür. Kanunda belirtilen yakın kavramından sadece Aile Hukuku kapsamında birbirine soybağı veyahut kanbağı ile bağlı olan hısımların anlaşılması gerekir. Yakın kavramı burada geniş anlamda kullanılmış olduğu için nafaka yükümlüsünün kendisine yakın gördüğü sıkı bir ilişki içerisinde bulunduğu dostu, gönül bağıyla bağlı olduğu manevi ailesi olarak gördüğü kişilerde kanundaki yakın ibaresi kapsamına dâhil olabilirler. İMK m. 125/III'de yer alan bu düzenleme kanaatimizce yerinde bir düzenlemedir ve Türk Hukuku bakımından da uygulama alanı bulması gerekir. Zira her ne kadar yoksulluk nafakasına kanunlarda yer verilmesiyle nafaka alacaklısının mağduriyeti giderilmek ve nafaka hakkı yasal dayanağa kavuşturulmak istenmişse de aynı ölçüde nafaka yükümlüsünün de korunması ve menfaatlerinin gözetilmesi hakkaniyet gereği olacaktır. Kanun koyucu İMK'da yer alan bu düzenlemeyi yapmakla her iki tarafında menfaatlerini dengelemeyi amaçlamıştır.

2.15. MALİ GÜÇ İLE ORANTILILIK

TMK m. 175'de ve yoksulluk nafakasına ilişkin daha önce yapılmış olan kanuni düzenlemelerde de yer alan mali güçle orantılılık unsuru nafaka yükümlüsü bakımından öngörülmüştür⁴³⁸. Mali güçle orantılılık unsuruna yer verilmesiyle kanun koyucunun amaçladığı husus yoksulluk nafakasına hükmedilirken nafaka yükümlüsünün menfaatleri korunduğu ölçüde nafaka yükümlüsünün de mağdur olmaması ve her iki taraf bakımından da denge kurulmasıdır⁴³⁹. Bu bağlamda mali güçle orantılılık çift yönlü bir etkiye sahiptir⁴⁴⁰. Nafaka yükümlüsü için öngörülmüş olmakla birlikte yoksulluk nafakası alacaklısını da etkilemektedir. Zira bu unsur nafaka miktarı takdir edilirken göz önünde bulundurulması gereken ilk ölçütlerden biri olarak değerlendirilmektedir. Bu bağlamda nafaka yükümlüsünün mali gücü yoksulluk nafakası miktarı tayin edilirken üst sınır teşkil edecek bunun üzerinde yani nafaka

⁴³⁸ Şahin, **a.g.m.**, s. 87.

⁴³⁹ Of, s. 86.

⁴⁴⁰ Kalender, s. 187.

yükümlüsünün ödeme gücünü aşan bir miktarda nafakaya hükmedilemeyecektir. Şayet nafaka yükümlüsünün nafaka ödeme gücü bulunmuyorsa veyahut da nafaka ödemesi halinde kendisi yoksul duruma düşecekse nafaka ödemesine hükmedilemeyecektir⁴⁴¹. Zira yoksulluk nafakası ile amaçlanan yeni bir yoksulluk ortaya çıkarmak değil içine düşülen yoksulluğu önlemektir⁴⁴². Kimseye kaldıramayacağı ağırlıkta yükümlülük yüklemek hakkaniyetle bağdaşmayacağı için yoksulluk nafakası talepleri değerlendirilirken nafaka yükümlüsünün mali gücü iyi bir şekilde tespit edilmeli ve bu tespit sonucunda nafaka talep edilen yükümlünün mali durumunun nafaka ödemeye elverişli olmadığı sonucuna varılması halinde de yoksulluk nafakası talep eden tarafın bu talebi reddedilmelidir.

Yoksulluk nafakası yükümlüsünün mali gücü belirlenirken; yaşı, sağlığı, işi, mesleği, maaşı, kazancı, geliri, malvarlıkları, ihtiyaçları, bakmakla yükümlü olduğu kişiler ve bunların ihtiyaçları gibi hususlar değerlendirilmelidir⁴⁴³. Ayrıca nafaka yükümlüsünün sadece kendisinin beyan ettiği mali durumuna göre hareket edilmemeli bunun için mahkeme tarafından da bir araştırma yapılmalıdır. Bu bağlamda nafaka yükümlüsünün çalıştığı iş yerine, sigorta kurumlarına, tapu dairelerine yazı yazılarak nafaka yükümlüsünün aldığı maaş, aylık, taşınır ve taşınmaz malları tespit edilmeli, gelirleri ve malvarlığı değerlendirilirken bunların ana getirisi yanında faiz gibi yan alacakları da göz önünde bulundurulmalı, malvarlıkları olmasına rağmen bunlardan

⁴⁴¹ **Yarg. 2. HD., E. 2017/6531, K. 2019/1501, T. 20.02.2019:**“...İlk derece mahkemesince davacı kadının yoksulluk nafakası talebinin kabulüne aylık 200.00 TL yoksulluk nafakasının davalıdan alınarak davacıya verilmesine karar verilmiştir.Davalı erkeğin istinaf talebi üzerine Antalya Bölge Adliye Mahkemesi 2. Hukuk Dairesi'nin 21/06/2017 tarihli, 2017/763 esas ve 2017/916 karar sayılı kararı ile davalı erkeğin yoksulluk nafakasına ilişkin istinaf talebinin kabulü ile aylık 200.00 TL yoksulluk nafakasının davalı erkeğin cezaevinden tahliye tarihinden geçerli olmak üzere davalıdan alınarak davacıya verilmesine karar verilmiştir.Davalı erkeğin halen Silifke Ağır Ceza Mahkemesinin 2015/128 esas sayılı dosyası üzerinden mahkum olduğu 16 yıl 8 ay ve 2 yıl 6 ay hapis cezalarından dolayı ceza infaz kurumunda hüküm özlü olarak bulunduğu anlaşılmaktadır.Her ne kadar erkeğin cezaevinde tutuklu veya hükümlü olması, yoksulluk nafakası ile sorumlu tutulmamasını gerektirmez ise de dosya kapsamından yaptırılan sosyal ve ekonomik durum araştırmasında davalı erkeğin herhangi bir geliri ve malvarlığının olmadığı anlaşılmaktadır.Kendi yoksul olan kişi nafaka ile yükümlü tutulamaz.Bu durumda davacı kadının yoksulluk nafakası talebinin reddine karar verilmesi gerekirken, kabulü doğru olmayıp bozmayı gerektirmiştir....”

⁴⁴² Apaydın, **Güncel Tartışmalar**, s. 56.

⁴⁴³ Ulusoy, s. 46-47.

gelir elde etmemesi haklı bir sebebe dayanmıyorsa farazi olarak bunların ne kadar gelir getireceği belirlenmeli, şayet çalışmadığı için geliri yoksa bunun nedeni araştırılmalı, çalışmaması haklı bir nedene değil de kendi isteğine, tembelliğine dayanıyorsa çalışmış olsaydı normal şartlarda elde edebileceği maaş tespit edilmeli, gelir getiren bir işi olmasına rağmen işinden ayrılmışsa çalıştığı yerden bilgi alınarak işten haklı nedenle ayrılmış olup olmadığı öğrenilmeli ve haklı neden olmaksızın işinden ayrılmış olması halinde çalışırken kendisine ödenen maaş dikkate alınmalıdır⁴⁴⁴. Ayrıca Yargıtay'a göre yoksulluk nafakasına hükmedilmesiyle amaçlanan nafaka talep edenin yoksulluğunu önlemek olduğu için nafaka yükümlüsünün mali gücü ne kadar iyi olursa olsun nafaka yükümlüsünün zorunlu ve asgari ihtiyaçlarını aşacak ve onu zenginleştirecek bir miktarda nafakaya hükmedilmemelidir⁴⁴⁵.

2.16. YOKSULLUK NAFAKASI MİKTARININ BELİRLENMESİ VE ÖDENMESİ

2.16.1. Yoksulluk Nafakasının Ödenme Türü

Yoksulluk nafakasının ödenme türü ile aynı veya nakdi olarak ödenebilmesi ifade edilmektedir⁴⁴⁶. TMK'da yoksulluk nafakasının sadece nakdi olarak ödenmesi şart olarak öngörülmediği için bu nafakanın aynı olarak da ifası mümkündür. **Nakdi ödeme türü**; hâkim tarafından yoksulluk nafakasının para ile ödenmesine hükmedilmesi halinde gündeme gelmektedir. **Aynı ödeme türü ise**; yoksulluk

⁴⁴⁴ Kalender, s. 187-189.

⁴⁴⁵ **Yarg. 2. HD., E. 2012/15803, K. 2013/7026, T. 15.03.2013:**“...Türk Medeni Kanununun 175. maddesinde yer alan yoksulluk nafakasının özünde ahlaki değerler ve sosyal dayanışma düşüncesi yatar.Bu nafakanın amacı, nafaka alacaklısını zenginleştirmek değildir.Bu nafakayla nafaka alacaklısının evlilik birliğinde yakaladığı yaşam standardını koruması değil, boşanma sonucu yoksulluğa düşen eşin, asgari yaşam gereksinimlerinin karşılanması düşünülmüştür (Anayasa Mahkemesi'nin 17.5.2012 tarihli 2011/136 esas, 2012/72 karar sayılı kararı).Tarafların gerçekleşen ekonomik ve sosyal durumlarına ve paranın alım gücüne göre, davacı yararına takdir edilen ve aylık irat şeklinde ödenmesine karar verilen yoksulluk nafakası, asgari yaşam gereksinimleri dikkate alındığında fazla bulunmuştur.Türk Medeni Kanununun 4. maddesindeki hakkaniyet ilkesi gözetilerek daha uygun miktarda nafakaya hükmedilmesi gerekirken, yazılı şekilde hüküm kurulması doğru bulunmamıştır....”

⁴⁴⁶ Kalender, s. 204.

nafakasının para dışında fakat maddi bir değer barındıran; taşınır, taşınmaz yahut bir hakkın nafaka alacaklısına devredilmesi yolu ile ödenmesini ifade etmektedir⁴⁴⁷. Doktrindeki bir görüşe göre hâkimin yoksulluk nafakasının para dışında başka bir ödeme aracı ile ödenmesine veyahut yabancı para cinsiyle ödeme yapılmasına karar vermesi mümkün değildir⁴⁴⁸. Ancak hâkim kişilerin ihtiyaç ve durumlarına göre bazı bölgelerde nafakanın para ile ödenmesi yerine nafaka alacaklısının belirli ihtiyaçlarının karşılanmasına da karar verebilmektedir. Ör. Hâkim yoksulluk nafakası alacaklısına nafaka yükümlüsünün her ay düzenli olarak yiyecek, yakacak, kıyafet vb getirmesine şayet alacaklı sürekli ve zorunlu olarak bir sağlık kurumunda kalıyorsa sağlık kurumunda ki masrafların karşılanmasına yahut bir yazlık ya da oturlan evin mülkiyetinin alacaklıya geçirilmesine de hükmedebilir. Yoksulluk nafakasının uyarlanması, kaldırılması gibi talepler ise yoksulluk nafakasının nakdi olarak ve irat şeklinde ödenmesine hükmedildiği hallerde gündeme gelecektir. Zira aynı ödeme para ile ödeme olmadığı için değişen koşullara göre uyarlanması veya birtakım durumların gerçekleşmesi halinde sona erdirilmesi imkânı da yoktur. Fakat yoksulluk nafakasına aynı olarak hükmedilebilmesi için genel kabul gören görüş bu konuda tarafların taleplerinin olması, böyle bir talep bulunmaması halinde ise hâkimin re'sen yoksulluk nafakasının aynı olarak ödenmesine hükmetmemesi gerektiğidir.

2.16.2. Yoksulluk Nafakasının Ödenme Biçimi

Yoksulluk nafakasının ödenme biçimi nakdi olarak ödenmesine hükmedilen nafakanın, nafaka alacaklısına irat, toptan yahut karma ödeme yöntemlerinden hangisi ile ifa edileceğini ifade etmektedir. TMK'da bu konuda bir düzenleme bulunmamasıyla birlikte uygulamada sıklıkla nafakanın irat şeklinde ödenmesine hükmedilmekte, birtakım durumlarda toptan şekilde ödenmesine de karar verilebilmektedir. Karma ödeme yöntemine ise sadece tarafların bu husustaki talebi üzerine hükmedilebildiği için nadiren de olsa rastlanılabilmektedir⁴⁴⁹. Yoksulluk nafakasının tarafları ödeme

⁴⁴⁷ Gençcan, **Nafaka**, s. 587.

⁴⁴⁸ Kalender, s. 205.

⁴⁴⁹ Kalender, s. 206.

şeklini kendileri belirleyip mahkemeden bu şekilde ödenmesine hükmedilmesini talep edebilme imkânına sahiptirler ancak hâkim tarafların bu talebiyle bağlı değildir. Hâkim somut olay ve tarafların menfaatine en uygun düşen ödeme şekline karar verecektir. Şayet hâkim tarafların anlaşmış olduğu veyahut birinin talepte bulunmuş olduğu ödeme şeklini uygun bulursa yoksulluk nafakasının bu şekilde ödenmesine hükmedecektir.

2.16.3. İrat Şeklinde Ödenme

Yoksulluk nafakasının irat şeklinde ödenmesi nafakanın nakdi olarak ödenmesine hükmedildiği durumlarda söz konusu olmaktadır. Buna göre irat şeklinde ödeme; genellikle yoksulluk nafakasının nafaka alacaklısına her ay olmak üzere ve düzenli, sürekli şekilde ifa edildiği ödeme yöntemidir⁴⁵⁰. İrat şeklinde ödenmesine hükmedilen yoksulluk nafakası alacaklısına yapılacak tek seferlik bir ödeme ile son bulmamakta her ödenen irat, ödeneceği zamanın nafaka borcunu sona erdirmekte, muaccel olmamış iratlara ise bir etkisi olmamaktadır. Kanunda yoksulluk nafakasının süresiz şekilde talep edilebilmesine irat şeklinde ödenecek nafaka için imkân tanınmıştır. Yoksulluk nafakasının değişen ekonomik koşullara göre arttırılıp azaltılmasını ifade eden uyarılma talepleri de nafakanın irat şeklinde ödenmesine hükmedilmiş olduğu zamanlarda gündeme gelmektedir⁴⁵¹. Ayrıca TMK’da düzenlenmiş olan yoksulluk nafakasının kendiliğinden veyahut mahkeme kararıyla sona erme halleri de irat şeklinde ödenmesine hükmedilen yoksulluk nafakası için öngörülmüştür. Zira toptan şekilde ödenmesine hükmedilen yoksulluk nafakası alacaklısına ifa edilmekle son bulmaktadır. Dolayısıyla da irat şeklinde ödenmesine hükmedilen yoksulluk nafakası gibi daha sonra meydana gelecek değişikliklerden etkilenmemektedir⁴⁵².

2.16.4. Toptan Şekilde Ödeme

⁴⁵⁰ Kalender, s. 206-207.

⁴⁵¹ Fırat, s. 51.

⁴⁵² Ulusoy, s. 51.

Yoksulluk nafakasının toptan şekilde ödenmesi; yoksulluk nafakası alacağıının nafaka yükümlüsü tarafından tek seferde veya taksit sayı ve miktarı en başında belirtilerek alacaklıya yapılan ödemeyle birlikte sona erdiği ödenme şeklidir⁴⁵³. Hâkimin yoksulluk nafakasının toptan şekilde ödenmesine karar verebilmesi için Yargıtay tarafından göz önünde bulundurması gereken birtakım ölçütler belirtilmiştir. Bu ölçütlerden bir kısmı ise eşlerin; sosyal ve ekonomik durumları, ortalama yaşam süreleri, mevcut durumda çalışma ve meslek sahibi olabilme olasılıkları, yeniden evlenme ihtimalleri ve sağlık durumlarıdır. Toptan şekilde ödemeye hükmedilmesi halinde bunun gerekçesi kararda belirtilmelidir. Yoksulluk nafakasının toptan şekilde ödenmesine hükmedilebilmesi için nafaka yükümlüsünün ödeme gücünün toptan ödemeye elverişli olması gerekir⁴⁵⁴. Yargıtay'a göre nafaka yükümlüsünün ödeme gücü tespit edilirken de gelirini nasıl elde ettiğine, geçimini nasıl sağladığına bakılır, şayet gelirini aylık şekilde elde etmekte ve herhangi başka bir mal varlığı veya serveti de bulunmuyor ise mali gücünün elverişli olmamasından bahisle yoksulluk nafakasının toptan şekilde ödenmesine hükmedilemez⁴⁵⁵. Bu halde şartları mevcutsa irat şeklinde ödemeye karar verilecektir⁴⁵⁶. Yoksulluk nafakasının toptan şekilde

⁴⁵³ Başpınar, s. 49.

⁴⁵⁴ Gençcan, **Nafaka**, s. 586.

⁴⁵⁵ **Yarg. 2. HD., E. 2016/21461, K. 2018/8838, T. 10.09.2018:**“...Davacı -karşı davalı kadın dava dilekçesinde hiçbir geliri olmadığından boşanma sonucunda aylık 800-TL yoksulluk nafakası talebinde bulunmuştur.Mahkemece, davacı-karşı davalı kadın yararına toptan ödeme şeklinde 10.000-TL yoksulluk nafakasına hükmedilmiştir.4721 sayılı Türk Medeni Kanununun 176. maddesinin birinci fıkrasında, yoksulluk nafakasının toptan veya durumun gereklerine göre irat biçiminde ödenmesine karar verilebileceği öngörülmüştür.Yoksulluk nafakasının toptan ya da irat biçiminde ödenebilmesine karar verilebilmesi için, tarafların ekonomik ve sosyal durumları ile ödeme gücü ve isteklerinin göz önünde bulundurulması gerektiği açıktır.Yasal olarak yoksulluk nafakasının, toptan veya durumun gereklerine göre aylık irat biçiminde ödenmesine karar verilebilir (TMK. m. 176/1) ise de; somut olayda nafaka yükümlüsünün, emekli olup kazancını "aylık" olarak elde ettiği, başkaca mal varlığı ve servetinin bulunmadığı görülmektedir.Toptan ödeme, ödenecek miktar dikkate alındığında, davalının ekonomik durumuna uygun değildir.O halde, yükümlünün, yoksulluk nafakasını aylık irat şeklinde ödemesinin uygun olacağı gözetilerek, bu yönde hüküm kurulması gerekirken, nafakanın toptan ödenmesine karar verilmesi somut olay bakımından isabetli bulunmamış, bozmayı gerektirmiştir...”

⁴⁵⁶ **Yarg. 2. HD., E. 2016/6543, K. 2017/11911, T. 31.10.2017:**“...Davalı- davacı kadın birleşen dava dilekçesinde hiçbir geliri olmadığından boşanma sonucunda aylık 2.000-TL yoksulluk nafakası talebinde bulunmuştur.Mahkemece davalı- davacı kadın yararına toptan ödeme şeklinde 25.200-TL yoksulluk nafakasına hükmedilmiştir.4721 sayılı Türk Medeni Kanununun 176. maddesinin birinci fıkrasında, yoksulluk nafakasının toptan veya durumun gereklerine göre irat biçiminde

ödenmesine hükmedilecekse öncelikle nafaka yükümlüsünün ödeme gücünün buna uygun olup olmadığı tespit edilmeli, uygun olduğunun anlaşılması halinde ise şayet nafakanın irat şeklinde ödenmesine karar verilmiş olsaydı bunun ne miktar ve süreye tekabül edeceği farazi olarak hesaplanmalı ve bunun nafaka alacaklısının yoksulluğunu giderebilmek adına yeterli olup olmayacağı takdir edilmelidir. Tarafların arasındaki mali bağın uzatılması kendileri bakımından sakıncalı görülüyorsa ve nafaka yükümlüsünün de mali durumu elverişli ise yoksulluk nafakasının toptan şekilde ödenmesine karar verilebilir. Toptan şekilde ödenmesine hükmedilen yoksulluk nafakasının belirli taksitlere bölünerek ödenmesi mümkündür. Ancak bu durumun nafakanın irat şeklinde ödenmesiyle karıştırılmaması gerekir.

2.16.5. Karma Şekilde Ödeme

Karma ödeme yöntemine uygulamada çok sık rastlanılmasa da tarafların talep etmeleri halinde hâkimin bu ödeme şekline karar vermesi mümkündür. Karma şekilde ödeme ile kastedilen; yoksulluk nafakasının sadece toptan veya irat şeklinde değil her iki ödeme şeklinin de birlikte uygulanmasıdır. Bu bağlamda şayet tarafların menfaati bulunuyorsa yoksulluk nafakası alacağının bir kısmının irat şeklinde bir kısmının ise toptan şekilde ödenmesine karar verilebilmektedir⁴⁵⁷. Ancak nafakanın toptan veya irat şeklinde ödenmesine somut olayın niteliğine göre hâkim re'sen karar verebilme imkânına sahipken karma ödeme yöntemine karar verilebilmesi için tarafların talebi şart olduğu için hâkim bu ödeme yöntemine re'sen hükmedememektedir.

2.16.6. Ödenme Şekillerinin Kıyaslanması

ödenmesine karar verilebileceği öngörülmüştür. Yoksulluk nafakasının toptan ya da irat biçiminde ödenebilmesine karar verilebilmesi için, tarafların ekonomik ve sosyal durumları ile ödeme gücü ve isteklerinin göz önünde bulundurulması gerektiği açıktır. Yasal olarak yoksulluk nafakasının, toptan veya durumun gereklerine göre aylık irat biçiminde ödenmesine karar verilebilir (TMK. m. 176/1) ise de; somut olayda nafaka yükümlüsünün, çalışması karşılığı kazancını "aylık" olarak elde ettiği, başkaca mal varlığı ve servetinin bulunmadığı görülmektedir. Toptan ödeme, ödenecek miktar dikkate alındığında, davacının ekonomik durumuna uygun değildir. O halde, yükümlünün, yoksulluk nafakasını aylık irat şeklinde ödemesinin durumuna daha uygun olacağı gözetilerek, bu yönde hüküm kurulması gerekirken, nafakanın toptan ödenmesine karar verilmesi somut olay bakımından isabetli bulunmamış ve bozmayı gerektirmiştir...''

⁴⁵⁷ Kalender, s. 211.

Yoksulluk nafakasının irat ya da toptan şekilde ödenmesine hukuken bağlanan sonuçlar birbirinden farklıdır. Buna göre; toptan şekilde ödenmesine hükmedilen yoksulluk nafakasının tenkise tabi tutulması mümkün değilken irat şeklinde ödenmesine hükmedilen yoksulluk nafakasında tenkise tabi tutulabilme gibi bir risk vardır. Nafakanın toptan şekilde bir kerede ödenmesi nafaka yükümlüsü bakımından zorluk teşkil etmekteyse mahkeme toptan şekilde ödenmesine hükmedilen yoksulluk nafakasının birkaç sefere ödenebilmesi adına taksitlendirme yoluna gidebilir. Burada toplam ödenecek nafaka miktarı baştan belirlenmiş olduğu için nafakanın tek seferde ödenmek yerine taksitlere bölünmüş olması toptan şekilde ödenme niteliğini değiştirmez. Ancak toplam ödenmesi kararlaştırılan miktar baştan belirtilmeden sadece aylık ödenecek nafaka miktarı belirtilmişse artık burada yoksulluk nafakasının toptan şekilde ödenmesinden değil irat şeklinde ödenmesinden söz edilebilir. Bu iki durumun farkının ayırt edilmesi nafakaya hükmedildikten sonra mevcut durumlarda meydana gelen değişiklikler sonucu nafakanın uyarlanması talepleri bakımından önem arz etmektedir. Zira taksitlendirilmiş olsa bile toptan şekilde ödenmesine hükmedilen yoksulluk nafakasının değişen koşullara göre uyarlanması mümkün olmayacaktır.

Yoksulluk nafakası alacaklısı veyahut borçlusunun ölümü halinde muaccel olup ödenmemiş olanlar dışında irat şeklinde ödenmesine hükmedilen nafaka son bulurken, toptan şekilde ödenmesine hükmedilen nafaka sona ermez. Bu hususta bir uyarlama davası açılmayacağı gibi nafakanın kaldırılmasına ilişkin talepte de bulunulamaz. Zira burada nafaka alacaklısına yapılmış olan tek seferlik ödeme ile nafaka yükümlüsü bakımından nafaka ödeme borcu sona ermiş olmaktadır. Dolayısıyla da toptan şekilde ödenmesine hükmedilen nafaka için alacaklıya ödeme yapıldıktan sonra meydana gelen değişikliklerden nafaka yükümlüsü etkilenmemektedir. Bu bağlamda şartları mevcut ve nafaka yükümlüsünün de mali gücü elverişliyse kendisi bakımından yoksulluk nafakasını toptan şekilde ödemesinin daha lehine bir durum olduğu ifade edilmektedir⁴⁵⁸. Çünkü yoksulluk nafakasının toptan şekilde, tek seferde veya taksit sayısı ve miktarı en başında belirtilerek nafaka

⁴⁵⁸ Kalender, s. 207.

alacaklısına ödenmesiyle birlikte yükümlünün nafaka ödeme borcu sona erecek ve daha sonra meydana gelen değişikliklerden etkilenmeyecektir. Dolayısıyla da yoksulluk nafakası yükümlüsünün nafaka ödeme yükümlülüğünü ileriye yönelik olarak sona ermiş olacağı için nafakanın arttırılması talepli davalarla karşılaşma riski de bulunmayacak ve kendisinden tekrar yoksulluk nafakası talep edilebilmesi de mümkün olmayacağı için nafaka alacaklısı eski eşiyle de bir daha karşı karşıya gelerek aynı ortamda bulunmak zorunda kalmayacaktır. Bu bakımdan nafaka yükümlüsü ile nafaka alacaklısı arasında hukuken biten evlilik ekonomik olarak da en kısa sürede ve hızlı bir şekilde son bulmuş olacaktır. Ayrıca yoksulluk nafakasının toptan şekilde ödenmesi ile şayet nafaka yükümlüsü yeniden evlenmişse yeni evliliğinin eski eşe nafaka ödeme sebebiyle zarar görmesinin önüne geçilecek ve nafaka yükümlüsü boşanma sürecinden ekonomik, fiziksel, psikolojik olarak olumsuz etkilenmişse toptan şekilde yapacağı ödemeye birlikte nafaka alacaklısı eşle arasındaki bağ da kesin ve net şekilde kopacağı için yeni hayatına adapte olabilmesi, toparlanabilmesi daha kolay olacaktır.

2.16.7. Yoksulluk Nafakası Miktarının Belirlenmesi

Yoksulluk nafakası miktarı tayin edilirken göz önünde bulundurulması gereken önemli hususlardan biri nafaka ödeyecek tarafın mali durumu ve nafaka ödeme gücüdür. Nafaka yükümlüsünün ödeme gücü belirlenirken sadece kendisinin gelirleri, mal varlıkları değil aynı zamanda borçları, bakmakla yükümlü olduğu kişiler ve ihtiyaçları da göz önünde bulundurulur⁴⁵⁹. Bunun dışında kendisinden yoksulluk nafakası talebinde bulunulan eş aleyhine bir de maddi ve manevi tazminata hükmedilmişse ödeme gücü tespit edilirken bu tazminat miktarları da dikkate alınır⁴⁶⁰. Nafaka yükümlüsünün mali gücünün iyi olması ise nafaka alacaklısının yoksulluğa düşmesini önleyecek miktarın üzerinde yoksulluk nafakasına hükmedilmesini veya arttırım yapılmasını gerektirmez. Zira yoksulluk nafakasına hükmedilmesinin amacı

⁴⁵⁹ Fırat, s. 47.

⁴⁶⁰ Fırat, s. 48.

nafaka alacaklısının yoksulluğunu önlemek ve ekonomik olarak zor durumda kalmasını engellemek olduğu için nafaka miktarının nafaka alacaklısının yoksulluk sınırını ve asgari ihtiyaçlarını aşacak ölçüde belirlenmemesi gerekir. Bu bağlamda yoksulluk nafakası talep eden tarafın eski hayat standartını veya refah içinde yaşamasını sağlayacak bir miktarda nafakaya hükmedilemez. Ancak yükümlünün mali gücünün kötü olması nafaka bakımından bir indirim sebebi teşkil edebilir.

Ayrıca yoksulluk nafakası miktarı tayin edilirken uygulamada sık karşılaşılan birtakım hususlara da değinmekte fayda olacaktır. Bunlardan biri asgari ücret seviyesinde gelire sahip olunmasıdır. Asgari ücretin kişilerin yaşamını idame ettirebilmesi adına zorunlu gider ve temel ihtiyaçları göz önünde bulundurularak bir alt sınır olarak belirlenmiş olduğu ve bu bakımdan değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmektedir. Asgari ücretin kişinin yoksulluğa düşmesini engelleyip engellemediği incelenirken salt asgari ücret tek başına göz önünde bulundurulmamalı, bunun yanında ayrıca asgari ücretle geçinen kişinin yaşadığı şehir, sağlığı, yaşı, başka herhangi bir malvarlığı veyahut gelirinin bulunup bulunmadığı, velayeti altındaki çocuğun yaşı, sağlığı, bakıma muhtaç olup olmadığı, herhangi bir zihinsel veyahut fiziksel engelinin bulunup bulunmadığı da değerlendirilmelidir. Hâkim tüm bu hususları birlikte ele alarak somut duruma göre bir karar vermeli ve hakkaniyet gerektiriyorsa asgari ücret miktarını da dikkate alarak uygun bir miktarda yoksulluk nafakasına hükmetmelidir. Hâkim tarafından takdir edilecek yoksulluk nafakası miktarının somut duruma göre boşanma nedeniyle yoksulluğa düşen tarafın kendini toparlayıp yeni hayatına adapte olabilmesine imkân tanıyacak ölçüde olması gerekir. Bir diğer önem arz eden husus ise boşanma esnasında kadın eş hamileyse henüz çocuk doğmadan lehine iştirak nafakasına hükmedilmesi mümkün olmayacağından bu eş boşanma sonucu yoksulluğa düşecekse hamilelik durumu ve ihtiyaçları, bu süre ve doğumdan sonraki bir süre boyunca da çalışamayacağı, hastane masrafları gibi hususlar göz önünde bulundurularak yoksulluk nafakası miktarı belirlenmelidir.

Uygulamada karşılaşılan ve dikkate alınması gereken diğer bir husus ise; boşanma sonucu velayetin verilmiş olduğu ve çocuğa bakmakla yükümlü bulunan tarafın ki uygulamada da genellikle velayetin anneye verildiği göz önünde

bulundurulduğunda yoksulluk nafakası talepleri incelenirken çocuğun bakıma muhtaç hali ortadan kalkana kadar özellikle de kreş yaşına gelene kadar, çalışıp çalışmama konusunda özgür bırakılması yoksulluk durumu incelenirken de işe girmemiş veyahut işinden ayrılmış olmasının kendi isteği dışında gerçekleşmiş olduğunun kabulünün gerekmesidir⁴⁶¹. Zira ülkemizdeki devlete bağlı olan ve ücretsiz olan kreşlerin çocuklar bakımından belirli bir yaş sınırı aradığı ve bu yaşın altındaki çocukların kayıt edilemediği göz önüne alındığında belirlenen yaşın altındaki çocukların velayetini kendinde bulunduran ve birlikte yaşayıp bakım yükümlüsü olan anne/babanın çalışabilmesi için çalışması esnasında çocuğa bakılması amacıyla ya bakıcı tutması ya da özel bir kreşe kayıt yaptırması gerekecektir. Ülkenin mevcut ekonomik koşulları göz önüne alındığında bu durumda hem çocuğun velayetini bulunduran anne/babaya hem de velayet kendisinde bulunmamakla birlikte bakım yükümlülüğü devam etmekte olan anne/babaya ekonomik bir yük getirecektir. Ayrıca kreş yaşındaki çocukların fiziki ihtiyaçlarının yanı sıra manevi olarak anne-babalarına olan ihtiyaçlarının diğer yaş grubundaki çocuklara nazaran daha fazla olduğu dikkate alındığında üstün menfaatleri gereği olanağı bulunuyorsa kendi anne/babalarının bizzat onlara bakmaları daha yerinde olacaktır. Nihayetinde de sağlıklı ve huzurlu bir toplumun oluşabilmesi adına faydalı bireyler yetişecektir ki en temel eğitim ve psikolojik gelişim aile içinde ebeveynler aracılığıyla gerçekleşmektedir. Bu bağlamda velayeti kendinde bulunduran ve yoksulluğa düşmüş olan tarafın yoksulluk nafakası talepleri karara bağlanırken nafakanın ödeneceği sürenin alt sınırı çocuğun kreş yaşı olarak belirlenmelidir.

2.17. YOKSULLUK NAFKASININ ÖDENECEĞİ SÜRE

2.17.1. Yoksulluk Nafkasının Süresi

Yoksulluk nafkasının süresinden anlaşılması gereken irat şeklinde ödenmesine hükmedilen nafakanın ne süre boyunca nafaka alacaklısına ödenmeye

⁴⁶¹ Kalender, s. 223-225.

devam edeceğidir⁴⁶². Yoksulluk nafakasının ödeneceği süre ile yoksulluk nafakası talep hakkının ileri sürülebileceği süre birbirinden farklı anlamlara gelmektedir. Yoksulluk nafakası talep hakkının ileri sürülebileceği süre nafakanın alacaklıya ne süre ile ödeneceğini değil nafaka alacaklısının bu talep hakkını hangi süre içerisinde kullanmasının gerektiğini ifade etmektedir. Bu bağlamda nafakanın ödeneceği süre bakımından sınırlama yapılmadan süresiz ödenebilmesine hükmedilebilirken nafaka talep hakkının ileri sürülebilmesi kanun koyucu tarafından 1 yıllık bir zamanaşımı süresi ile sınırlandırılmıştır. Dolayısıyla yoksulluk nafakasının süresi hususu nafaka talep hakkının kullanılması ve bu talebin mahkeme tarafından kabul edilerek nafaka alacaklısı lehine yoksulluk nafakasına hükmedilmesi halinde gündeme gelmektedir. Toptan şekilde ödenmesine hükmedilen yoksulluk nafakasının ödeneceği miktar belirli olduğu ve tek seferde ifa edilmekle son bulduğu için süresi konusunda herhangi bir problem yoktur.

Problem teşkil eden husus yoksulluk nafakasının irat şeklinde ödenmesine hükmedilmesi halinde karşımıza çıkmaktadır. Zira irat şeklinde ödenmesine hükmedilen yoksulluk nafakasının ödenmeye devam edeceği süre bakımından kanunda herhangi bir kısıtlama öngörülmemiştir. Dolayısıyla da yoksulluk nafakasının süresine ilişkin olarak uygulamada farklı kararlar verilmesinin ve bunun sonucunda da sıkıntılı sonuçlar doğmasının başat sebeplerinden biri kanun koyucunun yoksulluk nafakasının ödenmesine ilişkin öngörmüş olduğu süresizlik kavramı ile neyi amaçlamış olduğunun yani iradesinin ne yönde olduğunun tespitinin zorluğudur⁴⁶³. Yargıtay'ın bu konuda benimsemiş olduğu görüşe göre⁴⁶⁴; irat şeklinde ödenmesine

⁴⁶² Ulusoy, s. 49.

⁴⁶³ Bulut, s. 95-98.

⁴⁶⁴ Bulut, s. 93-94. ; Yarg. 2. HD., E. 2016/24486, K. 2017/7036, T. 07.06.2017: “... *yoksulluk*

nafakasının davacı-karşı davalı erkekten alınarak davalı-karşı davacı kadına verilmesine ve fazlaya ilişkin istemin reddine karar verilmiştir. Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf kusuru daha ağır olmamak koşuluyla geçimi için diğer taraftan mali gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir (TMK m. 175). İrat biçiminde ödemesi kararlaştırılan nafakanın bir süre ile sınırlandırılması kanunda düzenlenmemiştir. Ancak, kanunda belirtilen koşulların gerçekleşmesi halinde yoksulluk nafakası kendiliğinden kalkabileceği gibi, yine kanunda belirtilen koşullarla yoksulluk nafakasının kaldırılmasını gerektiren sebepler ortaya çıkarsa yoksulluk nafakasının kaldırılması davası açılabilir (TMK m. 176). Eldeki davada bozmaya

karar verilen nafakaların süresiz olarak ödenmesi talep edilebileceği gibi taraflar taleplerini herhangi bir süreyle sınırlandırmamışlarsa hâkimin yoksulluk nafakasının süresiz şekilde ödenmesine hükmetmesi gerekmektedir⁴⁶⁵. Kanunda yoksulluk nafakasının ödeneceği süre bakımından herhangi bir alt-üst sınırın öngörülmemesinin nedeni ise nafaka alacaklısının yoksulluk durumunun devam etmesinin nafakanın ödeneceği süreye de sınırlama teşkil etmesidir. Bu bağlamda süresizlikten anlaşılması gerekenin yoksulluk nafakası alacaklısı eşin yoksulluk halinin devamı boyunca ödenmesi olduğu ifade edilebilir.

2.17.2. Eski ve Güncel Kanundaki Düzenlemeler

Yoksulluk nafakasına ilişkin Türk Aile Hukuku'nda yapılan ilk yasal düzenleme 4 Ekim 1926 tarihli eMK'nın nafaka kenar başlıklı 144. maddesinde yer alırken daha sonra bu hüküm 3444 sayılı MK m. 6 ile birtakım değişiklikler geçirmiş nihayetinde de 2001 tarihinde yürürlüğe giren TMK m. 175 ile son halini almıştır. Bu üç kanuni düzenlemede de yoksulluk nafakasına ne kadar süre ile hükmedilmesinin mümkün olduğu yani ne süre ile ödeneceği belirtilmiştir. Ancak kanun maddelerinde düzenlenen süre hususu yoksulluk nafakasının nakdi olarak ve irat şeklide ödenmesine karar verildiği haller için öngörülmüştür. Bu bağlamda öncelikle yoksulluk

uyulduğu halde bozmanın gereklerine uygun olarak süre sınırlandırılması yapılmadan yoksulluk nafakasına hükmedilmesi gerekirken, süre sınırlandırılması yaparak yazılı şekilde karar verilmesi usul ve yasaya aykırı olup bozmayı gerektirmiştir. ...”

⁴⁶⁵ **Yarg. 2. HD., E. 2012/14283, K. 2012/19487, T. 11.07.2012:**“...Davalı yararına aylık irat şeklinde yoksulluk nafakası takdir edilmiş, bu şekilde hükmedilen yoksulluk nafakası "dört yılla" sınırlandırılmıştır. Mahkeme sınırlandırmanın gerekçesi olarak, "süresiz olarak tayin edilmesinin hakkaniyete uygun düşmeyeceğini, tarafların yaşları da dikkate alınarak iradın dört yılla sınırlandırılmasının hak ve nesafete uygun olduğunu" göstermiştir. Yasa, yoksulluk nafakasını belirli bir süreyle sınırlandırmamış, bu nafakanın "süresiz" olarak istenebileceğini öngörmüştür. Amaç, boşanmadan dolayı yoksulluğa düşecek eşin, diğer eş tarafından koşulları bulunduğu sürece ekonomik yönden desteklenmesi ve asgari yaşam gereksinimlerinin karşılanmasıdır. Bu bakımdan nafaka alacaklısı açıkça talep etmedikçe, yoksulluk nafakasının belirli bir süreyle sınırlandırılması yasada bulunmayan bir unsur yasaya dahil etmek anlamına gelir. Kanunun, hakime takdir yetkisi tanıdığı veya durumun gereklerini ya da haklı sebepleri gözönünde tutmayı emal rejimiettiği konularda hakim, hakkaniyete göre karar verir (TMK.m.4). Kanun, yoksulluk nafakasının süresiyle ilgili hakime herhangi bir takdir hakkı tanımamış, süresini durumun gerekleri ya da haklı sebepleri gözönünde tutarak belirlemeyi de emal rejimietmemiştir. Kanun, bu nafakanın "süresiz" olmasını açıkça öngördüğüne göre, takdir hakkına sınırlanarak nafakayı belirli bir süreyle sınırlamak kanuna açık aykırılık oluşturur. Öyleyse, aylık irat şeklinde takdir edilen yoksulluk nafakasının belirli bir süreyle sınırlandırılması usul ve yasaya aykırıdır....”

nafakasının yasal dayanağı kavuşmuş olduğu ilk düzenleme olan 4 Ekim 1926 tarihli eMK m. 144’de süre hususu “*bir sene müddetle nafaka itasına mahkûm edilebilir.*” şeklinde düzenlenmiştir. Buna göre kanun tarafından yoksulluk nafakasının ödenebileceği azami sürenin 1 yıl olarak belirlenmiş ve sınırlandırılmış olduğu görülmektedir. Burada 1926 tarihli eMK’da yoksulluk nafakasının süresinin 1 yıl ile sınırlandırılması kanun koyucunun aralarındaki evlilik birliği sona ermiş olan tarafların ekonomik bağının da bir an önce son bulmasını hedeflemesinden ileri geldiği söylenebilir. Ancak kanun maddesinin süreye ilişkin getirmiş olduğu bu düzenleme döneminde oldukça eleştirilmiş, nafaka alacaklısının menfaatinden ziyade nafaka yükümlüsünün menfaatinin daha çok gözetilmiş ve korunmuş olduğu yönünde eleştirilmiştir.

Bu süre kısıtlamasının 4 Ekim 1926 tarihli Kanun Dönemi koşulları dikkate alındığında özellikle uzun sürmüş ve müşterek çocuk bulunan evlilikler açısından katı bir şekilde uygulanmasının birçok mağduriyete sebebiyet vermiş olduğunu söylemek mümkündür. Zira günün şartlarına bakılacak olursa okuma, yazma, eğitim düzeyi, meslek, gelir getirici bir işte çalışma gibi hususlar incelendiğinde kadın eşin erkek eşe nazaran oransal olarak daha zayıf konumda olduğu görülmekte ve yoksulluk nafakası talebinde bulunan tarafın da genellikle kadın eş olduğu görülmektedir. Bu bağlamda nafakanın ödeneceği süre olan 1 yıllık müddet sona erdikten sonra herhangi bir geliri bulunmayan, meslek sahibi olmayan veyahut eğitimsizliği, hastalığı sebebiyle çalışamayan veyahut da müşterek çocuk bakıma muhtaç olduğu için fiilen ona bakmakta olan bu sebeplerle yoksulluk hali devam eden nafaka alacaklısı nafaka yükümlüsünden yeniden yoksulluk nafakası talebinde bulunma imkânına da sahip olmayacağı için yoksulluğunun nasıl önleneceği ve mağduriyetinin nasıl giderileceği sorusu cevapsız kalmaktadır⁴⁶⁶. Bu halde de nafaka alacaklısı aleyhine hakkaniyetsiz sonuçlar doğabilecektir. 1 yıl gibi kısa bir nafaka ödeme süresinin belirlenmiş olması nafaka alacaklısı ve yükümlüsünün menfaatlerinin korunması açısından eşitlik

⁴⁶⁶ Yağcı, s. 327.

dengeğini sağlayamadığı için adilane bir düzenleme de değildir. Kanaatimize göre de yoksulluk nafakasının ödeneceği süre için 1 yıl gibi kısa bir müddet öngörölmüş olmasının kanun koyucunun yoksulluk nafakasını düzenlemekle hedeflediği amaca elverişli olmadığı bu kısıtlama ile yoksulluk nafakasının pratikte önemini ve değerini yitirdiği de söylenebilir.

Bu durumun ortaya çıkarmış olduğu olumsuz sonuçları ve mağduriyetleri göz önünde bulunduran kanun koyucu yoksulluk nafakasına ilişkin daha sonra yapmış olduğu yenilikler ve değişikliklerle süre konusunda 4 Ekim 1926 tarihli eMK m. 144'den çok daha farklı bir düzenleme yapma yolunu tercih etmiştir. Bu bağlamda hem 4 Ekim 1926 tarihli eMK m. 144'dün ardı sıra gelen 3444 sayılı MK m. 6'da hem de 2001 tarihli TMK m. 175'de yoksulluk nafakasının ödeneceği süre aynı şekilde “*süresiz olarak nafaka isteyebilir*” ibaresiyle yer almaktadır. Her ne kadar bu kanuni düzenlemelerde yer alan “*süresizlik*” ibaresi de “*bir sene müddetle*” ibaresi kadar eleştirilmiş olsa da nafaka talep eden tarafın mağduriyetini giderme bakımından daha elverişli olduğu söylenebilir. Zira 1926 tarihli eMK m. 144 dikkate alındığında nafaka alacaklısının hastalığı, bakıma muhtaç olması, yaşlılığı, malüllüğü gibi bir sebeple 1 yıl gibi kısa bir süre zarfından sonra yoksulluğu devam etmekteyse ve yardım nafakası talep edebileceği kimse de bulunmuyorsa bu durumdaki mağduriyetinin nasıl giderileceğine ilişkin bir kanuni düzenlemede bulunmadığı için yoksulluk nafakası alacaklısı bir nevi yoksulluğa terkedilmiş olacaktır. Bu durumda da özellikle yıllarca aynı yastığa baş koymuş ve müşterek çocuğa sahip olan eski eşlerin birbirine maddi açıdan destekte bulunması hakkaniyet gereği olacaktır.

Yoksulluk nafakasının 1 yıllık süre ile sınırlandırılması kadar her durum ve şartta süresiz olarak ödenmesine hükmedilmesi de adilane bir düzenleme olarak görülmemiş bu konu uygulamada çelişkili kararlar verilmesine yol açmış hatta itiraz sebebiyle AYM'nin önüne getirilmiştir⁴⁶⁷. AYM ise oyçokluğu ile verilen karar doğrultusunda kanun maddesinde yer alan “*süresiz*” ibaresinin eşitlik ilkesine

⁴⁶⁷ AYM GK., E. 2011/136, K. 2012/72, T. 17.05.2012.

aykırılık teşkil etmediği ayrıca kanunda irat şeklinde ödenmesine hükmedilen nafakanın hangi hallerde sona erdirileceği yer aldığı için süresiz ödenmesinden her halde mutlak anlamda süresiz olarak ödenmeye devam edeceğinin anlaşılması gerektiği ifade edilmiştir. Kanaatimize göre yoksulluk nafakasının ödeneceği sürenin 1 yıl gibi kısa bir zaman zarfı ile sınırlandırılmış olması nafaka alacaklısının, öngörülemez şekilde süresiz olarak ödenmesine hükmedilmesi ise nafaka yükümlüsünün mağduriyete yol açmaktadır. Dolayısıyla hâkime süre konusunda kanun maddesinde yapılacak bir düzenleme ile açık bir şekilde takdir hakkı tanınması gerektiği ve hakimin her somut olayın niteliği ve halin gereğine göre süre tayin etmesine imkan tanınması gerektiği görüşüdeyiz. Pek tabii hakim yoksulluk nafakasının ödeneceği bu süreyi takdir ederken hem nafaka alacaklısının hem de nafaka yükümlüsünün menfaatlerini gözetmeli, eşitlik ilkesi çerçevesinde hakkaniyeti de göz önünde bulundurarak duruma göre en elverişli ve adilane bir karar vermelidir.

2.17.3. Hâkimin Süreye İlişkin Takdir Yetkisi

Yoksulluk nafakasının ödeneceği süreyi belirleme konusunda hâkimin takdir yetkisinin bulunup bulunmadığı hususu iki açıdan ele alınabilir: Bunlardan ilki taraflar herhangi bir süre belirtmeden veya süresiz şekilde yoksulluk nafakasına hükmedilmesini mahkemeden talep etmişler ise hâkimin kanun maddesinin lafzına birebir bağlı kalarak her durumda nafakanın süresiz şekilde ödenmesine karar vermek zorunda olup olmadığı yahut tarafların belirli bir süreyle yoksulluk nafakasına hükmedilmesini talep etmeleri halinde hâkimin bu süreden daha azına karar verebilir veremeyeceğidir. İkinci husus ise yoksulluk nafakasının ödeneceği süreyi belirleme konusunda hâkimin takdir hakkına sahip olduğunun kabul edilmesi durumunda gündeme gelmektedir. Burada da hâkimin yoksulluk nafakasının süresini tayin ederken hangi kıstasları göz önünde bulundurması gerektiği önem taşımaktadır. Doktrinde her ne kadar hâkimin yoksulluk nafakasına hükmedip hükmetmeme konusunda şartları değerlendirip kanaatine göre karar verebilmesine olanak sağlandığı için süresini de belirleme yetkisi bulunduğu ifade edilmiş olsa da Yargıtay hâkime bu

konuda takdir hakkı tanınmamış olduğu görüşündedir⁴⁶⁸. Buna göre Yargıtay kanun maddesinin lafzi olarak yorumuna bağlı kalarak buradan hâkime somut olayın durumuna göre yahut hakkaniyete göre karar verebilir gibi bir anlam çıkarılamayacağını, kanunun kendisine tanımamış olduğu bir yetkiyi ise hâkimin kullanmasının mümkün olmadığını ifa etmekte ve aksi yönlü kararları ise bozma sebebi kabul etmektedir⁴⁶⁹. Dolayısıyla da Yargıtay'ın görüşüne göre şayet nafaka alacaklısı yoksulluk nafakası talebini belirli bir süre ile kısıtlamamış ise yahut süresiz olarak ödenmesini talep etmişse kanundaki şartların sağlanması halinde hâkim artık yoksulluk nafakasının süresiz şekilde ödenmesine hükmetmek mecburiyetindedir.

Kara Avrupası Hukuku'na tabi bazı ülkelerde ise yoksulluk nafakası ve ödeneceği süre bakımından evlilik sonrası dayanışma ilkesi terk edilmeye başlanmış ve eski eşler arasındaki bağın en kısa sürede çözülmesi, her eşin kendi geçimini kendisinin sağlaması için clean break ilkesi yaygın şekilde uygulanmaya başlamıştır. Bu minvalde nafakanın süresi konusunda hâkime geniş bir takdir yetkisi tanınmıştır. Türk Hukuk doktrininde her durum ve şartta yoksulluk nafakasının süresiz olarak ödenmesine karar verilmesi birçok olumsuz sonuç ve mağduriyet meydana getirmiş olduğu için davaya bakan mahkemenin evliliğin sona erme sebepleri ve tarafların mali durumları konusunda detaylı olarak bir tespit yaptıktan sonra hakkaniyet ölçüsünde bir ödeme süresi belirlemesi gerektiği ifade edilmektedir⁴⁷⁰. Bu süre tayininde de mehz kanun İMK ve modern hukuk devletlerinde yapılan düzenleme ve gelişmeler takip edilerek, niteliğine uygun düştüğü ölçüde örnekseme yoluyla Türk Hukuku'nda da uygulanmalıdır.

2.17.4. Eşlerin Süreyi Kendilerinin Belirlemeleri

Yoksulluk nafakasının süresini belirleme konusunda hâkimin takdir hakkının bulunup bulunmadığı tartışmalı olmakla birlikte tarafların yoksulluk nafakasının

⁴⁶⁸ Şahin, s. 181.

⁴⁶⁹ Yıldırım, s. 55.

⁴⁷⁰ Bulut, s. 112.

süresini kendilerinin belirlemesi halinde hâkimin bu süreyle sınırlı olarak nafakaya hükmetmesi gerektiği kabul edilmektedir⁴⁷¹. Zira burada taraf iradelerinin esas alınması gerektiği ve hâkimin de taleple bağıllığı gereği talepten fazlasına hükmetmesi mümkün olmayacaktır⁴⁷². Bu bağlamda şayet taraflar nafakanın ödeneceği süreyi belirli bir zaman zarfıyla sınırlandırmışlar ise artık hâkim yoksulluk nafakasının daha fazla bir süreyle yahut süresiz şekilde ödenmesine karar vermesi mümkün olmamalıdır⁴⁷³. Tarafların sözleşme yapma yoluyla yoksulluk nafakasının süresini belirleme imkânları bulunduğu için sözleşme olmaksızın hâkime böyle bir talep yönelmeleri halinde de süreyi kendilerinin belirleme imkânları bulunması hakkaniyet gereği olmaktadır.

Uygulama ve Yargıtay kararlarında da nafaka talepleri bakımından süreyi tarafların belirlemiş olduğu hallerde bu doğrultuda kararlar verildiği görülmektedir. Dolayısıyla da TMK m. 175’de yer alan “süresiz” ibaresinin yoksulluk nafakasının tarafları bakımından bağlayıcı olmadığı açıktır. Ancak tarafların süreyi kendilerinin belirlemeleri halinde bunun hâkim tarafında da uygun bulunup onaylanabilmesi için hakkaniyete, kamu düzenine, ahlaka, emredici hukuk kurallarına ve kişilik haklarına aykırı olmaması gerekir. Bu bağlamda taraflar yoksulluk nafakasının eşlerden birinin geceleri dışarı çıkmayacağı, başka bir şehre taşınmayacağı, iş hayatına girmeyeceği müddetçe süresiz olarak veyahut 20 yıl boyunca gibi uzun bir süre boyunca ödeneceği şeklinde bir şart öngörmüşlerse hâkim bu şart sebebiyle tarafların talebini ya kabul etmemeli ya da şartı geçersiz saymalıdır. Ayrıca taraflar yoksulluk nafakasının süresini kendileri belirlemişler ise nafaka alacaklısı ne süreyle nafaka ödenmesini talep ettiğini açık bir şekilde ya yazılı ya da sözlü olarak mahkeme tutanağına geçirilmek şartıyla beyan etmelidir.

2.17.5. Yargı Kararları Ve Doktrinde Süre Hususu

⁴⁷¹ Öcal, Yoksulluk Nafakası Kavramı, s. 208 .

⁴⁷² Yağcı, s. 326.

⁴⁷³ Apaydın, Güncel Tartışmalar, s. 51.

Doktrinde yoksulluk nafakasına süresiz olarak hükmedilmesi yoğun bir şekilde eleştirilmektedir⁴⁷⁴. Bu durumun hakkaniyete aykırı olduğu, nafakanın her iki tarafı bakımından adilane ve eşitlikçi bir yaklaşım olmadığı özellikle nafaka yükümlüsü taraf bakımından omuzlarına süresini öngöremeyeceği ağır bir yük yüklediği, nafaka alacaklısının da tembelliğe alıştığı ileri sürülmektedir. Bu bakımdan da mahkemenin somut olayın özelliğine göre yoksulluk nafakasına hükmederken belirli bir ödeme süresi öngörmesi gerektiği ifade edilmektedir. Süresiz olarak ödenmesine hükmedilen yoksulluk nafakasının nafaka yükümlüsünün tekrar evlenmesi halinde eski eşiyle arasındaki suni bağın devam ediyor olması yeni evliliğini de olumsuz etkileyecektir. Ayrıca süresiz nafakanın nafaka alacaklısının rahata alışmasına ve kendi geçimini kendi temini adına adım atmaktan kaçınmasına yol açacağı da ifade edilenler arasındadır. Yoksulluk nafakasının ödenmesine ilişkin kanun maddesinde bulunan “süresiz” ibaresinin nafaka yükümlüsü açısından eşitlik ilkesine aykırılık teşkil ettiği ve aleyhine hakkaniyete aykırı sonuçlar doğurduğundan bahisle AYM’ye iptal başvurusu yapılmış ancak AYM bu başvuruyu reddetmiştir⁴⁷⁵. AYM başvuruyu reddetmesinin gerekçesini ise şu şekilde açıklamıştır⁴⁷⁶:

“İtiraz konusu “süresiz olarak” ibaresi, nafaka alacaklısının her zaman ölünceye kadar yoksulluk nafakası alacağı anlamına gelmemektedir. Kanun koyucunun 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu’nun 175. maddesinde “süresiz olarak” ibaresine yer vermesinin amacı, boşanmadan dolayı yoksulluğa düşecek olan eşin diğer eş tarafından, şartları bulunduğu sürece ekonomik yönden desteklenmesi ve asgari yaşam gereksinimlerinin karşılanmasıdır. Evlilik birliğinde eşler arasında geçerli olan dayanışma ve yardımlaşma yükümlülüğünün, evlilik birliğinin sona ermesinden sonra da kısmen devamı niteliğinde olan yoksulluk nafakasının özünde, ahlâki değerler ve sosyal dayanışma düşüncesi yer almaktadır. Yoksulluk nafakasının amacı nafaka alacaklısını zenginleştirmek değildir. Yoksulluk nafakasıyla, boşanma

⁴⁷⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. Yıldırım, s. 55-58.

⁴⁷⁵ Yıldırım, s. 59-62.

⁴⁷⁶ AYM GK., E. 2011/136, K. 2012/72, T. 17.05.2012.

sonucunda yoksulluk içine düşen eşin asgari yaşam gereksinimlerinin karşılanması düşünülmüştür. Yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi için nafaka talep eden eşin boşanma nedeniyle yoksulluğa düşecek olmasının yanı sıra, nafaka talep edilen eşin de nafaka ödeyebilecek ekonomik gücünün bulunması gerekmektedir. İtiraz konusu kararda, boşanma sebebiyle yoksulluğa düşen eşi korumak için diğer eşin, koşulları bulunduğu sürece, herhangi bir süre sınırı olmaksızın yoksulluk nafakası vermesi düzenlenmiş olup bu yükümlülüğün sosyal hukuk devleti ilkesinin gereği olarak getirildiği kuşkusuzdur.’’

Doktrindeki birtakım yazarlar yoksulluk nafakasının ödenmesine ilişkin kanundaki ‘‘süresiz’’ ibaresinin emrediciliğinin bulunmadığını ifade etmektedirler⁴⁷⁷. Bu görüş sahiplerine göre nafaka alacaklısı nafakanın süresiz olarak ödenmesini talep etmiş olsa bile hâkimin somut olayın özelliğine göre süre sınırlamasına gitmesinde hukuki bir engel bulunmamaktadır. Yoksulluk nafakasının ödenmesi bakımından süresizliği hakkaniyete aykırı bulanlar görüş sahipleri Türk Hukuku’nda ki zamanaşımı ve hak düşürücü sürelerin bu nafaka için de uygulama alanı bulması gerektiğini ifade etmektedirler⁴⁷⁸. Ayrıca yoksulluk nafakası alacaklısı lehine nafakanın süresiz olarak hükmedilmesinin nafaka yükümlüsünün Sosyal Güvenlik Kurumu gibi görülmesine yol açtığı da ifade edilenler arasındadır⁴⁷⁹. Doktrindeki birtakım yazarlara göre ise boşanma sonucu süresiz olarak hükmedilebileceği öngörülen yoksulluk nafakası tamamen kaldırılmalı ve onun yerine tazminat ve mal rejimi gibi kurumlar değerlendirilmelidir. Ayrıca doktrinde yoksulluk nafakası talebinde bulunan eşin çalışabilecek ve kendisinden çalışması beklenebilecek durumda olması halinde lehine nafakaya hükmedilmemesi gerektiği de ifade edilmektedir. Birtakım görüş sahipleri ise kanun maddesindeki ‘‘süresizlik’’ ibaresinden her durum ve koşulda yoksulluk nafakasının nafaka alacaklısına süresiz olarak ödenmesi

⁴⁷⁷ Öcal, Yoksulluk Nafakası Kavramı, s. 207.

⁴⁷⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz. Büyükyıldız, s. 137-145

⁴⁷⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Fırtına, s. 79

gerektiği anlaşılmalıdır⁴⁸⁰. Yani süresizlikten mutlak anlamda süresizliğin anlaşılmaması gerektiği buradaki süresizliğin boşanma nedeniyle yoksulluğa düşmüş veyahut düşecek olan nafaka alacaklısının boşanma sonrasındaki yeni hayatına adapte olabilmesi için geçecek makul süreyi ifade ettiği ileri sürülmektedir⁴⁸¹.

2.17.6. Sürenin Tayini

Yoksulluk nafakasının ödenmesine hükmedileceği süre bakımından belirli bir alt ve üst sınır getirilmesi gerektiği ifade edilmektedir⁴⁸². Yani hâkim her durum ve şartta yoksulluk nafakasının süresiz olarak ödenmesine hükmetmek zorunda kalmamalıdır. Bu konu da nafaka alacaklısına ödenecek nafaka süresi bakımından eşlerin evlilik süresi dikkate alınarak bir süre sınırlandırılması yapılması gerektiği ileri sürülen görüşlerden biridir⁴⁸³. Hâkim nafaka alacaklısına nafakanın ne süre boyunca ödeneceğini takdir ederken birtakım hususları da göz önünde bulundurmalıdır. Bu bağlamda evlilikte ortak çocuk bulunup bulunmadığı şayet bulunuyorsa bunların sayısı, yaşı, sağlık durumları, eğitimi, bakıma muhtaç olup olmadıkları, nafaka talebinde bulunan nafaka alacaklısının; boşanmaya sebebiyet veren olaylarda kusurunun bulunup bulunmadığı, şayet kusuru bulunuyorsa bunun derecesi, yoksulluğunun ne ölçüde olduğu ve ne oranda nafakayla giderilebileceği, işi ve başka bir gelirinin bulunup bulunmadığı, meslek ve eğitim durumu, yaşı, yeniden evlenebilme olasılığı, çalışma gücü, nafaka yükümlüsünün kusuru, mali durumu, işi, mesleği ve eğitim durumu, çalışma gücü, sağlığı, bakmakla yükümlü olduğu kişilerin bulunup bulunmadığı şayet varsa bunların sayısı ve bakım giderleri vb hususları hakim nafakanın süresi tayin edilirken dikkate almalıdır.

Ayrıca süresizlik ibaresi yerine 1-5 yıl gibi bir süre aralığının kanunda öngörülmesi bu bağlamda örneğin müşterek çocuk bulunmayan ve kısa sürüp eşlerin hayatını önemli ölçüde etkilememiş olan evlilikler bakımından yoksulluk nafakasına

⁴⁸⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. Medar, s. 60.

⁴⁸¹ Şahin, **a.g.m.**, s. 88.

⁴⁸² Apaydın, **Güncel Tartışmalar**, s. 64.

⁴⁸³ Güneşlioğlu, s. 75.

1 yıl gibi bir süreyle, şayet evlilik uzun sürmüş ve tarafların hayatı üzerinde önemli ölçüde etki etmiş, müşterek çocuk bulunan evlilikler bakımından ise 5 yıl gibi bir süreyle ödenmesine hükmedilmesi gerektiği ifade edilmektedir. Yoksulluk nafakasının ödeneceği süre takdir edilirken nafaka alacaklısının yeniden evlenme ihtimali, çalışabilme ve iş bulabilme olanakları da dikkate alınmalıdır. Ancak bu hususların üzerinde itina ile durulması gerekir. Bu bağlamda nafaka alacaklısının yeniden evlenmesi hususunda bu evliliğin ne zaman olacağı veyahut olup olmayacağı da belli değildir. Hiç kimse evlenmeye zorlanamayacağı için evlenme ihtimaline kesin gözüyle bakılıp bir değerlendirilme yapılması doğru olmayacağı gibi nafaka alacaklısının bu durumu sonrasında kendisine ödenmekte olan nafakanın kesilmemesi adına kötüye kullanılmasına da müsaade edilmemelidir. Kendi ekonomik gücünü kazanabilme ihtimali değerlendirilirken de ülkenin mevcut koşullarında kendisiyle aynı bilgi, beceri, eğitim ve deneyim sahibi kişilerin durumu göz önünde bulundurularak normal şartlar altında kendisinden çalışması ve gelir elde etmesi beklenebilecek süre tespit edilmeli bu süre nafaka alacaklısının kendi ekonomik bağımsızlığını kazanabilmesine yetecek ölçüde olmalı ancak onu tembelliğe itecek alıştırarak derecede uzun veya süresiz de olmamalıdır.

Ayrıca eşlerden biri diğerinin yakınlarından birinin hayatına ve vücut bütünlüğüne karşı bir zarar vermiş olup da bu kişi diğer eş bakımından kanunen yardım yükümlüsü olabileceği derecedeki hısımlarından biri olduğu ve verilen zarar nedeniyle sürekli olarak bakıma muhtaç hale geldiği için bakımı da fiilen veya ekonomik olarak kanun gereği bu eş tarafından üstlenilmişse boşanma sonucu artık bu sebeple bakım süresi boyunca kendisine yoksulluk nafakası ödenmesini zarar vermiş olan diğer eşten talep edebilmelidir. Eşlerden biri evlilik süresince diğerinin eğitim ve çalışma olanaklarına üzerinde psikolojik baskı kurarak müdahale etmiş, engel olmuş ve boşanma sonrasında bu eş eğitim ve çalışma hayatına devam etmek istiyorsa yoksulluk nafakası süresi belirlenirken yoksulluğa düşecek bu eşin eğitimini tamamlayacağı, iş hayatına atılabileceği sürede hakkaniyet gereği göz önünde bulundurulması gereken hususlardandır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YOKSULLUK NAFAKASININ SÖZLEŞMEYLE BELİRLENMESİ

3.1. YOKSULLUK NAFAKASI SÖZLEŞMESİ

Hukukun izin verdiği ölçüde kişilerin üzerinde serbestçe tasarruf edebilecekleri hususlarda birbirleriyle sözleşme yapmaları mümkündür⁴⁸⁴. Bu sözleşme yapma hak ve yetkisi evli eşlere birbirleri bakımından da tanınmıştır. Eşler arasında sözleşmesel ilişkilerin varolması mümkündür. TMK her eşin kendi mal varlığı üzerinde hukukun tanıdığı birtakım sınırlamalar dâhilinde dilediğince tasarruf edebileceğini hüküm altına almıştır. Buna göre eşler kendi aralarında, mal varlıklarını ilgilendiren ve mali sonuçlar doğuran sözleşmeler yapabilirler⁴⁸⁵. Bu sözleşmeler de Aile Hukuku'nu ilgilendirmesine rağmen neticesinde sözleşme ve sözleşme hükümlerini barındırdıkları için TBK'daki sözleşmelere ilişkin hükümlere tabidir. Ancak Aile Hukuku Borçlar Hukuku'ndan farklı olarak kamu düzenini daha çok ilgilendirdiğinden ötürü taraflar arasındaki ilişkileri daha çok emredici olarak düzenlemiş belirli sınırlar çerçevesinde de serbestçe işlem ve tasarruf yapabilmelerine imkân tanımıştır⁴⁸⁶. Yoksulluk nafakası konusunda da tarafların aralarında anlaşma yapmalarına imkan tanınmakla birlikte geçerliliği hususunda TBK'daki sözleşmelere ilişkin geçerlilik şartlarına ilaveten hâkimin onayı da şart olarak öngörülmüştür⁴⁸⁷. Ayrıca TBK'dan farklı olarak Aile Hukuku'nda eşler arasında evlilik devam ettiği müddetçe borç ilişkileri bakımından zamanaşımı kesilmektedir. Yoksulluk nafakasına ilişkin yapılan sözleşmenin tarafları aralarındaki evlilik bağı çözülmüş olan eşlerdir. Bu bilgilere dayanarak da eşlerin aralarında yoksulluk nafakası miktar ve süresini kararlaştırmaları bu hususlarda sözleşme yapmaları ve sözleşmelerde hüküm ve içerik olarak bu konuları

⁴⁸⁴ Oğuzman, Öz, **Borçlar Hukuku**, s. 25-26.

⁴⁸⁵ Özdemir, **a.g.m.**, s. 23.

⁴⁸⁶ Dural, Ögüz, Gümüş, **Türk Özel Hukuku: Aile Hukuku**, s. 4.

⁴⁸⁷ Yazıcı, s. 52.

düzenlemelerinin mümkün olduğunu söyleyebiliriz. Ancak en nihayetinde bu sözleşmelerin hüküm ve sonuç doğurabilmesi, hukuken geçerlilik kazanabilmesi için hâkimin onayının şart olduğu da unutulmamalıdır.

3.1.1. Yoksulluk Nafakası Sözleşmesinin Tarafları

Yoksulluk nafakasına doğrudan mahkeme kararıyla hükmedilmesi mümkün olduğu gibi tarafların bu hususta aralarında anlaşma yaparak yoksulluk nafakasını bir sözleşmeyle belirlemeleri de mümkündür⁴⁸⁸. Yoksulluk nafakası boşanmaya bağlanan mali sonuçlardan biri olduğu için bu nafakanın tarafları da aralarındaki evlilik birliği sona eren eski eşler olacaktır⁴⁸⁹. Bu bağlamda yoksulluk nafakası sözleşmesinin borçlu tarafında nafaka yükümlüsü bulunurken alacaklı tarafında ise lehine yoksulluk nafakası ödenecek olan eş bulunmaktadır. Yoksulluk nafakası sözleşmesi yapabilmek için tarafların genel hükümlere göre sözleşme yapma ehliyetlerinin bulunması gerekir. Bu bakımdan ayırt etme gücü bulunmayanların yoksulluk nafakası sözleşmesi yapabilmesi mümkün değildir. Ayırt etme gücüne sahip kısıtlılar ise yasal temsilcilerinin izni çerçevesinde bu sözleşmeyi yapabilirler⁴⁹⁰. Zira bu kişilerin yoksulluk nafakası sözleşmesiyle nafaka yükümlüsü olarak kararlaştırılmaları mümkündür ve bu halde küçük ve kısıtlıların kendilerini borç altına sokan işlemleri yasal temsilcilerinin rızasını almadan tek başlarına yapamamaları kuralı gündeme gelecektir. Tam ehliyetliler ve kendilerine yasal danışman atanmış olanlar ise yoksulluk nafakası sözleşmesini tek başlarına yapabilirler. Tarafların düzenlemiş oldukları yoksulluk nafakasına ilişkin bu sözleşme hâkim tarafından uygun bulunup ve onaylanınca da hukuken geçerlilik kazanacaktır⁴⁹¹.

3.1.2. Yoksulluk Nafakası Sözleşmesinin Hukuki Niteliği

⁴⁸⁸ Bozan, s. 90.

⁴⁸⁹ Kalender, s. 201.

⁴⁹⁰ Kalender, s. 201-202.

⁴⁹¹ Medar, s. 96.

Yoksulluk nafakası kanunda düzenlendiği için kanundan doğan bir borç ve alacak hakkı niteliğinde olmakla birlikte yoksulluk nafakası sözleşmesi ne yoksulluk nafakasına ilişkin hükümlerin düzenlendiği TMK’da ne de genel sözleşme ve alacak-borç ilişkilerinin düzenlendiği TBK’da yer almadığı için hukuki niteliği konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. Bu görüşlerden biri yoksulluk nafakası sözleşmesinin hukuki niteliğini, taraf iradesinden doğan hukuki işlem niteliğinde bir sözleşme ilişkisi olarak değerlendirmektedir. Bu görüşe göre yoksulluk nafakası sözleşmeleri her ne kadar ismen TBK’da düzenlenmemiş bir sözleşme olsa da taraf iradelerine dayanılarak meydana getirilmesi genel sözleşme hükümlerinin uygulama alanı bulması ve nafakalara ilişkin birtakım özel hususlara mahkeme tarafından karar verilememesine rağmen taraflarca sözleşmede bunların kararlaştırılmasının mümkün olması sebebiyle kanunda düzenlenmeyen taraf iradesine bağlı olan isimsiz bir sözleşme olarak kabul edilmektedir⁴⁹².

Yoksulluk nafakası sözleşmesinin hukuki niteliğine ilişkin ağırlıkta olan görüşe göre ise yoksulluk nafakası sözleşmesi, kanundan doğan taraflar arasında alacak-borç ilişkisi meydana getiren iki taraflı bir hukuki işlem niteliğindedir⁴⁹³. Bu görüşe göre yoksulluk nafakasına ilişkin yasal düzenleme TMK m. 175’ yer almakta ve hükmedilebilmesi için gerekli unsur ve şartlarda yine bu maddede belirtilmekte taraflar her ne kadar bu hususta sözleşme yapabilme hakkına sahip olsa da bu sözleşme dayanağını yine kanundan almakta kanunda yer alan emredici hususlara aykırı hareket edememekte, ayrıca bu sözleşmenin hukuki olarak hüküm ve sonuç doğurabilmesi içinde hâkim tarafından uygun bulunup onaylanması gerekmektedir. Yoksulluk nafakası sözleşmesiyle taraflardan biri diğerine belirli bir süreyle veya süresiz olarak maddi bir yükümlülüğü yerine getirme borcu altına girdiği için borçlandırıcı bir hukuki işlem niteliğindedir. Yoksulluk nafakası alacaklısı ise bu sözleşme sayesinde bir

⁴⁹² Kalender, s. 202.

⁴⁹³ Kalender, s. 202.

alacak hakkına sahip olurken kendisi yükümlülük altına girmez. Bu bağlamda da yoksulluk nafakası sözleşmesi tek tarafa borç yükleyen bir sözleşme niteliğindedir⁴⁹⁴.

3.1.3. Yoksulluk Nafakası Sözleşmesinin Şekli

Yoksulluk nafakası sözleşmesi nafaka alacaklısı ve borçlusu arasında yapılan iki taraflı bir hukuki işlem olduğu için genel sözleşme hükümlerindeki gibi esasen taraf iradelerinin karşılıklı ve birbirine uygun olması gerekli ve yeterliyken TMK m. 184 hükmü göz önünde bulundurulduğunda sözlü şekilde yapılmasının imkân dâhilinde olmadığı görülmektedir⁴⁹⁵. Zira yoksulluk nafakası sözleşmesinin hüküm ve sonuçlarını doğurabilmesi için hâkim tarafından uygun bulunup onaylanması şarttır. Hâkim tarafından onaylanmayan yoksulluk nafakası sözleşmesi hukuken geçerlilik kazanamamaktadır⁴⁹⁶. Bu bakımdan yoksulluk nafakası sözleşmesinin taraflarca yazılı olarak yapılması gerekmektedir. Tarafların yoksulluk nafakası sözleşmesini adi yazılı şekilde düzenlemeleri yeterli görülmekte, ayrıca nitelikli yazılı şekillerden olan noter tarafından düzenleme veya onaylama da aranmayacaktır. Bunun dışında yoksulluk nafakası bir sözleşme olduğu ve taraf iradelerine bağlı olduğu için taraflar dilerse bu sözleşmenin şeklini de kararlaştırabilip resmi şekil şartlarına tabi tutabilirler.

3.1.4. Yoksulluk Nafakası Sözleşmesinin Konusu, Hükümleri ve İçeriği

Yoksulluk nafakası sözleşmesinin konusunu nafaka yükümlüsü tarafından nafaka alacaklısına ödenecek maddi değer ihva eden taşınır veya taşınmaz mallar oluşturur⁴⁹⁷. Bu bağlamda yoksulluk nafakası sözleşmesinin konusuna bir miktar para, aynı mal, mülkiyet veya mali değere sahip bir hakkın devri girebilir. Yoksulluk nafakası sözleşmesine konu olan maddi değer sözleşme yapılırken mevcut olabileceği gibi henüz ortada bulunmuyor da olabilir. Ancak sözleşmeye konu olan maddi değerler sözleşmede belirlenmiş olmaları, açıkça anlaşılır olmalıdır. Bu bağlamda nafaka

⁴⁹⁴ Kalender, s. 202.

⁴⁹⁵ Kalender, s. 202.

⁴⁹⁶ Kalender, s. 203.

⁴⁹⁷ Kalender, s. 203.

alacaklısına bir miktar para ödenecekse bunun miktarı, bir taşınmaz, taşınır veya aynı hak devredilecekse de bunun niteliğine sözleşme hükümlerinde yer verilmiş olması gerekmektedir. Sözleşmeden nafaka alacağını teşkil eden maddi değerın konusu anlaşılamiyorsa hâkimin bunu taraflara açıklattırması ve sözleşmeye ekletmesi gerekir.

Taraflar sözleşme serbestisi uyarınca yoksulluk nafakası sözleşmesinin hükümlerini iradeleri doğrultusunda özgürce belirleyebilme imkânına sahiptir. Fakat sözleşmede bulunan düzenlemelerin kanuna,ahlaka,kamu düzenine ve emredici hukuk kurallarına aykırı olmaması gereklidir⁴⁹⁸. Taraflar yoksulluk nafakası sözleşmesiyle nafakanın konusunu oluşturan maddi değeri, nafaka para olarak ödenecekse ödenme şeklini ve ödenecek paranın cinsini, irat şeklinde ödenecek nafakanın ne süreyle ödeneceğini ve ilerleyen zamanlarda ne miktarda artarak ödenmeye devam edeceğini vb hususları düzenleyebilirler. Yoksulluk nafakası sözleşmesi yapılırken kişilik hak ve özgürlüklerini kısıtlayıcı hükümlere yer verilmemesi gerekir⁴⁹⁹. Böyle bir düzenleme yapılmış olması halinde ise sözleşmenin tamamı değil ilgili sözleşme maddesi geçersiz sayılacaktır. Bu doğrultuda yoksulluk nafakası sözleşmesinde nafaka ödenmesine nafaka alacaklısı başka bir şehre taşınmadığı sürece devam edileceğine, değişen ekonomik koşullar ne olursa olsun nafakanın arttırılmasının veya azaltılmasının talep edilemeyeceğine vb kişilik haklarına, hakkaniyete aykırı hüküm bulunması halinde sözleşmenin tamamı değil bu maddesi geçersiz kabul edilecektir.

3.1.5. Yoksulluk Nafakası Sözleşmesinin Başlaması

Yoksulluk nafakası sözleşmesi taraflar arasındaki evlilik birliği sona ermeden önce veya sona erdikten sonra yapılabilir. Tarafların bu sözleşmeyi boşanma/iptal davası açmadan önce, dava devam ederken veya dava sonuçlandıktan sonra yapmaları mümkündür. Fakat sözleşmenin hüküm ve sonuç doğurması hâkimin bu konudaki onayına bağlıdır. Yoksulluk nafakasının ödenmeye başlanacağı tarih şayet evliliğin

⁴⁹⁸ Oğuzman, Öz, **Borçlar Hukuku**, s. 85-92.

⁴⁹⁹ Özyazgan, s. 69.

sona ermesine ilişkin açılan dava esnasında talep edilmişse bu yönlü mahkeme hükmünün kesinleşmiş olduğu tarih olacağı için tarafların yoksulluk nafakası sözleşmesini boşanma/iptal davasından önce veya dava esnasında yapmaları halinde de sözleşmenin hükümlerini doğurmaya başlayacağı tarih yine evliliğin sona ermesine ilişkin verilmiş olan kararın kesinleştiği tarih olacaktır. Şayet yoksulluk nafakası boşanma davası esnasında değil de bu yönlü kararın kesinleşmesinden itibaren 1 yıllık zamanaşımı süresi içerisinde talep edilmişse bu halde yoksulluk nafakasının ödenmeye başlanacağı tarih bu taleple açılmış olan davanın açılmış kabul edildiği tarih olacağı için yoksulluk nafakası sözleşmesinin de evliliğin sona ermesinden sonraki süreçte yapılmış olması halinde de yine mahkemeden bu konuda onay alınması için başvurulmuş tarih sözleşmenin hükümlerini doğurmaya başladığı tarih olarak kabul edilecektir.

3.1.6. Yoksulluk Nafakası Sözleşmesinin Sona Ermesi

Yoksulluk nafakası sözleşmesinin konusunu ve içeriğini nihayetinde yoksulluk nafakası oluşturduğu için kanunda yoksulluk nafakasının sona ermesine ilişkin düzenlenmiş olan hallerin gerçekleşmesi üzerine aynı şekilde yoksulluk nafakası sözleşmesi de sona erecektir. Bu bağlamda yoksulluk nafakası sözleşmesi nafaka alacaklısı veya yükümlüsünün ölümüyle ya da nafaka alacaklısı tarafın yeniden evlenmesiyle kendiliğinden sona erecekken, nafaka alacaklısının yoksulluğunun ortadan kalkması, haysiyetsiz hayat sürmesi, fiilen bir başkasıyla evli gibi yaşaması hallerinde mahkeme kararıyla sona erdirilebilecektir. Ayrıca sözleşmede yoksulluk nafakası alacağının belirli bir süreyle ödeneceği kararlaştırılmışsa bu sürenin dolmasıyla da yoksulluk nafakası sözleşmesi sona erecektir. Bunun dışında yoksulluk nafakası sözleşmesi de sözleşme olma niteliği gereği taraf iradesine bağlı olduğu için sözleşmenin tarafları diledikleri zaman bu sözleşmeyi sona erdirebileceklerdir.

3.2. YOKSULLUK NAFKASININ UYARLANMASI

3.2.1. Yoksulluk Nafakasının Uyarlanması Ve Uyarlanma Halleri

Uygulamada genellikle yoksulluk nafakasının irat şeklinde ödenmesine hükmedilmektedir. İrat şeklinde ödenmesine hükmedilen yoksulluk nafakasının kural

olarak süresiz şekilde ödenmesine hükmedildiği için hakkaniyet gereği zaman içinde değişen koşullara göre uyarlanması gerekebilir⁵⁰⁰. Toptan şekilde ödenmesine karar verilen yoksulluk nafakasının ise artırılması, azaltılması veya kaldırılması mümkün değildir⁵⁰¹. Zira toptan şekilde ödenmesine karar verilen nafaka ödenmekle birlikte borç ifa edilmiş olacağı için nafaka borcunun tamamı ödendiği an yoksulluk nafakası sona ermiş olacaktır. Burada irat şeklinde ödenmesi kararlaştırılan yoksulluk nafakası miktarının hâkim veya tarafların anlaşmasıyla belirlenmiş olmasının uyarlama talebi bakımından bir önemi yoktur. Fakat ödenecek nafakada artırma veya azaltma yapılabilmesi için bu hususun mahkemeden talep edilmesi gerekmektedir⁵⁰². Yoksulluk nafakasının değişen ekonomik koşullara göre azaltılıp artırılması talepli uyarlama davalarını nafakanın her iki tarafı da açabilme hakkına sahiptir.

Nafakanın uyarlanması talepleri nafaka alacaklısı veya yükümlüsünden gelmelidir. Mahkeme bu yönlü bir talep olmaksızın kendiliğinden nafaka için uyarlama yapamaz. Uyarlama talepleri bakımından bu durumdan lehine hak çıkaracak yani nafaka miktarının azaltılmasında veyahut arttırılmasında menfaati bulunan tarafın mevcut durumun uyarlamayı gerekli kıldığını ispat etmesi gerekmektedir. Yoksulluk nafakasının azaltılması amacıyla uyarlama nafaka yükümlüsü tarafından, arttırılması amacıyla uyarlama ise nafaka alacaklısı tarafından mahkemeden talep edilecektir⁵⁰³. Bu uyarlamanın talep edilebilmesi için de kanun tarafından herhangi bir süre kısıtlaması öngörülmemiştir. Yani nafakanın mevcut ekonomik şartlara uygun olarak uyarlanması amacıyla açılabilmesine imkân tanınan uyarlama davalarının açılabilmesi için belirli bir hak düşürücü süre veyahut zamanaşımı süresi öngörülmemiştir. Bu bakımdan yoksulluk nafakası ödenmeye devam ettiği, kanunda belirtilen bir sebeple sona ermediği müddetçe uyarlanması da mahkemeden talep edilebilir⁵⁰⁴.

⁵⁰⁰ Kalender, s. 253.

⁵⁰¹ Kalender, s. 255.

⁵⁰² Kalender, s. 254.

⁵⁰³ Ali, s. 50-51.

⁵⁰⁴ Fırat, s. 52.

3.2.2. Yoksulluk Nafakasının Arttırılması

İrat şeklinde ödenmekte olan yoksulluk nafakası miktarı hükmedildiği tarihte alacaklının yoksulluğunu önlemeye elverişliyen artık değişen ekonomik koşullar ve paranın değer kaybetmesi sonucu mevcut koşullarda yoksulluğa düşmesini engelleyemiyorsa nafaka alacaklısı nafakanın artış sebebiyle uyarılma davasını açacaktır. Yoksulluk nafakasının arttırılması talepli açılan davalarda hâlihazırda ödenmekte olan nafakanın arttırılması kararı verilebilmesi için nafakanın taraflarının mali durumunun veyahut ülkenin ekonomik koşullarının (paranın değeri, enflasyon vb) davanın açıldığı tarihe göre belirgin şekilde değişmiş olması gerekmektedir⁵⁰⁵. Yoksulluk nafakasının arttırılması bakımından haklı sebeplere; yoksulluk nafakası alacaklısının ağır bir hastalığa yakalanması ve tedavi masraflarının, ilaçlarının pahalı olması, yoksulluk nafakası yükümlüsünün yoksulluk nafakasına hükmedildiği tarihteki ödeme gücü yetersiz olduğu için alacaklı lehine kendisini yoksulluktan kurtarmayacak bir miktarda yoksulluk nafakasına hükmedilmiş ancak değişen koşullar sonucu yoksulluk nafakası yükümlüsünün mali gücünde iyileşme olmuştusa, enflasyon vb durumlar sonucu paranın değerindeki düşmeden dolayı eskiden hükmedilen yoksulluk nafakası miktarı alacaklısının yoksulluğa düşmesini engellemesine rağmen artık yoksulluğu önlemeye yetmiyorsa vb haller örnek gösterilebilir.

Ayrıca yoksulluk nafakasının irat şeklinde ödenmesine hükmedilmiş olup da tarafların mahkemedен talepte bulunmaları halinde hâkim irat şeklinde ödenmesine hükmedilen nafakanın gelecek yıllarda ne kadar arttırılarak ödeneceğine karar verebilir. Burada tarafların talebiyle baştan itibaren nafakanın otomatik olarak kendiliğinden her yılın genelde de ÜFE oranına göre arttırılarak ödenmesi söz konusudur ve kanunda taraflara böyle bir imkân tanınması özellikle nafaka yükümlüsü karşısında mali açıdan zayıf konumda bulunan nafaka alacaklısını korumaya yönelik getirilmiş bir imkândır. Nafaka miktarının arttırılmasını talep eden nafaka alacaklısı nafakaya hükmedilen tarihle mevcut zaman bakımından kendi mali durumunun, ülkenin ekonomik koşulları, paranın değer kaybetmesi, enflasyon

⁵⁰⁵ Ulusoy, s. 53.

oranındaki artış veyahut ortaya çıkan ağır bir hastalığı sebebiyle tedavi ve ilaç masraflarının artması, kendi rızası dışında veyahut haklı bir sebeple işinden ayrılmak zorunda kalması gibi sebeplerden ötürü mevcut haliyle ödenmekte olan yoksulluk nafakasının artık kendisini yoksulluktan kurtarmaya elverişli bulunmadığını ispatlamasının yanı sıra nafaka yükümlüsünün de nafakaya hükmedilen zamanki mali durumunun daha fazla gelir getiren bir işe girmesi, ailesinden miras kalması gibi bir durumla iyileştiğini ve nafaka ödeme gücünün artmış olduğunu da ispatlamalıdır. Yoksulluk nafakasının arttırılması talepli davalar bakımından nafaka alacaklısı değişen koşullar sebebiyle yoksulluk durumunun devam ettiğini ve mevcut nafaka miktarıyla hayatını idame ettirip zorunlu gider ve ihtiyaçlarını karşılayamadığını nafaka yükümlüsünün ise mali gücünde sürekli ve önemli bir artış iyileşme olduğunu ispat edecektir.

3.2.3. Yoksulluk Nafakasının Azaltılması

Yoksulluk nafakasının güncel ekonomik koşullara göre hakkaniyete göre azaltılması gerekebilir⁵⁰⁶. Yoksulluk nafakasının azaltılması bakımından haklı sebeplere; yoksulluk nafakası alacaklısının iyileştiği için tekrar çalışabilmesi, kendisine ailesinden miras kalması, nafaka yükümlüsün iflas etmesi, yeniden evlenmesi ve çocuklarının olması sebebiyle bakım yükümlülüğünün artması, nafaka borçlusunun hastalığa yakalanması, kaza geçirmesi gibi sebeplerle çalışma gücünü kaybetmesi örnek olarak verilebilir. Yoksulluk nafakasının azaltılması talepli bir uyarılma davası söz konusu olduğunda ise mahkeme nafaka yükümlüsünün nafakaya hükmedildiği zamanki mali durumu ile güncel mali durumunu karşılaştırarak bir değerlendirme yapacaktır. Şartları mevcutsa mahkeme nafakanın yükümlü lehine azaltılmasına karar verebilecektir. Yoksulluk nafakası yükümlüsünün nafakaya hükmedildiği veyahut nafaka anlaşmasının yapıldığı zamana göre ekonomik durumunda kötüleşme olabilir. Mahkeme yükümlünün mali gücündeki kötüleşmenin önemli boyutta olup olmadığını ve süreklilik taşıyıp taşımadığı tespit edecektir. Ayrıca nafaka yükümlüsü çalışma

⁵⁰⁶ Fırat, s. 56.

imkânı varken tembellik yapıyorsa bu durum nafakanın azaltılması talebi bakımından haklı bir neden teşkil etmediğinden uyarılma davası reddedilecektir. Nafaka yükümlüsünün mali gücünün kötüleşmesinde işinden ayrılma sebepleri, sağlık durumu, bakmakla yükümlü olduğu kişilerin artması ve bunların da ihtiyaç ve giderleri tespit edilir. Aynı zamanda nafaka yükümlüsünün mali gücünün kötüleşmesinde ağır kast ve kusurunun bulunup bulunmadığına da bakılacaktır. Bu kötüleşmenin nafaka yükümlüsünün kendi zorunlu ihtiyaçlarını karşılayamayacağı ölçüde olup olmadığı da değerlendirilecektir.

Yoksulluk nafakasının azaltılması yönlü uyarılma davasında ise yoksulluk nafakası yükümlüsü mali gücünün yoksulluk nafakasına hükmedildiği zamankine göre kötüleştiğini, çalışma gücünü kaybetmesi sebebiyle çalışamaz duruma geldiğini ve başka bir gelirin bulunmadığını, haklı sebep olmaksızın işinden ayrılmak zorunda kaldığını veyahut haklı bir sebeple işinden ayrılmış olup da yeni bir iş bulamadığı için maaşının olmadığını ve kendi geçimini kendi olanaklarıyla zor sağladığını, hayatını idame ettirebilmesi için gerekli olan kendisinin ve bakmakla yükümlü bulunduğu yeni eş ve çocuklarının ihtiyaçlarını mevcut imkanlarıyla zor karşıladığını buna karşın nafaka alacaklısının nafakaya hükmedilen zamanki mali durumunun iyileştiğini, işe başladığını veya yeni bir işe girerek eskisine nazaran daha fazla gelir elde ettiğini, ailesinden kendisine miras kaldığını, ailesinin ölümüyle kendisine maaş bağlanmış olduğunu ileri sürerek nafakanın lehine azaltılması talebinde bulunabilecektir⁵⁰⁷.

3.2.4. Uyarılma Davası

Uyarılma davaları yoksulluk nafakasının irat şeklinde ödenmesine hükmedilen haller bakımından söz konusu olacaktır. Mahkeme uyarılma taleplerini incelerken tarafların ekonomik durumlarında meydana gelen güncel değişikliklerin yoksulluk nafakasının arttırılıp azaltılması bakımından haklı görülecek ölçüde olup olmadığını ve hakkaniyet gereği ülkenin mevcut şartlarında yeni takdir edilecek nafaka miktarının nafaka alacaklısının yoksulluğunu önlemeye yeterli olup olmayacağını

⁵⁰⁷ Kırmızı, Boşanma Davaları, s. 303.

değerlendirecektir⁵⁰⁸. Bunun yanı sıra mahkeme uyarlama kararını verirken her iki tarafın da menfaatlerini eşit ölçüde gözetmelidir. Şayet mahkeme nafakanın arttırılmasına veyahut azaltılmasına karar vermişse mahkemenin vermiş olduğu bu karar yenilik doğurucu nitelikte bir karar olacaktır. Şartların gerçekleşmiş olup olmadığı ve hakkaniyet gereği yoksulluk nafakasının azaltılıp azaltılmayacağı şayet azaltılacaksa da bunun ne miktar ve oranda olacağını belirleme konusunda hâkim takdir hakkına sahiptir.

Bu konuda önem arz eden diğer bir husus ise ödenecek yoksulluk nafakası miktarını tarafların sözleşme ile kendi aralarında belirlemiş olmaları halinde nafakanın daha sonra öngörülemeyen ve değişen şartlar nedeniyle uyarlanmasının talep edilip edilemeyeceğidir. Bu konuda doktrinde birbirinden farklı görüşler bulunmaktadır. Birtakım görüş sahipleri bu durumlarda da hakkaniyet gereği uyarlama yapılmasının mümkün olduğunu ifade etmektedir⁵⁰⁹. Diğer birtakım görüş sahipleri ise sırf boşanabilmek adına yüksek miktarda ve kendisini ağır bir ekonomik yük altına sokacak derecede bir yoksulluk nafakası ödeme yükümlülüğü altına giren nafaka yükümlüsünün daha sonra değişen koşulları öne sürerek nafakanın azaltılması talebinde bulunmasının hakkın kötüye kullanılması teşkil edeceğini, nafaka alacaklıysa nafaka yükümlüsüyle baştan belirlemiş ve kararlaştırmış olduğu nafaka miktarına ilişkin anlaşmanın hâkim tarafından da uygun bulunmuş olması sebebiyle yoksulluğunu önlemeye yeterli olduğunu bunun üzerindeki taleplerin ise artık

⁵⁰⁸ **Yarg. 2. HD., E. 2021/6536, K. 2021/6618, T. 29.09.2021:**“...Nafaka iradı, tarafların yaptıkları sözleşmeye dayansa bile indirilebileceği gibi tamamen de kaldırılabilir. Ancak, sözleşme ile kararlaştırılmış ve hakim tarafından onaylanmış olan iradın, yasada aranan şartlar gerçekleşmeden, tamamen kaldırılmasını ya da indirilmesini istemek hakkın kötüye kullanılması mahiyetini arz eder Davacının boşanma protokolü ile belirlenen yoksulluk nafakasını ödemeyi kabul etmesi sonrasında, aradan geçen zaman içerisinde; tarafların her ikisinin de Almanya’da yaşamaya ve davacının Almanya’da çalışmaya devam etmesi, tanık beyanları, protokol gereği ve yine mahkemece de kabul edildiği üzere erkeğin boşanmanın gerçekleştiği tarihe göre ekonomik durumunda bir kötüleşmenin olmadığı, davalı kadının da sosyal ve ekonomik durumunda dava tarihi itibarıyla bir değişiklik olmadığı, döviz kurundaki değişiklik davacının öngöremeyeceği veya ülke bazında ön görülemeyen bir kriz nedeni ile ani bir artış şeklinde meydana gelmediği, uyarlamayı gerektirecek mahiyette olmadığı dikkate alındığında davanın reddine karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde hüküm tesisi ile yoksulluk nafakasının indirilmesi doğru olmayıp, bozmayı gerektirmiştir....”

⁵⁰⁹ Demir, s. 69

yoksulluğu önleme amacından ziyade hayat standartlarını yükseltmeye yönelik olduğunu ve nafakanın zenginleşme aracı olarak kullanılamayacağından bahisle nafakanın uyarlanmasının mümkün olmadığını ileri sürmektedirler⁵¹⁰. Nafakanın bu durumlarda da uyarlanabilmesinin mümkün olduğu görüşünde olanlar öngörülemezlik emprevizyon ilkesinden hareketle nafaka yükümlüsü ve alacaklısının nafaka miktarını kararlaştırdığı tarihte daha sonrasında meydana gelebilecek olağan şeyleri öngörebilmelerinin mümkün olduğunu fakat olağanüstü durumları öncesinden tahmin edip belirleyebilmelerinin mümkün olmadığını ileri sürmektedirler⁵¹¹. Bu minvalde deprem, sel gibi afetler sonucu yükümlünün iş yerinin yıkılması ve işsiz kalarak iflas etmesi, alacaklının evinin yıkılması ve kira ödeme gücünün bulunmaması, tarafların kanser gibi ağır bir hastalığa yakalanması ve tedavi-ilaç masraflarının artması veyahut trafik kazası geçirmeleri sonucu felç kalmaları ve çalışma güçlerini kaybetmeleri gibi olağanüstü durumlarda hakkaniyet gereği uyarılma taleplerinin kabul edilmesi gerekmektedir ki Yargıtay'da bu doğrultuda kararlar vermektedir⁵¹². Bizim görüşümüze göre de sözleşmeler için geçerli olan öngörülemezlik emprevizyon

⁵¹⁰ Kalender, s. 257.

⁵¹¹ Fırat, s. 55-56.

⁵¹² **Yarg. 3. HD., E. 2005/4154, K. 2005/4797, T. 28.04.2005:**“...Davada, tarafların 26.9.2002 tarihinde anlaşmalı olarak boşandıkları, protokol gereğince aylık 700.000.000 TL yoksulluk nafakası ödeneceğinin kararlaştırıldığı ancak, boşanma davası kesinleştikten sonra davalının işe girdiği ve aylık 714.000.000 lira maaş aldığı tesbit edildiğinden, Karşıyaka 2. Asliye Hukuk Mahkemesi'nin 2002/225 E.-684 K. sayılı ilamıyla davalıya bağlanan yoksulluk nafakasının kaldırılması istenilmiştir. Mahkemece, davanın kabulüne karar verilmiş olup hüküm davalı tarafından temyiz edilmektedir. Taraflar MK'nun 166.maddesi çerçevesinde "anlaşmalı olarak" boşanmışlardır.Aralarında yaptıkları sözleşme niteliği itibariyle Medeni Kanun hükümlerinden kaynaklanmakta ise de; genel sözleşme hükümlerine tabidir.Yapılan protokolle davalıya 700.000.000 lira yoksulluk nafakası ödeneceği kararlaştırılmıştır.Sözleşmenin yapıldığında karşılıklı edimler arasında mevcut olan denge sonradan şartların olağanüstü değişmesiyle büyük ölçüde taraflardan biri aleyhine katlanamayacak ölçüde bozulmuşsa taraflar artık akitle bağlı tutulmamak için MK.nun 2.maddesinden yararlanarak sözleşmenin yeniden düzenlenmesini mahkemeden isteyebilirler.Nitekim davacı da bu konuda dava açmıştır.Somut olayda davalının işe girmesi gerekçe gösterilerek nafakanın kaldırılması istenmiştir. Anlaşma ve tasdik hükmü mahkemece değiştirilmediği sürece taraflar uymakla yükümlüdür. Dosya kapsamına göre protokolün yapıldığı sırada da davalı yoksul durumda değildir.Tarafların sosyo-ekonomik durumları gözönüne alındığında davalının yoksulluk durumu aranmamalıdır.Ancak, tarafların mali durumlarının değişmesi de, iradın artırılması veya azaltılmasını gerektirebilir. Mahkemece davalının işe girmiş olması nedeniyle yoksulluk nafakasının bir miktar indirilmesine karar verilebilirse de davanın tamamıyla reddi doğru görülmemiştir. ...”

ilkesinin burada da uygulanması gerekmektedir. Zira bura da taraflar yoksulluk nafakasına ilişkin karşılıklı özgür iradeleriyle bir sözleşme yapmış bulunmaktadır.

3.2.5. Uyarlamamın Sonuçları

Hâkim nafaka yükümlüsü tarafından ileri sürülen sebeplerin haklı olduğu kanaatine varırsa yoksulluk nafakasının mevcut koşullara uyarlanarak hakkaniyet gereği azaltılmasına karar verebileceği gibi nafaka alacaklısının ileri sürdüğü iddiaların ve delillerin nafakanın arttırılması bakımından haklı sebep teşkil ettiğine kanaat getirmekteyse de yoksulluk nafakasının dava tarihinden itibaren artmış şekilde ödenmesine karar verebilir. Hâkim uyarlama davası sonucu vermiş olduğu nafaka arttırım kararında nafakanın ne miktar ve oranda arttırıldığını belirtecektir ve genellikle bu arttırım ÜFE ve TÜFE oranları dikkate alınarak yapılmaktadır⁵¹³. Uyarlama davasının açılmış olduğu tarihten karar kesinleşinceye kadar nafaka alacaklısına artmamış olan eski nafaka miktarı ödenmişse nafaka alacaklısı daha sonra nafaka yükümlüsünden kendisine ödenmemiş olan artmış kısmı faiziyle birlikte talep hakkına sahiptir.

Uyarlama davalarında tarafların nafakanın arttırılması veyahut azaltılmasına ilişkin taleplerinin mahkemece uygun bulunup bu yönlü karar verilmesi halinde değişen koşullara göre uyarlanan yeni nafaka miktarı uyarlama davasının açılmış kabul edildiği tarihten itibaren hüküm ve sonuç doğuracaktır. Bu konuyu bir örnekle açıklayacak olursak nafaka yükümlüsü nafakanın azaltılması talepli davasını 22/10/2022 tarihinde açmış olup bu uğurda ileri sürdüğü iddialarını ispatlamış ve mahkemede nafaka yükümlüsünün ileri sürdüğü sebepleri değerlendirerek hakkaniyet gereği nafakanın azaltılması gerektiği kanaatine vararak 16/04/2023 tarihinde bu yönlü bir karar vermiş ve kararda kesinleşmiştir. Burada nafakanın azaltılan miktarda ödenmeye başlanacağı tarih davanın açılmış kabul edildiği 22/10/2022 tarihidir. Şayet

⁵¹³ **Yarg. 3. HD., E. 2016/19730, K. 2017/1260, T. 13.02.2017:**“...Somut olayda; tarafların ekonomik ve sosyal durumlarında boşanma davasından sonra olağanüstü bir değişiklik olduğu iddia ve ispat edilmemiştir. O halde; yoksulluk nafakasının niteliği ve takdir edildiği tarih gözetilerek, nafakanın TÜİK’in yayınladığı ÜFE oranında artırılması suretiyle dengenin yeniden sağlanması gerekirken, yanılığılı değerlendirme ile nafaka takdiri doğru görülmemiştir....”

nafaka yükümlüsü bu tarihten nafakanın azaltılması kararının kesinleştiği tarihe kadar nafaka alacaklısına eski miktarda yani nafakanın azaltılmamış şekliyle ödemede bulunmuşsa artık fazladan yapmış olduğu bu ödemeleri faiziyle birlikte talep edebilecektir.

Ayrıca talep olması halinde hâkim irat şeklinde ödenmesine hükmedilen yoksulluk nafakasının ilerleyen yıllarda otomatik olarak kendiliğinden artarak ödenmesine karar verebilmektedir. Hâkimin gelecek yıllara ilişkin ödenecek nafaka miktarındaki artışı baştan belirlemesi halinde tarafların her yıl değişen ekonomik koşullar ve paranın değerindeki azalma sebebiyle açılan uyarılama talepli davalar nedeniyle sık sık yüz yüze gelmeleri, vakit ve nakit kaybına uğramaları önlenmiş olacağı gibi mahkemeler bakımından da iş yükü hafifletilmiş olacaktır. Nafakanın arttırılması talepli davalarda ilk başta dava harç ve masraflarını ödeyecek olan nafaka alacaklısıdır. Bu minvalde zaten hali hazırda ödenmekte olan yoksulluk nafakası kendisine yetmemekte ve ihtiyaçlarını karşılamakta zorluk çekmekteyken bir de uyarılama davası için yapılacak, dava açılış masrafları, yol giderleri, vekâlet ücreti gibi ödemeler yapması da kendisine mali açıdan bir yük getirmiş olacaktır. Bunun dışında özellikle de büyük şehirlerde Aile Mahkemeleri'nin iş yükü ağırlığı göz önünde bulundurulduğunda her yıl yoksulluk nafakasının uyarlanması adına dava açılması mahkemeler açısından zorluk teşkil ederek iş yükünü arttıracak bu sebeple de nafaka alacaklısı nafakasının arttırılmasına daha uzun sürede, yavaş ve güç şekilde ulaşmış olacak bu süre zarfında da mağdur olabilecektir. Nafaka yükümlüsü de nafakanın arttırılması talepli uyarılama davaları sebebiyle her yıl nafaka alacaklısıyla yüz yüze gelmekten, dava sebebiyle hâkim tarafından öngörülebilecek duruşmaya katılmak gibi yükümlülüklerden ve en nihayetinde nafakanın alacaklı lehine arttırılmasına karar verildiği hallerde aleyhine hükmedilecek olan dava harç, masraf ve vekâlet ücreti gibi giderleri ödemekten kurtulabilecektir.

3.3. YOKSULLUK NAFKASININ SONA ERMESİ

3.3.1. Kendiliğinden Sona Erme

TMK’da yoksulluk nafakasının sona ereceği haller irat şeklinde ödenmesine hükmedilen nafaka için öngörülmüştür⁵¹⁴. Yoksulluk nafakasının kendiliğinden sona ereceği haller şunlardır; yoksulluk nafakası alacaklısının yeniden evlenmesi yahut nafakanın taraflarının ölmesidir. Yoksulluk nafakasının kendiliğinden sona erme hallerinde başka herhangi bir hukuki işleme gerek kalmaksızın yoksulluk nafakası sona ermekte yoksulluk nafakasının sona ermesi bu hususta mahkemece verilecek bir karara bağlı tutulmamaktadır. Kanunda yoksulluk nafakasının kendiliğinden sona ereceği ifade edilen durumlarda mahkeme kararı aranmamasının nedeni bu durumların açık, net, şüpheye yer vermeyecek nitelikte bulunması ve tespit edilebilmesinin kolay olmasıdır. Bu minvalde ör. nafaka taraflarının ölüm tarihi ve nafaka alacaklısının yeniden evlenmiş olduğu tarihe resmi kayıtlardan kolayca ulaşılabilmesi mümkündür. Bu hallerde yoksulluk nafakası başkaca bir işleme gerek kalmadan kendiliğinden sona ermiş olsa da nafaka yükümlüsü durumun tespiti için mahkemeden bu konuyla ilgili karar verilmesini talep edebilir. Ancak mahkeme tarafından yoksulluk nafakasının sona ermiş olduğuna ilişkin verilen karar inşai nitelikte olmayıp sadece nafakanın sona ermiş olduğunun tespitini içeren ve yeni bir durum meydana getirmeyen bir karar olacaktır.

3.3.2. Ölüm ve Benzeri Hukuki Sonucu Doğuran Haller

Yoksulluk nafakası kişilerin şahsına bağlı bir nafaka alacak-borç ilişkisi doğurduğu için nafaka yükümlüsü veyahut alacaklısının ölümü halinde sona erecektir⁵¹⁵. Yoksulluk nafakası talep hakkının veyahut ödeme yükümlülüğünün mirasçılara intikal etmesi mümkün değildir⁵¹⁶. Yoksulluk nafakası, nafaka taraflarının ölümüyle birlikte ileriye yönelik olarak sona erer⁵¹⁷. Bu hususta mirasçılara geçecek olan nafaka talep hakkı ve ödeme yükümlülüğü nafaka alacaklısı veyahut

⁵¹⁴ Sedef Büyükepekçi, “**Boşanmanın Mali Sonuçları**”, Galatasaray Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020, s. 118.

⁵¹⁵ Alı, s. 52.

⁵¹⁶ Kalender, s. 280.

⁵¹⁷ Büyükepekçi, s. 118.

yükümlüsünün ölüm tarihine kadar muaccel olup da ödenmemiş nafaka miktarıyla sınırlıdır. Yoksulluk nafakası boşanma davası açılırken veya dava esnasında talep edilmiş olup da bu hususta verilen boşanma kararı henüz kesinleşmeden taraflardan biri ölürse artık yoksulluk nafakasına hükmedilmesi mümkün olmaz. Zira yoksulluk nafakası boşanma veya iptal kararının kesinleşmesiyle hüküm ve sonuç doğurup bu tarihten itibaren ödenmeye başlanması öngörülen bir nafakadır. Ancak yoksulluk nafakası boşanma veya iptal kararı verilip de kesinleştikten sonraki 1 yıllık süre içinde talep edilmiş ve henüz bu hususta verilen nafakanın ödenmesine ilişkin karar kesinleşmeden taraflardan biri ölmüşse burada yoksulluk nafakasının ödenmeye başlayacağı tarih davanın açılmış olduğu tarih olarak kabul edildiği için davanın açılmış olduğu tarih ile tarafların ölüm tarihi arasındaki yoksulluk nafakasının hesaplanıp nafaka alacaklısına şayet ölmüşse mirasçılara ödenmesi gerekmektedir. Nafaka alacaklısının ölümü halinde yoksulluk nafakası kendiliğinden sona erecek olmasına rağmen nafaka yükümlüsü hakkında icra takibi başlatılmış ve yükümlü bu takibin sona erdirilmesini icra müdüründen talep etmesine rağmen takip sona ermemişse bu durumda yükümlü nafaka alacaklısının ölüm tarihini gösteren nüfus kaydını mahkemeye ibraz ederek durumun tespitini adına karar verilmesini isteyebilir.

3.3.3. Nafaka Alacaklısının Yeniden Evlenmesi

Yoksulluk nafakası alacaklısı tarafın yeniden evlenmesi nafaka alacağını kendiliğinden sona erdiren bir haldir. Ancak yoksulluk nafakası alacaklısının yapmış olduğu yeni evliliğinin nafakayı mahkeme kararına ihtiyaç duyulmaksızın sona erdirebilmesi için resmi nikâhla yapılmış olması ve bu evliliğin yok hükmünde olmaması gerekir. Bunun dışında aynı evde yaşamak, sırf fiili birliktelik veyahut dini nikâh altında yaşamak yoksulluk nafakasının alacaklının evlenmesi nedeniyle kendiliğinden sona ermesini sağlamaz. Bu durumlarda yükümlünün nafaka alacaklısının bir başkasıyla fiilen evli gibi yaşaması sebebiyle yoksulluk nafakasının sona erdirilmesine dayanarak mahkemeden bu yönlü bir talepte bulunması gerekmektedir. Yoksulluk nafakası alacaklısının yeniden evlenmesiyle yoksulluk nafakası da sona erecektir. Zira bu durumda nafaka alacaklısına bakım yükümlülüğü

yeni e e gemektedir⁵¹⁸. Nafaka alacaklısının yoksulluk durumu devam etse bile artık eski e inden yoksulluk nafakası talep edemeyecektir.

Yoksulluk nafakası yükümlüsü nafaka alacaklısının yeniden evlendiğini Nüfus Müdürlüğü'nden alacağı bir belgeye dayanarak ispat edebilecektir. Nafaka alacaklısı yeniden evlenmesine rağmen son bulmuş olan yoksulluk nafakası için nafaka yükümlüsü aleyhine icra takibi ba latılmı sa bu durumda yükümlü nafaka alacaklısının yeniden evlenmesi sebebiyle yoksulluk nafakasının sona ermiş olduğunu belgeleyerek icra müdüründen kendisi hakkında ba latılmı  olan takibin kaldırılmasını isteyecektir. Şayet yoksulluk nafakası yükümlüsü nafaka alacaklısının yeniden evlendiğinden haberi olmadan nafaka ödemeye devam etmi se yapmış olduğu bu  demeler sebepsiz zenginleşme teşkil etmektedir⁵¹⁹. Yoksulluk nafakası yükümlüsü bu durumu öğrendiği takdirde TBK m. 77' ye dayanarak nafaka alacaklısına karşı sebepsiz zenginleşme davası açarak yoksulluk nafakası alacaklısının evlenmiş olduğu tarihten itibaren ödemeye devam etmiş olduğu nafaka miktarını faiziyle birlikte ondan geri isteyebilme imkânına sahiptir.

3.3.4. Mahkeme Kararıyla Sona Erme

İrat şeklinde ödenmesine hükmedilen yoksulluk nafakasının mahkemeye sona erdirilebileceği haller TMK m. 176/III sınırlı olarak sayılmıştır. Bu haller; yoksulluk nafakası alacaklısının evlenme olmaksızın fiilen bir başkasıyla evliymi  gibi yaşaması, yoksulluk nafakası alacaklısının haysiyetsiz hayat sürmesi ve yoksulluk nafakası alacaklısının yoksulluğunun ortadan kalkmasıdır⁵²⁰. Kanunda düzenlenen bu hallerin emredici olarak düzenlendiği anlaşılmaktadır ve sınırlı olarak düzenlenen bu hallerin tespiti halinde hâkime yoksulluk nafakasının kaldırılması bakımından takdir hakkı tanınmamı tır⁵²¹. Yoksulluk nafakasının mahkeme kararıyla sona erdirilmesini

⁵¹⁸ Kalender, s. 282.

⁵¹⁹ Kalender, s. 284.

⁵²⁰ Büyükipekçi, s. 120.

⁵²¹ Büyükipekçi, s. 120.

gerektiren sebebin gerçekleşmiş olduğunu ispat yükü davacı da yani nafaka yükümlüsündedir. Nafaka yükümlüsü bu durumu tanık dâhil her türlü delille ispat edebilme imkânına sahiptir.

Mahkemenin vermiş olduğu kaldırma kararı ile birlikte nafaka yükümlüsünün yoksulluk nafakası ödeme yükümlülüğü de sona erecek, artık bundan sonrası için kendisinde yoksulluk nafakası ödemesi talep edilemeyecektir. Bu kararın muaccel olup da ödenmemiş yoksulluk nafakası için herhangi bir etkisinin olmadığı unutulmamalıdır. Zira muaccel olup da nafaka alacaklısına ödenmemiş nafaka alacakları için borçlu aleyhine takipte başlatılabilmektedir. Nafaka yükümlüsünün kaldırma kararıyla birlikte ödemekten kurtulacağı yoksulluk nafakası nafakanın kaldırma davasının açılmış olduğu tarihten itibaren muaccel olacak olan nafakalardır ve o tarihten itibaren kaldırma kararı geleceğe ilişkin sonuçlar doğuracaktır. Burada mahkemenin vermiş olduğu yoksulluk nafakasının kaldırılmasına ilişkin karar yoksulluk nafakasının kendiliğinden sona erme hallerinde mahkemeden talep edilen karar gibi tespit niteliğinde olmayıp bozucu yenilik doğuran inşai nitelikte bir karar olacaktır. Zira mahkemenin vermiş olduğu kaldırma kararıyla dava açılana kadar mevcut olan nafaka hak ve yükümlülüğü sona erdirilmiş olacaktır.

3.3.5. Yoksulluk Nafakası Alacaklısının Evlenme Olmaksızın Fiilen Bir Başkasıyla Evliymiş Gibi Yaşamaları

Yoksulluk nafakasının mahkeme kararıyla sona erdirilebileceği hallerden biri nafaka alacaklısının fiilen bir başkasıyla evli gibi yaşamasıdır. Yoksulluk nafakasının, nafaka alacaklısının fiilen bir başkasıyla evli gibi yaşaması sebebiyle sona erdirilebilmesi bakımından nafaka alacaklısıyla üçüncü kişi arasında bulunan fiili birlikteliğin yoğunluk ve şekli önem taşımaktadır. Nafaka alacaklısıyla birlikte olduğu kişi arasındaki fiili birliktelik süreklilik taşıyor bir defaya mahsusla bu sebeple yoksulluk nafakasının kaldırılması kural olarak talep edilememekle birlikte şayet bu bir defalık birliktelik belirli bir ağırlığa ulaşmışsa ör. bu beraberlikten bir çocuk meydana gelmişse bu halde yoksulluk nafakasının nafaka alacaklısının fiilen bir başkasıyla evli gibi yaşaması sebebine dayanılarak sona erdirilebilmesi mümkün hale

gelebilecektir⁵²². Bu durumda nafaka yükümlüsü isterse yoksulluk nafakasının nafaka alacaklısının haysiyetsiz hayat sürmesi sebebiyle sona erdirilmesine dayanarak da nafakanın kaldırılması davasını açabilir⁵²³. Yoksulluk nafakasının nafaka alacaklısının fiilen bir başkasıyla evli gibi yaşaması sebebine dayanılarak sona erdirilebilmesi için nafaka alacaklısıyla fiilen evliymiş gibi yaşadığı kişinin aynı evde yaşıyor olması şart değildir.

Yargıtay birtakım haller de nafaka alacaklısının fiilen bir başkasıyla evliymiş gibi yaşadığının kabulünün gerektiğini ifade etmektedir⁵²⁴. Bunlar; nafaka alacaklısıyla birlikte olduğu kişinin sık sık bir araya gelmesi, bu beraberliklerinden bir çocuk meydana gelmiş olması, dini nikâhlı yaşamaları, uzun süreli nişanlılık olarak ifade edilmektedir. Bu haller de nafaka alacaklısıyla birlikte olduğu kişi aynı evde yaşamıyor olsa bile aralarında fiilen evliymiş gibi bir birlikteliğin olduğu kabul edilmektedir. Kanunda kesin evlilik engeli olarak belirtilen kişilerin evlenmeleri hukuken mümkün olmamakla birlikte yine de bu kişiler fiilen evliymiş gibi yaşıyorlarsa bu durumda da bunların fiilen evli gibi yaşadığının kabulü gerekir⁵²⁵. Nafaka alacaklısıyla fiilen evli gibi yaşadığı kişi arasında evlenme engeli bulunuyor olması bizim görüşümüze göre yoksulluk nafakasının bu sebeple sona erdirilebilmesine mani olmaz. Kesin evlenme engeli teşkil etmeyen durumlarda ise kural olarak evlenmek mümkün olmamakla birlikte her nasılsa bu evlilik gerçekleşmişse bu evliliğin iptali isteminde bulunmak ve bu hususta iptal kararı verilmesi mümkün değildir. Bunların yapacakları evlilik hukuken geçerli olacağı için bu hususta tartışma yaratacak bir durum yoktur. Şartları

⁵²² Kalender, s. 268.

⁵²³ Büyükipekçi, s. 120.

⁵²⁴ **Yarg. 2. HD., E. 2011/1829, K. 2011/23825, T. 28.12.2011:**“... Davacı-davalı kocanın boşanma davası münhasıran "haysiyetsiz hayat sürme" sebebine (TMK md. 163) dayanmaktadır. Haysiyetsiz

hayatın varlığından söz edilebilmesi ve bu sebeple boşanma kararı verilebilmesi için, başkalarıyla ilişkinin bir yaşam tarzı olarak benimsenmiş ve bu şekilde yaşamının devamlılık göstermesi gerekir. Davalı-davacı kadının bir başka erkekle cep telefonu ile konuştuğu ve mesajlaştığı toplanan delillerle ve dinlenen tanık beyanlarıyla anlaşılmaktadır. Gerçekleşen bu eylem koca bakımından, eşiyile birlikte yaşamayı çekilmez hale getir ...”

⁵²⁵ Kalender, s. 268

gerçekleşmişse yoksulluk nafakası borçlusunun talebiyle ve fiilen evli gibi yaşama olgusuna kanaat getiren hâkim yoksulluk nafakasının bu sebeple kesilmesine, sona ermesine karar vermek zorundadır.

3.3.6. Yoksulluk Nafakası Alacaklısının Haysiyetsiz Hayat Sürmesi

Yoksulluk nafakasının nafaka alacaklısının haysiyetsiz hayat sürmesi sebebine dayanılarak sona erdirilebilmesi de mümkündür. Ancak haysiyetsiz hayat sürme kavramı soyut ve kanun tarafından tanımlanmamış bir kavramdır⁵²⁶. Bu nedenle hangi durumların haysiyetsiz hayat sürme olarak değerlendirileceği hususunda somut örneklerden hareket edilmesi gerekmektedir. Haysiyetsiz hayat sürme kavramını toplumun değer yargılarına göre kabul edilemeyecek ve ahlaki olarak nitelendirilemeyecek mevcut davranışların sürekli olarak sergilenmesi şeklinde tanımlanmakta, doktrinde ise toplumun; namus, ahlak ve şeref anlayışına aykırı yaşamak haysiyetsiz hayat sürme olarak ifade edilmektedir⁵²⁷. Yoksulluk nafakası alacaklısının haysiyetsiz hayat sürmesi sebebine dayanılarak yoksulluk nafakasının sona erdirilebilmesi için nafaka alacaklısının haysiyetsiz hayat sürme olarak nitelendirilecek fiillerini sürekli tekrarlayarak kendisi bakımından yaşam tarzı haline getirmiş olması gerekir⁵²⁸. Bu bağlamda nafaka alacaklısının haysiyetsiz hayat sürme olarak değerlendirilen fiilleri bir kez gerçekleştirmiş olması bu sebeple yoksulluk nafakasının sona erdirilebilmesine imkân vermez⁵²⁹.

Yoksulluk nafakasının nafaka alacaklısının haysiyetsiz hayat sürmesi sebebiyle sona erdirilebilmesi için nafakası yükümlüsü mahkemede dava açarak tanık dahil her türlü delile başvurabilme imkanına sahiptir. Mahkemece bu konuda uzman görüşüne de başvurulabilir. Yoksulluk nafakası alacaklısının haysiyetsiz hayat sürmesine ise şu örnekler verilmektedir: Yüz kızartıcı suç işlemek, alkolik olmak, uyuşturucu-uyarıcı madde bağımlısı olmak, kumal ayrılığı rejimihane, genelev

⁵²⁶ Büyükipekçi, s. 121.

⁵²⁷ Kalender, s. 275.

⁵²⁸ Büyükipekçi, s. 121.

⁵²⁹ Kalender, s. 276.

işletmek, fuhuş yapmak vb. Ancak haysiyetsiz hayat sürme bakımından en sık karşılaşılan örneklerden biri nafaka alacaklısının kendisiyle aynı cinsiyete sahip bir kişi ile ilişkisinin bulunmasıdır. Fakat yoksulluk nafakası alacaklısının kendisiyle aynı cinsiyette bulunan bir kişiyle birlikte yaşaması hali hassasiyetle incelenmelidir. Bu durumun sadece ekonomik birlik mi taşıdığı yoksa fiili birlikteliği de içerip içermediği doğru bir şekilde tespit edilmelidir. Zira kişinin hem cinsiyete bir arada yaşaması birbirine destek olma; kira bedeli, yiyecek, içecek, yakacak, fatura gibi ihtiyaçları ve masrafları birlikte ödeyip mali yüklerini hafifletme, bakıma muhtaç aile bireylerine bizzat bakıyor olma gibi bir duruma dayanabileceği gibi eşcinsel, ensest ilişkilere de dayanıyor olabilir. Hâkim yoksulluk nafakasının bu sebeple sona erdirilebilmesi bakımından gerekli olguların bulunup şartlarının da oluşmuş olduğuna kanaat getirirse dava tarihinden itibaren yoksulluk nafakasının kaldırılmasına karar verecektir.

3.3.7. Yoksulluk Nafakası Alacaklısının Yoksulluğunun Ortadan Kalkması

Yoksulluk nafakasının mahkeme kararıyla sona erdirilebileceği diğer bir durum ise nafaka alacaklısının yoksulluğunun ortadan kalkmış olmasıdır. Zira yoksulluk nafakasına hükmedilmesindeki amaç yoksulluk nafakası alacaklısının yoksulluğunun giderilmesidir ve nafaka alacaklısının yoksulluğunun sona ermesi ile yoksulluk nafakasının varlık sebebi ve en önemli şartı ortadan kalkmış olacaktır⁵³⁰. Mahkeme yoksulluk nafakası alacaklısının yoksulluğunun sona ermiş olup olmadığını tespit edilebilmesi için nafaka alacaklısının ekonomik durumunun hangi seviyede olduğunu belirleyecektir. Hâkim nafaka alacaklısının yoksulluğunun ortadan kalkmış sayılabilmesi için gerekli ölçütleri de göz önünde bulundurarak somut olaya göre karar verecektir. Bu bağlamda nafaka alacaklısının; düzenli gelir sağlayıcı bir işe girmiş olması, miras yoluyla kendisine mal varlığı intikal etmiş olması, anne babasının ölümüyle kendisine maaş bağlanmış olması gibi hususlar nafaka alacaklısının yoksulluğunun ortadan kalkmış olmasına örnek olarak gösterilmektedir.

⁵³⁰ Büyükipekçi, s. 121.

Yargıtay'a göre yoksulluğun ortadan kalkıp kalkmadığı belirlenirken nafaka alacaklısının yoksulluk nafakasına hükmedilen tarihteki mali durumuyla nafakanın kaldırılması amacıyla açılan dava tarihindeki güncel mali durumu kıyaslanmalıdır⁵³¹. Ayrıca Yargıtay nafaka alacaklısının nafakaya hükmedildikten sonra sürekli ve düzenli gelir elde ettiği bir işe girmiş olmasını yahut asgari ücret seviyesinde gelire sahip olmasını tek başına yoksulluk nafakasının kaldırılmasını gerektiren kesin bir ölçüt olarak kabul etmemekte diğer şartlarla birlikte incelemekte şayet nafaka alacaklısının elde ettiği bu gelir onu yoksulluktan tamamen kurtarmamakla birlikte nafakaya hükmedilen tarihe göre mali durumunda bir iyileşme olmuşsa çoğun içinde az da vardır prensibi gereği bu durumu nafakanın azaltılması sebebi olarak kabul etmekte ve bu yönlü kararlar vermektedir⁵³². Hâkimin nafaka alacaklısının yoksulluğunun ortadan kalkmış olması sebebiyle nafakanın sona erdirilmesi

⁵³¹ **Yarg. 3. HD., E. 2016/4646, K. 2016/5141, T. 04.04.2016** :“...Somut olayda; tarafların...2. Aile Mahkemesinin 04.05.2007 tarihli kararı ile anlaşmalı olarak boşandıkları, davalı için 500, 00 TL yoksulluk nafakasına hükmedildiği ve kararın 12.09.2007 tarihinde kesinleştiği anlaşılmıştır. Dosyadaki bilgi ve belgelerden; davacının temizlik malzemeleri işi ile uğraştığı, aylık 2.500 TL geliri olduğu, 1.189 TL emekli maaşı olduğu, aylık 2.000 TL kira geliri olduğu, kira ödemediği, evli olduğu, davalının finansman yöneticisi olduğu, aylık 4.000 TL geliri olduğu, 2.365 TL emekli maaşı aldığı, 1.450 TL kira ödediği, annesi ve oğlu ile kaldığı anlaşılmaktadır. O halde; davacının ekonomik ve sosyal durumunda olağanüstü değişim olmadığı, edimin aynen ifasının davacı yönünden katlanılmaz hal almadığı, yoksulluk nafakasının anlaşmalı boşanma davasında belirlendiği, boşanma tarihinin üzerinden yaklaşık 8 sene geçtiği ve davalının aldığı emekli maaşının yoksulluk nafakası ihtiyacını ortadan kaldırmadığından davanın reddine karar verilmesi gerekirken davanın kabulü ile nafakanın tamamen kaldırılması doğru olmayıp, bozmayı gerektirmiştir....”

⁵³² **Yarg. 3. HD., E. 2016/10723, K. 2017/212, T. 18.01.2017** :“...*Dava; yoksulluk nafakasının* kaldırılma istemine ilişkindir...Tarafların sosyal ve ekonomik durum araştırmalarına göre; davacının öğretmen olduğu, aylık 2500 TL maaş aldığı, lojmanda yaşadığı ve bekar olduğu; davalının ise Vestel firmasında işçi olarak çalıştığı, aylık 1000 TL maaş aldığı, 3-4 kişi ile birlikte kişi başı 250 TL kirada oturduğu, bekar olduğu anlaşılmıştır. Hukuk Genel Kurulunun yerleşik kararlarında "asgari ücretle çalışılmakta bulunulması" yoksulluk nafakası bağlanmasını veya yoksulluk nafakasının ortadan kaldırılmasını gerektiren bir durum olarak kabul edilmemiştir. Ancak, yoksulluk nafakasının kaldırılması talebi, azaltılması talebini de içermekte olduğundan, bu durum nafakanın miktarını tayinde ve indirilmesinde etken olarak dikkate alınmalıdır. O halde; nafakanın kaldırılması isteminin aynı zamanda nafakanın azaltılması istemini de kapsadığı gözetilerek, davalının aylık düzenli olarak elde ettiği gelirin davalıyı yoksulluktan tamamen kurtarmadığı, ancak mali durumunu olumlu yönde değiştirdiği dikkate alındığında nafakada hakkaniyete uygun bir oranda indirim yapılması gerekirken davanın tümüden reddine karar verilmesi doğru olmayıp, bozmayı gerektirmiştir.”

konusunda ise takdir yetkisi bulunmaktadır. Bu bağlamda yoksulluk nafakasının nafaka alacaklısının yoksulluğunun ortadan kalkması sebebiyle kaldırılması talebiyle açılan davalarda hâkim ödenecek nafakanın tamamen kaldırılmasına karar verebileceği gibi tamamen kaldırılmasına sebep teşkil edecek derecede yoksulluk nafakası alacaklısının mali durumunun iyileşmediğini ancak nafakaya hükmedilen tarihtekine göre de yoksulluğunun azaldığı kanaatine varmışsa kendisine ödenen yoksulluk nafakası miktarında yükümlü lehine bir indirimle gidilmesine de karar verebilme imkânına sahiptir⁵³³.

3.4. YOKSULLUK NAFKASININ BENZER HUKUKİ KURUMLARLA İLİŞKİSİ VE KARŞILAŞTIRILMASI

3.4.1. Maddi Tazminat

Maddi tazminat Aile Hukuku'ndaki boşanmaya bağlanan mali sonuçlardan biridir. Maddi tazminat evliliğin sona ermesi nedeniyle mevcut veya beklenen menfaatleri zedelenen veyahut tehlikeye düşen tarafın boşanmaya sebep olan taraftan bu zararların giderilmesini talep edebilmesine imkân tanıyan hukuki bir kurumdur⁵³⁴. Maddi tazminat genel olarak tarafların mevcut durumlarında veya gelecekte elde etmeyi bekledikleri hak ve menfaatlerinde evliliğin sona ermesi sebebiyle olumsuz değişimler, menfaatlerinde azalma veya elde etmeyi umdukları menfaatleri kaybetmeleri nedeniyle talep edilmektedir⁵³⁵. Maddi tazminata hükmedilmesinin amacı talepte bulunan tarafın evlilik süresince mevcut olan hayat standartlarının evlilik sona erince de aynı şekilde devam ettirilmesidir. Bu talep boşanma davası ile birlikte ileri sürebileceği gibi daha sonra boşanmanın mali sonuçlarına bağlanan bir yıllık süre içerisinde de talep edilebilir. Maddi tazminatı her iki eşinde talep etmesi mümkündür. Bu bağlamda şartları bulunduğu sürece hem erkek hem de kadın eşe maddi tazminat talep hak ve ödeme yükümlülüğü kanun tarafından öngörülmüştür. Ancak tazminat

⁵³³ Büyükepeççi, s. 121-122.

⁵³⁴ Ilgın Biçer Yener, “**Boşanmada Maddi Tazminat**”, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019, s. 13.

⁵³⁵ Başpınar, s. 58-63.

kurumunda kusuru bulunmayan tarafın tazminatla yükümlü tutulması mümkün olmadığı için boşanmaya sebebiyet veren olaylar bakımından herhangi bir kusuru bulunmayan taraftan maddi tazminat talep edilemeyecektir.

Maddi tazminat talep edilmesi ve ödenmesi yoksulluk nafakası talep edilmesine ve ödenmesine engel teşkil etmez. Zira tazminat ve yoksulluk nafakası kurumları birbirine benzese de özünde farklı kurum ve amaçlara hizmet etmektedir⁵³⁶. Özellikle de günümüzde tazminatın asli ve vazgeçilmez unsuru olan kusur koşulundan yoksulluk nafakası bakımından uzaklaşmakta, eşit kusurlu olma durumu veya yoksulluk nafakası yükümlüsünün kusursuz olması halinde şayet diğer eşte kusursuz ise yoksulluk nafakasına hükmedilebilmektedir. Dolayısıyla da mahkeme tarafından

536 Yarg. HGK., E. 2007/275, K. 2007/275, T. 16.05.2007:“...Mahkemece, davalının başka bir kadınla yaşadığı, bir de çocuğunun bulunduğu, bu nedenle tam kusurlu olduğu anlaşıldığından tarafların boşanmalarına, davacı kadının kişilik haklarının ağır şekilde ihlal edilmiş olması, yaşı itibariyle ikinci evlilik yapma şansının çok azalmış bulunması dikkate alınarak; 150 milyar TL. maddi 150 milyar TL. manevi tazminata hükmedilmiştir.Bununla birlikte, her ne kadar davacı lehine 2 milyar TL. tedbir nafakasına hükmedilmiş ve 5 milyar TL. yoksulluk nafakası talebinde bulunulmuşsa da, davacının SSK. emeklisi olduğu, aylık 469 milyon TL. maaşı bulunduğu, kira vermeden davalıya ait evde oturduğu bu suretle davacının düzenli bir gelirinin mevcut olduğu, asgari ücretin üzerinde olan bu gelire göre yoksulluk durumunda bulunmadığı anlaşılarak, tedbir nafakasının hükmedildiği tarihten itibaren kaldırılmasına, yoksulluk nafakası ile ilgili istemin reddine karar verilmiştir...Hüküm davacı tarafından yoksulluk nafakası yönünden temyiz edilmekle, Özel Dairece yukarıda açıklanan nedenlerle bozulmuş, yerel mahkemece ilk hükümde direnilmiştir...4721 sayılı Türk Medeni Kanununun 174.maddesine göre, mevcut veya beklenen menfaatleri boşanma yüzünden zedelenen kusursuz veya daha az kusurlu tarafın, kusurlu taraftan uygun bir maddi tazminat isteyebileceği, boşanmaya sebep olan olaylar yüzünden kişilik hakkı saldırıya uğrayan tarafın, kusurlu olan diğer taraftan manevi tazminat olarak uygun miktarda bir para ödenmesini isteyebileceği öngörülmüştür.Yine aynı kanunun 175.maddesinde ise, boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek tarafın kusuru daha ağır olmamak koşuluyla, geçimi için diğer taraftan mali gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebileceği, nafaka yükümlüsünün kusurunun aranmayacağı açıklanmıştır.Görüleceği üzere davacı kadın yararına hükmedilen maddi ve manevi tazminatların hukuksal dayanağı ile yoksulluk nafakasının hukuksal dayanağı birbirinden farklıdır.Biri diğerinin yerine ikame edilemeyeceği gibi, birini alanın diğerini alamayacağını ileri sürülmesi yasal mevzuat karşısında mümkün görülmemektedir. ...”

maddi tazminata hükmedilmiş olması yoksulluk nafakasının tamamen red sebebi sayılmamalı somut olayın durum ve koşullarına göre sağlıklı bir şekilde değerlendirilmesi yapılarak gerekli görülürse belirli miktar ve oranda indirim yapılarak yoksulluk nafakasına hükmedilmelidir.

3.4.1.1. Genel Olarak Maddi Tazminat, Koşulları Ve Kapsamı

Maddi tazminat TMK m. 174'te düzenlenmiştir. Buna göre mevcut veya beklenen menfaatleri boşanma yüzünden zedelenen, kusursuz veyahut daha az kusurlu taraf kusurlu taraftan uygun bir maddi tazminat isteyebilir. Bu hükme göre maddi tazminata hükmedilebilmesinin şartları şunlardır: İlk olarak maddi tazminat talebinde bulunan eşin hiç kusurun bulunmaması veyahut da kusurunun diğer eşe nazaran daha az olmasının gerekmektedir. Fakat doktrinde kabul edilen görüşe göre kusursuzluk ibaresinden mutlak anlamda bir kusursuzluk anlaşılmamalıdır⁵³⁷. Zira boşanmaya sebebiyet veren olaylar evliliğin başından itibaren değerlendirildiğinde kusuru olmayan bir tarafın bulunma ihtimali ve kimin ne derece hangi olaylarda kusurunun bulunduğu tespit de neredeyse imkânsızdır⁵³⁸. Maddi tazminat talebinde bulunan eşin kusuru diğer eşe nazaran boşanmaya sebebiyet veren olaylarda daha az yani ikincil derecedeyse hâkim bu eş lehine tazminat ödenmesine hükmedebilir. Bir eşin diğerine oranla daha az kusurlu olması hali hiç kusursuz olmayı değil, maddi tazminat talep edilen eşten daha az kusurlu olmayı ifade eder⁵³⁹. Boşanmaya sebep olan olaylar bakımından eşlerin eşit kusurlu olması halinde birbirlerinden maddi tazminat talep edebilmeleri Yargıtay tarafından kabul edilmemektedir⁵⁴⁰. Doğal olarak kusuru daha fazla olan eşin de maddi tazminat talep etme imkânı yoktur. Boşanma davasında saptanıp da verilmiş olan karardaki kusur, maddi tazminat kararına dayanak olacak hâkimde bu karardaki kusuru göz önüne alarak tazminat talebini karara

⁵³⁷ Akıntürk/Ateş, **Medeni Hukuk**, s. 296.

⁵³⁸ Günay, s. 42.

⁵³⁹ Zararsız, s. 42.

⁵⁴⁰ Yücedağ, **Kusurun Etkisi**, s. 291.

bağlayacaktır⁵⁴¹. Bu bağlamda mahkemece kusurun iyi bir şekilde saptanması önemlidir⁵⁴².

Maddi tazminat talep edilebilmesi için gerekli olan diğer bir şart ise davalı tarafın yani kendisinden tazminat talep edilen tarafın kusurlu olmasıdır⁵⁴³. Zira kusuru ile boşanmayı sebebiyet verme ibaresinden de anlaşıldığı üzere bir eşin kusuru ile boşanma arasında illiyet bağı bulunmuyorsa kendisinden tazminat talep edilmesi mümkün değildir⁵⁴⁴. Tazminat kurumu ve bu husustaki talepler kusura dayanmaktadır. Doktrinde bu konuya verilen örnek akıl hastalığıdır. Akıl hastalığı sebebiyle boşanma davası açıldığında, akıl hastası eşin hareketlerinde kusuru bulunmadığı için aleyhine tazminata hükmedilmesi mümkün değildir⁵⁴⁵. Boşanma sonucu talep edilebilecek maddi tazminatın diğer bir şartı ise talepte bulunanın boşanma nedeniyle mevcut veya beklenen bir menfaatinin zedelenmiş olmasının gerekmesidir. Zira maddi tazminatın amacı boşanma sebebiyle, kusuru daha az olan tarafın uğramış olduğu zararın tazminidir. Tazmin edilmesi gereken zarar da mevcut veya beklenen bir menfaatin ortadan kalkmasından ötürü olacaktır⁵⁴⁶. Bu sebeple de boşanma nedeniyle değil de başka bir sebepten dolayı ortaya çıkan bir zararın tazmini TMK m. 174'e göre olmayacaktır⁵⁴⁷.

Mevcut menfaatlerin kaybına örnek olarak boşanma sonucu tarafların ev değiştirmek zorunda kalması, çalışmadığı için diğer eşten destek görüyorken artık bunun sona ermesi vb verilebilir⁵⁴⁸. Elde edilmesi beklenen menfaatlerin kaybı ise boşanma esnasında mevcut olmamakla birlikte evlilik devam etmiş olsaydı

⁵⁴¹ Özdemir, **a.g.m.**, s. 25.

⁵⁴² Yener, s. 32.

⁵⁴³ İnal, **Nafaka Davaları**, s. 503 .

⁵⁴⁴ Yücedağ, **Kusurun Etkisi**, s. 289.

⁵⁴⁵ Zararsız, s. 38.

⁵⁴⁶ Gelmez, s. 52-54.

⁵⁴⁷ Zararsız, s. 44.

⁵⁴⁸ İnal, **Nafaka Davaları**, s. 504 . ; Ahmet Mithat Kılıçoğlu, **Aile Hukuku**, 5. b., Ankara, Turhan Kitabevi, 2020, s. 173.

gerçekleşmesi muhtemel olan menfaatlere ulaşılmasının imkansız hale gelmesi durumudur⁵⁴⁹. Bu tür menfaatlere de boşanma gerçekleşmemiş olsaydı ve ölüm sonucu evlilik sona erseydi eşe kalacak miras hakları, alacağı sigorta miktarı ve maaşlar örnek gösterilebilir⁵⁵⁰. Evlilik içerisinde yapılan katkı harcama gibi hususlar maddi tazminatın kapsamına girmezler bu doğrultuda bunların tazminat içerisinde istenmesi mümkün değildir⁵⁵¹. Hâkim mevcut veya beklenen menfaatlerin azalıp azalmayacağı ve bunun ne miktarda olacağını değerlendirirken birtakım kriterleri göz önünde bulundur⁵⁵². Bu kriterlere şu örnekleri verebiliriz: Eşlerin yaşları, ileride yeni bir evlilik yapma olasılıkları, sağlık durumları, evlilik süresince üstlenmiş oldukları görev dağılımları evliliğin müddeti, evlilik esnasındaki yaşam standartları, evlilikten önce çalışıyorlardı ise yeniden çalışma olanakları, çalışmak için yapacakları masraflar, mevcut veya elde edilmesi umulan olan sosyal haklar, talepte bulunan eşin gelirleri ve malvarlığı durumu, mesleki kazanç sağlamak için yapılması lazım gelen masraflar, mal rejiminin tasfiye edilmesi sonucu elde edilecek menfaatler.

Ayrıca hâkimin karar verirken dikkate aldığı hususları kararında belirtmesi de oldukça gerekli görülmektedir. Zira daha sonra açılacak tazminatın indirilmesi, kaldırılması davalarında bu kriterler belirleyici olacaktır⁵⁵³. Eşlerin menfaatine ve taleplerine göre maddi tazminatın toptan veya irat olarak şeklinde ödenmesine karar verilebilir. Ancak doktrinde maddi tazminatın çoğunlukla toptan şekilde ödenmesine hükmedilmesinin daha isabetli olacağı ifade edilmektedir⁵⁵⁴. Eşlerin anlaşmaları halinde maddi tazminatın yabancı para olarak ödenmesine karar verilebilir. Maddi tazminatın taksitli şekilde ödenmesine karar verilebilmesinin ise mümkün olmadığı ifade edilmektedir⁵⁵⁵. Ayrıca talepte bulunurken dikkat edilmesi gereken husus ise;

⁵⁴⁹ Akıntürk/Ateş, **Medeni Hukuk**, s. 297.

⁵⁵⁰ Günay, s. 62-65.

⁵⁵¹ Özdemir, **a.g.m.**, s. 25. ; Zararsız, s. 32-33.

⁵⁵² Günay, s. 69.

⁵⁵³ Özdemir, **a.g.m.**, s. 25. ; Alı, s. 37-38.

⁵⁵⁴ Zararsız, s. 53-54.

⁵⁵⁵ Partokyan, s. 72.

talepte miktarın açıkça ve belirli olarak bulunması gerektiğidir. Ancak bazı durumlarda başlangıçta talep miktarı saklı tutulabilir, saklı tutulmayan miktarın ise daha sonradan arttırılması mümkün değildir⁵⁵⁶. Maddi tazminatın para dışında ayın şeklinde de talep edilebilme imkânı vardır⁵⁵⁷. Ödenecek maddi tazminat miktarını hâkim tarafların mali ve sosyal durumlarını değerlendirerek belirleyecektir. Burada hâkimin takdir etmiş olduğu tazminat miktarı talep edenin uğradığı tüm zararların tazmini niteliğinde olmak zorunda değildir. Ayrıca maddi tazminatın boşanmayla birlikte talep edilmesi de şart değildir. Boşanma davasından ayrı bir dava ile de talep edilebilir.

Yoksulluk nafakasında olduğu gibi maddi tazminatın irat şeklinde ödenmesine karar verilmişse taraflar daha sonra irat şeklinde ödenen tazminatın kaldırılması, azaltılması veyahut arttırılması için dava açabilirler⁵⁵⁸. Ağırlıklı görüş toptan şekilde ödenmesine hükmedilen maddi tazminatın daha sonra uyarlanmasının yahut sona erme sebepleri gerçekleşmişse geri istenmesinin mümkün olmadığıdır. Bu bağlamda şayet hâkim tarafların yaşını sağlık durumunu göz önünde bulundurarak tekrar evlenme ihtimalinin olmadığını, çalışamayacak durumda olduğunu saptayıp maddi tazminatın toptan ödenmesine karar vermişse daha sonra toptan şekilde ödenen bu tazminatın sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre geri istenip istenemeyeceği istenebilecekse de ne oranda geri alınabileceği hususu tartışmalıdır. Doktrinde birtakım yazarlara göre⁵⁵⁹ şayet taraflardan birinin evlenme ihtimalinin çok düşük olduğu veya olmadığı, mevcut koşullarda çalışmasının mümkün olmadığı göz önünde bulundurularak ve kararda bu duruma işaret edilerek lehine toptan şekilde maddi tazminat ödenmesine hükmedilmiş ancak daha sonra bu taraf evlenmiş veyahut ağır hastalığı iyileşmiş ve yüksek gelir getiren bir işe girmişse bu durumda sebepsiz zenginleşme hükümlerine dayanarak toptan şekilde ödenen maddi tazminatın geri istenmesi mümkündür.

⁵⁵⁶ Yener, s. 21. ; Çağrı, s. 119.

⁵⁵⁷ Özdemir, **a.g.m.**, s. 24. ; Gelmez, s. 61-62.

⁵⁵⁸ Yener, s. 54.

⁵⁵⁹ Özdemir, **a.g.m.**, s. 26.

3.4.1.2. Maddi Tazminat Ve Yoksulluk Nafakası İlişkisi, Benzerlikleri Ve Farklılıkları

TMK özelliklede maddi tazminat ve yoksulluk nafakasını birbirine benzer şekilde düzenlediği için aralarındaki ortak noktalara değinmekte fayda olacaktır. Öncelikle her ikisine ilişkin talepler de Aile Hukuku'na ilişkin hak talepleridir. Hem maddi tazminat hem de yoksulluk nafakası evlilik birliğinin sona ermesine bağlı olarak ortaya çıkan mali sonuçlardandır. Her ikisi de evliliğin mahkeme kararıyla sona erdirilme hallerinden olan hem boşanma halin de hem de butlan sebepleriyle iptali halinde talep edilebilir. Her iki kurumun da gayesi evliliğin sona ermesi sonucunda maddi açıdan mağdur olan tarafı korumak desteklemektir. Her iki talep bakımından da evliliğin sona ermesiyle uygun illiyet bağı aranır. Bu bağlamda yoksulluk nafakası talepleri bakımından içine düşülen yoksulluğun maddi tazminat talepleri bakımından ise meydana gelen maddi zararın boşanma neticesinde gerçekleşmiş olması gerekir⁵⁶⁰. Hem yoksulluk nafakası hem de maddi tazminat talep hak ve yükümlülüğü bakımından kanunda eşler arasında bir ayrım gözetilmemiş eşitlik ilkesi doğrultusunda hareket edilmiştir. Kanun koyucu hem erkek eşe hem de kadın eşe şartları bulunduğu sürece diğerinden tazminat ve yoksulluk nafakası talep etme hakkı tanımış, her iki eşinde menfaatlerini aynı ölçüde gözetmiştir. Bu bağlamda her iki hukuki kurum bakımından da karşılıklılık esası benimsenmiştir. Yani bir eş nafaka/tazminat talepleri bakımından alacaklı konumunda bulunabileceği gibi borçlu konumunda da bulunabilmektedir. Her ikisinde evliliğin sona ermesine ilişkin dava esnasında talep edilebileceği gibi sona ermeye ilişkin verilen kararın kesinleşmesinden itibaren 1 yıl içerisinde de ayrı bir davayla talep edilebilir⁵⁶¹.

Hem yoksulluk nafakası hem de maddi tazminat evliliğin sona ermesinden sonra ilk kez talep edilecekse bu talebin ileri sürülebileceği süre için kanun koyucu tarafından boşanmaya bağlı diğer mali hak taleplerindeki gibi 1 yıllık zamanaşımı süresi öngörülmüştür. Her ikisi de evliliğin sona ermesine ilişkin dava esnasında talep

⁵⁶⁰ Çağrı, s. 103-106.

⁵⁶¹ Çağrı, s. 118.

edilmiş olupta ödenmesine hükmedilmiş ise ödenmeye başlanacağı tarih mahkeme hükmünün kesinleştiği tarih, evlilik sona erdikten sonra 1 yıllık zamanaşımı süresi içerisinde talep edilmeleri halinde ise bu yönlü davayı açmış oldukları kabul edilen tarih olacaktır. Yine her iki hukuki kurum bakımından talepte bulunan tarafın boşanmaya sebebiyet veren olaylarda diğer tarafa nazaran daha ağır kusurunun bulunmaması gerekir⁵⁶². Hem yoksulluk nafakası hem de maddi tazminatın irat veya toptan şekilde ödenmesine hükmedilebilir⁵⁶³. Her ikisine de mahkeme tarafından hükmedilebilmesi için bu hususta talebin varlığı şarttır. Bu bakımdan hâkim re'sen ne yoksulluk nafakasına ne de maddi tazminata hükmedememektedir. Her iki kurum bakımından görevli mahkeme Aile Mahkemesi, yetkili mahkeme ise şayet bu hukuki kurumlara ilişkin talepler boşanma veya evliliğin iptali davası esnasında ileri sürülmüşse davanın görüldüğü yer mahkemesi olacakken evliliğin sona ermesine ilişkin kararın kesinleşmesinden sonra talep edilmeleri halinde ise yoksulluk nafakası için ayrıca düzenlenmiş olan özel yetki kuralı da bulunmakla birlikte her ikisine ilişkin davanın da HMK gereği genel yetkili yer mahkemesi olan davalının yerleşim yeri mahkemesinde açılması mümkündür.

Her iki talep bakımından da tarafların kusurunun derecesi önem arz eder. Zira her ikisi açısından da talepte bulunanın kusuru diğer taraftan daha ağır ise talebi mahkeme tarafından kabul edilmeyecektir. Bunun dışında her ikisinde de kusurun derecesi ödenmesine hükmedilecek miktarın belirlenmesi bakımından önem arz eder. Zira talepte bulunan tarafın boşanmaya sebebiyet veren olaylardaki kusuru ödenmesine hükmedilecek nafaka/tazminat miktarında hakkaniyet gereği indirim

⁵⁶² **Yarg. 2. HD., E. 2010/9320, K. 2011/10099, T. 08.06.2011:**“... Toplanan delillerden birlik görevlerini yerine getirmeyen, davacı kocaya hakaret eden ve Turgutlu Sulh Ceza Mahkemesinin 2008/1245 esas sayılı dosyasında dinlenen davalının annesi ve babasının beyanlarına göre; birliği terkederek, başka bir erkekle kaçtığı anlaşılan kadının boşanmaya neden olan olaylarda daha ağır kusurlu olduğu anlaşılmaktadır.Maddi tazminat isteyen eşin kusursuz veya kusurunun diğerinden daha az olması (TMK.md.174/1); yoksulluk nafakası için de, diğerinden daha ağır kusurlu olmamak (TMK.md.175/1) gereklidir.Açıklanan yasal koşulları gerçekleşmediği halde; daha ağır kusurlu eş yararına maddi tazminat ve yoksulluk nafakasına hükmedilmesi isabetsiz olup; bozmayı gerektirmiştir. ...”

⁵⁶³Partokyan, s. 68.

yapılmasını gerektirebilir. Her ikisinin de irat şeklinde ödenmesine hükmedilmişse ilerleyen zamanlarda değişen ekonomik koşullara uygun olarak ödenmekte olan miktarın azaltılması, artırılması yahut tamamen kaldırılması yani uyarlanması mahkemeden talep edilebilir⁵⁶⁴. Her ikisinin de irat şeklinde ödenmesine hükmedilmesi durumunda süresiz olarak ödenebilmeleri mümkündür. Tarafların hem yoksulluk nafakasına hem de maddi tazminata ilişkin aralarında anlaşma yapıp ödenecek miktarı, süreyi, ödeme yöntemini, ödeme şeklini kendilerinin de belirlemesi mümkündür. Her ikisinin de hem nakdi hem de aynı şekilde ödenmesine hükmedilebilir⁵⁶⁵. Ayrıca tarafların nakdi şekilde ödenecek tazminat veya nafakanın yabancı para cinsinden ödenmesini kararlaştırmalarının önünde de bir sakınca bulunmamaktadır⁵⁶⁶.

Maddi tazminat ile yoksulluk nafakasının bir diğer ortak noktaları da TMK m. 176'da düzenlenen yoksulluk nafakasının kaldırılmasına, ödenen iradın artırılmasına veyahut indirim yapılmasına karar verilmesini gerektiren durumların maddi tazminat bakımından da geçerli olmasıdır⁵⁶⁷. Tarafların irat şeklinde ödenmesine hükmedilen nafaka ve tazminatın gelecek yıllarda ne oranda ödeneceğini kararlaştırmaları mümkün olduğu gibi talep halinde hakim de ileriye yönelik uyarlama yapması ve her yıl ödenecek miktarın bu ölçüde kendiliğinden artırılarak ödenmesine hükmetmesi mümkündür. Şayet boşanma/iptal davasıyla talep edilmişler ise ikisi içinde dava tarihinden itibaren faiz yürütülemez. Fakat dava sonucu verilen evliliğin sona ermesine ilişkin hükmün kesinleşmesinden sonra talep edilmişlerse artık bu halde dava tarihinden itibaren bu alacaklar için faiz yürütülmesi mümkündür. Ayrıca her ikisinin de icrai işlemlere konu olabilmesi için evliliğin sona ermesine ilişkin kararın kesinleşmiş olması gereklidir. Hem yoksulluk nafakası hem de maddi tazminat talep hakkından bu hak doğduktan sonra feragat edilebilmesi veya bu hak talebinin üçüncü

⁵⁶⁴ Cemal Oğuz, “Medeni Kanun Madde 174/1 İle 175 Arasındaki Farklar”, **Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 4 (2), 2000, s. 11.

⁵⁶⁵ Partokyan, s. 69-71.

⁵⁶⁶ Partokyan, s. 71.

⁵⁶⁷ Özdemir, **a.g.m.**, s. 26. ; Kılıçoğlu, **Aile Hukuku**, s. 176-177.

bir kişiye devredilebilmesi mümkündür⁵⁶⁸. Her ikisine de hükmedilirken ödemekle yükümlü tutulacak tarafın mali gücünün dikkate alınması ve miktar tayinin bu ölçüde yapılması gerekir. Hem yoksulluk nafakası hem de maddi tazminatın sona ereceği haller kanun koyucu tarafından aynı şekilde düzenlenmiştir.

Yoksulluk nafakası ve maddi tazminat kurumu kanuni düzenlemeleri de dikkate alındığında pek çok açıdan benzese de birtakım noktalarda özellikleri gereği birbirinden ayrılmaktadır. Öncelikle maddi tazminat ile amaçlanan evliliğin sona ermesi sebebiyle mevcut veya beklenen ekonomik menfaatleri azalmış veyahut ortadan kalkmış bulunan tarafın uğramış olduğu menfaat kayıplarının tazmin edilmesiyken yoksulluk nafakasının amacı boşanma sebebiyle yoksul duruma düşecek eşin hakkaniyet gereği bu yoksulluktan kurtarılmasıdır⁵⁶⁹. Yoksulluk nafakası maddi tazminatın aksine tazmin veya ceza niteliğinde değildir. Yoksulluk nafakasına eşlerin boşanmaya sebebiyet veren olaylarda eşit kusurlu olmaları halinde de hükmedilebilmesi mümkünken maddi tazminata eşlerin eşit kusurlu olması halinde hükmedilebilmesi mümkün değildir. Ayrıca yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi için nafaka yükümlüsünün kusuru aranmayacağı için şartları mevcutsa kusursuz tarafın da nafaka ödemesine hükmedilebilirken maddi tazminat bakımından tazminat talep edilen kişinin aleyhine tazminata hükmedilebilmesi için kusurlu olması şarttır⁵⁷⁰. Bu bakımdan kusur tazminat talepleri bakımından hayati rol oynarken yoksulluk nafakası bakımından Yabancı Hukuktaki uygulamalar da göz önüne alındığında gittikçe etkisini kaybetmeye ve hatta terk edilmeye başlayan bir unsur haline gelmiştir⁵⁷¹.

Yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi için talepte bulunan eşin kendisine nafaka ödenmediği takdirde yoksulluğa düşecek olması şartken maddi tazminata hükmedilebilmesi için tazminat talebinde bulunan eşin yoksulluğa düşmesi şart

⁵⁶⁸ Zararsız, s. 24.

⁵⁶⁹ Budun, s. 14. ; Gelmez, s. 66.

⁵⁷⁰ Çağrı, s. 65.

⁵⁷¹ Oğuz, **a.g.m.**, s. 10.

değildir. Maddi tazminat talep edilebilmesi için talepte bulunanın maddi menfaatleri zarar görmüş olmalıyken zarar yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi bakımından aranan bir şart değildir. Yoksulluk nafakası talep edebilme hakkının henüz doğmadan devredilebilmesi mümkün değilken maddi tazminat talep edebilme hakkı doğmadan önce devredilebileceği gibi miras yoluyla mirasçılara da geçebilir. Yoksulluk nafakasına hükmedilmesinin amacı içine düşülen yoksulluğu önlemek olduğu için nafaka alacaklısı lehine ödenmesine hükmedilecek nafaka miktarının onun hayati ihtiyaçlarıyla sınırlı ve yoksulluğunu giderecek ölçüde olması gerekirken maddi tazminat ile amaçlanan talepte bulunan eşin yoksulluğunu gidermek değil evlilik esnasındaki hayat standartlarının aynı şekilde devam ettirilmesini sağlamak olduğu için takdir edilecek tazminat miktarı tazminat alacaklısının hayati ihtiyaçları ile sınırlı olmak zorunda değildir. Evliliğin sona ermesine ilişkin verilen kararın kesinleşmesinden sonraki 1 yıllık zamanaşımı süresinde talep edilecek yoksulluk nafakası bakımından genel yetkili mahkemenin yanı sıra nafaka alacaklısının yerleşim yeri mahkemesi de özel yetkili yer mahkemesi olarak düzenlenmişken maddi tazminat davaları bakımından ise özel yetkili yer mahkemesi öngörülmemiştir.

3.4.2. Manevi Tazminat

Manevi tazminat; boşanmaya yol açan olaylarda diğer eşe nazaran daha az kusurlu olan eşin bu evliliğin sona ermesi ve boşanma yüzünden kişilik haklarında meydana gelen bir zararın tazmini amacıyla talep ettiği ve karşılığında maddi yarar sağladığı tazminat türüdür⁵⁷². Manevi tazminat Aile Hukuku'na ilişkin hak talebidir ve bu talep bakımından da evliliğin sona ermesiyle uygun illiyet bağı aranır. Manevi tazminat talep hak ve yükümlülüğü bakımından kanunda eşler arasında bir ayırım gözetilmemiş eşitlik ilkesi doğrultusunda hareket edilmiştir. Manevi tazminata hükmedilmesiyle amaçlanan evliliğin boşanma veya butlan nedeniyle iptali halinde kişilik hakkı hukuku aykırı bir şekilde ihlal edilen tarafın uğramış olduğu manevi zararın maddi olarak tazmin edilmesi duyulan acı, elem ve kederin olabildiğince

⁵⁷² Güneşlioğlu, s. 59.

giderilip telafi edilmeye çalışılmasıdır⁵⁷³. Manevi tazminat talebinde bulunabilmek için TMK m. 23’ de düzenlenen ve kişilik haklarının ihlalinin teşkil eden durumların mevcut olması gerekir. Manevi kişiliğin devamı ve gelişimi açısından korunması gerekli olan, maddi ve manevi değerlerin ihlal edilmesi hukuken kişilik hakkına aykırılık teşkil eder⁵⁷⁴.

Sadece boşanma olgusu kişiye manevi tazminat talep hakkı tanımaz⁵⁷⁵. Burada kişiye manevi tazminat talep hakkı tanıyan husus boşanma sebebinin onun kişilik haklarını zedelemiş olmasıdır⁵⁷⁶. Kişilik hakkı her bireyin kişiliğini oluşturan tüm maddi ve manevi değerleri kapsamaktadır⁵⁷⁷. Bu bağlamda kişinin beden bütünlüğü, sağlığı, haysiyet ve onuru, sözleri, fotoğraf ve resimleri gibi unsurlar kişilik hakkı çerçevesinde değerlendirilmektedir⁵⁷⁸. Esasen manevi tazminat genel olarak kişilik haklarının ihlalinin sonucu olarak ödenecek bir meblağ, karşılık, ceza, tazmin niteliğine haiz sayılsa da sonucunda eşlere maddi bir ödeme yapılmaktadır. Bunun içindir ki maddi menfaat sağlamasından ötürü evliliğin sona ermesinin mali sonuçlarından biri olduğu kabul edilmektedir⁵⁷⁹. Boşanma yüzünden hangi tarafın kişilik haklarının zedelendiğini tespit edebilmek bakımından ise tarafların boşanmaya yol açan olaylardaki kusurların karşılaştırılması önemlidir. Zira kusuru diğer eşe nazaran daha ağır olan eş diğerinden manevi tazminat talep edemeyecektir. Ancak manevi tazminata hükmedilirken dikkate alınacak kusurun mutlaka ağır bir kusur olması ya da kişilik

⁵⁷³ Türkol, s. 28.

⁵⁷⁴ Özdemir, **a.g.m.**, s. 27.

⁵⁷⁵ Alı, s. 41.

⁵⁷⁶ Kılıçoğlu, **Aile Hukuku**, s. 174.

⁵⁷⁷ Zeynep Erten Sarı, “**Boşanmada Manevi Tazminat**”, Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021, s. 27.

⁵⁷⁸ Türkol, s. 26.

⁵⁷⁹ Özdemir, **a.g.m.**, s. 25.

haklarını önemli ölçüde fazla zedelemiş olması aranmaz⁵⁸⁰. TMK m. 174/II' ye göre manevi tazminatın yalnızca para olarak ödenebilmesi mümkündür⁵⁸¹.

3.4.3. Genel Olarak Manevi Tazminat Koşulları ve Kapsamı

Manevi tazminat kurumu TMK m. 174'de düzenlenmiştir. Hükme göre boşanma yüzünden kişilik hakları saldırıya uğrayan taraf kusurlu olan diğer taraftan kusuruyla vermiş olduğu zararın tazmin edilmesi için bir miktar para talep edebilir⁵⁸². Manevi tazminat talep edilebilmesinin şartlarından ilki manevi tazminat talep eden tarafla kendisinden tazminat talep edilen tarafın arasında kanunun aradığı şekle uygun olarak kurulmuş geçerli bir evliliğin bulunması ve bu evliliğin de yine kanuna uygun şekilde sona erdirilmiş olmasıdır. Bu bakımdan manevi tazminat evliliğin mahkeme kararıyla sona erdirilmesi hallerinden olan hem boşanma hem de butlan sebepleriyle iptali halinde talep edilebilir. Bir diğeri ise; davalının yani kendisinden manevi tazminat talep edilecek kişinin kusurlu olmasıdır⁵⁸³. Bu kusurun özel bir ağırlığa sahip olması aranmamaktadır. Manevi tazminat talep eden tarafın ise tamamen kusursuz olması gerekmemeyle birlikte boşanmaya sebep olan olaylardaki kusurunun diğer eşe nazaran da daha hafif olması gerekmektedir⁵⁸⁴.

Ayrıca boşanma yüzünden de kişilik hakları ihlale uğramış, manevi varlığı zarar görmüş olmalıdır⁵⁸⁵. Manevi tazminat talep eden eşin kusurunun bulunması ise tazminat da bir indirim sebebi teşkil edebilir⁵⁸⁶. Şu halde boşanmaya sebebiyet veren olaylarda manevi tazminat talep eden taraf ve talep edilen tarafın kusuru eşit veyahut talep edenin kusuru daha ağır ise manevi tazminata hükmedilemeyecektir⁵⁸⁷. Manevi

⁵⁸⁰ İnal, Nafaka Davaları, s. 505 .

⁵⁸¹ Akıntürk/Ateş, **Medeni Hukuk**, s. 300.

⁵⁸² Alı, s. 39.

⁵⁸³ Güneşlioğlu, s. 60.

⁵⁸⁴ Doğan, s. 69.

⁵⁸⁵ Sarı, s. 36.

⁵⁸⁶ Günay, s. 77.

⁵⁸⁷ Türkol, s. 43.

tazminat talebine temel teşkil eden husus, talep eden kişinin, talep edilen kişi ve onun davranışları yüzünden kişilik haklarının ihlal edilmiş olması, manevi varlığının zedelenmiş olmasıdır. Yani manevi tazminat talepleri bakımından meydana gelen manevi zararın tazminat talep edilen tarafın kusurlu davranışlarıyla boşanmaya sebebiyet vermiş olmasının neticesinde gerçekleşmiş olması gerekir⁵⁸⁸. Uğranılan manevi zararın ağır olması şart değildir fakat manevi tazminatı haklı gösterecek bir ağırlığı olması da aranmaktadır⁵⁸⁹. TMK'ya göre manevi tazminatın bir miktar para dışında farklı bir şekilde ödenmesine karar verilmesi mümkün değildir. Yani aynı olarak, taksitle veyahut da irat şeklinde ödenmesine karar verilemez⁵⁹⁰. Hâkim ödenecek olan manevi tazminat miktarını takdir ettikten sonra ödemenin toptan şekilde yapılmasına karar verecektir. Manevi tazminat davası da maddi tazminat davasındaki gibi boşanma davasından ayrı olarak açılabilir. Yine manevi tazminatın da evliliğin sona ermesinden sonra ilk kez talep edileceği hal için bu talebin ileri sürülebilmesi bakımından kanunda 1 yıllık zamanaşımı süresi öngörülmüştür.

3.4.4. Manevi Tazminat ve Yoksulluk Nafakası İlişkisi Benzerlikleri Farklılıkları

Hem manevi tazminat hem de yoksulluk nafakası evlilik birliğinin sona ermesine bağlı olarak ortaya çıkan mali sonuçlardandır. Her iki kuruma da hükmedilebilmesi için tarafların arasında kanunun aradığı şekle uygun olarak kurulmuş geçerli bir evliliğin bulunması ve bu evliliğin de yine kanuna uygun şekilde sona erdirilmiş olması gereklidir. Her ikisi de evliliğin mahkeme kararıyla sona erdirilme hallerinden olan hem boşanma halin de hem de butlan sebepleriyle iptali halinde talep edilebilir. Her ikisine ilişkin talepler de Aile Hukuku'na ilişkin hak talepleridir. Her iki talep bakımından da evliliğin sona ermesiyle uygun illiyet bağı aranır. Bu bağlamda yoksulluk nafakası talepleri bakımından içine düşülen yoksulluğun, manevi tazminat talepleri bakımından ise meydana gelen manevi zararın

⁵⁸⁸ Türkol, s. 47; Gelmez, s. 77.

⁵⁸⁹ Günay, s. 81.

⁵⁹⁰ Doğan, s. 81.

boşanma neticesinde gerçekleşmiş olması gerekir⁵⁹¹. Hem yoksulluk nafakası hem de manevi tazminat talep edebilme hakkının henüz bu hak doğmadan önce devredilebilmesi mümkün değildir. Hem yoksulluk nafakası hem de manevi tazminat talep hak ve yükümlülüğü bakımından kanunda eşler arasında bir ayrım gözetilmemiş eşitlik ilkesi doğrultusunda hareket edilmiştir. Kanun koyucu hem erkek eşe hem de kadın eşe şartları bulunduğu sürece diğerinden tazminat ve yoksulluk nafakası talep etme hakkı tanımış, her iki eşinde menfaatlerini aynı ölçüde korumuştur. Bu bağlamda her iki hukuki kurumda da karşılıklılık esası bulunmaktadır. Yani bir eş nafaka ve tazminat talepleri bakımından alacaklı konumunda bulunabileceği gibi borçlu konumunda da bulunabilmektedir.

Her ikiside evliliğin sona ermesine ilişkin dava esnasında talep edilebileceği gibi sona ermeye ilişkin verilen kararın kesinleşmesinden itibaren 1 yıl içerisinde de ayrı bir davayla talep edilebilir. Hem yoksulluk nafakası hem de manevi tazminat evliliğin sona ermesinden sonra ilk kez talep edilecekse bu talebin ileri sürülebilmesi bakımından kanunda 1 yıllık zamanaşımı süresi öngörülmüştür⁵⁹². Her ikisinin de ödenmesine evliliğin sona ermesine ilişkin verilen kararlar birlikte hükmedilmiş ise başlangıç tarihleri mahkeme hükmünün kesinleştiği tarih, evlilik sona erdikten sonraki 1 yıllık zamanaşımı süresi içerisinde talep edilmeleri halinde ise bu yönlü davayı açmış oldukları kabul edilen tarih olacaktır. Yine her iki hukuki kurum bakımından talepte bulunan tarafın boşanmaya sebebiyet veren olaylarda ya kusurunun bulunmaması yahut diğer tarafa nazaran daha az kusurunun bulunması gerekir. Her ikisine de mahkeme tarafından hükmedilebilmesi için bu hususta talebin varlığı şarttır. Bu bakımdan hâkimin re'sen ne yoksulluk nafakasına ne de manevi tazminata hükmedebilmesi mümkün değildir⁵⁹³. Her iki kurum bakımından görevli mahkeme Aile Mahkemesi, yetkili mahkeme ise şayet bu hukuki kurumlara ilişkin talepler boşanma veya evliliğin iptali davası esnasında ileri sürülmüşse davanın görüldüğü yer

⁵⁹¹ Sarı, s. 44-45.

⁵⁹² Kılıçoğlu, **Aile Hukuku**, s. 176.

⁵⁹³ Yıldırım, **Türk Aile Hukuku**, s. 93.

mahkemesi olacakken evliliğin sona ermesine ilişkin kararın kesinleşmesinden sonra talep edilmeleri halinde ise yoksulluk nafakası için ayrıca düzenlenmiş olan özel yetki kuralı da bulunmakla birlikte her ikisine ilişkin davanın da HMK gereği genel yetkili yer mahkemesi olan davalının yerleşim yeri mahkemesinde açılması mümkündür.

Her iki talep bakımından da tarafların kusurunun derecesi önem arz eder. Zira her ikisi açısından da talepte bulunanın kusuru diğer taraftan daha ağır ise talebi mahkeme tarafından kabul edilmeyecektir. Bunun dışında her ikisinde de kusurun derecesi ödenmesine hükmedilecek miktarın belirlenmesi bakımından önem arz eder. Zira talepte bulunan tarafın boşanmaya sebebiyet veren olaylardaki kusuru ödenmesine hükmedilecek nafaka/tazminat miktarında hakkaniyet gereği indirim yapılmasını gerektirebilir. Tarafların hem yoksulluk nafakasına hem de manevi tazminata ilişkin aralarında anlaşma yapıp ödenecek para miktar ve cinsini belirlemeleri mümkündür. Dolayısıyla da taraflar nakdi şekilde ödenecek tazminat veya nafakanın yabancı para cinsinden ödenmesini kararlaştırabilme imkanına sahiptir. Her ikisine de faiz yürütülmesi isteniyorsa boşanma/iptal davası esnasında talep edilmişler ise dava tarihinden itibaren faiz yürütülemez. Fakat dava sonucu verilen evliliğin sona ermesine ilişkin hükmün kesinleşmesinden sonra talep edilmişlerse artık bu halde dava tarihinden itibaren bu alacaklar için faiz yürütülmesi mümkündür. Ayrıca her ikisinin de icrai işlemlere konu olabilmesi için evliliğin sona ermesine ilişkin kararın kesinleşmiş olması gereklidir. Hem yoksulluk nafakası hem de manevi tazminat talep hakkından bu hak doğduktan sonra feragat edilebilmesi veya bu hak talebinin üçüncü bir kişiye devredilebilmesi mümkündür. Her ikisine de hükmedilirken ödemekle yükümlü tutulacak tarafın mali gücünün dikkate alınması ve miktar tayinin bu ölçüde yapılması gerekir. Hem yoksulluk nafakası hem de manevi tazminat talep edebilme hakkının henüz doğmadan devredilebilmesi mümkün değildir.

Manevi tazminat ile yoksulluk nafakasının birbirinden ayrılan yönleri de bulunmaktadır. Manevi tazminat hukuki olarak haksız fiil tazminatı niteliğindeki yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi zarar ve nafaka yükümlüsünün kusurundan

bağımsız olduğu için haksız fiil niteliğinde değildir⁵⁹⁴. Zira yoksulluk nafakası ile nafaka alacaklısının yoksulluğunun önlenmesi amaçlanırken manevi tazminat ile tazminat alacaklısının manevi olarak uğradığı zarar tazmin edilmek istenmektedir. Dolayısıyla da yoksulluk nafakası manevi tazminatın aksine tazmin veya ceza niteliğinde değildir. Yoksulluk nafakasına hükmedilmesindeki amaç evliliğin sona ermesi sonucunda maddi açıdan mağdur olan tarafı korumak desteklemekken manevi tazminatın amacı ise evlilik birliğinin sona ermesi sebebiyle manevi bakımdan mağdur olan tarafı korumak desteklemektir. Yoksulluk nafakasının hem irat hem de toptan şekilde ödenmesine hükmedilebilirken manevi tazminatın ise irat şeklinde ödenmesine hükmedilemez⁵⁹⁵. Manevi tazminat sadece toptan sermaye şeklinde ödenebileceği için Yoksulluk nafakası kurumunda bulunan ödenecek miktara ilişkin arttırma, azaltma, kaldırma yani uyarılma talepleri bu tazminat bakımından uygulama alanı bulmaz. Dolayısıyla da manevi tazminatın sona erme halleri kanunda düzenlenmemiştir. Zira manevi tazminata bir kere hükmedildimi taraflar ölse bile tazminat ödeme borcu ve talep edebilme hakkı mirasçılara geçer. Yoksulluk nafakasının hem nakdi hem de aynı şekilde ödenebilmesi mümkünken manevi tazminatın yalnızca nakdi olarak yani para ile ödenmesine hükmedilebilir⁵⁹⁶.

Yoksulluk nafakasına eşlerin boşanmaya sebebiyet veren olaylarda eşit kusurlu olmaları halinde de hükmedilebilmesi mümkünken manevi tazminata eşlerin eşit kusurlu olması halinde hükmedilebilmesi mümkün değildir⁵⁹⁷. Ayrıca yoksulluk

⁵⁹⁴ Budun, s. 25.

⁵⁹⁵ Türkol, s. 51.

⁵⁹⁶ Türkol, s. 51. ; Sarı, s. 39-40.

⁵⁹⁷ **Yarg. 3. HD., E. 2015/9351, K. 2015/15922, T. 15.10.2015:**“...somut olay irdelendiğinde; davalı kocanın 17.03.2011 tarihinde, davacı kadın aleyhine boşanma davası açtığı, mahkemece 16.11.2011 tarihli ilamla, tarafların boşanmalarına; müşterek iki çocuğun velayetinin anneye verilmesine, çocuklar lehine iştirak nafakasına, kadının, kocasına göre daha fazla kusurlu olduğundan bahisle koca lehine 1.000, 00 TL manevi tazminata, dava tarihinden itibaren kadın için aylık 150, 00 TL tedbir nafakasına hükmedildiği, kararın, taraflarca temyiz edilmesi üzerine 2. Hukuk Dairesi'nin 08.11.2012 tarih, 2012/6579 E; 2012/26535 K. sayılı hükmüyle, toplanan delillerden kocanın da birlik görevlerini yerine getirmede, gerçekleşen bu durum karşısında boşanmaya neden olan olaylarda tarafların eşit kusurlu olduğu, eşit kusurlu eş yararına manevi tazminata hükmedilemeyeceği gerekçesiyle koca lehine manevi tazminata hükmedilmesinin bozma sebebi yapıldığı, kararın manevi tazminata ilişkin kısmı dışındaki bölümünün 27.03.2013 tarihinde kesinleştiği, mahkemece, bozma

nafakasına hükmedilebilmesi için nafaka yükümlüsünün kusuru aranmayacağı için şartları mevcutsa kusursuz tarafın da nafaka ödemesine hükmedilebilirken manevi tazminat bakımından tazminat talep edilen kişinin aleyhine tazminata hükmedilebilmesi için kusurlu olması şarttır. Bu bakımdan kusur tazminat talepleri bakımından hayati rol oynarken yoksulluk nafakası bakımından önemini kaybetmeye başlamıştır. Yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi için talepte bulunan eşin kendisine nafaka ödenmediği takdirde yoksulluğa düşecek olması şartken manevi tazminata hükmedilebilmesi için tazminat talebinde bulunan eşin yoksulluğa düşmesi şart değildir. Manevi tazminat talep edilebilmesi için talepte bulunanın manevi varlığı ve kişilik değerleri zarar görmüş ihlal edilmiş olmalıyken zarar yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi bakımından aranan bir şart değildir. Yoksulluk nafakasına hükmedilmesinin amacı içine düşülen yoksulluğu önlemek olduğu için nafaka alacaklısı lehine ödenmesine hükmedilecek nafaka miktarının onun hayati ihtiyaçlarıyla sınırlı ve yoksulluğunu giderecek ölçüde olması gerekirken manevi tazminat ile amaçlanan talepte bulunan eşin yoksulluğunu gidermek değil evliliğin sona ermesi sebebiyle; acı, elem, ızdırap, buhran hali gibi uğradığı manevi kayıpların giderilmesini, telafi edilmesini, tazmin edilmesini sağlamak olduğu için takdir edilecek tazminat miktarı tazminat alacaklısının hayati ihtiyaçları ile sınırlı olmak zorunda değildir. Evliliğin sona ermesine ilişkin verilen kararın kesinleşmesinden sonraki 1 yıllık zamanaşımı süresinde talep edilecek yoksulluk nafakası bakımından genel yetkili mahkemenin yanı sıra nafaka alacaklısının yerleşim yeri mahkemesi de özel yetkili yer mahkemesi olarak düzenlenmişken manevi tazminat davaları bakımından ise özel yetkili yer mahkemesi öngörülmemiştir.

ilamına uyularak, 03.07.2013 tarihli ilamla tarafların eşit derecede kusurlu olduğu gerekçesiyle kocanın manevi tazminat talebinin reddine karar verildiği, kadının eldeki nafaka davasını 17.05.2013 tarihinde açtığı, davacı kadının ev hanımı olduğu, davalının emekli olup sabit bir gelirinin bulunduğu anlaşılmaktadır. Hal böyle olunca mahkemece; boşanma yüzünden yoksulluğa düşen davacı kadının, boşanmaya neden olan olaylarda eşit kusurlu olduğu ve eşit kusurlu olan eşin yoksulluk nafakası talep edebileceği gözönünde bulundurularak, davacı kadının ihtiyaçları ve davalı eski kocanın gelir durumuyla orantılı olacak şekilde hakkaniyete uygun bir miktar nafakaya hükmedilmesi gerekirken, yanılgılı değerlendirme sonucu, boşanmada eşit kusurlu eşin yoksulluk nafakası talep edemeyeceği gerekçesiyle davanın reddi doğru görülmemiş, bu husus bozmayı gerektirmiştir...”

3.4.5. Mehir

Mehir evlilik birliğinin kurulmasına bağlı olarak henüz evlilik gerçekleşmeden önce veyahut sonra erkek eşin kadın eşe karşı yerine getirmekle yükümlü olduğu maddi değer ihva eden bir edimdir⁵⁹⁸. Başka bir tanıma göre de mehir, evlilik birliği devam ederken veya sona erdikten sonra erkek eşin kadın eşe vermekle yükümlü tutulduğu ticari, mali değeri bulunan mal veya paradır⁵⁹⁹. Mehir kurumunun incelenmesi her ne kadar mehre ilişkin TMK’da yasal bir düzenlemeye yer verilmemiş de olsa Türk toplumunda yaygın şekilde uygulanması ve yargı kararlarına da konu olabilmesi nedeniyle önem arz etmektedir⁶⁰⁰. İslam Hukuku temelli mehir kurumu Türk Aile Hukuku’nda 1917 tarihli Aile Hukuku Kararnamesi ile yasal düzenleme altına alınmıştır⁶⁰¹. Ancak daha sonra TMK ve genel alacak-borç ve sözleşme ilişkilerinin düzenlenmiş olduğu TBK’da mehir kurumuna yer verilmediği için hukuki niteliği konusunda farklı görüşler bulunmakta ve buna bağlı olarak da mehre ilişkin uygulanacak hüküm ve sonuçlar farklılık arz etmektedir. Mehir boşanma sonucu kadın eşin yoksulluğa ve zor duruma düşmesini engelleme amacı taşır. Mehrin hem evliliğin devamında hem de sona ermesinde talep edilebilmesi ve ödenebilmesi mümkündür⁶⁰². Mehrin kurulmuş olan evlilik birliğinin sona ermesi halinde talep edilmesi durumunda ise bu evliliğin mahkeme kararıyla yahut kendiliğinden sona ermesi bakımından fark bulunmaz. Zira mehir talepten bağımsız olarak kadın eş lehine kendiliğinden doğmaktadır.

3.4.5.1. Genel Olarak Mehir, Koşulları ve Kapsamı

⁵⁹⁸ Kalender, s. 68.

⁵⁹⁹ Yeliz Liv, “İslam Aile Hukukunda Boşanmanın Mali Sonuçları”, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022, s. 80.

⁶⁰⁰ Kalender, s. 71.

⁶⁰¹ Ayşe Nur Kılınç/Ahmet Kılınç, “Mehrin Türk Pozitif Hukuku Açısından Yeniden Değerlendirilmesi Gerekliği”, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 10 (1), 2019, s. 105.

⁶⁰² Hasan Tanrıverdi, “İslam Hukukunda Boşanma Tazminatı (Mut’a)”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10 (38), 2011, s. 445-446.

Mehrin tarafları eşlerdir. Fakat mehrin tarafları arasında mehir talep hak ve yükümlülüğü bakımından karşılıklılık-çift yönlülük söz konusu değildir. Yani mehrin yükümlüsü erkek eşken mehrin alacaklısı tarafta sadece kadın eş bulunabilir⁶⁰³. İslam Hukuku bakımından mehrin amaçlarından biri talak hakkı erkek eşe tanındığı için mehri göz önünde bulundurarak boşanma kararını ani şekilde almasının önüne geçmek bir nevi daha ayrıntılı düşünmeye sevk etmektedir⁶⁰⁴. Bu bağlamda mehrin boşanma kararının verilmesini bir bakımdan zorlaştırdığı söylenebilir⁶⁰⁵. Mehir olarak eşe ödenecek/verilecek şeylerin maddi bir değere sahip olması gerekir. Ancak kadın eşe mehir olarak verilecek maddi değerlerin İslam Hukuku tarafından yasaklanmamış olması gerekir⁶⁰⁶.Mehrin konusunu oluşturan maddi edim evlilik sözleşmesi yapılırken belirlenmiş olabileceği gibi daha sonra belirlenmesinde de bir sakınca bulunmamaktadır⁶⁰⁷. Şayet mehir evlilik sözleşmesi yapılırken kararlaştırılmışsa “*mehri müsemma*” evlilik sözleşmesinin kurulmasından sonra kararlaştırılmışsa da “*mehri misl*” olarak ifade edilmektedir⁶⁰⁸. Mehrin evlilik sözleşmesi yapılırken belirlenmemiş olması veya taraflar arasındaki evlilik sözleşmesinin herhangi bir sebepten ötürü geçersiz olması durumlarında kadın eşe ödenecek olan mehir, mehri misl olacaktır⁶⁰⁹.

Mehrin evlilik sözleşmesi yapılırken kararlaştırılmış olduğu hallerde kadın eşe ödenecek olan mehri müsemma ise ödenme türüne göre ikiye ayrılmaktadır. Buna göre mehri müsemmanın peşin olarak tek seferde ödenmesi öngörülmüşse “*mehri muaccel*”, vadeye bağlanarak ödenmesi öngörülmüşse de “*mehri müeccel*” adını alacaktır⁶¹⁰. Fakat kadın eşin mehri müsemmaya hak kazanabilmesi için taraflar

⁶⁰³Fethiye Birsen Kaymak,“**İslam Aile Hukuku İlişkisinden Kaynaklanan Nafaka**”, Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022, s. 58.

⁶⁰⁴Zehir, s. 75.

⁶⁰⁵Hatice Acar,“**İslam Hukukunda Boşanma Sonrası Kocanın Karısına Nafaka Ödeme Mükellefiyeti**”, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019, s. 16-17.

⁶⁰⁶Kılınç/Kılınç, **a.g.m.**, s. 105.

⁶⁰⁷Tanrıverdi, **a.g.m.**, s. 450.

⁶⁰⁸Liv, s. 83.

⁶⁰⁹Acar, s. 22-23.

⁶¹⁰Liv, s. 83. ; Acar, s. 19-20.

arasındaki evlilik sözleşmesinin geçerli olarak kurulmuş olması gerekir. Aksi halde kadın eş mehri müsemma talep edemeyecektir. Ayrıca mehir hakkı kadın eşin talebinde bağımsız olarak doğmaktadır⁶¹¹. Mehir evlilik birliğinin hem boşanma hem de ölüm sebebiyle sona ermesi halinde talep edilebilir. Bu bağlamda mehir ödenmeden önce erkek eşin ölmesi halinde kadın eşin erkek eşin mirasçılarından bu mehri talep hakkı son bulmayacağı gibi yine mehir ödenmeden kadın eşin ölmesi halinde de kadın eşin mirasçıları kadın eşe ödenmemiş olan bu mehri erkek eş veya mirasçılarından talep edebilecektir. Kadın eş lehine mehir ödenebilmesi için yoksulluğa düşmüş olması ve boşanmaya sebebiyet vermede erkek eşe nazaran daha az kusurlu olması şart değildir. Mehrin talep edilebilmesi için dava açılması da zorunlu değildir.

İslam Aile Hukuku'nda mehrin evliliğin mali sonuçlarından biri olduğu kabul edilmekle birlikte hukuki niteliği konusunda kesin bir görüş birliği bulunmamaktadır⁶¹². Mehrin hukuki niteliğine ilişkin görüşler ağırlıklı olarak iki noktada toplanmaktadır: Buna göre ilk görüş mehri evlilik sözleşmesinin geçerlilik koşullarından biri olarak kabul ederken ikinci görüş ise mehri evlilik sözleşmesinin sonuçlarından biri olarak kabul etmektedir⁶¹³. Her iki görüşe göre de mehir evlilik sözleşmesinde yer almasa bile koşulları oluşmuşsa kadın eşin talebi halinde erkek eş mehri ödemekle yükümlüdür. Bu bağlamda mehir taraf iradesinden bağımsız olarak doğrudan kanundan doğan bir borç olma niteliğinde bulunmaktadır. Türk Aile Hukuku'nda ise mehrin ne TBK'da ne de TMK'da düzenlenmemiş olması hem hukuki niteliği bakımından hemde mehir sözleşmelerinin geçerliliği bakımından görüş birliğine varılmasına engel teşkil etmektedir⁶¹⁴. Doktrindeki bir görüş mehir sözleşmelerini geçerli kabul etmezken diğer bir görüş ise mehir sözleşmelerini geçerli olarak kabul etmektedir.

Mehir sözleşmelerinin Türk Hukuku'nda geçerli olduğunu ileri süren görüşe göre bu sözleşmeler bağışlama vaadi sözleşmesi niteliğinde olmakla birlikte

⁶¹¹ Zehir, s. 76.

⁶¹² Kalender, s. 74

⁶¹³ Kılınç/Kılınç, **a.g.m.**, s. 104.

⁶¹⁴ Kalender, s. 76-78.

sözleşmenin ifasının talep edilebilmesi için evliliğin sona erdirilmiş olması gerekmektedir. Bu bağlamda mehir sözleşmelerinin şarta bağlı olarak kurulan bağışlama vaadi sözleşmesi niteliğinde olduğu ileri sürülmektedir⁶¹⁵. Mehir sözleşmelerinin hukuki niteliği konusundaki farklı görüşlerden bazıları ise mehir sözleşmesinin; soyut borç ikrarı niteliğinde olduğu, boşanmanın tali sonuçlarına ilişkin yapılan mali bir anlaşma olduğu ve erkek eş tarafından evlilik dolayısıyla kadın eşe verilen bir hediye olduğudur. Türk Aile Hukuku'nda mehir sözleşmelerinin hukuki niteliğinin ağırlıklı olarak bağışlama vaadi niteliğinde olduğu kabul edilmektedir⁶¹⁶. Mehir sözleşmesinden kaynaklanan alacakların diğer alacaklar için öngörülmuş olan 10 yıllık genel zamanaşımı süresine tabi olduğu kabul edilmektedir.

3.4.5.2. Mehir ve Yoksulluk Nafakası İlişkisi, Benzerlikleri Ve Farklılıkları

Hem mehir hem yoksulluk nafakası ile amaçlanan eşler arasındaki evlilik birliği sona ermiş olsa bile evlilik boyunca mevcut olan bakım ve yardımlaşma yükümlülüğünün evlilik sona erdikten sonra da hakkaniyet gereği bir süre daha devam ettirilmesidir⁶¹⁷. Boşanma nedeniyle hayatını tek başına idame ettirmekte ekonomik açıdan güçlük yaşayacak eşin diğer eş tarafından mali bakımdan desteklenmesi de her iki hukuki kurum bakımından da elzem görülmüştür⁶¹⁸. Bu bağlam da hem mehir hem de yoksulluk nafakası içine düşülmesi muhtemel yoksulluğun önlenmesine yöneliktir. Her iki kurumunda kurulmuş olan evlilik birliğinin sona ermesi halinde gündeme geleceği ifade edilmektedir. Hem yoksulluk nafakası hem de mehrin tarafları eşlerdir⁶¹⁹. Hem yoksulluk nafakası hem de mehir olarak eşe ödenecek/verilecek şeylerin maddi bir değere sahip olması gerekir. Zira her iki kurumunda amaçları gereği bu husus zorunludur. Hem mehir hem yoksulluk nafakası ödeme borcunu üçüncü bir kişinin üstlenmesi mümkündür. Mehir ödenmeden önce eşlerden birinin ölmesi

⁶¹⁵ Kılınç/Kılınç, **a.g.m.**, s. 108.

⁶¹⁶ Zehir, s. 77.

⁶¹⁷ Kalender, s. 79.

⁶¹⁸ Lütfiye Akgül, “İslam Hukukunda Evli Kadının Nafakası Ve Kapsamı”, **EKEV Akademi Dergisi**, 0 (62), 21-34, 2015, s. 22-23.

⁶¹⁹ Akgül, **a.g.m.**, s. 23.

halinde mirasçılarının bu mehri talep hakkı ve ödeme yükümlülükleri son bulmaz. Aynı şekilde yoksulluk nafakasının toptan şekilde ödenmesine hükmedilmiş olupta henüz bu nafaka ödenmeden taraflardan biri ölmüş ise mirasçılarının bu sermaye şeklinde ödenmesine hükmedilen nafakayı talep hak ödeme yükümlülüğü devam eder. Fakat irat şeklinde ödenmesine hükmedilen yoksulluk nafakası bakımından mirasçıların talep hak ve ödeme yükümlülüğü ölüm anına kadar muaccel olupta ödenmemiş olan nafaka miktarıyla sınırlıdır.

Hem mehrin hem de yoksulluk nafakasının peşin ve tek seferde ödenmesi mümkündür. Mehrin tek seferde peşin ödenmesi mehri muaccel yoksulluk nafakasının ise sermaye şeklinde tek seferde ödenmesi toptan ödeme şeklinde isimlendirilir. Hem mehrin hem de yoksulluk nafakasının evlilik birliği esnasında veya evlilik sona erdikten sonra eşler tarafından kararlaştırılabilmesi mümkündür. Her iki kurum da dava yoluyla talep edilebilir. Hem yoksulluk nafakasına ilişkin talepler hem de mehir sözleşmesinden kaynaklanan alacaklar Aile Hukuku'na ilişkin olduğu için bu davalar bakımından görevli mahkeme Aile Mahkemesi'dir. Yetkili mahkeme ise her ikisi içinde boşanma davası esnasında talep edilmeleri halinde davaya bakan mahkeme, daha sonra talep edilmeleri halinde ise alacaklı tarafın yerleşim yeri veyahut genel yetkili mahkeme olan davalının yerleşim yeri yer mahkemesi olacaktır. Hem yoksulluk nafakası hem de mehir kurumu boşanma sonucu eşlerin yoksulluğa düşmesini engelleme amacı gütmektedir.

Mehir ve yoksulluk nafakası kurumları birtakım özellikler bakımından birbirinde ayrılmaktadır. Öncelikle yoksulluk nafakası talep hak ve ödeme yükümlülüğü her iki eş bakımından da tanınmış kanun koyucu bu bağlamda eşler arasında herhangi bir ayrıma gitmeyerek eşitlik ilkesini gözetmiştir. Yoksulluk nafakası talebinde hem erkek hem kadın eş bulunabilirken mehir kurumu ise mehir talep hak ve ödeme yükümlülüğü bakımından eşler arasında ayrıma gitmiş, mehir talep hakkı sadece kadın eşe tanınmışken ödeme yükümlülüğü ise sadece erkek eş için

öngörülmüştür⁶²⁰. Dolayısıyla mehir kurumunda kadın eşin mehir yükümlüsü olabilmesi mümkün değildir⁶²¹. Buna göre yoksulluk nafakasında karşılıklılık esası benimsenmişken mehir bakımından tek yönlülük söz konusu olmaktadır⁶²². İslam Hukuku'na göre eşe verilecek/ödenecek mehrin dinen yasaklanmamış olması gerekirken Yoksulluk nafakası bakımından böyle bir şart öngörülmemiştir⁶²³. Ayrıca mehir evlilik birliğinin ölüm sebebiyle sona ermesi halinde de talep edilebilirken yoksulluk nafakasının ise sadece evliliğin mahkeme kararıyla sona erdirildiği boşanma ve butlan sebebiyle iptal hallerinde talep edilebilmesi mümkün olmaktadır.

Mehrin hem evliliğin devamında hem de sona ermesinde talep edilebilmesi ve ödenebilmesi mümkün iken yoksulluk nafakasının talep edilebilmesi için evliliğin sona ermiş olması gerekmektedir ve ödenmeye başlanacağı tarih de evliliğin sona ermesine ilişkin verilen kararın kesinleşmiş olduğu tarihtir⁶²⁴. Mehir evliliğin ölüm sebebiyle sona ermesinde de talep edilebileceği için mehir alacaklısı konumunda bulunan kadın eş kendisine mehir ödenmeden mehir borçlusu erkek eşin ölmesi halinde mehir talebini mirasçılara karşı da ileri sürebilir. Aynı şekilde ölen taraf mehir alacaklısı kadın eş ise mirasçıları ona ödenmemiş olan mehri erkek eşten veya ölmüşse mirasçılarından talep edebilirler. Ancak irat şeklinde ödenmesine hükmedilen yoksulluk nafakası söz konusu olduğunda nafaka borçlusu veya alacaklısının ölümü nafakanın kesilme sebebi olarak düzenlenmiş olduğu için muaccel olup da ödenmemiş olan nafaka alacakları dışındaki nafaka ödeme yükümlülüğü de son bulacağı için artık bunların mirasçılardan talebi mümkün olmayacağı gibi ödeme yükümlülüğünde ortadan kalkacaktır. Yoksulluk nafakası hakkı doğduktan sonra bu haktan feragat edilmesi mümkünken mehir bakımından kadın eşin bu hakkından feragat etmesinin mümkün olmadığı zira mehir talep hak ve yükümlülüğünün taraf iradelerinden bağımsız olduğu

⁶²⁰ Kalender, s. 81-82.

⁶²¹ Kaymak, s. 60-61.

⁶²² Akgül, s. 90.

⁶²³ Kalender, s. 81.

⁶²⁴ Kaymak, s. 58-59.

ifade edilmektedir. Yoksulluk nafakasının ödenmesine süresiz hükmedilebilirken kural olarak mehir bakımından bu husus geçerli değildir. Mehrin vadeye bağlanması yoksulluk nafakasının irat şeklinde ödenmesine benzetilse de esasen yoksulluk nafakasının toptan şekilde taksitli olarak ödenmesi niteliğindedir. Zira vadeye bağlanan alacak ve borçların hangi süre içerisinde ne kadar ödeneceği en başından bellidir. Fakat irat şeklinde ödemede nafakanın süresiz şekilde ödenmesine hükmedilmesi halinde bu sürenin ne kadar olacağı belli olmadığı gibi ilerleyen zamanlarda değişen koşullara göre uyarlanması da söz konusu olabilecektir. Mehrin ödenmesi ise süresiz olarak kararlaştırılmaz.

Yoksulluk nafakası hakkı bu yönlü bir talep olmadan kendiliğinden doğmazken mehir hakkı talepten bağımsız olarak kadın eş lehine tanınan bir haktır. Ayrıca kadın eş lehine mehir ödenebilmesi için yoksulluğa düşmüş olması ve erkek eşe nazaran daha az kusurlu olması şart değilken eşlerden biri lehine yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi bu şartların sağlanmış olmasına bağlıdır⁶²⁵. Mehrin talep edilebilmesi için dava açılması zorunlu olmamakla birlikte yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi için ya mahkemedен bu yönlü bir talepte bulunulması ya da tarafların bu konudaki anlaşmalarının hâkim tarafından uygun bulunması gerekmektedir. Ayrıca mehir talebi için İslam Hukuku'nda aranan sahih halvetin ve zifafın gerçekleşmesi gibi koşullar yoksulluk nafakası bakımından aranmamakta eşler arasında fiili beraberlik yani cinsel ilişki gerçekleşmemiş olması nafaka talep hakkına engel teşkil etmemektedir⁶²⁶. Yoksulluk nafakasına ilişkin özel olarak düzenlenen zamanaşımı süresi 1 yıl olarak belirlenmişken, mehir sözleşmesinden kaynaklanan alacaklar diğer alacaklar için öngörölmüş olan 10 yıllık genel zamanaşımı süresine tabidir.

⁶²⁵ Akgül, s. 91.

⁶²⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz. Liv, s. 84-86.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. YOKSULLUK NAFKASINDA USUL HÜKÜMLERİ

4.1. YOKSULLUK NAFKASININ DAVA YOLUYLA TALEBİ

Yoksulluk nafakası davası; nafakaya hükmedilmesi, nafakanın uyarlanması, nafakanın sona erdirilmesi ya da nafakanın yükümlüsü tarafından ifade edilmemesi durumlarında açılabilir. Nafaka, Aile Hukuku'na ilişkin bir konu olduğu için nafakanın tarafları yabancı olsa bile Türk Mahkemeleri bu hususta yetkilidir. Yoksulluk nafakası davaları bakımından davalı ve davacının taraf ve dava ehliyetine sahip olması gerekmektedir. Yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi talep şartına bağlı olduğu için mahkeme re'sen taraflardan biri lehine yoksulluk nafakasına hükmedemeyeceği için tarafların bu hususta ya bir dava açması ya da yoksulluk nafakasını sözleşme ile belirlemeleri gerekmektedir. Ancak tarafların yoksulluk nafakasını sözleşme ile aralarında kararlaştırmış olmaları halinde de mahkemeye başvurmaları ve hâkimin onayını almaları zorunlu ve şarttır. Bu bağlamda uygulamada ve doktrinde de nafaka talep hakkı ve alacaklarının kamu düzenini ilgilendirdiğinin kabul edildiğini görmekteyiz⁶²⁷. Yoksulluk nafakası talepli davayı bizzat nafaka alacaklısının kendisi açabilirken, nafaka alacaklısına bakmakta olan resmi veya kamuya yararlı kurumlarda bu davayı açıp nafaka alacaklısı lehine yapmış oldukları masrafları yükümlüden talep edebilirler. Yoksulluk nafakası boşanmaya ilişkin dava ile birlikte talep edilebileceği gibi bu yönlü kararın kesinleşmesinden itibaren 1 yıllık süre içerisinde de talep edilebilmektedir. Şayet yoksulluk nafakasına hükmedilmesi boşanmadan sonra ayrı bir dava ile talep ediliyorsa artık hâkim yeni bir kusur araştırması yapmayacak boşanma kararında belirlenmiş olan kusuru dikkate alacaktır⁶²⁸.

4.1.1. Yoksulluk Nafakası Davasında Taraflar

⁶²⁷ Yazıcı, s. 58-59.

⁶²⁸ Gençcan, **Nafaka**, s. 462.

Yoksulluk nafakası davasının tarafları dava sonucu verilecek hükümden doğrudan etkilenecek olan kişilerdir. Zira yoksulluk nafakası talep hakkı ve yükümlülüğü şahsa bağlı bir hak olduğu için bu husustaki açılacak dava ve işlemleri de yürütme yetkisi de kişilerin kendisine aittir. Onlar adına bir başka üçüncü kişinin yoksulluk nafakası davası açma ve davayı takip etme hak ve yetkisi ise kural olarak yoktur. Ancak taraflar isterlerse kendilerine bir avukat tayin edebilir ve bu husustaki hukuki iş ve işlemleri onun aracılığıyla yürütebilirler. Hatta tarafların yoksulluk nafakası konusunda bir avukattan yardım almaları da kendi lehlerine olacak bir durumdur. Zira hukuki bilgileri yetersiz olabileceği için leh ve aleyhlerine olan durumları belirlemede zorluk çekebilirler dolayısıyla bu konuda eğitim alarak uzmanlaşmış bir avukat aracılığıyla temsil edilmeleri kendi menfaatleri adına gereklidir. Yoksulluk nafakasına hükmedilmesi için açılan davalarda davacı nafaka talep eden nafaka alacaklısıyken davalı kendisinden nafaka talep edilen nafaka yükümlüsüdür. Yoksulluk nafakasının uyarlanması için açılan davalarda şayet dava nafakanın arttırılmasına ilişkin ise bu davanın davacısı nafaka alacaklısı davalısı ise nafaka yükümlüsü olacakken dava nafakanın azaltılmasına ilişkin ise bu davanın davacısı nafaka yükümlüsü davalısı ise nafaka alacaklısı olacaktır. Yoksulluk nafakasına ilişkin açılan dava nafakanın kaldırılmasına ilişkin ise bu davanın davacısı nafaka yükümlüsü davalısı ise nafaka alacaklısı olacaktır. Dava ödenmeyen yoksulluk nafakasının ifasına yönelikse de burada davacı nafaka alacaklısı, davalı ise nafaka yükümlüsü taraf olacaktır.

Yoksulluk nafakasına ilişkin davaların açılıp takip edilebilmesi için davacı ve davalının yani nafaka alacaklısıyla yükümlüsünün HMK m. 51 ve 52'ye göre dava ve taraf ehliyetine sahip olmaları gerekmektedir⁶²⁹. *Dava ehliyeti* bir davayı yürütebilme, onunla ilgili usuli işlemleri yapabilme ehliyetidir ve Medeni Hukuk'daki fiil ehliyetinin Usul Hukuku'ndaki karşılığıdır⁶³⁰. TMK m. 9'a göre '*fiil ehliyetine sahip*

⁶²⁹ Bozdağ, Uluslararası Hukukta Nafaka, s. 92.

⁶³⁰ Mesut Öcal, "**Yoksulluk Nafakasının Süresi**", İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018, s. 72.

olan kimse, kendi fiilleriyle hak edinebilir ve borç altına girebilir.'' kanun maddesinde düzenlendiği üzere bir kişinin fiil ehliyetinin bulunduğu bahsedilebilmesi için ayırt etme gücüne sahip olması, kısıtlı olmaması ve ergin olması gerekmektedir⁶³¹. *Taraf Ehliyeti* ise kişinin bir yargılama faaliyetinin öznesi konumunda bulunarak yargılamaya ilişkin hukuk kurallarından yararlanabilmesi kısaca davada taraf olarak bulunabilme ehliyetidir. Taraf ehliyeti, Maddi Hukuk'daki hak ehliyetinin Usul Hukuku'ndaki karşılığıdır. Hak ehliyeti ise TMK m. 8' de düzenlenmiştir. Buna göre her insan hak ehliyetine sahiptir ve hukuk düzeninin sınırları içinde, haklara ve borçlara ehil olma bakımından da birbirlerine eşittirler. Hak ehliyetine sahip olunması sonucu davada taraf ehliyetine de sahip olunmaktadır ve taraf ehliyetine sahip olmak dava koşuludur. Mahkeme önüne gelen bir davada bu hususu resen gözetmek zorundadır. Nafaka hakkı ve bu uğurdaki talep ve yükümlülükler kişiye sıkı sıkıya bağlı olduğu için kural olarak nafakaya ilişkin davaları kişinin kendisi veya temsilen görevlendirdiği vekil aracılığıyla açıp yürütmesi şarttır⁶³². Ancak buradan ayırt etme gücü bulunmayanların nafakaya ilişkin taleplerde bulunamayacağı sonucuna varmak da adalet, eşitlik ve hakkaniyetle bağdaşmayacaktır. Burada yapılması gereken ise şayet boşanma dolayısıyla yoksulluğa düşecek olan eş ayırt etme gücü bulunmayan eş ise dava esnasında veyahut sonrasındaki nafaka talepleri bakımından kendisine bir temsilci tayin edilmesi ve nafaka talep hakkını bu yolla kullanabilmesi olacaktır⁶³³.

4.1.2. Yoksulluk Nafakası Davası Açılabilecek Haller

Yoksulluk nafakasına ilişkin açılacak davaların konusunu yoksulluk nafakasına hükmedilmesi, hükmedilmiş ise uyarlanması yahut kaldırılması ya da yoksulluk nafakasının borçlu tarafından ödenmemesi halinde ifasının sağlanması teşkil eder. Yoksulluk nafakası davası yoksulluk nafakasına ilk kez hükmedilmesi amacıyla açılmış ise söz konusu dava talep edilen hukuki korumaya göre *eda davası*

⁶³¹ Bozan, s. 95.

⁶³² Bozdağ, Uluslararası Hukukta Nafaka, s. 92.

⁶³³ Yazıcı, s. 60.

niteliğinde olacaktır⁶³⁴. Zira bu davada mahkeme dava konusu yoksulluk nafakasının koşullarının gerçekleşmiş olup olmadığını ve unsurlarının mevcut olup olmadığını tespit edecek, şayet bunların bulunduğu kanaat getirmişse davalının yoksulluk nafakası ödemesine hükmedecektir. Mahkeme aksi kanaatte olması halinde ise nafaka talebinde bulunan tarafın bu talebini reddedecektir. Yoksulluk nafakası ödenmesine hükmedildikten sonra mevcut koşulların değişmesinden bahisle arttırma yahut azaltma yani uyarlama talepli açılan davalar ise *değişiklik davası* niteliğinde olacaktır⁶³⁵. Değişiklik davaları ise hukuki nitelik olarak *inşai* dava olarak kabul edilmektedir. Bu davanın kabul edilmesi halinde ise mahkeme irat şeklinde ödenmekte olan yoksulluk nafakasının geleceğe yönelik olarak artarak yahut azaltılarak ödenmesine hükmetmektedir. Ancak yoksulluk nafakasının uyarlanmış halinin hüküm ve sonuç ifade edeceği an bu yönlü kararın kesinleşmiş olduğu tarih değil uyarlama talepli davanın açılmış olduğu kabul edilen tarih olacaktır.

Yoksulluk nafakasına ilişkin dava irat şeklinde ödenmesine hükmedilen nafakanın TMK m. 176/III'de sayılmış olan yoksulluk nafakasının mahkeme kararıyla tamamen kaldırılabilirliği durumların gerçekleşmiş olması sebebiyle açılması halinde ise bu dava hukuki nitelik olarak *bozucu yenilik doğuran dava* olacaktır. Zira mahkemenin yoksulluk nafakasının kaldırılması sebeplerinin gerçekleşmiş olduğu kanaatine varması halinde vereceği kaldırma kararı ile yoksulluk nafakası yükümlüsünün de nafaka ödeme borç ve yükümlülüğü son bulmuş olacaktır. Yoksulluk nafakasına ilişkin açılan davanın konusunun nafakanın ifa edilmemesi olduğu durumlarda ise bu davanın hukuki niteliği ise tespit davası olacaktır. Zira hem yoksulluk nafakasına mahkeme tarafından hükmedildiği hem de tarafların bu hususta aralarında yapmış oldukları anlaşmayı hâkimin uygun bularak onaylaması halinde bir mahkeme ilamı bulunmakta ve dolayısıyla da bu nafaka alacağı ilama dayanmaktadır.

4.1.3. Yoksulluk Nafakası Davasında Zamanaşımı

⁶³⁴ Kalender, s. 243.

⁶³⁵ Kalender, s. 243.

Boşanma kararı kesinleştikten sonra yoksulluk nafakasına hükmedilmesi amacıyla açılacak davalar için kanun tarafından öngörölmüş olan süre 1 yıldır ve bu 1 yıllık süre zamanaşımı süresidir⁶³⁶. Ancak hâkim önüne gelen yoksulluk nafakası talepli bir davada bu 1 yıllık zamanaşımı süresini kendiliğinden re'sen gözetemez⁶³⁷. Şayet dosyadan bu 1 yıllık zamanaşımı süresinin geçirilmiş olduğu anlaşılmiş olsa bile hâkim bu hususta taraflara hatırlatmada bulunamaz, taraflar zamanaşımı defini ileri sürmedikleri müddetçe de hâkim bu doğrultuda karar veremez. Zira yoksulluk nafakasına ilişkin bu zamanaşımı defini ileri sürebilme imkânı nafaka yükümlüsüne tanınmış bir haktır ve nafaka yükümlüsü de bu hakkını kullanıp kullanmamak bakımından serbesttir. Yoksulluk nafakasının uyarlanması veyahut kaldırılması amacıyla açılacak davalar bakımından ise herhangi bir zamanaşımı süresi veyahut hak düşürücü süre öngörölmemiş olduğundan bu davaların yoksulluk nafakası ödenmeye devam ettiği, son bulmadığı sürece açılabilme imkânı bulunmaktadır. Muaccel olup da ödenmemiş olan nafaka alacakları TBK m. 146'ya göre 10 yıllık zamanaşımı süresine tabidirler⁶³⁸. İrat şeklinde ödenmesine hükmedilen yoksulluk nafakası alacaklarının ödenmemesi halinde ise zamanaşımı süresi ödenmemiş olan ilk irat alacağının muaccel olmasından itibaren işlemeye başlar.

4.1.4. Yoksulluk Nafakası Davalarında Yetkili Ve Görevli Mahkeme

Yoksulluk nafakası boşanma davasıyla birlikte talep edilebileceği gibi bu hususta verilen boşanma kararının kesinleşmesinden itibaren başlayacak 1 yıllık zamanaşımı süresi içinde de talep edilebilmektedir⁶³⁹. Boşanma davasıyla birlikte talep edilen yoksulluk nafakası bakımından görevli ve yetkili mahkeme boşanma davasının göröldüğü eşlerden birinin yerleşim yeri veya eşlerin son altı aydır birlikte oturdukları yer Aile Mahkemesi'dir⁶⁴⁰. Boşanma kararı kesinleştikten sonra açılacak yoksulluk

⁶³⁶ Öcal, s. 74-75.

⁶³⁷ Oğuzman, Öz, **Borçlar Hukuku**, s. 626.

⁶³⁸ Yıldırım, s. 67.

⁶³⁹ Öcal, s. 74-75.

⁶⁴⁰ Çinçik, s. 126.

nafakasına hükmedilmesi, uyarlanması veyahut kaldırılması davaları bakımından ise görevli mahkeme yine Aile Mahkemesi, yetkili mahkeme ise yoksulluk nafakası alacaklısının yerleşim yeridir⁶⁴¹. Fakat burada düzenlenen nafaka alacaklısının yerleşim yeri mahkemesinin yetkisi kesin yetki değildir⁶⁴². Kesin yetki kuralının bulunmadığı hallerde davacı isterse HMK genel kuralı gereğince davalının yerleşim yerinde de davasını açabilme imkânına sahiptir. Aile Mahkemesi bulunmadığı yerlerde Asliye Hukuk Mahkemesi Aile Mahkemesi'nin görev alınan giren konulara Aile Mahkemesi sıfatıyla bakabilme yetkisine haizdir. Ancak Asliye Hukuk Mahkemesi önüne gelen bir uyuşmazlığa Aile Mahkemesi sıfatıyla bakmakta ise dava sonucunda vermiş olduğu kararda bu hususu belirtmelidir. Aksi takdirde Asliye Hukuk Mahkemesi vermiş olduğu kararda davaya Aile Mahkemesi sıfatıyla baktığını belirtmemişse bu durum bir bozma sebebi teşkil edebilecektir⁶⁴³.

4.1.5. Yoksulluk Nafakası Davalarında Yargılama Giderleri ve Vekâlet Ücreti

Yargılama giderleri kişilerin belirli bir menfaat ya da hak elde edebilme, uğradığı zararın telafisi yahut belirli bir uyuşmazlığın çözümü amacıyla mahkemeden bu hususta bir karar verilmesini talep ettiği yani dava açtığı durumda devlet tarafından öngörülen miktar ve oranda kendisinden tahsil edilen harç ve giderleri ifade etmektedir. Vekâlet ücreti ise kişilerin bir davanın davacısı ya da davalısı olmaları halinde kendilerini hukuki açıdan daha bilgili olan bir avukat vasıtası ile temsil ettirmeleri durumunda bu avukata emeği ve katkısından dolayı ödenen meblağdır. Mahkeme tarafından dikkate alınan vekâlet ücreti genellikle devlet tarafından belirlenmiş olan Avukatlık Asgari Ücret Tarifesi olmaktadır. Dava masraf, harç ve vekâlet ücreti öncelikle davayı açan davacıdan alınmakla birlikte şayet dava sonucunda mahkemece davalı haksız bulunmuşsa bu giderler davalıya yükletilmektedir. Yoksulluk nafakasına ilişkin davayı nafaka alacaklısının açması

⁶⁴¹ Çinçik, s. 127.

⁶⁴² Kırmızı, **Boşanma Davaları**, s. 338-339.

⁶⁴³ Kalender, s. 246.

halinde özellikle nafaka alacaklısının boşanma nedeniyle zaten yoksulluğa düşmüş olduğu, dava ve dosya harç giderleriyle vekâlet ücretlerini ödemekte zorlanacağından bahsedilebilir.

Nafaka davasını açan taraf nafaka alacaklısı ise dava masraflarıyla vekâlet ücreti dava sonucu aleyhine hüküm verilen tarafa yükletileceğinden alacaklı bunları daha sonra nafaka yükümlüsüne rücu edebileceği için bu husus problem teşkil etmiyor gibi gözükse de davanın başında ilk olarak masraf ve giderleri ödemek zorunda kalacak olan kendisidir ve dava açma harç ve giderlerini karşılayamayacağından bahisle nafakaya ilişkin bir davayı ya hiç açamaması veyahut dava sonucunda talebi reddedilirse nafaka yükümlüsünün yapmış olduğu dava masraf-giderleriyle vekâlet ücretinin de kendisine yükletilmesi korkusuyla dava açmaktan vazgeçmesi söz konusu olabilmektedir. Bu bakımdan da nafaka alacaklısı bakımından nafakaya ilişkin dava açma hakkını kullanabilmesini son derece güçleştirmekte hatta bu hususta hak kaybına uğramasına yol açmaktadır. Bu durumda adalet ve hakkaniyetle bağdaşmayacağından bahisle yapılması gereken devletin sosyal devlet olma gereği Adli Yardım Kurumu yoluyla nafaka alacaklısına dava açabilmesi için yardımcı olması dava harç ve masraflarını karşılamasıdır.

4.2. YOKSULLUK NAFAKASI ALACAKLISININ İİK VE HMK KAPSAMINDA KORUNMASI

4.2.1. Yoksulluk Nafakası Alacaklısını Korumaya Yönelik Düzenlemeler

Yoksulluk nafakasına mahkeme tarafından hükmedilmesi halinde veya tarafların yoksulluk nafakasına ilişkin aralarında yapmış oldukları sözleşmenin hâkim tarafından onaylanması halinde bu nafaka hukuken varlık kazanıp hüküm ve sonuçlarını doğuracak olsa da amacı gereği nafaka alacaklısına usulüne uygun şekilde ifa edilmedikçe fiilen varlığından söz edilemeyecektir. Yoksulluk nafakasına nafaka alacaklısının yoksulluğunun önlenmesi ve hayatını idame ettirebilmesi için gereksinim duyduğu ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için hükmedildiği göz önünde bulundurulduğunda bu nafakanın ödenmemesi neticesinde nafaka alacaklısının zor durumda kalacağı ve mağdur olacağı açıktır. Bu bağlamda nafaka alacaklısı lehine hükmedilen yoksulluk nafakasının miktarı alacaklının yaşayabilmesi için gereksinim

duyduğu ihtiyaçlarını asgari seviyede karşılayabilecek ölçüde belirlendiği için hayatını devam ettirebilmesi bakımından kendisine ödenmesi zorunluluğu bulunmaktadır. Zira nafaka alacağını elde edemeyen yoksulluk nafakası alacaklısı bu sebeple barınma, yiyecek, giyecek, yakacak, sağlık gibi temel ihtiyaçlarını da karşılayamayacaktır.

Nafaka alacaklısı tarafın ekonomik açıdan nafaka borçlusuna nazaran daha zayıf konumda olduğu göz önünde bulundurulduğunda kendisine nafaka ödenmemesi tehlikesi ve neticesinde yaşanabilecek mağduriyetleri önlemek adına her ne kadar TMK'da yer almasa da İİK ve HMK da birtakım özel hükümlere yer verilerek yoksulluk nafakası alacaklısı korunmak istenmiştir. Bu bağlamda haczi mukabil olmaması, hacze iştirak ve iflas masası sırası bakımından imtiyazlı alacaklardan olması,hakkında icranın geri bırakılması kararı verilememesi,adli tatilde görülebilecek işlerden olması, borçlunun tazyik hapsiyle cezalandırılabilmesi, basit yargılama usulüne tabi olması, alacaklı veya borçlunun Türkiye'de yaşamıyor olması halinde alacaklının nafaka alacağı için nafaka bürosuna başvurabilmesi gibi düzenlemelerin yoksulluk nafakası alacaklısının korunması amacına hizmet ettiği söylenebilir.

4.2.2. Tazyik Hapsi Öngörölmüş Olması

Tazyik hapsi Ceza Hukuku kapsamında bir suçun karşılığı olarak öngörölmüş olan bir ceza niteliğinde olmayıp Takip Hukuku bakımından borçlunun borcunu ifa etmemesinden ötürü aleyhine hükmedilen ve geçici nitelikte olan bir tedbirdir⁶⁴⁴. Tazyik hapsi geçici nitelikte bir tedbir olduğu için yapılması gereken iş veya ödenmesi gereken alacak ifa edildiği zaman bu hapis cezası da son erecektir. Nafaka alacaklarına ilişkin yürütölen takipler sonucunda nafaka yükümlüsünün nafaka kararın aykırı hareket etmesi ve nafaka borcunu ifa etmemesi sonucunda kendisine bu ihlali neticesinde verilecek ceza tazyik hapsi olarak öngörölmüştür. Yoksulluk nafakası alacakları her ne kadar ilama dayandığı için ilamlı takibe konu olabilse ve imtiyazlı alacaklardan kabul edilse de tüm bunlara rağmen nafaka yükümlüsünün nafaka borcunu ödemekten imtina etmesi olanak dâhilindedir. İşte kanun koyucu da nafaka

⁶⁴⁴ Kalender, s. 174.

alacağının taşıdığı hayati öneme binaen yükümlünün nafaka borcunu ifa etmemesi durumunda yaşanacak mağduriyetleri önlemek ve nafaka borçlusunu borcuna ödemeye sevk etmek amacıyla tazyik hapsini düzenlemiştir. Tazyik hapsi nafaka yükümlüsüne bir suçtan ötürü verilen cezayı değil nafaka ödeme yükümlülüğünü yerine getirmemesinden ötürü verilen caydırıcı nitelikteki bir tedbiri ifade etmektedir. Nafaka alacaklısını korumaya yönelik öngörülen bu tazyik hapsine ilişkin hükümlere İİK m. 344-354 arasında yer verilmiştir. İİK m. 344'e göre:

“Nafakaya ilişkin kararların gereğini yerine getirmeyen borçlunun, alacaklının şikâyeti üzerine, üç aya kadar tazyik hapsine karar verilir. Hapsin tatbikine başlandıktan sonra kararın gereği yerine getirilirse, borçlu tahliye edilir. Borçlunun nafakanın kaldırılması veya azaltılması talebiyle dava açmış olması halinde, ileri sürdüğü sebepler göz önünde bulundurularak, tazyik hapsinin uygulanması bu davanın sonuna bırakılabilir.”

Nafaka alacaklarının ödenmemesinden ötürü nafaka borçlusu aleyhine tazyik hapsine karar verilebilmesi için birtakım şartların sağlanması gerekmektedir. Öncelikle nafaka borçlusunun nafakaya ilişkin verilmiş olan karara uymaması ve nafaka borcunu ifa etmemiş olması gerekir. Bu nafaka alacağına ilişkin kararın ise mahkeme tarafından verilmiş olması gerekir⁶⁴⁵. Nafakaya bizzat mahkeme tarafından hükmedilmiş olabileceği gibi tarafların nafaka konusundaki anlaşmasının mahkeme tarafından onaylanması halinde de nafaka alacağının mahkeme kararına dayandığı söylenebilecektir. Ayrıca ödenmemiş olan bu nafaka alacağının Maddi Hukuk bakımından sona ermemiş olması gerekir⁶⁴⁶. Nafaka borçlusu aleyhine başlatılan takip de sonuçsuz kalmış olmalıdır. Bu takip esnasında da nafaka yükümlüsüne usulüne uygun şekilde icra ödeme emrinin tebliğ edilmiş olması gerekir ki bu tebliğin bizzat borçluya yapılmış olması şarttır⁶⁴⁷. Bu bağlamda asıl borçluya yapılmadan sadece vekiline yapılan tebliğ hüküm ifade etmeyecektir. Borçlu kendisine usulüne uygun

⁶⁴⁵ Yazıcı, s. 327.

⁶⁴⁶ Yazıcı, s. 329.

⁶⁴⁷ Yazıcı, s. 330-333.

olarak tebliğ edilmiş olan bu icra ödeme emrine uymamış süresi içerisinde nafaka borcunu ifa etmemiş olmalı bunun sonucunda da bu ödeme emri kesinleşmiş olmalıdır.

Nafaka yükümlüsünün nafaka borcunu ödememesi malvarlıkları üzerinde tasarruf yetkisinin sınırlandırılmış olmasından ileri geliyorsa bu durumda kendisi aleyhine tazyik hapsine karar verilemeyecektir. Bu bakımdan nafaka yükümlüsü iflasa tabi şahıslardan biri olduğu için iflasına karar verilmiş ve tasarruf işlemleri bu sebeple kısıtlanmışsa artık nafaka borcunu ifa etmemesi kendisi bakımından İİK m. 344 hükmü uyarınca cezai sorumluluk doğurmayacaktır⁶⁴⁸. Nafaka yükümlüsünün nafaka borcunu süresinde ödememesi sebebiyle icra emri kesinleştikten sonra ise nafaka alacaklısının İcra Mahkemesi'ne başvurup şikâyetinde bulunması gerekir. Zira bu hususta görevli mahkeme İİK m. 346'da belirtildiği üzere İcra Mahkemeleri'dir. Yetkili mahkemeye ise İİK m. 348'de yer verilmiştir. İlgili maddede bu husus *“Bu Bapta yer alan fiillerden dolayı yetkili İcra Mahkemesi, icra takibinin yapıldığı yerdeki mahkemedir.”* denilerek ifade edilmiştir. Dolayısıyla da nafaka alacaklısı nafaka alacağının kendisine ödenmemesinden ötürü şikâyetini daha önce borçlu aleyhine takip başlatmış olup da bu takibin sonuçsuz kalmış olduğu yerdeki İcra Mahkemesi'ne yapacaktır.

Ayrıca nafaka alacaklısının bu şikâyet hakkını kullanabilmesi de belirli bir süreye tabi tutulmuş bu husus İİK m. 347'de *“Bu Bapta yer alan fiillerden dolayı şikâyet hakkı, fiilin öğrenildiği tarihten itibaren üç ay ve her halde fiilin işlendiği tarihten itibaren bir yıl geçmekle düşer.”* şeklinde belirtilmiştir. Buna göre takibi hak sahibinin şikâyetine bağlı olan icra iflas suçları bakımından şikâyet hakkının kullanılabilmesi için 3 ay ve 1 yıl olmak üzere iki hak düşürücü süre öngörülmüştür. Yoksulluk nafakası alacaklısı da kendisine nafaka alacağı ödenmediği takdirde nafaka yükümlüsünün tazyik hapsi ile cezalandırılmasını istiyorsa bu sürelerle riayet etmelidir. Şu halde 3 aylık süre nafaka alacaklısının borçlu tarafından nafaka alacağının ödenmediğini öğrendiği tarihten itibaren işlemeye başlayacak, 1 yıllık süre de nafaka alacağının ödenmesi gerekip ödenmediği tarihten itibaren başlayacaktır. Şikâyet

⁶⁴⁸ Yazıcı, s. 333.

hakkının kullanılabilmesi için öngörölmüş olan bu süreler hak düşürücü nitelikte olduğu için bu sürelerle riayet edilmiş olup olunmadığını İcra Mahkemesi de her zaman re'sen gözecektir⁶⁴⁹. Çünkü sürelerin geçirilmiş olması ile nafaka alacaklısının şikâyet hakkı da düşmektedir.

Toptan şekilde ödenmesine hükmedilen nafaka bakımından bir problem yoktur. Zira toptan şekilde ödenecek olan nafaka tek seferde ödenmekle son bulacağı ve vade tarihi de belirli olduğu için alacaklı için şikâyet süreleride vade tarihinden itibaren 1 yıl ve nafakanın ödenmediğini öğrenmesinden itibaren 3 ay olacaktır. Şayet nafakanın irat şeklinde ödenmesine hükmedilmiş ise nafaka borcu her ay ödeneceği için tek bir vade tarihi olmayacak her ay ödenecek nafaka ödeneceği ay için muaccel hale geleceği için şikâyet süresi de buna göre hesaplanacaktır. Dolayısıyla da her iradın ödenmemesi ayrı bir şikâyet konusu oluşturabilecek ve bunlar için birinin şikâyet süresinin kaçırılması diğerini etkilemeyecek hepsi ayrı bir suç teşkil edebilecektir. Bu bakımdan her ödenmeyen iradın şikâyet süresi için işleyecek 3 aylık ve 1 yıllık hak düşürücü sürelerin başlangıç tarihi birbirinden farklı olacaktır. Yargıtay irat şeklinde aylık olarak ödenmesine hükmedilen nafaka borcunun ödenmemesinden ötürü nafaka yükümlüsü aleyhine tazyik hapsine karar verilebilmesi için borçluya yapılan icra ödeme emrinin tebliğ edilmesi ve süresinde ödenmemesi üzerine takibin kesinleşmesi ile nafaka alacaklısının şikâyet hakkını kullandığı tarih arasında en az 1 aylık işlemekte olan cari nafaka alacağının ödenmemiş olmasını veya icra müdürünün borçluya yaptığı icra ödeme emrinin tebliğinden sonra herhangi bir aya ait nafaka borcunun ödenmemiş olmasının gerektiği görüşündedir.

Nafaka borçlusunun nafaka kararına aykırı hareket ettiği ve bu suçun oluştuğu kabul edilen tarih nafaka alacaklısının şikâyetinin gerçekleşmiş olduğu kabul edilen tarihten geriye doğru 1 aylık nafaka alacağının muaccel olduğu tarih olacaktır. Ayrıca nafaka alacaklısı işlemekte olan cari nafaka alacağını değil de icra ödeme emrinin tebliğine kadar birikmiş olan nafaka alacağını talep etmekteyse nafaka borçlusunun

⁶⁴⁹ Yazıcı, s. 334.

İİK m. 344 çerçevesinde cezalandırılmasını isteyemez. Nafaka alacaklısı irat şeklinde ve her ay ödenmesine karar verilmiş olup ödenmeyen nafaka alacakları için yeni bir tazyik hapsi cezasına karar verilmesini talep edebilir. Ancak nafaka alacaklısı hangi aya ait ödenmemiş olan nafaka alacağından ötürü şikâyette bulunduğunu şikâyet dilekçesinde açıkça belirtmelidir. Şayet irat şeklinde ödenmesine hükmedilen nafaka için nafaka alacaklısı nafakanın azaltılması, arttırılması, kaldırılması talepli bir dava açmış ise tazyik hapsi derhal uygulanmaz bu davalar sonuçlanana kadar ertelenir. Kanunda ifade edildiği üzere borçlu aleyhine hükmedilecek bu tazyik hapsinin uygulanacağı süre ise en fazla 3 aydır. Nafaka borçlusuna nafaka alacağını ödememesinde ötürü tazyik hapsi cezası verildikten sonra bu cezanın infazı tamamlanmadan işleyen ve ödenmediği için şikâyete konu olan nafakalar için yeni bir cezaya hükmedilemez. Şayet borçlu aleyhine tazyik hapsine karar verildikten sonra nafaka alacağını ifa ederse tahliye edilir ve bu hapis cezası sona erer.

4.2.3. Nafaka Alacağının Hacedilememesi

Haciz bir alacak veya hak sahibine bunların ifa edilmemesi halinde borçlusu aleyhine takibe girişip borçlunun malvarlığından veya gelirinden bu alacak ve hakların elde edilmesine imkân tanıyan hukuki ve icrai nitelikte bir işlemdir. Başkasına devredilebilen ve rehne konu olabilen alacak ve hakların hacedilebilmesi de mümkündür. Bu bağlamda her türlü alacak ve hakkın hacze elverişli bulunmadığı söylenebilecektir. Zira birtakım alacak ve hakların devir ve rehin edilebilme niteliğine haiz olmaması sözleşme veya işin niteliğinden kaynaklandığı için aynı zamanda bunların hacze de elverişli olmadığı sonucu ortaya çıkmaktadır. Yoksulluk nafakası talep hak ve alacağının da niteliği gereği devri ve rehni mümkün olmadığı için hacedilebilmesi de mümkün değildir. TMK ve İİK’da her ne kadar yoksulluk nafakasının hacedilemeyeceğine ilişkin bir hüküm bulunmasa da yoksulluk nafakası Aile Hukuku’ndan doğan nafaka alacaklısının şahsına sıkı sıkıya bağlı olan ve bizzat ona ödenmesi zaruri olan bir alacak niteliğinde olduğu için bu sonuca varılmaktadır⁶⁵⁰.

⁶⁵⁰ Öcal, Yoksulluk Nafakası Kavramı, s. 205.

Ancak İİK m. 83’de ‘*ilama müstenit olmayan nafakaların*’ kısmen haczinin mümkün olduğu belirtilmiştir. Fakat bu nafakaların da belirtildiği üzere tamamı değil kanun maddesinde ifade edildiği üzere ‘*borçlu ve ailesinin geçinmeleri için icra memurunca lüzumlu olarak takdir edilen miktar tenzil edildikten sonra haczolunabilir.*’ Dolayısıyla da ilama dayanan yoksulluk nafakası alacağının hiçbir şekilde haczi mümkün olmamakla birlikte ilama dayanmayan nafaka alacaklarının kısmen haczine izin verilmektedir.

Yoksulluk nafakasına mahkeme tarafından hükmedildiğinde ilam, tarafların sözleşmeyle kararlaştırmaları üzerine hâkimin onayıyla ilam niteliğinde belge sayılacağı haczinin her iki halde de mümkün olmayacağı söylenebilir⁶⁵¹. Yoksulluk nafakası miktarı nafaka alacaklısının yoksulluğunu önleyecek ve asgari hayat ihtiyaçlarını karşılayabilecek ölçüde belirlendiği için haczi halinde ortaya çıkacak mağduriyet ve yoksulluk nafakasına hükmedilmesindeki amacın gerçekleşmeyecek olması da hacze elverişli olmadığını göstermektedir⁶⁵². Yoksulluk nafakasının haczine olanak tanınmamasıyla ekonomik açıdan zayıf konumda bulunan nafaka alacaklısı ve yakından ilişki içerisinde olduğu kamu düzeni korunmak istenmiştir. Doktrin ve Yargıtay’a göre yoksulluk nafakası alacağının haczedilememesinin gerekçesi ilama dayalı nafakaların nafaka alacaklısının hayatını idame ettirebilmesi için zorunlu ve asgari bir miktar olarak belirlenmiş olmasıdır. Birikmiş nafaka alacaklarının ise ödenmesi gereken zaman dilimi için nafaka alacaklısının eline geçmesi zorunlu bir miktarı teşkil ettiği bu süre geçtikten sonra işlevini yerine getirme imkânını kaybetmesi dolayısıyla devredilebileceği ileri sürülse de bu birikmiş nafaka alacaklarının haczedilebilmesi Yargıtay tarafından kabul edilmemektedir. Yargıtay nafaka alacaklarının birikmiş olmasının onların alelade alacağa dönüşmüş olmayacağını bunlara da nafaka alacaklısının her zaman ulaşabilmesinin mümkün olması gerektiği görüşündedir⁶⁵³. Fakat doktrinde birikmiş nafaka alacaklarının devri

⁶⁵¹ Kalender, s. 169.

⁶⁵² Yazıcı, s. 212.

⁶⁵³ **Yarg. 12. HD., E. 2018/4928, K. 2019/242, T.c15.01.2019:**“...Alacaklı, borçlu hakkında... 17.09.2013 tarihli, 2012/557 Esas-2013/619 Karar sayılı ilamına dayalı olarak..... Esas sayılı takip

gibi haczinin de mümkün hale geleceğini bunların birikip nafaka alacaklısının zaruriyet halini ödenmesi gerektiği dönem bakımından giderebilme işlevini ve imtiyazlı olma niteliğini kaybettiği için artık adi alacağa dönüştüğünü ve diğer alelade alacaklar gibi hacze elverişli olduğu ifade edilmektedir.⁶⁵⁴

4.2.4. İlamlı Takip Yoluna Başvurulabilmesi

Takip Hukuku bakımından kural olarak alacaklı kendisine ödenmeyen alacağına kavuşabilmek amacıyla borçlu aleyhine ilamlı veya ilamsız takip yolundan dilediğine başvurabilmekle birlikte ilamlı takip yoluna başvurabilmesi için elinde ya mahkeme hükmüne dayanan bir ilam ya da İİK m. 38’de belirtilmiş olan ilam niteliğine haiz belgelerden birinin bulunması gerekir. Yoksulluk nafakası alacağının Takip Hukuku’na konu olabilmesi için ise ya doğrudan mahkeme kararıyla hükmedilmiş olması ya da tarafların bu hususta aralarında yapmış oldukları sözleşmenin hâkim tarafından uygun bulunup onaylanmış olması gerekir. Yoksulluk nafakası ancak bu şekilde hukuki niteliğe kavuşabilir ve hem maddi hem usuli işlemlere konu olabilir. Bu bağlamda yoksulluk nafakasına mahkeme tarafından hükmedilmiş ise mahkemenin bu hükmü ilam teşkil edeceği için nafaka alacaklısının alacağı doğrudan ilama dayanır. Şayet yoksulluk nafakasını taraflar kendileri sözleşmeyle belirlemişler ve mahkemede bu sözleşmeyi onaylamışsa nafaka alacaklısının nafaka alacağı bu halde ilam niteliğine sahip bir belgeye dayanır. Yoksulluk nafakası alacağının ilam veya ilam niteliğinde belge niteliğinde sayılması şayet nafaka yükümlüsü nafaka borcunu ya hiç ya da gereğince ifa etmezse nafaka alacaklısına cebri icra yardımıyla alacağını elde edebilme

dosyası ile nafaka alacağına dayalı ilamlı icra takip başlattığını.....sayılı takip dosyası ile de alacaklı hakkında icra takibi başlatıldığını,söz konusu takip dosyasından alacaklı olduğu takip dosyasına gönderilen müzekkere ile alacaklı olduğu dosyadaki birikmiş nafaka alacağı üzerine haciz konulduğunu ancak birikmiş nafaka alacağına haciz uygulanmasının mümkün olmayacağını belirterek.... 2014/11705 E. sayılı takip dosyasında müdürlükçe verilen 28.01.2016 tarihli haciz kararının kaldırılmasını talep ettiği, mahkemece, birikmiş nafaka alacağının alelade alacak olduğundan bahisle şikâyetin reddine karar verildiği anlaşılmaktadır. Niteliği itibari ile nafaka kişinin yaşamını sürdürmek için öncelikli ve zaruri olarak hükmedilen bir para olup, nafaka alacaklısının her ay hükmedilen nafakayı talep etmeyip birikmiş nafakayı tahsil etmesi bu paranın "alelade alacak niteliğine" dönüşmesi anlamım kazandırmaz. Çünkü, nafaka alacaklısı istediği an, hükmedilen nafakayı alma olanağına sahip olmalıdır.O halde, mahkemece birikmiş nafaka alacaklarının da haczi mümkün olmadığından şikâyetin kabulü ile haczin kaldırılmasına karar verilmesi gerekirken, şikâyetin reddi yönünden hüküm tesisi isabetsizdir...’’

⁶⁵⁴ Yazıcı, s. 215-216.

imkânı tanır. Yoksulluk nafakası alacağı genellikle nakdi şekilde ödendiği ve ilama dayalı olduğu için nafaka alacaklısının borçlu aleyhine ilamlı takip yoluna başvurması daha uygun görülmektedir. Bu yolla nafaka alacaklısı cebri icra yardımıyla borçludan olan nafaka alacağını tahsil edebilecektir. İlamlı takip sonunda nafaka yükümlüsü borcunu ödemediği takdirde nafaka alacağı için yeterli miktarda malı haczedilip satılacak ve bu satış bedelinden nafaka alacaklısına nafaka alacağı ödenecektir. Yoksulluk nafakasının ödenmesi nafaka alacaklısı bakımından hayati önem taşıdığı için ilamlı takip yoluna başvurarak alacağını ekonomik açıdan kendisinden güçlü durumda bulunan borçludan cebri icra zoruyla alabilmesine olanak tanımıştır.

4.2.5. Hacze İştirakte İmtiyazlı Olunması

Hacze iştirak İİK m. 101’de düzenlenen ve birtakım alacakların ödenmemesi halinde alacaklısına borçlunun malvarlığına ilişkin önceden başlatılmış bir takip işlemine bulunduğu noktadan itibaren iştirak edilebilmesine imkân tanıyan İcra İflas Hukuku’na özgü bir hukuki yoldur. Hacze iştirak sayesinde kanun maddesinde ifade edilen alacaklıların alacakları için yeni bir takip başlatmasına gerek duyulmadan borçlu aleyhine önceden başlatılmış bir takip bulunması halinde bu takip sonuçlanıp satış bedelleri vezneye girene kadar bulunduğu aşamadan katılabilmesini olanak sağlar. Bu yolla alacaklı yeni bir takip süreci başlatılması sebebiyle doğacak masraf ve zaman kaybından kurtulduğu gibi alacağına öncelikli ve çabuk ulaşma imkânına sahip olur⁶⁵⁵. Kanun koyucu bazı alacak ve hakların niteliğinden dolayı bunların alacaklılarını koruma ve alacaklarına birtakım imtiyazlar tanıma yoluna gitmiştir. Bu alacaklardan birini de nafaka alacağı teşkil etmektedir. Bu husus İİK m. 101/III’de şu şekilde ifade edilmiştir:

“Nafaka ilamına istinat eden alacaklı önce takip merasiminin icrasına lüzum olmaksızın her zaman aynı derecede hacze iştirak edebilir. Suiniyet hali müstesnadır.”

Nafakaların da para alacağı olarak ödenmesine hükmedildiği zaman kural olarak diğer para alacaklarının ilamına ilişkin öngörölmüş olan hükümlere tabi

⁶⁵⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz. Yazıcı, s. 244-256.

olmakla birlikte bunların haczedilememeleri, hacze iştirak ve iflas masasındaki sıraları bakımından onlardan ayrı ve imtiyazlı bir konumda bulunmaktadır. İcra İflas Hukuku'nda bir alacağın imtiyazlı sayılması onun takip ve tahsilinde kendini göstermektedir⁶⁵⁶. Kural olarak bir alacağın varlığının kanıtlanabilmesi ve alacaklının haklılığının ispat edilebilmesi adına borçlu aleyhine haciz işlemi yapılmadan önce takip başlatılmalı ve bu takip işlemiyle alacaklının borçludan gerçekten alacağının olup olmadığı tespit edilmeli daha sonrada icra memuru borçlunun böyle bir borcunun bulunduğu kanaat getirmesi halinde haciz işlemi başlatmalıdır. Fakat yoksulluk nafakası alacağı ya doğrudan mahkeme hükmüne dayanan bir ilam ya da sözleşmenin hâkim tarafından onaylanmasına dayanan ilam niteliğinde bir belge olduğu için artık nafaka alacaklısının haklılığının araştırılmasına ve kanıtlanmasına lüzum duyulmamaktadır. Zira bu husustaki mahkeme hükmü veya onayı alacaklının alacağının varlığına ilişkin bir kanuni karine teşkil etmektedir. Bu bağlamda nafaka alacaklısı nafaka borçlusu aleyhine hacze takipsiz iştirakte bulunabilecektir.

Nafaka alacağının hacze iştirakte imtiyazlı bulunmasının önemi özellikle borçluya ait malvarlıkları satış yoluyla paraya çevrildiğinde bu satış bedelinin bütün alacaklılarının alacaklarını karşılamaya yetmediği durumlarda önem arz etmektedir. Bu bağlamda borçlunun mallarının haczedilip satış yoluyla paraya çevrilmesi halinde bu satış bedeli tüm alacaklıların ve nafaka alacaklısının alacağını karşılamaya yetiyorsa herhangi bir problem bulunmayacak şayet bu satış bedeli tüm alacaklıların alacaklarını karşılamaya elverişli bulunmuyorsa bu halde yoksulluk nafakası alacağı imtiyazlı alacaklardan olduğu için daha önce başlamış takipteki alacaklarla aynı dereceden takibe iştirak etmiş kabul edilir alacaklısına da buna göre ödeme yapılır. Yoksulluk nafakası alacaklısının hacze iştirak edebilmesi ve imtiyazlı sayılabilmesi için öncelikle nafaka alacağının ilama dayanması ve nafaka alacaklısının hacze iştirak etmede kötü niyetli bulunmaması gerekir. Bu bağlamda nafaka alacaklısı hacze iştirakte kötü niyetli olmadığı müddetçe hacze takipsiz ve diğer alacaklarla aynı dereceden iştirak etmesine itiraz edilemez. Haciz sonunda elde edilen satış bedeliyle

⁶⁵⁶ Yazıcı, s. 63.

öncelikle hacze takipsiz iştirak eden imtiyazlı konumda bulunan nafaka alacaklısının alacağı tamamen karşılanmaya çalışılır. Yani nafaka alacaklısı ile takibi başlatan diğer alacaklılar arasında satış bedeli garameten paylaşılılmayacak nafaka alacaklısı alacağını aldıktan sonra geriye bir miktar kalırsa bu tutar haczi ilk koydurup takibi başlatan alacaklıya verilecektir⁶⁵⁷.

4.2.6. İflasla Sıra Cetveli Bakımından Öncelikli Konumda Olunması

Kural olarak tacirler ve tüzel kişiler borçlarından dolayı iflas hükümlerine tabi olurlar. İflas halinde borçlunun malvarlığı üzerindeki tasarrufları kısıtlanarak alacaklıların menfaatlerinin korunması adına borçlunun malvarlıklarını yönetme ve alacaklıların alacağını bunlardan karşılama görevi bu hususta kurulacak bir iflas masasına geçer. Borçlunun birden fazla kişiye borcu bulunması halinde bu alacaklıların alacağının ne oranda ve sırada ödeneceği hususu gündeme gelir. İflas masası da borçlunun malvarlığı değerlerinin satış yoluyla paraya çevrilmesi halinde bu satış bedelinden borçlunun alacaklılarının alacaklarını hangi sıra ve dereceleyle alabileceğini tespit eder ve bu hususta bir sıra cetveli düzenler. Bu sıra cetvelinde bulunan adi ve rehinli alacakların sırası ise İİK m. 206'da düzenlenmiştir. Kanun maddesinde nafaka alacaklarına ilişkin bir düzenlemede bulunmaktadır. Buna göre:

⁶⁵⁷ **Yarg. 23. HD., E. 2017/947, K. 2020/3231, T. 26.10.2020:**“...Somut olayda, şikayetçi tarafın, nafaka ilamına dayalı olarak satış bedelinin vezneye girmesine kadar ilk hacze iştirak etmesi mümkün iken, bu yolu seçmediği, ilamlı icra takibine giriştiği, bedeli paylaşımına konu taşınmaz üzerine haciz koydurduğu anlaşılmış olup; bu haliyle şikayet olunanın ilk haczine iştirak edeceği açıktır. Kural olarak iştirak alacaklısı, haczi koyduran takip alacaklısı ile birlikte malların satış bedelinden alacağını alır. Satış sonunda bu para, alacaklılar arasında garameten paylaşılır. Ancak imtiyazlı alacaklılar İİK.'nin 206. maddesinde düzenlenmiş olup, şikayetçi hem İİK.'nin 101. maddesi anlamında iştirak alacaklısı, hem de 206/4-C maddesi anlamında imtiyazlı alacaklıdır. Bu durumda, mahkemece, yukarıda açıklama ve ilkelere uygun olarak, ilama dayalı nafaka alacaklısı olan şikayetçinin haczinin, haczi daha önceki tarihli olan şikayet olunanın haczine iştirak edebileceği, İİK'nin 140/ 2. ve 3. maddesi hükümleri uyarınca, nafaka alacağının haciz talep tarihinden önceki son bir yıl içerisinde tahakkuk etmiş olan kısmının, İİK.'nin 206/4-C maddesindeki imtiyazlı durumu nedeniyle satış bedelinden öncelikli olarak karşılanması, para artması durumunda, artan paranın, şikayetçinin alacağının anılan imtiyazdan yararlanmayan kısmı ile şikayet olunanın alacağı arasında garameten paylaşılması gerektiği gözetilerek, bu miktarların bilirkişi raporu ile belirlenmesi ve sonucuna göre bir karar verilmesi gerekirken, eksik incelemeye ve yanılıgılı gerekçeye dayalı olarak yazılı şekilde hüküm kurulması doğru olmamıştır...”

“Teminatlı olup da rehinle karşılanmamış olan veya teminatsız bulunan alacaklar masa mallarının satış tutarından aşağıdaki sıra ile verilmek üzere kaydolunur:

Birinci sıra:

C) İflâsın açılmasından önceki son bir yıl içinde tahakkuk etmiş olan ve nakden ifası gereken aile hukukundan doğan her türlü nafaka alacakları.”

Yoksulluk nafakası alacağı da rehinle teminat altına alınmamış ise adi alacaklardan kabul edilmekle birlikte İİK’ya göre imtiyazlı alacaklardan sayılmış olduğu için sıra cetveli bakımından öncelikli konumda bulunur. Yoksulluk nafakası alacağının imtiyazlı kabul edilmiş olması diğer alacaklara nazaran alacağına daha önce kavuşabilmesine ve alacağını tamamen tahsil edebilmesine olanak sağlar. Ancak kanun maddesinde ifade edildiği üzere nafaka alacaklarının sıra cetvelinde imtiyazlı kabul edilmesi iflasın açılmasından önceki son 1 yıl içinde tahakkuk etmiş olması ve nakden ifasının gerektiği haller için kabul edilmiştir⁶⁵⁸. Bu bağlamda tüm durumlar da değil bu iki şartın birlikte sağlanması halinde yoksulluk nafakası alacağı sıra cetvelinde birinci sırada yer alacaktır. Bu bakımdan yoksulluk nafakası alacağının nakden ifası öngörülmüş olmalı ve nafaka yükümlüsünün iflasından önceki son 1 yıl içinde muaccel hale gelip de ödenmemiş olması gerekir. Dolayısıyla da yoksulluk nafakası alacağının aynı olarak ödenmesine karar verildiği yahut yükümlünün iflasından önceki son 1 yıldan daha önce muaccel olmuş olan nafaka alacakları ve müaccel nafaka alacakları sıra cetvelinde ilk sırada yer alma imtiyazından yararlanamayacaktır⁶⁵⁹. Nafakanın nakden ödenmesine hükmedilmiş olması

⁶⁵⁸ Yazıcı, s. 268.

⁶⁵⁹ **Yarg. 23. HD., E. 2016/7981, K. 2020/1249, T. 24.02.2020:**“...Şikayetçi son bir yıl içerisinde tahakkuk etmemiş nafaka alacağının rüçhanlı olmadığından bahisle sıra cetveline ilişkin şikayette bulunmuştur.Mahkemece bu talep İİK'nın 140/2 maddesi uyarınca hacizde rüçhanı düzenleyen İİK'nın 206. maddesinde belirtildiği şekilde değerlendirilmelidir.Yani İİK'nın 206/4 fıkrasının 1. Sıra (c) bendinde iflasın açılmasından önceki son 1 yıl her türlü nafaka alacakları ibaresinin “ hacizden önceki son bir yıl içinde tahakkuk etmiş nafaka alacakları” şeklinde anlamak gerekir.Bu durumda mahkemece, İİK'nın 101/2. maddesi uyarınca ilama dayalı birikmiş nafaka alacaklarının ancak bir yıllık süreye tekabül eden kısmının imtiyazlı alacak olduğu hususu gözetilmeksizin birikmiş nafaka

gerekmekle birlikte bu ödemenin şeklinin irat veya toptan olarak kararlaştırılmış olmasının ise bir önemi bulunmamaz. Yoksulluk nafakası alacağının imtiyazlı alacak statüsünde sayılmasından ötürü borçlunun malvarlığı değerleri iflas masası tarafından satış yoluyla paraya çevrildikten sonra öncelikle nafaka alacaklısının nafaka alacağı kendisine ödenir. Yani burada nafaka alacaklısı ile diğer alacaklılar arasında gariyeten bir paylaşırma yapılmaz.

4.2.7. İlamın İcrasının Geri Bırakılmaması

Nafaka alacakları niteliği gereği nafaka alacaklısı ve ailesinin geçimi ve ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için ödenmesi zorunlu ve hayati öneme sahip alacaklardan olduğu için bu hususta bir dava açılmış olması veya dava sonucu verilen hükmün İstinaf veyahut Temyize götürülmüş olması, yükümlünün kendisi aleyhine başlatılmış olan takibe itiraz etmiş olması hatta güvence göstermiş, teminat vermiş olması bile nafakaların icrasını durdurmaz⁶⁶⁰. Yani yoksulluk nafakası adına açılacak uyarılama ve kaldırırma talepli davalar nafakanın ödenmesini ve takibini durdurmaz. Zira nafakanın kaldırılması davasının reddedilme olasılığı da vardır. Mahkeme nafaka yükümlüsünün iddia ettiği hususları ispat edememesi veyahut da yoksulluk nafakasının kaldırılmasını gerektiren sebeplerin somut olay bakımından mevcut olmadığına kanaat getirirse yükümlünün açmış olduğu nafakanın kaldırılması talepli davayı reddedecektir. Bu durumda red kararı kesinleşene kadar nafaka alacaklısına yapılacak nafaka ödemesinin durdurulması söz konusu olursa nafakaya hükmedilmesindeki yoksulluğun giderilme amacı da bu süre zarfında gerçekleşemeyecek ve nafaka alacaklısı da mağdur olacaktır.

Yoksulluk nafakası yükümlüsünün nafakanın kaldırılması amacıyla dava açmış olması işleyecek olan ve muaccel hale gelen yoksulluk nafakasının ödenmesini durdurmayacak bundan bahisle nafaka alacaklısına ödeme yapmaktan kaçınamayacak,

alacağının tamamını kapsar şekilde İİK'nın 101 ve 206. maddelerine uygun araştırırma yapılmaksızın yanlışlı gerekeçeye dayalı yazılı şekilde hüküm kurulması doğru olmamış, bozmayı gerektirmiştir....”

⁶⁶⁰ Yazıcı, s. 140.

nafaka alacaklısı ise yükümlüden davada verilen kaldırma kararı kesinleşene kadar muaccel olan nafakalarını talep hakkına sahip olacak ve şayet ödeme yapılmaması halinde de nafaka yükümlüsü aleyhine muaccel olup da ödenmemiş olan bu nafakalar için icra takibi başlatabilecektir. Kanun koyucu burada nafaka yükümlüsüne nazaran zayıf konumda bulunan nafaka alacaklısını korumaya yönelik bir düzenleme yapma yoluna gitmiş fakat nafakaya ilişkin kaldırma kararı verilmesi halinde yükümlünün yapmış olduğu nafaka ödemelerini geri alabilmesine imkân tanıyarak onun menfaatlerini gözetmeyi de es geçmemiştir. Şayet mahkemenin vermiş olduğu karar İstinaf veya Temyize gitmiş olup da yoksulluk nafakası bu şekilde sona erdirilirse yine nafaka yükümlüsü bu tarihe kadar ödemiş olduğu nafakaları alacaklıdan geri isteyebilme imkânına sahiptir. Mahkemenin kaldırma kararına kadar nafaka alacaklısına ödenmiş olan nafaka alacakları daha sonra sebepsiz zenginleşme hükümleri çerçevesinde faiziyle birlikte geri talep edilebilir.

4.2.8. Adli Tatilde Görülebilecek İşlerden Olması

Adli tatil mahkemelerin yılda bir kez olmak üzere HMK m. 102’de belirtilen süre zarfında tatile girmesi ve genel olarak yargı faaliyetlerine ara verilmesidir. Kanun maddesinde adli tatilin başlayacağı tarih 20 temmuz ve sona ereceği tarih de 31 ağustos olarak düzenlenmiş ve yeni adli yılın da 1 eylül tarihinde başlayacağı belirtilmiştir. Kural olarak adli tatil süresince çoğu yargı faaliyeti görülmez ve işlemekte olan süreler de durur. Ancak istisnai olarak bazı dava ve işlerin niteliği ve taşıdığı öneminden ötürü bunlara ilişkin yargısal faaliyetlerin ve hukuki işlemlerin yürütülmesine olanak sağlanmıştır. Bu dava ve işler ise HMK m. 103’de sayılmış olmakla birlikte yoksulluk nafakasını ilgilendiren kısmı şöyledir:

“Adli tatilde, ancak aşağıdaki dava ve işler görülür:

b) Her çeşit nafaka davaları ile soybağı velayet ve vesayete ilişkin dava ya da işler.”

Adli tatilde süresince acele işlerin görülmesi için adliyelerde nöbetçi mahkemeler bulundurulur. Yoksulluk nafakasına ilişkin kararlara itiraz edilmesinin de icrayı durdurulmaması yahut kanun yollarına başvurulmuş olmasının icrasının geriye

bırakılmasına yol açmayacağı ve yoksulluk nafakasının amacı ve işlevi de göz önünde bulundurulduğunda nafaka alacaklısı bakımından kendisine ödenmesi zaruri ve hayati öneme sahip olduğu için acele işlerden sayılmasına ve adli tatilde görülebilmesine imkân tanınmıştır. Ayrıca boşanma davalarının da adli tatilde görülebilecek işlerden kabul edilmesi ve yoksulluk nafakasının da ona bağlı bir mali sonuç olduğu dikkate alındığında da bu sonuç ortaya çıkmaktadır. Kanun koyucu ekonomik açıdan zor durumda bulunan nafaka alacaklısını korumak ve mağduriyetini en kısa sürede önlemek adına nafaka davalarını adli tatilde görülebilecek işlerden kabul etmiştir.

4.2.9. Basit Yargılama Usulüne Tabi Olması

Yargılama usulü bir davanın görülmesi esnasında bu davanın konusunu teşkil eden uyuşmazlığın niteliğine veya davanın görüleceği mahkemeye göre kanunda yer alan yargılama usullerinden hangisinin uygulama alanı bulacağını ifade etmektedir. 6100 sayılı HMK’da yargılama usulleri yazılı yargılama usulü ve basit yargılama usulü olarak iki şekilde düzenlenmiş bulunmaktadır. Yazılı yargılama usulü işin niteliği gereği daha ayrıntılı incelenmesine ve araştırılmasına lüzum duyulan uyuşmazlıklarda uygulama alanı bulmaktadır. Yazılı yargılama usulü kapsamındaki uyuşmazlıklar bakımından mahkemenin hukuki ihtilafları çözebilmesi, davayı aydınlatabilmesi ve hüküm tesis edebilmesi için detaylı ve kapsamlı bir yargılama faaliyeti yapması gerektiği için yazılı yargılama usulünün uygulandığı davalar uzun sürmektedir. Fakat birtakım uyuşmazlıklar niteliği gereği bu kadar kapsamlı bir araştırma ve inceleme yapılmasını gerektirmez. Hatta bu uyuşmazlıkların birçoğu duruşma yapılmasına bile gerek kalmaksızın dosya kapsamından kolayca anlaşılabilir niteliktedir. Bu bakımdan da kanun koyucu yazılı yargılama usulüne nazaran daha kolay ve hızlı olan basit yargılama usulünü düzenleyerek bu uyuşmazlıkları çözmeyi amaçlamıştır⁶⁶¹. Basit yargılama usulünde ön inceleme ve tahkikat aşamaları birlikte düzenlenerek daha kısa sürede ve hızlı şekilde uyuşmazlığın çözüme kavuşturulması amaçlanmıştır

⁶⁶¹ (çevrimiçi) <https://galahukuk.com/yayinlar/hukuk-davalarinda-basit-yargilama-usulu/>, s.e.t.: 07.06.2023.

yazılı yargılama usulünde ön inceleme ve tahkikat aşamaları birbirinden ayrılmakta olduğu için daha uzun bir süre zarfında ve daha yavaş şekilde yargılama faaliyeti sonuçlanmaktadır. Burada yazılı yargılama usulündeki ön inceleme aşamasının yerini basit yargılama usulünde ilk duruşmanın aldığı da söylemek mümkündür. Hangi uyuşmazlıkların basit yargılama usulü ile çözüme kavuşturulacağına ise HMK m. 316' da yer verilmiştir. Buna göre yoksulluk nafakasını ilgilendiren kısmı ise şöyledir:

“Basit yargılama usulü, kanunlarda açıkça belirtilenler dışında, aşağıdaki durumlarda uygulanır:

ç) Her çeşit nafaka davaları ile velayet ve vesayete ilişkin dava ve işler.”

Kanun maddesinde ifade edildiği üzere yoksulluk nafakasına ilişkin davalar da basit yargılama usulüne tabi olacaktır. Yoksulluk nafakasının amacı gereği ödenmesine hükmedilen zaman zarfında nafaka alacaklısının yoksulluğunun önlenip hayati ihtiyaçlarını temin edebilmesi için acil olarak ödenmesi zaruri olduğu için yazılı yargılama usulüne tabi tutulmayıp basit yargılama usulü kapsamında ele alınmış olması oldukça yerinde bir düzenleme olmuştur. Zira basit yargılama usulüne nazaran uzun süren yazılı yargılama faaliyeti sonucunda nafaka alacaklısının mağduriyet yaşama ve zor duruma düşme tehlikesi yüksektir. Bu bağlamda önemine binaen basit yargılama usulü sayesinde nafaka alacaklısı yoksulluk nafakası alacağına daha hızlı ve basit bir şekilde ulaşabilecektir⁶⁶². Dolayısıyla da nafaka davaları için basit yargılama usulünün düzenlenmiş olması yoksulluk nafakası alacaklısını korumaya yönelik olarak öngörülmuş önlemlerden biridir.

4.2.10. Arabuluculuk Kurumuna Elverişli Olması

Arabuluculuk faaliyeti, bir uyuşmazlığın taraflarının onlara tamamen yabancı ve tarafsız olan, alanında uzmanlaşmış bir üçüncü kişinin yani arabulucunun yardımı ile bir araya gelerek karşılıklı anlaşma ve iletişim yolu ile aralarındaki anlaşmazlığı

⁶⁶² Kalender, s. 175.

çözmeleri esasına dayanır⁶⁶³. Arabuluculuk esnasında aralarında anlaşmazlık bulunan kişiler ya doğrudan ya da üçüncü bir kişinin aracılığıyla bir araya getirilerek uzlaştırılmaya çalışılır⁶⁶⁴. Arabuluculuk ile tarafların mahkeme yaptırımı zoruyla değil kendi gönül rızalarıyla birtakım yükümlülükleri yüklenmeleri öngörülmektedir⁶⁶⁵. Ayrıca günümüzde medya ve haberlerde de sık sık karşılaşılmış olduğumuz yargılama sonucu mahkeme yaptırım gücüyle taraflara birtakım yükümlülükler yükletilmesi sonucu anlaşmaya varamayan ve mahkemenin kararına uymak istemeyen tarafların mahkeme dışında birbirlerine zarar vermesinin de önüne geçilmek istenmektedir⁶⁶⁶. Arabuluculuk faaliyeti günümüzde daha çok başvurulmaya başlanan, uygulama alanı genişleyen ve yaygınlaşan alternatif uyuşmazlık çözüm yollarından biridir. Hatta ülkemizde İş Hukuku gibi birtakım alanlarda da tarafların arasındaki anlaşmazlıkların çözülebilmesi bakımından yargı yoluna gidilmeden önce başvurulması zorunlu hale getirilmiş, bu hususta düzenlemeler yapılmaya başlanmıştır. Aile Hukuku TMK’da önemine binaen ve kamu düzenine ilişkin olması nedeniyle geniş ölçüde emredici kurallar çerçevesinde düzenlenmiştir. Bunun nedeni bireylere nazaran güçlü konumdaki devlet otoritesi eliyle ailenin dolayısıyla toplumun korunmak istenmesidir⁶⁶⁷.

Türk Hukuku’ndaki yasal düzenlemeler, dâhil olunan uluslararası sözleşmeler ve güncel mevzuatlar dikkate alındığında Aile Hukuku’na ilişkin uyuşmazlıklarda ise özellikle erkek karşısında zayıf konumda bulunan kadının durumu da gözetildiğinde zorunlu arabuluculuk mümkün değildir. Ayrıca Türk Hukuku’nda tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebilecekleri iş veya işlemlerden doğan özel hukuk uyuşmazlıklarının çözümlenmesinde arabuluculuğun uygulanabileceği kabul

⁶⁶³Asiye Poyraz, “**Aile Hukukundan Doğan Uyuşmazlıklarda Alternatif Çözüm Yolları**”, Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017, s. 10.

⁶⁶⁴ Birce Arslandoğan, “Aile Arabuluculuğuna İlişkin Genel Prensipler”, **İstanbul Barosu Adli Yardım Büroları Kadın Hakları Merkezi 8 Mart Özel Yayını**, İstanbul, 2022, s. 47.

⁶⁶⁵ Poyraz, s. 10.

⁶⁶⁶Tansu Gündoğdu, “**Boşanma Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk**”, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022, s. 53.

⁶⁶⁷ Poyraz, s. 23.

edilmektedir. Dolayısıyla da kamu düzenini ilgilendiren ve tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edemeyecekleri hallerde arabuluculuk kurumuna başvurulması mümkün olmamaktadır. Bu bakımdan kamu düzenini ilgilendiren boşanma, evliliğin butlanı, soy bağının tespiti gibi ancak mahkemenin vereceği bir kararla sonuç ve hüküm doğurabilecek yani inşai nitelikteki dava ve uyuşmazlıkların da arabuluculuk faaliyetiyle çözülebilmesi mümkün değildir. Ayrıca Aile Hukuku'na ilişkin birtakım hususlarda taraflar aralarında anlaşmış olsalar bile bu anlaşma hâkim tarafından uygun bulunup onaylanmadıkça geçerli olmayacağı için taraflar arabuluculuk faaliyetine başvurmuşlar ise bu yolla varacakları anlaşma ve çözümlerin en son hâkim tarafından uygun bulunması gerekmektedir.

Bunların dışında Aile Hukuku'na ilişkin birtakım konularda taraflara belirli sınırlar ve çerçeveler dâhilinde üzerinde serbestçe hareket etme ve tasarrufta bulunma imkânı tanınmıştır. Ör. Ziyet eşyası alacağı davası, nişanın bozulmasından doğan birtakım davalar, boşanma davasının kesinleşmesinden sonra ileri sürülebilen tazminat ve nafaka talepleri gibi hususlarda arabuluculuk yoluyla tarafların anlaşarak çözüme varması mümkündür⁶⁶⁸. Bu bağlamda yoksulluk nafakasını tarafların sözleşme ile kararlaştırmasına da imkân tanınmış olması tarafların belli sınırlar dâhilinde üzerinde serbestçe tasarruf edebileceklerini göstermekte ve tarafların yoksulluk nafakası adına arabuluculuk kurumuna başvurusu mümkün gözükmektedir. Ancak bu konuya ülkemizdeki kadınların durumu göz önünde tutularak oldukça hassas yaklaşılmalıdır⁶⁶⁹. Zira Aile Hukuku'na ilişkin tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebileceği her konuda arabuluculuk faaliyetine başvurulması faydadan çok zarar meydana getirebilir⁶⁷⁰. Özellikle aile içi ve kadına karşı şiddet söz konusu olduğunda bu durumun tespiti yargılama faaliyetiyle mümkündür ve mahkemenin kadını koruma konusunda yaptırım gücü bir yargılama faaliyeti olmayan arabuluculuğa nazaran

⁶⁶⁸ Arslandoğan, **a.g.m.**, s. 49. ; Gündoğdu, s. 70.

⁶⁶⁹ Arslandoğan, **a.g.m.**, s. 50.

⁶⁷⁰ Begüm Tekin, ‘‘Aile Hukukunda Zorunlu Arabuluculuk’’, **İstanbul Barosu Adli Yardım Büroları Kadın Hakları Merkezi 8 Mart Özel Yayını**, İstanbul, 2022, s. 54.

oldukça etkin ve yüksek olacaktır. Yoksulluk nafakası konusunda da boşanma sebepleri göz önünde bulundurularak özellikle şiddet iddiası barındıran davalar da yoksulluk nafakasına ilişkin talepler arabuluculuk kurumu yerine mahkemece karara bağlanmalıdır. Sonuç olarak Aile Hukuku ile ilgili her türlü uyuşmazlığın arabuluculuğa elverişli olduğunu söylemek mümkün olmayacaktır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. UYGULAMADA PROBLEM TEŞKİL EDEN HUSUSLARA İLİŞKİN ELEŞTİRİLERİMİZ VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİMİZ

5.1. YOKSULLUK NAFAKASININ SÜRESİ(ZLİĞİ) PROBLEMİ

Yoksulluk nafakası konusunda karşılaştığımız ve uygulamalarda da pek çok problemlere yol açtığı gözlemlenen husus kanunda süresiz olarak hükmedilmesinin öngörülmüş olmasıdır. Süre konusu yoksulluk nafakasının ilk düzenlendiği şeklienden beri tartışmalara yol açmış önceleri 1 yıllık kısa bir müddetle sınırlanması hakkaniyete aykırı görülürken sonraki düzenlemelerle süresiz olarak talep edilebilmesi hususu ise özellikle nafaka ödeyen eşin hayatını olumsuz olarak ağır bir şekilde etkilediği için eleştiri okları kendisine yöneltilmiştir. Süresiz olarak ödenmesine hükmedilen yoksulluk nafakasının nafaka alacaklısının çalışıp kendini geliştirmesinin önünde bir engel teşkil ettiği, nafaka yükümlüsünün özellikle de yeniden evlenmesi halinde mali olarak ağır yük altına girdiği için yeni hayatına adapte olmakta zorlanması ve yeni eşin eski eşe ödenen nafaka dolayısıyla rahatsızlık duyması, bu nedenle de aile içi huzursuzluklar yaşanması gibi hususlar süresizliğe ilişkin yapılan eleştirilerden bir kaçındır⁶⁷¹. Bazı evliliklerin sona erdirilmesi bakımından evliliğin süresi, ortak çocuklar, eşlerin sağlık durumu ve yeniden çalışma olanakları göz önünde bulundurulduğunda süreli nafakaya hükmedilmesi yoksulluk nafakası ile ulaşılmak istenen amaca uygun olmayabilirken, kısa süreli, müşterek çocuk bulunmayan, evliliğin meslek ve çalışma hayatı üzerinde olumsuz bir etkisinin bulunmadığı evliliklerde de süresiz olarak nafaka ödenmesine hükmedilmesi hakkaniyete aykırı düşebilecektir. Bu bağlamda yoksulluk nafakasının süresiz veyahut belirli süreli takdir edilmesine ilişkin hallerin sınırlayıcı bir şekilde ve tahdidi olarak önceden belirlenmesi olanaklı değildir.

⁶⁷¹Cansu Kaya Kızıllırmak, “Yoksulluk Nafakasına Dair Yeni Yaklaşımların Değerlendirilmesi”, İstanbul Barosu Adli Yardım Büroları Kadın Hakları Merkezi 8 Mart Özel Yayını, İstanbul, 2022, s. 39.

Bu konuda 2016'da yayımlanan Meclis Araştırma Komisyonu raporunda belirtildiği üzere, çok kısa süren, fiili birliktelik gerçekleşmemiş olan veya boşanmaya sebebiyet veren olaylarda eşlerin eşit kusurunun bulunduğu evliliklerde eşlerden biri aleyhine süresiz nafakaya hükmetmek onu uzun süreli ve ağır bir yük altına sokmak, cezalandırılmak anlamına gelmektedir⁶⁷². Fakat yoksulluk nafakasının maddi tazminat ve manevi tazminatdaki gibi kusurlu eşi cezalandırma veya zarara uğrayan eşin zararını tazmin niteliği bulunmamaktadır. Raporda dikkat çeken hususlardan biri de süresiz nafakaya ülkemizdeki uygulamalarda görüldüğü üzere çoğunlukla kadın eş lehine hükmedilmekte ve bu durum kadının bir mesleğe sahip olmasına veya çalışma hayatına girmesine bu minvalde kendi ayakları üzerinde durup kendisini geliştirip, güçlenmesi bakımından engel teşkil etmektedir. Fakat süresiz nafaka gibi süreli nafaka tayini de her durumda aynı şekilde uygulanırsa adalete uygun düşmeyen sonuçlar ortaya çıkabilir⁶⁷³. Her durumda süreli nafakaya hükmedilmesi, hiç çalışma hayatına katılmamış, evlilik nedeniyle meslek sahibi olup, eğitimini tamamlayamamış, uzun süren evlilik sonucu da yaşı gereği çalışıp, eğitimine devam etmesinin kendisinden beklenemeyen eş açısından olumsuz sonuçlar doğuracaktır. Dolayısıyla da bu konuda her şart ve koşul için süreli veya süresiz nafakanın uygulanmasının hakkaniyete aykırı sonuçlar doğurabileceği görüşündeyiz.

Mehaz Kanun ve AB Hukuku'na bakıldığında boşanma ve yoksulluk nafakası hususunda kural olarak eşlerin anlaşmalı boşanma yoluyla evliliklerini sona erdirmeleri ve boşanmadan sonra en kısa sürede kendi ekonomik bağımsızlıklarını kendi imkân ve çabalarıyla sağlayarak aralarındaki ekonomik bağın da tamamen sona erdirilmesinin benimsendiği görülmektedir⁶⁷⁴. Clean break ilkesi etkin şekilde uygulanarak eski eşlerin boşanma sonucu ekonomik taleplerden ötürü birbirinin hayatına müdahil olması önlenmek istenmekte kendi geçimlerini kendilerinin

⁶⁷² Kızılırmak, **a.g.m.**, s. 42.

⁶⁷³ Apaydın, **Güncel Tartışmalar**, s. 66-67.

⁶⁷⁴ Kızılırmak, **a.g.m.**, s. 43.

sağlaması kural olarak benimsenmektedir⁶⁷⁵. Yabancı Hukuk’da yoksulluk nafakasının miktarı ve süresi takdir edilirken özellikle kadın eş lehine nafakaya hükmedilmişse bu eşin sosyal durumuna ilişkin araştırma yapılır ve eğitimi tamamlamamışsa veya çalışmıyorsa bunun nedenleri tespit edilerek, bir meslek sahibi olabilme imkânına sahip olup olmadığı, mevcut haliyle eğitimine devam edebilecek, meslek sahibi olabileceyse bunun ne kadar süre alacağı ve ne zaman kendi hayatını kendi imkânlarıyla idame ettirebilecek gelire sahip olabileceği hususları dikkate alınır⁶⁷⁶. Nafakanın süresi konusunda belirli bir alt ve üst sınır getirilmesi söz konusu olduğunda ise düzenlemeler yapılırken ülkemizde kadınların durumu göz önünde bulundurulmalı ve aleyhlerine olumsuz sonuçlar doğabileceği unutulmamalıdır. Zira nafaka alacağı için belirli bir süre üst sınırı getirilmesi durumunda ekonomik bağımsızlığı bulunmayan, eşinden şiddet gören ve ayrılmak isteyen bir kadın yoksulluk ve geçim kaygısından ötürü mutsuz olduğu bir evliliğe devam etmek zorunda kalacaktır. Bir nevi boşanma hakkı elinden alınmış veyahut bu hakkını kullanabilmesi zorlaştırılmış olacaktır⁶⁷⁷.

5.1.1. Yoksulluk Nafakasının Evlilik Sona Erdikten Sonra İlk Kez Talep Edilebilmesi İçin Öngörülmesi Olan Zamanaşımı Süresinin Kısıllığı

Yoksulluk nafakasına hükmedilmesi talepli davaların boşanma kararı kesinleştikten sonra açılması hali için öngörülen zamanaşımı süresinin 1 yıl gibi kısa bir zaman zarfıyla sınırlandırılmasının nafaka kurumunun ulaşmayı hedeflediği amaca uygun düşmediği görüşündeyiz. Bu konuda zamanaşımı süresinin kısa tutulmasıyla amaçlananın boşanmış olan tarafların artık aralarında bir bağ kalmamasından ötürü nafaka talepleriyle yıllar sonra yüz yüze gelmelerinin önüne geçilmek istenmesi olduğu ifade edilmektedir⁶⁷⁸. Zamanaşımı süresinin kısa tutulmasının her durumda olumlu sonuçlar doğurması beklenemez. Bu minvalde uzun sürmemiş olan ve eşlerin

⁶⁷⁵ Öcal, s. 89-90.

⁶⁷⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz. Yağcı, s. 328-331.

⁶⁷⁷ Kızılırmak, **a.g.m.**, s. 45.

⁶⁷⁸ Alı, s. 54.

hayatları üzerinde önemli ölçüde etki etmemiş olan evlilikler açısından zamanaşımı süresinin kısa tutulmuş olması olumlu bir durumken, uzun sürmüş olan, ortak çocuk bulunan ve eşlerin hayatları üzerinde önemli ölçüde etki yaratmış olan evlilikler bakımından olumsuz sonuçlar doğurması muhtemeldir. Dolayısıyla da her somut olayın özelliği gereği kısa süreli zamanaşımının ulaşılacak istenen amaca hizmet edebileceği hususu şüphelidir. Bu bağlamda zamanaşımı süresinin kısa tutulmasıyla özellikle çekişmeli boşanma sonucu birbirlerini oldukça yıpratmış olup tekrar karşılaşmak istemeyen boşanma sonucu aralarındaki bağın kesin şekilde kopmasını amaçlamış olan eski eşlerin nafaka talepleri nedeniyle birbirlerinin karşılıklarına çıkmalarının önüne geçilmesinin hedeflendiği ancak kanunda yoksulluk nafakasının boşanma kararı kesinleştikten sonra talep edilebilmesi adına öngörülen zamanaşımı süresinin nafakanın doğasına aykırılık teşkil edecek kadar kısa olduğu ifade edilebilir.

Zamanaşımı konusunda birçok hukuki kurumdaki zamanaşımı ve hak düşürücü sürenin yoksulluk nafakası için de uygulanması gerektiği yoksulluk nafakasının bu kurumlara nazaran çok daha kısa bir zamanaşımı süresiyle sınırlandırılmasının hakkaniyete aykırı düştüğü diğer hukuki kurumlardaki gibi uzun süreli bir zamanaşımı süresine tabi tutulmasının ise yoksulluk nafakasında hukuki bir kurum olmasının ve taşıdığı amacın doğal bir sonucu olduğu ifade edilebilir. Bu bağlamda diğer hukuki kurumlar bakımından öngörülmüş olan zamanaşımı ve hak düşürücü sürelerin çok daha uzun tutulmuş olduğu yoksulluk nafakasına ilişkin ilgili kanun maddesinde irat şeklinde ödenmesine hükmedilmesi halinde süresiz olarak ödenmesinin öngörüldüğü de göz önünde bulundurulduğunda zamanaşımı süresinin 1 yılla sınırlandırılmasının kanun koyucunun kendisiyle çelişmiş olduğu anlamına geldiğini söylemek mümkündür. Ayrıca kanunda boşanmanın sebep olduğu yoksulluğa boşanma anında düşülmüş olması şart koşulmamış yoksulluğa ilerde düşülebilecek olunması da yoksulluk nafakasına hükmedilmesi için yeterli görülmüş olmasına rağmen boşanma kararının kesinleşmesinden itibaren talep edilebilecek yoksulluk nafakası için 1 yıl gibi kısa bir zamanaşımı süresinin öngörülmüş olması pek de isabetli olmamıştır. Zira boşanma sonucu yoksulluğa düşmüş olmanın tespiti kolayken yoksulluğa düşülecek

olmanın ne zaman gerçekleşebileceğinin tam olarak belirlenebilme imkânı objektif olarak mümkün değildir.

Bu bağlamda evlilik esnasında hem kendi hem eşi çalıştığı için geçinebilen boşandıktan sonra henüz yoksulluğa düşmemiş olmakla birlikte kendi çalışması ve çabasıyla zar zor geçinip kirasını denkleştirmeye çalışan, ortak çocuğun velayeti kendisinde bulunduğu için ona da bakan taraf yoksulluk nafakasına ilişkin öngörülmuş olan 1 yıllık zamanaşımı süresi geçtikten sonra müşterek çocuktan kaynaklanan bir sebeple işten ayrılmak zorunda kalmış, malvarlığını bu uğurda tüketmiş ve yoksulluğa düşmüşse ne olacaktır? Bunun dışında bu eş velayeti kendisinde bulunan çocuğun hastalanması, bakıma muhtaç hale gelmesi veyahut kendisinin ağır bir hastalığa yakalanması tedavi ve ilaç masraflarının artması halinde ne yapacaktır? Tüm bu durumların önceden öngörülebilmemesinin veyahut ne zaman gerçekleşeceğinin belirlenebilmesinin imkânı yoktur. Peki, tüm bu durumların yoksulluk nafakasının boşanma kararının kesinleşmesinden itibaren talep edilebileceği 1 yıllık zamanaşımı süresinden sonra meydana gelmesi halinde yoksulluğa düşen tarafın yoksulluk nafakası talep etmesi durumunda nafaka yükümlüsünün zamanaşımı def'i ile karşı karşıya kalması ne kadar hakkaniyetle bağdaşacaktır? Özellikle uzun sürmüş evlilikler bakımından yıllarca aynı yastığa baş koymuş eski eşlerin zor durumda kalmaları halinde boşanmanın üzerinde 1 yıl gibi kısa bir zaman zarfı geçtiği için birbirlerinden herhangi bir maddi destek talebinde bulunamamaları zamanaşımı gibi bir engele takılmaları ne kadar hakkaniyetle bağdaşacaktır?

Boşanmaya bağlı olarak ortaya çıkan mali sonuçlar bakımından her durumda mutlak anlamda kısa bir zamanaşımı süresinin öngörülmesini doğru bulmamakla birlikte bu konuda tabiki de zamanaşımı süresinin çok uzun tutulmasını veyahut tamamen kaldırılmasını da savunmamaktayız. Bu açıdan bizim önerimiz evliliğin kısa veya uzun sürmüş olmasına göre iki ayrı zamanaşımı süresinin öngörülmesinin yoksulluk nafakası ile ulaşılmak istenen amaca daha uygun düşeceği'dir. Uzun sürmüş evlilikler bakımından zamanaşımı süresinin de daha uzun tutulması kısa süreli evlilikler bakımından ise kanunda düzenlenmiş bulunan 1 yıllık sürenin dikkate alınması gerektiği kanaatindeyiz. Buna göre kısa süren ve müşterek çocuk da

bulunmayan evlilikler bakımından kanunda öngörölmüş olan 1 yıllık zamanaşımı süresi korunmalıdır. Burada bu 1 yıllık süre dolduktan sonra tarafların yoksulluğa düşmesi halinde ise artık bakım yükümlülüğü sosyal devlet olmasının da gereği olarak devlete geçmeli, devlet bu amaçla oluşturacağı bir fondan vatandaşlarının ihtiyaçlarını karşılamalıdır. Uzun sürmüş olan ve eşlerin hayatlarını önemli ölçüde etkilemiş olup ortak çocuk da barındıran evlilikler bakımından ise ilgili kanun maddesinde düzenleme yapılarak 5-10 yıl gibi bir zamanaşımı süresinin öngörölmesinin daha doğru ve hakkaniyete daha uygun olacağı kanaatindeyiz. Zira yıllarca aynı çatı altında aynı yastığa baş koyup, sırdaş, eş, dost, anne-baba olan iki kişinin boşanmalarının üzerinden 1 yıl geçtiği için birbirlerine tamamen yabancı hale gelmiş olduklarının kabulü pek de adilane bir durum olmayacaktır.

5.1.2. Yoksulluk Nafakasına İlişkin Uyuşmazlıkların Arabuluculuğa Elverişli Olup Olmadığı

Arabuluculuk faaliyeti günümüzde hukuk alanında kendisine yeni yeni yer edinmeye başlasa da esasen bu yöntemin kökeni çok eski zamanlara uzanmaktadır. Yabancı Hukuk’da arabuluculuk faaliyetinin Aile Hukuku’na birçok fayda sağlayacağı dolayısıyla bu hususun ayrı bir mevzuat oluşturularak ayrıntılı şekilde düzenlenmesi gerektiği ifade edilmektedir⁶⁷⁹. Bu konuya ilişkin yapılan en önemli düzenlemelerden biri ise 1998 tarihli Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi’nde kabul edilen Aile Arabuluculuğu Hakkındaki 1 Sayılı Tavsiye Kararı’dır⁶⁸⁰. Kararla hedeflenen ise aile bireylerinin menfaatlerini gözetmek, aralarındaki anlaşmazlıkları minimum seviyeye indirmek, karşılıklı saygı, sevgi çerçevesinde çözüp, uzlaşmalarını sağlamaktır. Avrupa Konseyi’ne üye olan ülkelerde bu tavsiye kararı özellikle de ayrılık ve boşanmaya ilişkin uyuşmazlıkların giderilmesi adına uygulanmakta ve geliştirilmeye çalışılmaktadır. Ayrılık ve boşanma adına genellikle başvuru yolu yargı yolu olmakla birlikte arabuluculuğun ve diğer alternatif çözüm

⁶⁷⁹ Arslandoğan, **a.g.m.**, s. 50.

⁶⁸⁰ Arslandoğan, **a.g.m.**, s. 47. ; Poyraz, s. 26.

yollarının kullanımı oldukça yenidir. Aile Hukuku'nda kullanımı oldukça yeni olduğu için bu hususta düzenlemelerin olmaması veyahut çok sınırlı olması sebebiyle Tavsiye Kararı alınıp boşluklar bu yolla doldurulmaya çalışılmıştır. Tavsiye Kararı'nda benimsenen birtakım ilkeler bulunmaktadır. Bu ilkeler ve kararlar ulaşılmak istenenlerden bir kısmı ise şunlardır: Anlaşmayı temel alan yaklaşımlarla aile fertlerinin menfaatini koruyarak aralarındaki anlaşmazlıkları azaltmak, aile birliğinin sona erdirilip evlilik bağının çözülmesi sonucu ortaya çıkan olumsuz neticeleri en az seviyeye indirmek, ayrılık ve boşanmanın sebebiyet verdiği ekonomik ve sosyal maliyeti hem taraflar hem devlet için azaltmak. Türk Hukuku'nda ise arabuluculuk faaliyetiyle 2012 yılında yürürlüğe girmiş bulunan 6325 Sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu ile tanışılmıştır. Sonrasında ise uygulama alanı oldukça genişlemiş ve uyuşmazlıklar bakımından kullanımı da yaygınlaşmıştır. Kanunda asıl benimsenmiş olan ihtiyari arabuluculuk sistemi olsa da İş Mahkemeleri'nde görülecek davalarda ve bazı ticari davalarda zorunlu arabuluculuk öngörülmüştür. Kanunun amaç ve kapsam başlıklı 1. maddesi ise şöyledir:

“Bu Kanunun amacı, hukuk uyuşmazlıklarının arabuluculuk yoluyla çözümlenmesinde uygulanacak usul ve esasları düzenlemektir.

(2) Bu Kanun, yabancılık unsuru taşıyanlar da dâhil olmak üzere, ancak tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebilecekleri iş veya işlemlerden doğan özel hukuk uyuşmazlıklarının çözümlenmesinde uygulanır. Şu kadar ki, aile içi şiddet iddiasını içeren uyuşmazlıklar arabuluculuğa elverişli değildir.”

Kanun maddesine göre kamu düzenini ilgilendiren ve tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edemeyecekleri hallerde arabuluculuk kurumuna başvurulması mümkün olmayacaktır. Özellikle de aile içi şiddet iddiası barındıran uyuşmazlıklarda arabuluculuğa başvurulma imkânı yoktur⁶⁸¹. Aile Hukuku'na ilişkin boşanma ve boşanmanın mali sonuçları gibi hayati öneme sahip konularda arabuluculuk sisteminin uygulanmaması gerektiği görüşünde olan yazarlar vardır⁶⁸². Bu görüş sahiplerine göre

⁶⁸¹ Arslandoğan, **a.g.m.**, s. 49.

⁶⁸² Tekin, **a.g.m.**, s. 57.

bilhassa da çekişmeli boşanma durumunda psikolojik, ekonomik, fiziksel şiddet gibi olgular büyük rol oynamaktadır. Bunun yanı sıra maddi tazminat, manevi tazminat ve yoksulluk nafakasına hükmedilirken tarafların kusurları belirleyici rol oynamaktadır. Zira tazminat taleplerinde talepte bulunulananın kusurlu olması şartken, yoksulluk nafakası bakımından talepte bulunan kusurlu ise talepte bulunulananın da en az onun kadar kusurlu olması gerekmektedir. Bu olguların doğru bir şekilde saptanabilmesi adına da yargılama faaliyeti yapılması elzemdir. Yargılama yapılmaksızın sadece arabuluculuk faaliyetiyle bu uyuşmazlıkları çözmeye çalışmak genellikle bu durumun mağduru durumunda olup korunması gereken kadınlar açısından olumsuz neticeler doğuracaktır. Cinsel, duygusal, fiziki şiddet durumunda faille yüzleşmek ve karşı karşıya gelmek istemeyen mağdur taraf için arabuluculuk kurumunun bir yararının olmayacağı da açıktır⁶⁸³. Bu tür uyuşmazlıkların arabuluculuk yoluyla çözülmeye çalışılması beraberinde bazı problemler de doğurabilecektir. Ayrıca bu yazarlar Aile Hukuku'nda arabuluculuğun zorunlu kılınmasının aile içi şiddeti de görünmez kılarak kadınların adalete erişimini son derece zorlaştıracığı düşüncesindedirler⁶⁸⁴.

Ayrıca ülkemizde Aile Hukuku'na ilişkin birçok konunun kamu düzenine ilişkin, emredici ve tarafların üzerinde serbestçe tasarrufta bulunamayacak olmaları niteliği gereği ancak mahkeme temeline dayandırılan bir arabuluculuk sisteminin uygulama alanı bulabileceği açıktır. Mahkeme temeline dayalı arabuluculuk faaliyeti sonucunda yapılan anlaşmanın da geçerli olarak sonuç doğurabilmesi için hâkimin bu anlaşmayı uygun bularak onaylaması gerekmektedir. Mahkeme temelli bir arabuluculuk sisteminin de etkin ve faydalı bir şekilde işlerlik kazanabilmesi adına arabuluculuk faaliyetini yürütecek arabulucuların özellikle de Aile Hukuku alanında uzmanlaşmış, eğitim almış bu konuda ihtisaslaşmış kişiler olmasına özen gösterilmelidir⁶⁸⁵. Bunun yanı sıra doktrinde Aile Hukuku'na ilişkin arabuluculuk sistemi düzenlenirken eşitlik ilkesinin ön planda bulundurulması ve kadınların erkek

⁶⁸³ Poyraz, s. 85.

⁶⁸⁴ Tekin, **a.g.m.**, s. 58.

⁶⁸⁵ Arslandoğan, **a.g.m.**, s. 53.

karşısında korunmasına ilişkin teminat içeren hususlara yer verilmesi gerektiği ifade edilmektedir. Bu konuda Adalet Bakanlığı Arabuluculuk Daire Başkanı'nın yaptığı açıklama şu şekildedir⁶⁸⁶: “*Aile arabuluculuğu ile taraflar ilişkileri yıpranmadan, aile mahremiyeti korunarak, husumetler büyümeden diğer kişilere yansımadan sorunu barışçıl biçimde çözecekler.*” Bizim görüşümüze göre de Aile Hukuku'na ilişkin tarafların üzerinde serbestçe tasarrufta bulunabileceği konularda özellikle de yoksulluk nafakası bakımından zorunlu arabuluculuk uygulanmamalı fakat ihtiyari ve mahkeme temelli bir arabuluculuk sistemi ise faydalı olabileceğinden hareketle işlerlik kazandırılmalıdır⁶⁸⁷. Zira bu şekilde tarafların karşılıklı saygı ve sevgi çerçevesinde sağlıklı bir iletişim yoluyla problemlerini çözebilme ve bilhassa ortak çocukları da bulunması halinde aralarındaki ilişkinin bu sebeple uzun süre devam edeceği de göz önünde bulundurularak şiddet iddiası içermeyen takdirde mahkemeler de tarafları bu arabuluculuğa yönlendirmelidir⁶⁸⁸.

5.1.3. Asgari Ücretin Yoksulluğu Önleyici Bir Ölçüt Olarak Kabulünün Mümkün Olup Olmadığı

Asgari ücret seviyesinde gelire sahip olunmasının yoksulluğu ortadan kaldırmış olduğu yahut olmadığı yönünde kesin bir ölçüt olarak değerlendirilmesi mümkün değildir. Zira asgari ücretle geçinen kişinin başka bir malvarlığı veya geliri de yoksa boşanma sonucu büyükşehirde hayatını tek başına idame ettirebilmesi mevcut kira bedelleri hayat pahalılığı ekonomik koşullar ve asgari ücretin de miktarı göz önünde bulundurulduğunda pek mümkün gözükmemektedir. Bu hususta asgari maaşla geçinip başka herhangi bir gelir veya malvarlığı bulunmayan kirada oturan kişinin durumuna değinmek gerekecektir. Ülkemizde şehirler arasındaki gelişmişlik farkı ve ekonomik dengesizlik göz önünde bulundurulduğunda özellikle metropoliten olarak nitelendirdiğimiz İstanbul, İzmir gibi büyük şehirlerdeki kira bedellerinin oldukça yüksek ve ödenmesinin de güç olduğu görülmektedir. Küçük şehir ve

⁶⁸⁶ Tekin, a.g.m., s. 55.

⁶⁸⁷ Gündoğdu, s. 56-57.

⁶⁸⁸ Poyraz, s. 101.

beldelerimizde ise büyük şehirlere nazaran kira bedellerinin oldukça düşük olduğu asgari ücret geliriyle kira bedelinin kolayca ödenmesinin mümkün olduğu ve arta kalan miktarla da kişinin diğer hayati ihtiyaçlarını ucu ucuna da olsa denkleştirip karşılayabileceğinden söz edilebilirken aynı asgari ücretle büyük şehirlerde kira bedeli bile zar zor karşılanmakta, bunun dışındaki hayati ihtiyaçların ise nasıl karşılanacağı sorusu cevapsız kalmaktadır. İstanbul gibi büyük şehirlerde bodrum katı dairelerin kira bedellerinin bile asgari ücrete yakın olduğu göz önüne alındığında asgari ücret dışında başka herhangi bir geliri bulunmayıp kirada oturan bir kişi barınma ihtiyacı dışındaki beslenme, sağlık, giyinme, yakacak gibi hayati ihtiyaçlarını nasıl karşılayacaktır? Sırf kira bedelinin büyük şehirler de yüksek olması sebebiyle asgari ücretle geçinen kişinin insan onuru ve haysiyetiyle bağdaşmayacak şekilde kalorifer, lağım dairesi gibi yerlerde kirada oturmasının, küçük şehre göç etmesinin kendisinden beklenmesi hakkaniyetle bağdaşmayacaktır.

Evlilik sona ermeden önce eşlerin çalışarak kirayı birlikte ödüyor olması veyahut yoksulluk nafakası talep edilen tarafın kirayı tek başına ödüyor olması halinde boşanma durumunda ne olacaktır? Elbetteki boşanma ile birlikte taraflar arasındaki evlilik bağı da sona ermiş olacağı için aile birliğine ilişkin yükümlülüklerden biri olan kira bedelini ödemeye devam etmesi boşanılan eşten talep edilemeyecektir. Eski eşinin artık kira bedelini ödememesinden ötürü kira bedelini tek başına karşılayamayan veya güçlük çeken tarafın hâlihazırda kirada oturduğu bu evden ayrılıp ekonomik durumuna göre kira bedelini karşılayabilme imkânı bulunan başka bir yere taşınması mümkün olmakla birlikte taşınacağı bu yeni yerin insan onuruna yakışır ve şayet müşterek çocuk da kendisiyle yaşamaktaysa onun menfaatine de uygun bir konut olması gerekmektedir. Yargıtay'ın bu konudaki görüşü ise asgari ücretin tek başına yoksulluğu önleyici bir etkisinin her durum ve koşulda mutlak olarak bulunmadığı yoksulluk nafakası konusunda bir ölçüt olarak ele alınmak isteniyorsa da bunun ancak yoksulluk nafakasının miktarı takdir edilirken dikkate alınması gerektiği bu bağlamda da nafaka yükümlüsü aleyhine hükmedilecek nafaka miktarı bakımından bir indirim

sebebi teşkil etmesi gerektiği yönündedir⁶⁸⁹. Sonuç olarak asgari ücretin yoksulluğu ortadan kaldıracak bir ölçüt olarak kabul edilip edilmemesi bakımından her somut olay bakımından ayrı ayrı değerlendirilerek karar verilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

5.1.4. Yoksulluk Nafakasının Tahsili Adına Devlet Tarafından Yardım Fonu Kurulması Gerekliliği

Yoksulluk nafakasının evlilik birliği devam ederken mevcut olan bakım yükümlülüğünün boşanma sonrasında hakkaniyet gereği bir nevi devam ederek eşlerin yeni hayatlarına adapte olabilmeleri amacıyla ödendiği göz ardı edilerek boşanma nedeniyle nafaka yükümlüsü aleyhine adeta süresiz olarak hükmedilecek bir ceza haline gelmesi ve nafaka yükümlüsünün Sosyal Sigorta Kurumu olarak görülmesi oldukça eleştiri yağmuruna tutulmaktadır⁶⁹⁰. Zira nafaka alacaklısının boşanma sonucu yoksul ve zor durumda kalması halinde eski eşinden ekonomik yardım alması hakkaniyet gereğiyle yoksulluk nafakası aracılığıyla tüm mağduriyetinin giderilmesinin nafaka yükümlüsünün omuzlarına yükletilmesi ise hakkaniyetle bağdaşmaz. Devlet bu konu için kurulacak bir yardım fonu aracılığıyla yoksulluğa düşmüş olan vatandaşın mağduriyetini gidermede nafaka yükümlüsüne yardımcı olmalı ve onun omuzlarındaki yükü hafifletmelidir⁶⁹¹. Devletin boşanma sonucu yoksulluğa düşen tarafın yoksulluğunu gidermede nafaka yükümlüsüne yardım

⁶⁸⁹ **Yarg. 3. HD., E. 2015/16747, K. 2016/174, T. 18.01.2016** :“... Somut olayda; davacının serbest meslek sahibi olup, gelirin tespit edilemediği, davalının ise matbaada asgari ücretle çalıştığı tespit edilmiştir. Nafaka alacaklısı kadının aldığı asgari ücretin; yukarıda belirtilen zorunlu ve gerekli görülen harcamaları karşılaması beklenemez. Başka bir anlatımla, davalının eline geçen toplam gelir miktarı, onu yoksulluktan kurtaracak mahiyette değildir. Davalının asgari ücret ile çalışıyor olması nafakanın kaldırılmasına değil, azaltılmasına etki edecek olgulardandır. O halde, mahkemece yapılacak iş; davacının ekonomik ve sosyal durumu ayrıntılı olarak araştırıldıktan sonra tarafların sosyal ve ekonomik durumları gözetilip, nafaka takdir edilirken taraflar arasında mevcut olan denge durumu da dikkate alınarak, davalının yoksulluğunun ortadan kalkmadığı kabul edilerek, nafakanın (çoğun içinde azı da vardır ilkesi gereğince) TMK'nın 4. maddesinde vurgulan hakkaniyet ilkesi gereğince, nafakanın uygun bir miktarda indirilmesine karar vermek olmalıdır. Yanılgılı değerlendirme sonucu yazılı şekilde yoksulluk nafakasının tümünden kaldırılmasına karar verilmiş olması doğru görülmemiş, bozmayı gerektirmiştir”

⁶⁹⁰ Yağcı, s. 334-335.

⁶⁹¹ Canan Yılmaz, “Alman ve Avusturya Ön Ödemeli Nafaka Kanunu İle Avrupa Birliği Düzenlemeleri Çerçevesinde Tahsil Edilemeyen Nafaka Alacaklarının Devlet Tarafından Ödenmesi”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, 22 (3), 2016, s. 3108.

etmesiyle hem nafaka alacaklısının hem nafaka yükümlüsünün menfaatleri eşit ölçüde gözetilmiş korunmuş olacaktır. Şayet nafaka yükümlüsünün mali gücü nafaka alacaklısının yoksulluğunu ortadan tamamen kaldırmaya yetecek ölçüde nafaka ödemeye elverişli bulunmuyorsa aleyhine mali gücünü aşacak miktarda yoksulluk nafakasına hükmedilmesi mümkün olmadığı için artık nafaka alacaklısının yoksulluğunun karşılanmayan kısmını devlet üstlenmelidir. Zira hiç kimseye yüklenebileceğinden daha fazla yükümlülük yüklenilmesi adalete uygun düşmeyecektir.

Nafaka yükümlüsü aleyhine ödeme gücünü aşan bir miktarda yoksulluk nafakasına hükmedilmesi halinde nafaka yükümlüsü zor duruma düşecek, kendisinin ve bakmakla yükümlü bulunduğu diğer kişilerin ihtiyaç ve giderlerini karşılayamayacak, mağdur olacak ve hatta kendisi de yoksulluğa düşebilecektir. Ayrıca mali gücü aleyhine hükmedilen nafakanın tamamını ödemeye elverişli bulunmayan nafaka yükümlüsü yoksulluk nafakası borcunu ödemediği için bu konuda mahkemeler ve icra dairelerinin zaten oldukça yoğun olan iş yükü de düşünüldüğünde bunlara bir yenisi eklenerek yığılma olacak bu kurumların işleyişi daha da yavaşlayarak adalete erişimde zorlaşmış ve bir nevi kısıtlanmış olacaktır. Tüm bu hususlar göz önünde bulundurulduğunda nafaka yükümlüsü aleyhine mali gücünü aşan miktarda nafaka ödemesine hükmedilmesi halinde ya nafakayı ödemediği için acze düşecek ve nafakayla hedeflenen amaca ulaşamamış olacak veyahut da nafaka yükümlüsü nafakanın tamamını ödeyecek, nafaka alacaklısının yoksulluğu giderilecek ancak bu halde de nafaka yükümlüsü yoksulluğa düşecek bir taraf lehine olumlu bir sonuç elde edilirken diğer taraf mağdur olmuş olacak en nihayetinde bu durum kısır bir döngü halini alarak toplumda da kargaşa ve olumsuzluklara yol açacaktır. Şu hâlde en elverişli çözüm nafaka yükümlüsünün mali gücüyle orantılı olarak hükmedilen yoksulluk nafakasının nafaka alacaklısının yoksulluğunu önlemeye yetmeyen kısmının devlet tarafından üstlenilmesi olarak görülmektedir. Bu bağlamda nafaka alacaklısı tarafa ödenmekte olan yoksulluk nafakası yoksulluğunu önlemeye yetmiyorsa artık devletin sosyal devlet olması gereği bu kişinin bakımına ve

ihtiyaçlarına katkıda bulunması bu bağlamda ilaçlarını ücretsiz sağlaması, belirli aralıklarla yiyecek, giyecek yardımı yapması gerekir.

Ayrıca devletin kurmuş olduğu yardım fonu aracılığıyla yoksulluk nafakasını bizzat nafaka alacaklısı adına tahsil etmesi gerektiği de ifade edilmekle birlikte bu durumun faydalı olacağı görüşünderiz⁶⁹². Yoksulluk nafakasının nafaka alacaklısı yerine devlet tarafından nafaka yükümlüsünden bizzat tahsil edilmesi özellikle de evliliğin şiddet, hayata kast, zina gibi sebeplerle sona erdirilmiş olduğu hallerde oldukça önem kazanmaktadır. Zira bu durumlarla karşı karşıya kalmış olan nafaka alacaklısı taraf, tekrar aynı olayların yaşanıp, eski eşi tarafından aynı muamelelere maruz kalabilme endişesiyle kendisi lehine hükmedilmiş olup da ödenmeyen yoksulluk nafakasını tahsil edebilmek amacıyla mahkeme ve icra yoluna başvurmadan kaçınabilecektir. Nafaka alacaklısının talebi olmadan da mahkeme veya icra yoluyla nafaka yükümlüsü aleyhine hukuki bir işlem veya takibe girişilmesi mümkün olmayacaktır ki bu durumda içinden çıkılması zor olan bir açmaza sebep olmaktadır. Şu halde nafaka alacaklısı yoksulluk nafakası alacağına tahsil ve takip aşamalarına hiç dâhil olmamalı bu hukuki işlemleri devlet onun adına yürütmeli, nafaka alacağı zamanında tahsil edilemese bile devlet yoksulluk nafakası alacaklısına kendi bütçesinden yardım fonuna yapmış olduğu katkı ile nafaka ödemesini yapmalı ve nafaka alacaklısının müşkül duruma düşmesinin önüne geçilmelidir. Daha sonra ise devlet nafaka yükümlüsü tarafından ödenmeyen nafaka alacağı miktarınca nafaka alacaklısının haklarına halef olmalıdır⁶⁹³.

5.1.5. Maddi-Manevi Tazminata Hükmedilmiş Olmasının Yoksulluk Nafakasına Hükmedilmesine Engel Olup Olmadığı

Yoksulluk nafakasına hükmedilirken dikkate alınması gereken hususlardan biri de tazminat kurumuyken doktrinde bu kurumların yoksulluk nafakası bakımından yoksulluğu kaldıran bir ölçüt olduğu ve şayet boşanma sonucu maddi tazminat-manevi

⁶⁹² Yılmaz, **a.g.m.**, s. 3109.

⁶⁹³ Yılmaz, **a.g.m.**, s. 3109.

tazminat'a hükmedilmiş ise artık yoksulluk nafakasına hükmedilmemesi gerektiği görüşüne ise katılmıyoruz. Yoksulluk nafakası temelini ahlaki ve vicdani yükümlülüklerden alan Aile Hukuku'na özgü bir nafaka türüdür⁶⁹⁴. Tazminat talepleri boşanma sebebiyle isteniyorsa Aile Hukuku'nda düzenlenen fakat niteliği gereği Borçlar Hukuku'na dayanan ve evliliğin sona ermesi nedeniyle uğranılan menfi ve müspet zarar gibi kalemlerin Aile Hukuku'na uyarlanarak tazmin edilmesi amacıyla düzenlenmiş olan hukuki bir kurumdur. Ayrıca yoksulluk nafakası ile amaçlanan hakkaniyet gereği aile birliğinin sona ermesi sonucu yoksulluğa düşmüş veyahut düşebilme riski olan eski eşi mali açıdan boşanmadan sonra bir süre daha desteklemek, yardımda bulunmaktadır. Dolayısıyla da her iki eşin de boşanmaya sebebiyet veren olaylar bakımından eşit kusurlu olması halinde boşanma sonucunda yoksulluğa ve zor duruma düşecek olan tarafa diğerinin maddi bir katkıda bulunması hakkaniyet gereğidir. Fakat eşit kusur halinde bir taraf lehine ne maddi tazminata ne de manevi tazminata hükmedilebilmesi Yargıtay tarafından kabul edilmemektedir⁶⁹⁵. Tazminatlardan farklı olarak yoksulluk nafakasının kusursuz eş veya eşit kusurlu eş aleyhine de hükmedilebildiği göz önünde bulundurulduğunda boşanan taraflar bakımından tazminata nazaran daha kolay elde edilebilen boşanmanın mali sonuçlarından biri olduğu açıktır.

Kanun koyucu tazminat taleplerine nazaran yoksulluk nafakası talebinde bulunabilme hakkını daha hafif şartlara tabi kılmış tarafların tüm şartlar mevcut

⁶⁹⁴ Kırmızı, **Boşanma Davaları**, s. 304.

⁶⁹⁵ **Yarg. 2. HD., E. 2013/11780, K. 2013/22642, T. 03.10.2013:**“...Evliliğin fiilen sürdürüldüğü üç aylık dönemde taraflar arasında cinsel ilişkinin gerçekleşmediği hususu çekişmesizdir. Toplanan delillerle davalı kocanın cinsel ilişkinin gerçekleştirilmesi konusunda yeterli çaba ve ilgiyi göstermediği buna karşılık davacı kadının kocanın cinsel yetersizliği ile ilgili olarak ona aşağılayıcı sözler söyleyip, alay ettiği anlaşılmaktadır. Gerçekleşen bu olaylara göre boşanmaya neden olan olaylarda taraflardan birinin kusurunun diğerinden üstün olduğundan söz edilemez. Tarafların eşit kusurlu oldukları kabul edilmelidir. Eşit kusurlu eş yararına maddi ve manevi tazminata karar verilemez. (TMK.md.174/1-2) Durum böyleyken her iki tarafın maddi ve manevi tazminat taleplerinin reddi yerine taraflar yararına yazılı şekilde tazminatlara karar verilmesi usul ve yasaya aykırı olup bozmayı gerektirmiştir... açıklandığı gibi; boşanmaya neden olan olaylarda, davacı kadın ağır kusurlu olmayıp, her iki tarafta eşit kusurludur. Davacı kadının mevcut bu kusuru yoksulluk nafakası talebine yasal engel teşkil etmediği halde; yoksulluk nafakası (TMK. md. 175) talebinin, hatalı kusur belirlemesi gerekçe gösterilerek reddine karar verilmesi isabetsiz olmuş, bozmayı gerektirmiştir. ...”

olmadığı için tazminat talep edebilme imkânı olmasa bile lehlerine yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesine olanak tanınmıştır. Her iki kurumda boşanmaya bağlanan farklı mali sonuçlar olarak düzenlenmesine rağmen bunların birbiriyle aynı görülmesi veyahut birinin asıl diğerinin onun ferisi kabul edilmesi kanundaki düzenlemeler de göz önünde bulundurulduğunda doğru olmayacaktır. Günümüzde birçok hukuk düzeninde yoksulluk nafakası talepleri bakımından kusur unsurunun önemini kaybederek silikleşmesi tazminatlarla arasındaki farkı belirginleştirmekte ve kesin olarak birbirlerinden ayrılabilmelerine imkân vermektedir. Bu bağlamda da boşanma davaları sonucu talep edilebilen yoksulluk nafakası ve tazminatlara aynı anda hükmedilebilmesi kolaylaşmakta ve birine hükmedilmiş olması diğerine hükmedilmesi bakımından ayırt edici bir ölçüt olarak kabul görmemiş olmaktadır. Şayet yoksulluk nafakasına hükmedilmeden önce nafaka yükümlüsü aleyhine maddi tazminat-manevi tazminata da hükmedilmişse veyahut her iki talepte aynı anda ileri sürülmüşse burada yapılacak olan yükümlünün ödeme gücünün tespiti olacaktır. Zira tüm bu taleplerin karşılanabilmesi bakımından yükümlünün mali gücü kilit rol üstlenmektedir. Bu bakımdan da yoksulluk nafakasının miktarı belirlenirken alt sınırın nafaka talebinde bulunan yoksulluk derecesi üst sınırın ise nafaka talep edilenin ödeme gücü olduğunun bir kez daha hatırlatılmasında fayda olacaktır.

Yoksulluk nafakasına hükmedilirken diğer maddi değerler gibi tazminat miktarlarının da göz önünde bulundurulmasının gerektiği fakat bunun yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi bakımından değil miktarı takdir edilirken veyahut nafaka yükümlüsünün ödeme gücü tespit edilirken bir ölçüt olarak kullanılması gerektiği ve bu minvalde nafaka yükümlüsü aleyhine yoksulluk nafakası miktarından indirim yapılması gerektiği görüşündeyiz. Şahsi kanaatimiz yoksulluk nafakası miktarı tayin edilirken şayet talepte bulunan lehine öncesinde tazminata hükmedilmiş ise hükmedilen maddi tazminatın miktarının kişinin yoksulluğunu ne ölçüde giderdiği dikkate alınmalı hükmedilen manevi tazminatın ise hiç göz önünde bulundurulmaması yönündedir. Çünkü manevi tazminat kişinin maddi-ekonomik bir zararını veyahut yoksulluğunu gidermek, tazmin etmekten ziyade manevi varlığına yönelik saldırılar ve kayıplar için ödenmektedir ve amacı kişinin boşanmaya yol açan sebepler

bakımından duyduğu acı ve ızdırabı bir nebze de olsa gidermek, telafi etmektir. Bu bağlamda yoksulluk nafakası talep eden bakımından öncesinde manevi tazminata hükmedilmişse burada manevi tazminatın miktarının nafaka yükümlüsünün mali gücü tespit edilirken göz önünde bulundurulması gerektiği nafaka alacaklısının yoksulluğunun giderilmesi adına bir etkisinin bulunup bulunmadığının ise dikkate alınmaması gerektiği düşüncesindeyiz.

5.1.6. Anlaşmalı Boşanma Sözleşmesinde Yoksulluk Nafakasının Düzenlenmemiş Olması Halinde Daha Sonra Talep Edilip Edilemeyeceği

Anlaşmalı boşanma; eşlerin boşanmanın tüm mali ve hukuki sonuçlarını bir sözleşme ile kararlaştırmaları ve bu sözleşmenin de hâkim tarafından uygun bulunması halinde gerçekleşmektedir. Hâkim tarafların aralarında yapmış oldukları, boşanmanın ferî ve yan niteliğindeki mali hususları düzenledikleri anlaşmaları uygun bulursa onaylamakta ve bu şekilde de bu anlaşmalar geçerlilik kazanmaktadır. Doktrindeki bir görüşe göre anlaşmalı boşanma halinde tarafların boşanmaya ilişkin aralarında yapmış oldukları sözleşmede şayet maddî tazminat-manevî tazminat ve yoksulluk nafakasına ilişkin herhangi bir hüküm, düzenleme bulunmuyorsa hâkimin böyle bir durumda tarafların boşanmaya ilişkin bütün sonuçlar hakkında anlaşmamış olmasından ötürü tarafların yapmış oldukları bu sözleşmeyi onaylamaması, mevcut haliyle kabul etmemesi ve boşanma davasını reddetmesi gerekir⁶⁹⁶. Fakat her nasılsa taraflar mali konular hakkında bir düzenleme yapmadan, anlaşmaya varmadan, anlaşmalı boşanma konusunda karar verilmiş ve boşanma gerçekleşmişse bu durumda tarafların bu mali haklardan vazgeçtiği ve feragat ettiği şeklinde yorumlanmamalıdır.

Doktrindeki başka bir görüşe göre ise anlaşmalı boşanma da esas olan olgu boşanma ile ilgili tüm ihtilafların çözülmüş olmasıdır⁶⁹⁷. Dolayısıyla da tarafların anlaşmalı boşanma sözleşmesinde yoksulluk nafakasına yer vermemiş olmaları aslında bu yönlü bir taleplerinin de bulunmadığı anlamına gelir ve yoksulluk nafakası

⁶⁹⁶ Özdemir, **a.g.m.**, s. 26-27. ; Güneşlioğlu, s. 73-74.

⁶⁹⁷ Bozdağ, Uluslararası Hukukta Nafaka, s. 81.

taraf iradesine ve talep şartına bağılı olduğu için bu hususta bir talep olmaması bu talep hakkında vazgeçildiği feragat edildiği şeklinde yorumlanmalıdır. Ayrıca bu görüş sahipleri anlaşmalı boşanma protokolünde yoksulluk nafakasına yer verilmemiş olmasını bu hususta yapılmış olan bir feragat niteliğinde kabul ettikleri ve feragat de kesin hükümlerle aynı sonuçları doğurduğu için artık taraflar anlaşmalı boşanmaya ilişkin karar kesinleştikten sonra yoksulluk nafakası talebinde bulunamayacak ve talepte bulunmaları halinde de bu talepleri kesin hüküm nedeniyle reddedilecektir. Ancak biz bu görüşe katılmamaktayız. Taraflar açıkça yoksulluk nafakası talep hakkında feragat ettiklerini bildirmedikleri sürece bu haktan vazgeçmiş olduklarının kabulü pek de hakkaniyetle bağdaşmayacaktır. Zira tarafların anlaşmalı boşanma sözleşmesinde yoksulluk nafakasına yer vermemiş olmaları hukuki bilgisizliklerinden yahut diğer tarafın aldatmasından, korkutmasından ileri gelebilir. Bu halde de boşanma nedeniyle yoksulluğa düşen tarafın daha sonra yoksulluk nafakası talep edebilmesinin kabul edilmemesi hak kaybına yol açacaktır.

5.1.7. Avrupa Hukuku'nda Kusur Unsurunun Terkedilmeye Başlamasının Yoksulluk Nafakasının Miktar ve Süresi Bakımından Değerlendirilmesi

Boşanmaya hâkim olan ilkelerden kusura dayanma unsurundan günümüz modern dünyasında birçok ülkede uzaklaşıldığını görmekteyiz. Bu ülkelerde eşler boşanmak istiyorlarsa anlaşmalı boşanma yolunu tercih etmeleri için teşvik edilmektedirler. Ayrıca boşanma sebepleri de Türk Hukuku'ndaki gibi özel boşanma sebepleri şeklinde düzenlenmemekte, kusura dayalı boşanma sebeplerine de oldukça nadir yer verilmektedir⁶⁹⁸. Bu bağlamda doğal olarak boşanmaya bağılı mali sonuçlar için de kusur unsurundan uzaklaşıldığını görülmektedir. Burada kusur araştırmasına girişilmemesinin ve kolayca boşanabilmenin yolunun açılmasının özellikle de tarafların müşterek çocukları bulunması halinde boşanma sonrası süreçte çocuklarıyla ilgili kararları ortak alabilmelerine ve çocuklarını birlikte yetiştirebilmelerine büyük katkısı olacağı ifade edilmektedir. Kusur araştırması yoluna gidildiğinde ise eşler

⁶⁹⁸ Bulut, **a.g.m.**, s. 34.

boşanmaya sebep olan olaylarda birbirlerinin kusurunu ispat etmeye çalışacak ve birbirlerine izafe ettikleri kusurlar sebebiyle boşanmadan sonra bir daha yüz yüze gelemeyerek aralarında iletişim kuramayacak pozisyona düşebilecek ve bunun neticesinde de tarafların çocukları adına ortak karar da alabilmelerinin de önüne geçilmiş olacaktır⁶⁹⁹. Hatta kusur araştırması sonucu eşlerin birbirleriyle fiziki olarak çatıştığı özelliklede kadın eşin boşanma sonucu mağdur olduğu görülmekte, kusur prensibinin terkedilmesi halinde yaşanan bu olumsuz durumların da azalacağına işaret edilmektedir⁷⁰⁰. Bu doğrultuda da Modern Hukuk Devletleri'nde boşanmaya bağlı olarak ortaya çıkan mali sonuçlardan biri olan yoksulluk nafakasına hükmedilirken kusurun ağırlığının dikkate alınmaması gerektiği hatta kusur unsurundan tamamen arındırılması esası benimsenmiştir.

Türk Hukuk doktrininde de yoksulluk nafakasının amacının yoksulluğu önlemek olduğuna ve bu nafaka kurumunun sosyal yönüne vurgu yapılmakta, kusurun aranmasının ise yalnızca tazminat talepleri bakımından belirleyici olması gerektiği, nafaka talepleri bakımından önemsenmemesi gerektiği ifade edilmektedir. Yoksulluk nafakasına hükmedilirken kusurun belirleyici bir unsur olarak göz önünde bulundurulmasından vazgeçilmesi hususuna yoksulluk nafakasının miktarının belirlenmesi açısından katılmakla birlikte süre tayini bakımından ise kusurun tamamen terkedilmesinin yerinde olmayacağı düşüncesindeyiz. Yoksulluk nafakasına hükmedilmesindeki amaç boşanma yüzünden yoksulluğa düşmüş veya düşecek tarafın yoksulluk halini ortadan kaldırmak olduğu ve bu sebeple nafaka alacaklısına ödendiği için nafaka yükümlüsünün de mali gücü elverişli ise alacaklının yoksulluğunu ortadan kaldıracak bir miktarda nafakaya hükmedilmelidir. Bu bağlamda boşanmaya sebebiyet veren olaylarda nafaka talep edenin de kusuru varsa bu kusur nafaka yükümlüsünün kusurundan ağır olmamak şartıyla yoksulluk nafakası miktarında indirim sebebi olarak dikkate alınmamalıdır. Zira kusurun miktar bakımından belirleyici olması tazminat kurumlarının amacıyla bağdaşmakta yoksulluk nafakasının yoksulluğu önleme

⁶⁹⁹ Bulut, **a.g.m.**, s. 35.

⁷⁰⁰ Bulut, **a.g.m.**, s. 38.

amacına uygun düşmemektedir. Kusurdan dolayı yoksulluk nafakası miktarında bir indirim gidilerek yoksulluğu ortadan kaldıracak derecenin altında nafakaya hükmedilmesi nafakayla maddi tazminat arasındaki farkı da tamamen kaldıracak her iki kurumun sadece ismen farklı hale gelmesini fiiliyatta ise tamamen birbirinin yerine geçerek aynı anlamına gelmesine yol açacaktır ki kanun koyucu her ikisini de ayrı olarak düzenlemekle bunların birbirinden farklı kurumlar olduğunu belirtmek istemiştir. Yoksulluk nafakasına zaten nafaka alacaklısının yoksulluğunu ortadan kaldıracak ölçüde hükmedilmesi gerektiği için bir de bu nafakadan indirim yapılması yoluna gidilmesi halinde ödenmesine hükmedilecek miktar nafaka alacaklısının yoksulluğunu önleyecek sınırın altında kalacağı için nafaka alacaklısının yoksulluğunun önüne geçilememiş dolayısıyla da yoksulluk nafakasına hükmedilme amacı gerçekleşmemiş olacaktır. Bunun sonucu olarak da yoksulluk nafakası kendisinden beklenen faydayı sağlayamayacak ve pratik olarak önemini yitirecektir.

Her ne kadar tazminat kurumunun aksine yoksulluk nafakası kusurdan bağımsız ve kusuru bulunmayan eşinde nafaka ödemesine hükmedilebilmesi mümkünse de boşanmaya sebebiyet veren olaylarda tamamen kusursuz eş aleyhine süresiz olarak nafakaya hükmedilmesi boşanmada kusuru bulunan eş aleyhine süresiz olarak nafakaya hükmedilmesine göre daha adaletsiz ve hakkaniyete aykırı olacaktır. Bu bağlamda yoksulluk nafakasının süresi takdir edilirken boşanmaya neden olan sebepler önemli ölçüde belirleyici olmalı, mutlak boşanma sebeplerine dayanılarak açılan boşanma davalarında bu hallerin varlığının kanıtlanması üzerine şayet nafaka talep eden davacının kusuru hiç yok veyahut nafaka yükümlüsüne nazaran hafif derecedeyle lehine süresiz nafaka ödenmesine eşit kusur halinde ise nafakanın belirli bir süreyle sınırlandırılarak ödenmesine hükmedilmesi gerektiği düşüncesindeyiz. Bu durumun hakkaniyetle daha bağdaşır ve adilane bir çözüm olduğu görüşünderiz. Zira bu durumu bir örnekle açıklayacak olursak zina sebebiyle açılan boşanma davasında davacının kusuru bulunmadığı ve boşanma nedeniyle yoksulluğa düşeceği anlaşılıyorsa talep etmesi halinde lehine süresiz olarak nafaka ödenmesine hükmedilmesi uygun olabileceken her iki tarafında birbirini aldatıp evlilik birliğinden doğan sadakat yükümlülüğü ihlal ettiği ve eşit kusurlu bulunduğu hallerde eşlerden

biri lehine diğeri tarafından süresiz şekilde nafaka ödenmesine hükmetmek pek de adilane ve eşitlikçi bir yaklaşım olarak gözükmemektedir. Bu bağlamda boşanmaya sebep olan olaylar bakımından eşlerden birinin diğerdinden daha ağır veya hafif kusurlu kabul edilmesinin mümkün olmadığı eşit kusurlu kabul edildiği durumlarda hâkim duruma göre nafakayı uygun gördüğü bir süreyle sınırlandırmalı, şayet süre sonunda nafaka alacaklısının yoksulluğu henüz sona ermemişse artık buradaki bakım yükümlülüğünü devlet nafaka yükümlüsünden devralmalıdır.

5.1.8. Nafaka Yükümlüsünün Sonradan Ödeme Gücünü Kaybetmesinin Yoksulluk Nafakasını Sona Erdiren Bir Sebep Olarak Kanunda Düzenlenmemiş Olması

TMK'da düzenlenmiş olan nafakayı sona erdiren haller sınırlı bir şekilde sayılmış olduğu için tarafların mali durumundaki değişiklikler ve hakkaniyetin gerektirmesi nafakanın tamamen kaldırılabilmesi için yeterli değildir. Nafaka yükümlüsünün nafakaya hükmedilen tarihe göre değişen koşullar sebebiyle nafaka ödeme gücünü kaybetmesi ise yoksulluk nafakasını sona erdiren hallerden biri olarak ilgili kanun maddesinde düzenlenmemiş olduğu için yoksulluk nafakasının nafaka yükümlüsünün sonradan ödeme gücünü kaybetmesi nedeniyle kaldırılabilmesi mümkün değildir. Ancak bu durum uygulamada hakkaniyetsiz sonuçlara yol açmaktadır ve nafaka yükümlüsü nafaka alacaklısına nazaran zayıf konuma düşmektedir. Zira ödeme gücü bulunmayan kimsenin kendi hayatını idame ettirebilmesi bakımından bile zorlanması halinde bir başkasının ihtiyaçlarını karşılayabilmesi için nafaka ödeme yükümlülüğü altında bulunması hakkaniyete aykırı düşebileceği gibi nafakayı ödeyememesinden ötürü bu kişiye karşı başlatılacak takipler de sonuçsuz kalacaktır. Fakat bu konuya da nafaka alacaklısı bakımından çok hassas yaklaşılmalıdır. Zira nafaka yükümlüsü sırf nafaka alacaklısına olan nafaka yükümlülüğünü yerine getirmemek ve nafaka ödeme borcundan kurtulmak amacıyla kötü niyetli davranabilir ve bile isteye kendisini ödeme gücü bulunmayacak hale de

düşürmüş olabilir⁷⁰¹. Bu minvalde nafaka yükümlüsü hiçbir haklı sebep yokken işinden ayrılmış olabileceği gibi gelir getiren malvarlıklarını bir başka üçüncü kişi üzerine de muvazaalı olarak geçirmiş olabilir. Bu durumda da hukuk düzeni kötü niyeti korumayacaktır ve kusuruyla bir durumun gerçekleşmesine sebebiyet veren kişi bu durumdan kendi lehine hak çıkaramayacaktır. Dolayısıyla da kanunda bu konuda bir düzenleme yapılması gerekmektedir. Nafaka yükümlüsünün nafakaya hükmedilen tarihe göre mali gücünün önemli ölçüde kötüleştiğinin ve kendi hayati ihtiyaçlarını bile zor karşıladığının tespiti halinde yoksulluk nafakasının kaldırılabilmesine imkan tanınmalıdır.

5.1.9. Hâkimin Süre Konusunda Takdir Yetkisine Sahip Olup Olmadığı

TMK m. 175’de irat şeklinde ödenmesi öngörülen yoksulluk nafakasının süresiz olarak talep edilebileceği ifade edilmektedir. Yoksulluk nafakasının süresiz şekilde talep edilebilmesi taraflar açısından bağlayıcı ve emredici bir husus değildir. Zira taraflar isterlerse yoksulluk nafakasının belirli bir süreyle ödenmesini talep edebilecekleri gibi aralarında yapacakları anlaşmalı boşanma protokolünde talep ettikleri yoksulluk nafakasını belirli bir süre ve miktar ile sınırlandırabilirler. Uygulama da problem teşkil eden husus ise tarafların kendilerine süresiz şekilde yoksulluk nafakası ödenmesini talep etmeleri halinde hâkimin TMK m. 175’deki süresiz olarak istenebilir ifadesi ile bağlı olup olmadığı bu düzenlemenin emredici olup olmadığıdır⁷⁰². Şayet emredici ise hâkim taleple bağlılık ilkesine uygun olarak süreli

⁷⁰¹ **Yarg. 2. HD., E. 2021/3189, K. 2021/3969, T. 26.05.2021:**“...Bölge adliye mahkemesince; davalı erkeğin yeterli gelirin bulunmaması gerekçe gösterilerek davacı kadının yoksulluk nafakası talebinin reddine karar verilmiştir. Erkeğin cezaevinde tutuklu veya hükümlü olması, yoksulluk nafakası ile sorumlu tutulmasını engellemez. Yoksulluk nafakası yükümlüsünün çalışmasına bedensel veya ruhsal bir engeli bulunmadığı sürece, düzenli bir gelirin bulunmaması onu yoksulluk nafakası yükümlülüğünden kurtarmaz. Aksi düşünce, yoksulluk nafakası alacaklısının haklarının ileriye dönük olarak kaybedilmesine sebep olur. Yoksulluk nafakası yükümlüsünün ekonomik durumu, ancak nafaka miktarının belirlenmesinde dikkate alınır. Boşanmaya sebep olan olaylarda davacı kadının kusursuz olduğu belirlenmiştir. Yapıtılan sosyal ve ekonomik durum araştırmasından, davacı kadının düzenli ve yeterli gelirin olmadığı anlaşılmaktadır. Bu durumda, Türk Medeni Kanunu'nun 175. maddesi koşulları davacı kadın bakımından oluşmuştur. Davacı kadın yararına yoksulluk nafakasına hükmedilmesi gerekirken, yazılı şekilde talebin reddi doğru olmayıp, bozmayı gerektirmiştir....”

⁷⁰² Kızılırmak, **a.g.m.**, s. 39. ; Apaydın, **Güncel Tartışmalar**, s. 51.

nafakaya hükmedemeyecek, emredici değil ise nafaka talep edenin ve yükümlünün durumu ve birtakım ölçütlere göre yoksulluk nafakasını uygun bir süreyle sınırlandırma yoluna gidebilecektir. Yargıtay'ın uygulamalarına ve vermiş olduğu kararlara bakıldığında, süresizlik konusundaki tutumu ise hâkimin kendiliğinden süre tayin etme imkânına sahip olmadığına yöneliktir⁷⁰³. Zira Yargıtay TMK m. 175'den hâkime durumun gerekleri, somut olay ve haklı sebepleri göz önünde bulundurarak süre tayin etme konusunda takdir hakkı tanındığı anlamının çıkarılamayacağı görüşündedir⁷⁰⁴. Yargıtay TMK m. 175'deki süresiz ibaresinin emredici olduğu görüşünde olduğu için şayet taraflar talepte bulunurken bir süre belirtmemiş veyahut süresiz olarak talepte bulunmuş ve buna rağmen hâkim talebi bir süreyle sınırlandırarak hüküm kurmuşsa bu durumu hükmün bozulma sebebi olarak kabul etmektedir⁷⁰⁵.

Doktrinde ise süre konusunda uygulamada probleme yol açan ve çelişkili kararlar verilmesine sebep olan hususun esasen TMK m. 175 hükmünden ziyade bu hükmün nasıl yorumlanması gerektiği ve bu yorum sonucu ulaşılan anlamın somut

⁷⁰³ Apaydın, **Güncel Tartışmalar**, s. 62.

⁷⁰⁴ Kızılırmak, **a.g.m.**, s. 41. ; **Yarg. 2. HD., E. 2016/8859, K. 2017/14407, T. 12.12.2017:** "...Davacı-karşı davalı kadın yararına aylık irat şeklinde yoksulluk nafakası takdir edilmiş, bu şekilde hükmedilen yoksulluk nafakası "iki yılla" sınırlandırılmıştır.Mahkeme sınırlandırmanın gerekçesi olarak da, "tarafların evlilik süresi, çocuklarının olmayışı bir daha birbirlerini görecektir pozisyonlarının bulunmaması, kısa süren bu ikinci evlilik sebebiyle süresiz yoksulluk nafakasına karar vermenin Türk Medeni Kanununun 4. maddesine aykırı olacağı, 175. Maddesinde "süresiz yoksulluk nafakası istenebileceğinin" belirtildiği ancak "istenir" hükmü bulunmadığı, arada çocukları olan uzun süreli evliliklerde bu hükmün uygulanması ve nafakanın süresiz olması mümkün görünmekte ise de boşandıktan sonra birbirlerini görmeyecek iki kişi arasında süresiz nafakaya karar verilmesinin adil olmayacağını" göstermiştir.Yasa, yoksulluk nafakasını belirli bir süreyle sınırlandırmamış, bu nafakanın "süresiz" olarak istenebileceğini öngörmüştür.Amaç, boşanmadan dolayı yoksulluğa düşecek eşin, diğer eş tarafından koşulları bulunduğu sürece ekonomik yönden desteklenmesi ve asgari yaşam gereksinimlerinin karşılanmasıdır.Bu bakımdan nafaka alacaklısı açıkça talep etmedikçe, yoksulluk nafakasının belirli bir süreyle sınırlandırılması yasada bulunmayan bir unsur yasaya dahil etmek anlamına gelir.Kanunun, hakime takdir yetkisi tanıdığı veya durumun gereklerini ya da haklı sebepleri gözönünde tutmayı emal rejimiettiği konularda hakim, hakkaniyete göre karar verir (... m.4).Kanun, yoksulluk nafakasının süresiyle ilgili hakime herhangi bir takdir hakkı tanımamış, süresini durumun gerekleri ya da haklı sebepleri gözönünde tutarak belirlemeyi de emretmemiştir.Kanun, bu nafakanın "süresiz" olmasını açıkça öngördüğüne göre, takdir hakkına sığınarak nafakayı belirli bir süreyle sınırlamak kanuna açık aykırılık oluşturur.Öyleyse, aylık irat şeklinde takdir edilen yoksulluk nafakasının belirli bir süreyle sınırlandırılması usul ve yasaya aykırı olup bozmayı gerektirmiştir. ..."

⁷⁰⁵ Kızılırmak, **a.g.m.**, s. 40.

duruma doğrudan uygulanabilip uygulanamayacağı olduğu ifade edilmektedir⁷⁰⁶. Doktrindeki bir görüşe göre şayet hâkim önüne gelen yoksulluk nafakası talepli bir davada süresiz nafakaya hükmedilmesinin hakkaniyet ve adalete aykırı düşeceği kanaatine varmışsa TMK m. 175 hükmünün lafzı ve ruhu yorumlanarak tespit edilen anlamından uzaklaşıp farazi olarak örtülü boşluk bulunuyormuşçasına bu boşluğu hükmün amacına uygun olarak doldurmalıdır⁷⁰⁷. Doktrinde bu konudaki diğer bir görüş ise TMK m. 175'deki düzenlemenin emredici nitelikte olduğunu, yoksulluk nafakası talebi yapılırken talepte bulunanın herhangi bir süre sınırlaması belirtmemiş olması halinde hâkimin nafakanın süresiz olarak ödenmesine karar vermek zorunda olduğunu, nafakanın süresini sınırlama konusunda takdir hakkının bulunmadığını ve kanun tarafından da kendisine böyle bir yetkinin verilmemiş olduğu yönündedir⁷⁰⁸. Şahsi kanaatimiz hâkimin yoksulluk nafakasının süresini tayin etme bakımından takdir hakkına sahip olduğu yönünde olmakla birlikte uygulamada birlik sağlanması ve çelişkili kararlar verilmesinin önüne geçilmesi adına ilgili kanun maddesinde düzenleme yapılarak hâkime somut durum ve hakkaniyete göre süre tayini konusunda takdir hakkının tanınmış olduğunun açıkça belirtilmesinin gerekli olduğudur.

⁷⁰⁶ Yağcı, s. 342-343.

⁷⁰⁷ Kızılırmak, **a.g.m.**, s. 42. ; Apaydın, **Güncel Tartışmalar**, s. 59-60.

⁷⁰⁸ Apaydın, **Güncel Tartışmalar**, s. 58-59. ; Öcal, s. 123.

SONUÇ

Evlilik birliği Türk Aile Hukuku bakımından ya kendiliğinden ya da mahkeme kararına dayanılarak sona erdirilmektedir. Evliliğin doğal yollardan sona ermesi ölüm vb sonuçlar ile gerçekleşmektedir. Evliliğin mahkeme kararıyla sona erdirilmesi halleri ise boşanma yahut butlan sebebiyle iptaldir. Boşanma kanuna uygun olarak kurulmuş olan bir evlilik birliğinin yine kanunda öngörülen şekilde mahkeme kararı ile sona erdirilmesidir. Evliliğin iptali ise kanunda yer alan mutlak veya nisbi butlan hallerine dayanılarak mahkeme aracılığıyla evliliğin sona erdirilmesidir. TMK’da evliliğin iptali hallerinde de boşanmaya ilişkin hukuki sonuçların uygulanacağı öngörölmüştür. Boşanmanın eşler bakımından doğurmuş olduğu hukuki sonuçlar ise kişisel sonuçlar ve mali sonuçlar olmak üzere sınıflandırılmaktadır. Evlilik birliğinin sona ermesine bağlı olarak ortaya çıkan mali sonuçlar; Maddi tazminat-manevi tazminat, mal rejiminin tasfiyesi ve yoksulluk nafakasıdır.

Maddi tazminat boşanma nedeniyle mevcut veya beklenen maddi menfaatleri zarar gören yahut zarar görme tehlikesi bulunan tarafın boşanmaya sebebiyet veren olaylar bakımından diğer eşe nazaran daha az kusurlu olması halinde ondan talep edebileceği tazminattır. Manevi tazminat ise evliliğin sona ermesi halinde boşanma sebebiyle kişilik hakkı hukuku aykırı bir şekilde ihlal edilen ve manevi olarak zarara uğrayan tarafın bu manevi zararının maddi olarak telafi edilmesi amacıyla diğer taraftan talep ettiği tazminattır. Maddi tazminat ve manevi tazminat birçok açıdan yoksulluk nafakasına benzemekle birlikte özellikle kusursuz eşin tazminat ödemekle yükümlü tutulamaması ve Yargıtay’ın eşit kusur halinde tazminata hükmedilemeyeceği görüşü bakımından ondan ayrılmaktadır. Mal rejimi ise evliliğin sona ermesi halinde evlilik süresince eşlerin sahip oldukları malvarlıklarına ilişkin uygulanacak kuralları ifade etmektedir. Mal rejimi eşlerin veya üçüncü kişilerin bu mallar üzerindeki hak ve borçlarını, paylaşılmasını, denkleştirme alacağı gibi hususları da düzenlemektedir. Evlilik birliğinin boşanma/iptal yoluyla sona ermesine bağlı olan mali sonuçlardan üçüncüsü ise yoksulluk nafakasıdır. Yoksulluk nafakası Aile Hukuku’nda düzenlenmiş olan nafakalardan biridir ve diğer nafakalarla birtakım

ortak özellikleri de bulunmaktadır. Bu özellikler ise şunlardır: Taraflar arasında süreklilik ilişkisi kurma, mirasçılara geçmeme, kamu düzenine ilişkin olma, ilama bağlı olanların haczedilememesi, üçüncü kişilere devredilememe, üzerinde rehin tesis edilememe, nafaka alacaklısının rızası olmaksızın takas edilememe, doğmamış nafaka alacağından önceden ibra ve feragat edilememe, özel olarak düzenlenen zamanaşımına tabi olma, kural olarak nakden ve irat şeklinde ödenme, nafakaya işletilecek faizin dava tarihinden başlayamaması, talep hakkının kişiye sıkı sıkıya bağlı olması.

Yoksulluk nafakası Türk Aile Hukuku'nda ilk kez 4 Ekim 1926 tarihli eMK m. 144 ile düzenlenmiş sonrasında günün koşullarına daha elverişli olacağından bahisle 1988 tarihli 3444 sayılı MK m. 6 ile yeniden ele alınmış ve birtakım önemli değişiklikler yapılmış en son olarak doktrindeki eleştiriler ve uygulamada yaşanan güçlükler sebebiyle İMK'da dikkate alınarak 2001 tarihli 4721 sayılı TMK m. 175 ile son halini almıştır. Yoksulluk nafakası evlilik devamı boyunca eşlerin yükümlü oldukları bakım ve dayanışma yükümlülüğünün evlilik sona erdikten sonra da hakkaniyet gereği maddi olarak bir süre daha devam ettirilmesidir. Yoksulluk nafakası ile amaçlanan boşanma sebebiyle ekonomik açıdan zor duruma düşecek eşin bu mağduriyetinin giderilmesi ve yoksulluğunun önlenmesidir. Yoksulluk nafakası TMK da düzenlenmiş olduğu için hukuki olarak kanuna dayanan ve doğrudan kanundan doğan bir borç niteliğindedir. TMK m. 175'e göre boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf kusuru daha ağır olmamak koşuluyla diğer taraftan mali gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilecektir. Kanunda yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi için aranan şartlar ifade edilmiştir. Buna göre ilk şart evlilik birliğinin sona ermesidir. Zira yoksulluk nafakası boşanmaya bağlı mali sonuçlardan biridir ve boşanmanın ferî niteliğinde olduğu için onun hukuki kaderine bağlıdır. Ayrıca boşanmaya ilişkin verilen kararın kesinleşmesi de gereklidir.

Diğer bir şart da nafaka talebinde bulunan tarafın evliliğın sona ermesi üzerine yoksulluğa düşmüş veya düşecek olmasıdır. Yoksullukla kastedilen ise eşlerden birinin sağlık durumu, yaşı, eğitimsizliği gibi nedenlerden ötürü çalışamaması ve herhangi bir gelirinin de olmaması dolayısıyla da zorunlu ve hayati ihtiyaçlarını tek başına karşılayamamasıdır. Boşanma sonrası düşülecek yoksulluğun büyük bir

yoksulluk olması gerekmez. Yoksulluk nafakası talebi için sağlanması gereken şartlardan biri de nafaka talep eden eşin boşanma dolayısıyla yoksulluğa düşmüş olmasının yani boşanma ile içine düşmüş veya düşebilecek olduğu yoksulluk arasında illiyet bağının bulunması gerekir. Bu bakımdan yoksulluk nafakası talebinde bulunan eş boşanma nedeni ile değil de kendi hatası, kusuru sebebiyle yoksulluğa düşmüşse yoksulluk nafakası talebi kabul edilmeyecektir. Yoksulluk nafakası adına sağlanması gereken bir diğer şart da bu hususta talepte bulunulmasının gerekmesidir. Yani hâkimin re'sen kendiliğinden yoksulluk nafakasına hükmedebilmesi mümkün değildir. Fakat bu talebin boşanma davasıyla birlikte ileri sürülmesi şart değildir. Yoksulluk nafakasının evliliğin sona ermesine ilişkin verilen kararın kesinleşmesinden itibaren 1 yıllık süre içerisinde de talep edilebilmesi mümkündür. Ayrıca yoksulluk nafakası talebinde bulunabilmek için TMK kadın ve erkek eş bakımından bir ayırım gözetmemiştir.

Yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi için aranan diğer şart ise talepte bulunacak olan tarafın evliliğin sona ermesine yol açan sebepler bakımından diğer tarafa göre daha ağır kusurlu bulunmamasıdır. Bu bağlamda yoksulluk nafakası talep eden eş boşanmaya sebebiyet verme bakımından kusursuz, diğer eşe nazaran daha az kusurlu yahut onunla eşit kusurlu olmalıdır. Tazminat taleplerinden farklı olarak yoksulluk nafakası talep edilecek tarafın ise kusurunun bulunması şart değildir. Yani bir taraf evliliğin sona ermesi bakımından kusursuz olsa dahi şartları bulunuyorsa yoksulluk nafakası ödemekle yükümlü tutulabilecektir. Diğer bir şart ise kendisinden nafaka talep edilen tarafın ödeme gücünün bulunmasının gerekmesidir. Bu bakımdan mahkeme tarafından takdir edilecek yoksulluk nafakası miktarı nafakayı ödeyecek olan tarafın mali gücünü aşmamalı ve onunla orantılı olmalıdır. Hâkim tarafından takdir edilecek yoksulluk nafakası miktarının üst sınırı yükümlünün ödeme gücüne bakılarak belirlenir. Nafaka yükümlüsünün ödeyebileceği miktar nafaka alacaklısının yoksulluğunu ortadan kaldıramıyor olsa bile ancak ödeyebileceği miktar kadar

nafakaya hükmedilebilir. Nafaka yükümlüsünün ödeme gücü bulunmuyor ise artık aleyhine nafakaya hükmedilebilmesi de mümkün olmayacaktır⁷⁰⁹.

Nafakanın toptan şekilde sermaye biçiminde ödenmesi nafaka borcunun tek seferde ifa edilmesi anlamına gelmektedir. İrat şeklinde ödeme ise hükmedilen nafaka borcunun genelde her ay olmak üzere düzenli bir şekilde belirli taksitler halinde ödenmesidir. Aksine talep olmaması halinde hâkim genellikle yoksulluk nafakasının irat şeklinde ödenmesine karar vermektedir. Ancak nafaka alacaklısının daha lehine olan ve nafaka yükümlüsünün ödeme gücünün de elverişli bulunduğu durumda bu gerekçeye hükümde yer verilerek yoksulluk nafakasının toptan şekilde yani sermaye olarak ödenmesine de karar verilebilir. Yoksulluk nafakasının para ile ödenmesinin yanı sıra tarafların menfaatlerine daha uygun düşmesi halinde ayın şeklinde ödenmesinin de mümkün olduğu ileri sürülmektedir. Bu doğrultuda nafaka alacaklısına bir miktar para yerine taşınmaz bir malın mülkiyeti nafaka olarak verilebilir. Yoksulluk nafakası boşanma davasıyla birlikte talep edilmiş ise boşanma ile birlikte karara bağlanacağı için bu kararın kesinleşmesi ile ödenmeye başlanacaktır. Fakat yoksulluk nafakası boşanma kararı kesinleştikten sonraki 1 yıl içinde talep edilmiş ise ödenmeye başlanacağı tarih bu amaçla açılmış olan nafaka davasının açılmış kabul edildiği tarih olacaktır. Bu bakımdan davanın kesinleşme tarihi değil açılmış olduğu kabul edilen tarih dikkate alınmaktadır. Ayrıca yoksulluk nafakası alacaklısının talep etmesi halinde ödenmemiş olan nafaka alacağına faiz yürütülmesi de mümkündür.

Yoksulluk nafakasının zaman içinde değişen ekonomik koşullara göre uyarlanması gerekebilir. Nafakanın değişen koşullara uygun olarak arttırılması veyahut azaltılması amacıyla açılacak olan uyarlama talepli davalar nafakanın irat şeklinde ödenmesine hükmedilmiş olduğu hallerde mümkündür. Genellikle yoksulluk nafakasının arttırılması yönlü talepler nafaka alacaklısı taraftan azaltılması yönlü talepler ise nafaka yükümlüsü taraftan gelmektedir. Taraflar aralarında yapacakları bir

⁷⁰⁹ **Yarg. 2. HD., E. 2004/968, K. 2004/2219, T. 25.02.2004** :“...Toplanan delillerden kadının mal varlığı ve gelirinin olmadığı kendisinin yoksul olduğu anlaşılmaktadır.Yoksul olan bir kimseden yazılı şekilde yoksulluk nafakası tahsiline karar verilmesi usul ve yasaya aykırıdır. ...”

sözleşme ile yoksulluk nafakasının miktarını, ödeme şeklini ve süresini kararlaştırabilme imkânına sahiptirler. Bu bağlamda eşler yoksulluk nafakasının yabancı para cinsinden ödenmesini, aynı bir değerle ödenmesini, belirli bir süreyle sınırlı olarak ödenmesini vb hususları sözleşme ile düzenleyebilirler. Ancak tarafların yapmış oldukları bu sözleşmenin kamu düzenine, emredici hukuk kurallarına, ahlaka ve kişilik değerlerine aykırı olmaması gerekir. Ayrıca yoksulluk nafakasına ilişkin yapılmış olan bu sözleşmenin geçerliliği hâkimin uygun bulmasına yani onayına bağlıdır.

Yoksulluk nafakasının sona erme halleri kendiliğinden sona erme, mahkeme kararıyla sona erme veyahut tarafların anlaşmasıyla sona ermedir. Yoksulluk nafakasının kendiliğinden sona ermesi ya nafaka alacaklısının yeniden evlenmesi ya da nafakanın taraflarının ölümüyle gerçekleşir. Yoksulluk nafakasının tarafların anlaşmasıyla sona ermesi; tarafların bu hususta anlaşarak nafakayı sona erdirmeleri, nafaka alacaklısının nafaka talep hakkı doğduktan sonra bu hakkından feragat etmesi veya nafaka yükümlüsünü nafaka borcu için ibra etmesi hallerinde gerçekleşmektedir. Mahkeme kararıyla yoksulluk nafakasının sona erdiği haller ise; nafaka alacaklısının bir başkasıyla fiilen evli gibi yaşaması, yoksulluğunun ortadan kalkması ve haysiyetsiz hayat sürmesidir. Yoksulluk nafakasının kendiliğinden veyahut mahkeme kararıyla sona erme halleri irat şeklinde ödenmesine hükmedilen nafakalar için öngörülmüştür. Bu durumlarda yoksulluk nafakasının sona erdirilebilmesi için mahkeme kararına ihtiyaç duyulmasının nedeni ise nafaka alacaklısının, yoksulluğun ortadan kalkmış olduğunun, haysiyetsiz hayat sürdüğünün veyahut fiilen bir başkasıyla evli gibi yaşıyor olduğunun net olmayıp yoruma açık olmasıdır. Dolayısıyla da bu durumlarının somut olarak tespit edilerek objektif bir şekilde değerlendirilebilmesi için mahkeme kararına ihtiyaç vardır. Kanunda yoksulluk nafakasının mahkeme kararıyla kaldırılması öngörülen durumların gerçekleşmesi halinde sona erdirilmesini isteyen nafaka yükümlüsü bu hususta usulüne uygun şekilde dava açmalıdır. Mahkeme yükümlünün ileri sürmüş olduğu nafakanın kaldırılmasını gerektiren sebebin gerçekleşmiş olduğuna kanaat getirmişse yoksulluk nafakasının bu sebeple sona ermesine karar vermek zorundadır.

Yoksulluk nafakası taleplerinde görevli ve yetkili mahkeme şayet yoksulluk nafakası boşanma davasıyla birlikte talep edilmişse bu davaya bakmakta olan mahkemedir. Boşanma, iptal davaları bakımından yetkili mahkeme eşlerden birinin yerleşim yeri veyahut da dava açılmadan önce son 6 aydır birlikte yaşadığı yer mahkemesiyken görevli mahkeme Aile Mahkemesi'dir. Yoksulluk nafakası boşanma davası karara bağlandıktan ve hüküm kesinleştikten sonraki 1 yıl içinde ayrı bir dava ile talep edilmişse yahut yoksulluk nafakasının uyarlanması, kaldırılması için bir dava açılmışsa burada yetkili mahkeme ise nafaka alacaklısının yerleşim yeri mahkemesi görevli mahkeme de yine Aile Mahkemesi olacaktır. Yetkili mahkemenin nafaka alacaklısının yerleşim yerindeki mahkeme olarak belirlenmesindeki amaç nafaka yükümlüsüne göre zayıf konumda bulunan yoksulluk nafakası alacaklısını korumaktır. Yoksulluk nafakası alacaklısını korumaya yönelik hukuki düzenlemeler ise özellikle İİK ve HMK'da yer almaktadır. Bu düzenlemeler genel olarak şunlardır: Nafaka yükümlüsü aleyhine tazyik hapsi öngörülmüş olması, nafaka alacaklısının ilamlı takip yoluna başvurmada ve hacze iştirakte imtiyazlı olması ve iflasta sıra cetveli bakımından öncelikli konumda bulunması, nafaka alacağına ilişkin ilamın icrasının geri bırakılmaması ve arbuluculuk kurumuna elverişli olması nafaka davalarının adli tatilde görülebilecek işlerden olması ve basit yargılama usulüne tabi olması.

Yoksulluk nafakasına ilişkin TMK m. 175 hükmü en güncel düzenleme de olsa uygulama bakımından birtakım güçlükler çıkarmakta ve çelişkili kararlar verilmesine yol açmaktadır. Yoksulluk nafakası konusunda uygulamada en sık karşılaşılan ve problem teşkil eden husus kanundaki süresiz hükmedilir ibaresinin emredici olup olmadığının ve hâkimin bu konuda takdir yetkisinin bulunup bulunmadığının yol açtığı belirsizliktir. Yargıtay bu konuda kanunun emredici olduğunu ve hâkime takdir hakkının tanınmamış olduğu görüşündedir. Fakat kanundaki süresizliğin mutlak anlamda uygulanması ve hâkime somut olayın niteliğine göre yoksulluk nafakasının süresini belirleyebilme imkânının tanınmamış olması birçok olumsuz neticeye yol açmaktadır. Bu bağlamda doktrindeki süre sorununun kanun maddesindeki süresiz hükmedilir ibaresi yerine somut olayın durumuna göre ve hakkaniyetin gerekli kıldığı hallerde süresiz hükmedilebilir ifadesi ile değiştirilerek aşılabilmesinin mümkün

olduğu görüşüne katılmaktayız. Kara Avrupası Hukuk'unda yoksulluk nafakası talepleri bakımından kusur unsurundan gittikçe uzaklaşmaktadır. Biz bu hususa yoksulluk nafakasının süresi bakımından katılmamakla birlikte miktarı bakımından katılmaktayız. Zira evliliğin sona ermesine kendi kusuruyla sebep olan tarafa diğer tarafça süresiz yahut uzun süreyle nafaka ödenmesi hakkaniyetle bağdaşmayacak, nafaka yükümlüsü aleyhine ve adilane olmayan bir durum meydana gelmiş olacaktır. Fakat yoksulluk nafakasına hükmedilmesindeki amaç nafaka alacaklısının yoksulluğunu gidermek olduğu ve ancak bu ölçüde bir miktarda ödenmesine hükmedilebildiği için nafaka alacaklısının kusuru sebebiyle yoksulluk nafakası miktarından indirim yapılması halinde ödenecek nafaka yoksulluktan kurtarılmasına elverişli olmayacaktır.

Asgari ücretin yoksulluğu ortadan kaldırıp kaldırmadığı yoksulluk nafakasına hükmedilirken göz önünde bulundurulması gerekli bir hususken bu durumun yoksulluğu kesin olarak ortadan kaldırmış veyahut kaldırmamış olduğu yönünde kesin bir kriter ve mutlak anlamda bir ölçüt olarak kabulü yanlış olacaktır. Bu bağlamda her olay ve durum ayrı ayrı değerlendirilerek bir belirleme yapılması gerekmektedir. Boşanmaya sebebiyet veren olaylarda kusurlu bulunan eş aleyhine hükmedilen tazminatlar nitelikleri gereği menfaat kayıpları ve zararlara yönelik maddi karşılık olarak ödenmekte ve yoksulluk nafakasının aksine lehine ödendiği kişinin geçimini sağlama amacı da gütmemektedir. Yoksulluk nafakası talep eden taraf lehine öncesinde maddi tazminat-manevi tazminata hükmedilmiş olması bu kişi lehine aynı zamanda nafakaya hükmedilmesine engel olan kesin bir ölçüt olarak dikkate alınmamalıdır. Burada dikkate alınacak olan yoksulluk nafakası talebinde bulunan taraf lehine şayet öncesinde tazminata da hükmedilmişse bu tazminatın miktarı ve ödeneceği sürenin yoksulluk nafakası talebinde bulunan kişinin yoksulluğunu ne ölçüde giderip gidermediği olacaktır. Yoksulluk nafakasının ödenmemesi halinde yoksul ve zor durumda bulunan nafaka alacaklısının nafakasını alabilmek adına masraf yapıp, koşturmasının, zaten iş yükü oldukça ağır ve fazla olan mahkeme ve icra daireleri önünde kuyrukların oluşmasının engellenebilmesi adına devlete sosyal devlet olma gereği önemli sorumluluklar düşmektedir. Bu bağlamda devlet sırf bu amaçla bir

fon kurup nafaka yükümlüsünden nafaka borcunu nafaka alacaklısı lehine bizzat kendisi tahsil etmelidir.

Arabuluculuk karşılıklı iletişim ve anlaşmaya dayalı barışçıl bir çözüm yoludur. Arabuluculuğun temelinde tarafların arasındaki uyuşmazlıkların iletişim yoluyla anlaşmaya vararak çözülmesi vardır. Arabuluculuğun birçok olumlu tarafı olmakla birlikte Aile Hukuku'na dâhil olup arabuluculuk yoluyla çözülmesi önerilen birtakım uyuşmazlıkların özellikle de toplumumuzda kadının erkeğe nazaran durumu göz önüne alındığında mahkeme yoluyla çözüme kavuşturulması daha sağlıklı olacaktır. TMK'da yoksulluk nafakasının mahkeme kararıyla kaldırılabilceği durumlar sınırlı olarak sayılmış olduğu için nafaka yükümlüsünün ödeme gücünü kaybetmesi her ne kadar ödeme gücü bulunmayan aleyhine nafaka ödemesine hükmedilmesinin mümkün olmamasından bahisle doktrinde de oldukça eleştirilse de yoksulluk nafakasının kaldırılabilceği hallerden biri değildir. Bu yönlü açılan davalarda da mahkeme ancak çoğun içinde az da vardır prensibinden hareketle ödenmekte olan yoksulluk nafakası miktarında azaltma yapma yoluna gitmektedir ki şahsi görüşümüz bu konuda bir an evvel kanuni düzenleme yapılması gerektiği yönündedir. Ayrıca kanuna göre yoksulluğa boşanma anında düşülmüş olmasının yanı sıra boşanmadan sonra da düşülebilecek olması durumunda da yoksulluk nafakasına hükmedilmesine imkân tanınmışken bu husustaki taleplerin boşanmaya ilişkin kararın kesinleşmesinden sonra 1 yıl gibi kısa bir zamanaşımı süresiyle sınırlandırılması uygun olmamıştır. Zira yoksulluğa düşmenin ne zaman gerçekleşeceği tam olarak belirlenememektedir. Bu konuda da kanunda düzenleme yapılarak daha uzun bir zamanaşımı süresinin belirlenmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Acar, H. (2019). *İslam Hukukunda Boşanma Sonrası Kocanın Karısına Nafaka Ödeme Mükellefiyeti*. (Yüksek Lisans Tezi). Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri İslam Hukuku Anabilim Dalı, Kayseri.

Akgül, L. (2014). *Osmanlı Devleti'nde Fıkhın Tedvini Çalışmaları Ve 1333/1915 Tarihli Kitabü'n-Nafakat Adlı Kanun Kitabının İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Fatih Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri İslam Hukuku Anabilim Dalı, İstanbul.

Akıntürk, T., Ateş, D. (2020). *Türk Medeni Hukuku Aile Hukuku*, Cilt. II, Baskı 23, Beta Yayınevi, İstanbul.

Akpulat, A. K. (2019). *Boşandığı Eşiyle Fiilen Birlikte Yaşayan Eş Ve Çocukların Gelir Ve Aylıklarının Kesilmesi*. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 10 (2), 400-417.

Aksoy, E.E. (2021). *Boşanmanın Mali Sonuçları*. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, Ankara.

Alı, M. W. (2019). *Türk Ve Irak Hukukunda Karşılaştırmalı Olarak Boşanmanın Eşler Yönünden Sonuçları*. (Yüksek Lisans Tezi). Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, Kayseri.

Apaydın, B. Ö. (2022). “Güncel Tartışmalar Işığında Yoksulluk Nafakası”, *Yargı Kararları Işığında Aile Hukukunun Güncel Sorunları*, Ayan, S., Çiftçi, P. (ed.), Ankara, Adalet Yayınevi.

Arslandoğan, B. (2022). *Aile Arabuluculuğuna İlişkin Genel Prensipler*. İçinde Y. Arpa (Editör), *İstanbul Barosu Adli Yardım Büroları Kadın Hakları Merkezi* (8 Mart Özel Yayını), (s.47-53). İstanbul: İstanbul Barosu Yayınları

Atar, E.A. (2016). Nafakadan Feragat. Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 22 (3), 251-267.

Ateş, Ü. (2019). İslam Hukukunda Ve Türk Medeni Hukukunda Ergin Akrabaya Karşı Nafaka Yükümlülüğü. *FSM İlmî Araştırmalar İnsan Ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 0 (13), 1-31.

Ayık, H. (2010). *Eşin Nafakasını Düşüren Haller*. (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri İslam Hukuku Anabilim Dalı, Konya.

Başpınar, M. (2008). *Boşanmanın Mali Sonuçları Ve Özellikle Maddi Ve Manevi Tazminat*. (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, İstanbul.

Baştürk, B. (2021). *Türk Medeni Kanununda Ve Uygulamada Yoksulluk Nafakası*. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, Ankara.

Batur, Ç. (2020). *Türk Medeni Kanununda İştirak Ve Yardım Nafakası*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Aydın Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, İstanbul.

Bozan, A. G.M. (2019). *Boşanma Davalarında Nafakalar*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Kültür Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, İstanbul.

Bozdağ, G.G. (2015). *Türk Hukukunda Ve Uluslararası Hukukta Nafaka*, Yetkin Yayınevi, Ankara.

Bozdağ, G.G. (2014). *Türk Hukukunda Ve Uluslararası Hukukta Nafaka*. (Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, Ankara.

Budun, M. (2018). *Türk Hukukunda Boşanmanın Eşler Arasındaki Mali Sonuçlarından Maddi Tazminat Ve Manevi Tazminat*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, İstanbul.

Bulut, H. (2021). *Yoksulluk Nafakasının Kusur, Süre Ve Yoksulluk Kavramları Işığında Değerlendirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). KTO Karatay Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, Konya.

Bulut, N.K. (2022). Avrupa Aile Hukukunun Boşanma Ve Boşanma Sonrası Nafaka Yükümlülüğü Hakkındaki Temel İlkeler (CEFL). İçinde Y. Arpa (Editör), *İstanbul Barosu Adli Yardım Büroları Kadın Hakları Merkezi* (8 Mart Özel Yayını), (s. 34-38). İstanbul: İstanbul Barosu Yayınları.

Büyükepecki, S. (2020). *Boşanmanın Mali Sonuçları*. (Yüksek Lisans Tezi). Galatasaray Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, İstanbul.

Büyükyıldız, S. E. (2021). *Boşanmanın Mali Sonuçları*. (Yüksek Lisans Tezi). Bahçeşehir Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, İstanbul.

Cengiz, İ. (2017). Muvazaalı Boşanmanın Tespiti İle Ölüm Aylığının Kesilmesi. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, 0 (32), 1-16.

Çağrı, G. Z. (2020). *Boşanmada Maddi Tazminat*. (Doktora Tezi). Maltepe Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, İstanbul.

Çelik, N.H. (2021). Evlenmenin Hükümsüzlüğü, On İki Levha Yayınları, İstanbul.

Çinçik, B. (2022). *Boşanma Davasının Mali Sonuçları*. (Yüksek Lisans Tezi). Çağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, Adana.

Çitak, B. (2016). *Eşler Arasındaki Nafaka Yükümlülüğü*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, İstanbul.

Demir, M. (2015). *Türk Medeni Hukuk Öğreti Ve Uygulamasında Yoksulluk Nafakası*. (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, İstanbul.

Demirel, E. Ş. (2007). *Yoksulluk Nafakası*. (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Medeni Hukuk Anabilim Dalı, Ankara.

Doğan, S. (2020). *Boşanmanın Eşler Açısından Mali Sonuçları*. (Yüksek Lisans Tezi). Bahçeşehir Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, İstanbul.

Dural, M., Öğüz, T., Gümüş, M.A. (2021). *Türk Özel Hukuku: Aile Hukuku*, Cilt III, Baskı 16, Filiz Kitabevi, İstanbul.

Fırat, A.S. (2019). *Yoksulluk Nafakası*. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, Ankara.

Fıtına, E. (2019). *Boşanmanın Mali Sonuçları Ve Yoksulluk Nafakası*. (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, Konya.

Gelmez, E. (2019). *Boşanmanın Mali Sonuçları*. (Yüksek Lisans Tezi). Bahçeşehir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, İstanbul.

Gençcan, Ö.U. (2018). *Nafaka Hukuku*, Yetkin Yayınları, Ankara.

Günay, B. (2018). *Boşanmada Maddi Ve Manevi Tazminat*. (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, İzmir.

Güncan, H.N. (2019). *Türk Hukukunda Tedbir, Yoksulluk Ve İştirak Nafakası*. (Yüksek Lisans Tezi). Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, İstanbul.

Gündoğdu, T. (2022). *Boşanma Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk*. (Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, Isparta.

Güneşlioğlu, F. (2009). *Boşanma Ve Boşanmanın Hukuki Sonuçları*. (Yüksek Lisans Tezi). Bahçeşehir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, İstanbul.

İş, M. A. (2022). *Türk Hukukunda Tedbir Nafakası*. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, Ankara.

İnal, N. (2021). *Boşanma Nafaka Davaları*, Baskı 2, Seçkin Yayınları, Ankara.

Kalender, A. (2021). *Türk Aile Hukukunda Boşanma Nafakası*. (Doktora Tezi). Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, Erzurum.

Karakoç, E.E. (2022). *Türk Aile Hukukunda Yoksulluk Nafakası*. (Yüksek Lisans Tezi). Çağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, Mersin.

Karapınar, B. (2021). *Erkek Bakış Açısıyla Türkiye’de Nafaka Olgusu*. (Yüksek Lisans Tezi). Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Mersin.

Kartal, N. (2019). *Türk Hukukunda Yoksulluk Nafakası*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Medipol Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, İstanbul.

Kaymak, F.B. (2022). *İslam Aile Hukuku İlişkisinde Kaynaklanan Nafaka*. (Yüksek Lisans Tezi). Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.

Kılıçoğlu, A.M. (2020). *Aile Hukuku*, Baskı 5, Turhan Kitabevi, Ankara.

Kılınç, A.N., Kılınç, A. (2019). Mehrin Türk Pozitif Hukuku Açısından Yeniden Değerlendirilmesi Gerekliliği. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 10 (1), 103-118.

Kırmızı, M. (2018). *Yargıtay Kararları Işığında Boşanma Davaları*, Bilge Yayınları, Ankara.

Kırmızı, M. (2021). *Açıklamalı-İçtihatlı Edilmiş Mallara Katılma Rejimi Ve Aile Konutu*, Baskı 6, Bilge Yayınları, Ankara.

Kızılırmak, C.K. (2022). *Yoksulluk Nafakasına Dair Yeni Yaklaşımların Değerlendirilmesi*. İçinde Y. Arpa (Editör), *İstanbul Barosu Adli Yardım Büroları*

Kadın Hakları Merkezi (8 Mart Özel Yayını), (s. 39-46). İstanbul: İstanbul Barosu Yayınları.

Kocabaş, G. (2013). Evlilik Sonrası Dayanışma İlkesi Ve Bu İlkenin Sınırı Olarak Clean Break İlkesi Doğrultusunda Yoksulluk Nafakasını Belirleyici Ölçütler. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 19 (1), 357-392.

Liv, Y. (2022). *İslam Aile Hukukunda Boşanmanın Mali Sonuçları*. (Yüksek Lisans Tezi). Çankırı Karatekin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri İslam Hukuku Anabilim Dalı, Çankırı.

Medar, A.A. (2018). *Yargı Kararları Işığında Türk Ve İsviçre Hukukunda Yoksulluk Nafakası*. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, Ankara

Of, E. S. (2008). *Boşanmanın Mali Sonuçları*. (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, Konya.

Oğuzman, M.K., Öz, T. (2020). Borçlar Hukuku: Genel Hükümler, Cilt III, Baskı 18, Vedat Kitabevi, İstanbul.

Öcal, M. (2018). *Yoksulluk Nafakasının Süresi*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, İstanbul.

Öcal, Ş. A. (2019). “Yoksulluk Nafakası Kavramı Ve Hukuki Niteliği”, Yargıtay Kararları Işığında Güncel Medeni Hukuk Problemleri Sempozyum Bildirileri (8-9 Kasım 2018), Tuzcuoğlu, T., Cihan, A.H. (Editör), On İki Levha Yayınları, İstanbul.

Özdamar, D., Kayış, F., Yağcıoğlu, B., Akgün, A. (2019). Yasal Mal Rejimi (Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi) Ve Tasfiyesi, Baskı 5, Seçkin Yayınları, Ankara.

Özdemir, S. O. (2022). Evliliğin Boşanma İle Sona Ermesi Halinde Eşler Arasındaki Mali İlişkiler. İçinde Y. Arpa (Editör), *İstanbul Barosu Adli Yardım Büroları Kadın Hakları Merkezi* (8 Mart Özel Yayını), (s. 23-33). İstanbul: İstanbul Barosu Yayınları.

Özşenol, Y.D. (2021). *Yoksulluk Nafakasında Süre Sınırlaması*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Aydın Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, İstanbul.

Özyazgan, Ö. (2019). *Yoksulluk Nafakası*. (Yüksek Lisans Tezi). Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, Gaziantep.

Partokyan, R. (2019). *Boşanma Davalarında Maddi Tazminat*. (Yüksek Lisans Tezi). Bahçeşehir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, İstanbul.

Perktaş, H. (2008). *Boşanmada Yoksulluk Nafakası*. (Yüksek Lisans Tezi). Çankaya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, Ankara.

Poyraz, A. (2017). *Aile Hukukundan Doğan Uyuşmazlıklarda Alternatif Çözüm Yolları*. (Yüksek Lisans Tezi). Çankaya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, Ankara.

Ruhi, C., Ruhi, A.C. (2021). *Nafaka Hukuku*, Baskı 4, Seçkin Yayınları, Ankara.

Sarı, Z. E. (2021). *Boşanmada Manevi Tazminat*. (Yüksek Lisans Tezi). Çağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, Mersin.

Seçer, Ö. (2016). Anlaşmalı Boşanmada Eşlerin Yaptıkları Anlaşma. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*,7 (2), 259-286.

Shukor, T. (2022). *Boşanma Davalarında Nafaka Türleri Ve Şartları*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Kültür Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, İstanbul.

Sırma, Ö. (2021). *Yoksulluk Ve İştirak Nafakası*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Kültür Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, İstanbul.

Şahin, M. (2017). Türk-İsviçre Medeni Kanunlarına Göre Evlilik Sonrası Katkının (Yoksulluk Nafakasının) Şartları (TMK m. 175 – ZGB m. 125). *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 21 (3), 75-108.

Şahin, Y. (2021). *Eleştirel Erkeklik Çalışmaları İzdüşümünde Türk Aile Hukukunda Nafaka*. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Ankara.

Tanrıverdi, H. (2011). İslam Hukukunda Boşanma Tazminatı (Mut'a). *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10 (38), 443-464.

Tek, S. Ü. (2022). *Boşanmanın Mali Sonuçları Ve Yoksulluk Nafakası*. (Yüksek Lisans Tezi). Bahçeşehir Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, İstanbul.

Tekin, B. (2022). Aile Hukukunda Zorunlu Arabuluculuk. İçinde Y. Arpa (Editör), *İstanbul Barosu Adli Yardım Büroları Kadın Hakları Merkezi* (8 Mart Özel Yayını), (s. 54-58). İstanbul: İstanbul Barosu Yayınları.

Topkaya, Ş. (2017). *Yoksulluk Ve İştirak Nafakası*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Kültür Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, İstanbul.

Türkmen, A. (2013). Eğitim Nafakası (TMK m. 328/ II) Education Alimony. *Yaşar Üniversitesi E-Dergisi*, 8 (Özel), 2707-2764.

Türköl, D.T. (2013). *Boşanma Davalarında Manevi Tazminat*. (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, Ankara.

Oğuz, C. (2000). Medeni Kanun Madde 174/1 İle 175 Arasındaki Farklar. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 4 (2), 0-0

Ulusoy, N. (2019). *Türk Medeni Hukukunda Nafakalar*. (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, Konya.

Uzun, M. (2013). *Türk Medeni Kanunu Ve Yargıtay Kararları Kapsamında Yoksulluk Nafakası*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Bilgi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İnsan Hakları Hukuku Anabilim Dalı, İstanbul.

Yağcı, K. (2018). Yoksulluk Nafakasında “Süresizlik” Sorunu. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 76 (1), 323-358.

Yazıcı, B. (2021). *İcra Ve İflas Hukukunda Nafaka Alacağı*. (Doktora Tezi). Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, Erzurum

Yener, I.B. (2019). *Boşanmada Maddi Tazminat*. (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, İstanbul.

Yıldırım, A. (2018). *Türk Aile Hukuku*, Baskı 2, Monopol Yayınları, Ankara.

Yıldırım, E. (2020). *Yoksulluk Nafakası*. (Yüksek Lisans Tezi). Başkent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, Ankara.

Yıldız, K. (2022). *Türk Ve İsviçre Hukukunda Karşılaştırmalı Olarak Yoksulluk Nafakası*. (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, Ankara.

Yılmaz, C. (2016). Alman Ve Avusturya Ön Ödemeli Nafaka Kanunu İle Avrupa Birliği Düzenlemeleri Çerçevesinde Tahsil Edilemeyen Nafaka Alacaklarının Devlet Tarafından Ödenmesi. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 22 (3), 3091-3110.

Yücedağ, N. (2019). “Yargıtay Kararları Işığında Kusurun Boşanmanın Mali Sonuçlarına Etkisi”, Aile Hukuku: Medeni Hukuk Alanındaki Güncel Yargıtay Kararlarının Değerlendirilmesi Sempozyumları, 20 Nisan 2017, Engin B.İ (Editör), Cilt II, İstanbul, On İki Levha Yayınları.

Yücel, S. (2019). Yargıtay Kararları Işığında Anlaşmalı Boşanma Davası Sonrasında Nafaka Ve Tazminat Talepleri. *Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 4 (1), 239-257.

Zararsız, A. (2019). *Boşanma Davalarında Maddi Ve Manevi Tazminat.*(Yüksek Lisans Tezi). Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, Gaziantep.

Zehir, İ.P. (2017). *Boşanmanın Yan (Feri) Sonuç Sözleşmeleri.* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Ticaret Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, İstanbul.

Url-1 <<https://dergipark.org.tr/tr/>>, erişim tarihi 10.03.2023.

Url-2 <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>>, erişim tarihi 16.06.2023.

Url-3 <<https://sozluk.gov.tr/>>, erişim tarihi 15.06.2023.

Url-4 <<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>>, erişim tarihi 18.04.2023.

Url-5 <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.3.2004.pdf>>, erişim tarihi 20.05.2023

Url-6 <<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.4721.pdf>>, erişim tarihi 26.05.2023.

Url-7 <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.6098.pdf>>, erişim tarihi 01.06.2023.

Url-8 <<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.6100.pdf>>, erişim tarihi 11.06.2023.

Url-9<<https://www.sosyologer.com/sosyal-devlet/>>, erişim tarihi 10.06.2023.

Url-10<<https://galahukuk.com/yayinlar/hukuk-davalarinda-basit-yargilama-usulu/>>, erişim tarihi 07.06.2023.

